

**UCHWAŁA NR LXIV/679/23
RADY MIEJSKIEJ WAŁBRZYCHA**

z dnia 27 kwietnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzycha - miasta na prawach powiatu na lata 2023-2028 z perspektywą do roku 2030”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r., poz.40), art. 12 pkt 11, art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz.U. z 2022 r., poz.1526), w związku z art.18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r., poz. 2556 ze zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Program Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzycha- miasta na prawach powiatu na lata 2023-2028 z perspektywą do roku 2030" w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Traci moc Uchwała nr XIX/289/16 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia z dnia 29 marca 2016 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzycha – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023”.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Wałbrzycha.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 5. Uchwała podlega opublikowaniu w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej Wałbrzycha

Maria Anna Romańska

Załącznik do uchwały Nr LXIV/679/23
Rady Miejskiej Wałbrzycha
z dnia 27 kwietnia 2023 r.

Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzycha – miasta na prawach powiatu na lata 2023-2028 z perspektywą do roku 2030



Wałbrzych, listopad 2022 r.

ZLECENIODAWCA:



GMINA WAŁBRZYCH – miasto na prawach powiatu
Plac Magistracki 1, 58-300 Wałbrzych
tel. 75 665 51 00 fax: 75 665 51 18
um@wałbrzych.eu
www.wałbrzych.eu

ZLECENIOBIORCA:



EKO – TEAM Sebastian Kulikowski
Trójca 158D, 59-900 Zgorzelec
tel. 0691 015 026, fax. 75 613 81 34
ekoteam.kulikowski@gmail.com,
www.ekoteam.com.pl

AUTOR OPRACOWANIA:

Sebastian Kulikowski

Spis treści

1. WSTĘP	5
1.1. PODSTAWA OPRACOWANIA	5
1.2. METODOLOGIA OPRACOWANIA, ZAWARTOŚĆ DOKUMENTU I HORYZONT CZASOWY	5
2. UWARUNKOWANIA PRAWNE, SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMOWYMI	7
3. OCENA STANU ŚRODOWISKA	10
3.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA	10
3.2 OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA	12
3.2.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	12
3.2.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	19
3.2.3 <i>Analiza możliwości wykorzystania lokalnych i odnawialnych źródeł energii</i>	28
3.2.4 <i>Analiza SWOT</i>	33
3.2.5 <i>Cele i zadania środowiskowe z zakresu klimatu i jakości powietrza</i>	33
3.3 OCHRONA PRZED HAŁASEM.....	36
3.3.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	36
3.3.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	38
3.3.3 <i>Analiza SWOT</i>	40
3.3.4 <i>Cele i zadania środowiskowe w zakresie zagrożeń hałasem</i>	40
3.4 POLA ELEKTROMAGNETYCZNE.....	41
3.4.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	41
3.4.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	41
3.4.3 <i>Analiza SWOT</i>	43
3.4.4 <i>Cele i zadania środowiskowe w zakresie pól elektromagnetycznych</i>	43
3.5 GOSPODAROWANIE WODAMI.....	44
3.5.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	44
3.5.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	46
3.5.3 <i>Analiza SWOT</i>	53
3.5.4 <i>Cele i zadania środowiskowe z zakresu gospodarowania wodami</i>	54
3.6 GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA.....	55
3.6.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	55
3.6.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	58
3.6.3 <i>Analiza SWOT</i>	62
3.6.4 <i>Cele i zadania środowiskowe w zakresie gospodarki wodno-ściekowej</i>	62
3.7 ZASOBY GEOLOGICZNE.....	63
3.7.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	63
3.7.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	64
3.7.3 <i>Analiza SWOT</i>	66
3.7.4 <i>Cele i zadania środowiskowe z zakresu zasobów geologicznych</i>	66
3.8 GLEBY.....	68
3.8.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	68
3.8.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	69
1.2.1. <i>Analiza SWOT</i>	75
3.8.3 <i>Cele i zadania środowiskowe z zakresu ochrony gleb</i>	75
3.9 GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	76
3.9.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	76
3.9.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	80
3.9.3 <i>Analiza SWOT</i>	84
3.9.4 <i>Cele i zadania środowiskowe z zakresu gospodarki odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów</i>	84
3.10 ZASOBY PRZYRODNICZE I OCHRONA LASÓW	85
3.10.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	85
3.10.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	88
3.10.3 <i>Analiza SWOT</i>	95
3.10.4 <i>Cele i zadania środowiskowe w zakresie zasobów przyrodniczych w tym także leśnych</i>	95
3.11 ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI.....	96
3.11.1 <i>Efekty realizacji dotychczasowego POŚ</i>	96
3.11.2 <i>Ocena stanu aktualnego</i>	97

3.12	DZIAŁANIA EDUKACYJNE	99
7.	MONITORING ŚRODOWISKA.....	100
8.	CELE, KIERUNKI INTERWENCJI I ZADANIA	101
8.1.	HARMONOGRAM RZECZOWO – FINANSOWY REALIZACJI ZADAŃ.....	102
9.	SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	135
10.	MONITORING REALIZACJI PROGRAMU	137
11.	STRESZCZENIE	140

Spis rysunków

Rysunek 1	Lokalizacja Miasta Wałbrzych na tle województwa dolnośląskiego	10
Rysunek 2	Temperatura powietrza w rejonie Wałbrzycha w 2020 r.....	19
Rysunek 3	Róża wiatrów w rejonie Wałbrzycha	20
Rysunek 4	Średnie stężenie dwutlenku siarki na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$).....	21
Rysunek 5	Średnie stężenie pyłu PM10 na stacji w Wałbrzychu w latach 2018 – 2020 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	22
Rysunek 6	Emisja zanieczyszczeń pyłowo gazowych w latach 2018-2021 z zakładów znajdujących się na terenie miasta Wałbrzych (Mg/rok)	24
Rysunek 7	Emisja zanieczyszczeń dwutlenku siarki, tlenków azotu i tlenku węgla z zakładów znajdujących się na terenie miasta Wałbrzych w latach 2018-2021 [Mg/rok].....	25
Rysunek 8	Energia wiatru w kWh/(m ² /rok) na wysokości 10 i 30 m n.p.m.	29
Rysunek 9	Średnie roczne sumy usłonecznienia.....	30
Rysunek 10	Mapa rozkładu gęstości ziemskiego strumienia ciepłego na obszarze Polski	31
Rysunek 11	Cieki i wody powierzchniowe w rejonie Wałbrzycha.....	47
Rysunek 12	Jednolite części wód podziemnych (JCWPd) na terenie miasta Wałbrzych	50
Rysunek 13	Rozkład przestrzenny wartości SPI na terenie kraju w czerwcu 2019 roku.....	53
Rysunek 14	Długość sieci wodociągowej na terenie Miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (km).....	58
Rysunek 15	Liczba przyłączy wodociągowych na terenie Miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (szt.)	59
Rysunek 16	Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Miasta Wałbrzych na koniec 2021 roku (km).....	60
Rysunek 17	Liczba przyłączy kanalizacji sanitarnej na terenie Miasta Wałbrzych na koniec 2021 roku (szt.) ...	60
Rysunek 18	Ilość ścieków odprowadzanych i oczyszczanych z terenu miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (dam ³).....	61
Rysunek 19	Odczyn gleb użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018.....	71
Rysunek 20	Potrzeby wapnowania gleb użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018	71
Rysunek 21	Zawartość fosforu w glebach użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018	72
Rysunek 22	Zawartość potasu w glebach użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018	72
Rysunek 23	Zawartość magnezu w glebach użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018	73
Rysunek 24	Ilość odebranych odpadów komunalnych na terenie miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (Mg) .	82
Rysunek 25	Ilość zebranych selektywnie odpadów na terenie Wałbrzycha w latach 2019-2021 (Mg).....	82
Rysunek 26	Podział geobotaniczny rejonu miasta Wałbrzych.....	88
Rysunek 27	Parki Krajobrazowa na terenie miasta Wałbrzych	90
Rysunek 28	Obszary Natura 2000 na terenie miasta Wałbrzych	92
Rysunek 29	Obszary leśne w regionie miasta Wałbrzych.....	94

Spis tabel

Tabela 1	Relacja kierunków interwencji określonych w POŚ dla woj. dolnośląskiego oraz w Polityce ekologicznej państwa 2030	6
----------	---	---

Tabela 2 Średnioroczne stężenie dwutlenku siarki na stacji w Wałbrzychu w latach 2018 – 2020.....	21
Tabela 3 Średnioroczne stężenie dwutlenku azotu na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021.....	21
Tabela 4 Średnioroczne stężenie ozonu na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021	22
Tabela 5 Średnioroczne stężenie tlenkiem węgla na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021	22
Tabela 6 Średnioroczne stężenie pyłu PM10 na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021	23
Tabela 7 Infrastruktura gazowa na terenie miasta Wałbrzych w latach 2019-2021	27
Tabela 8 Liczba pojazdów na terenie miasta Wałbrzych w latach 2019 - 2021.....	28
Tabela 9 Wartość opałowa wybranych rodzajów biomasy w zależności od wilgotności	32
Tabela 10 Jednolite części wód powierzchniowych na terenie miasta Wałbrzych	48
Tabela 11 Zestawienie klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, stanu fizykochemicznego, stanu hydromorfologicznego, stanu biologicznego oraz stanu chemicznego rzek	49
Tabela 12 Zestawienie punktów badawczych wód podziemnych na terenie miasta Wałbrzych w 2019 r.	51
Tabela 13 Charakterystyka aglomeracji na terenie miasta Wałbrzych.....	61
Tabela 14 Ewidencja złóż surowców mineralnych w mieście Wałbrzych.....	65
Tabela 15 Wykaz solanek, wód leczniczych i termalnych w układzie regionalnym (wg stanu na 31.12.2021 r.)	66
Tabela 16 Użytkowanie gruntów na terenie miasta Wałbrzych	69
Tabela 17 Liczbowe zestawienie pomników przyrody na miasta Wałbrzych.....	93
Tabela 18 Wykaz kierunków interwencji, celów oraz zadań wyznaczonych w ramach Programu	103
Tabela 19 Harmonogram realizacji zadań własnych Miasta Wałbrzych wraz z ich finansowaniem	120
Tabela 20 Harmonogram realizacji zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem	127
Tabela 21 Działania w ramach zarządzania środowiskiem w mieście Wałbrzych.....	136
Tabela 22 Wskaźniki realizacji programu ochrony środowiska.....	137

1. Wstęp

1.1. Podstawa opracowania

Podstawą prawną opracowania niniejszego dokumentu jest ustawa Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.), gdzie zgodnie z art. 17 „organ wykonawczy miasta na prawach powiatu sporządza program ochrony środowiska, uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych”.

W 2015 roku (z aktualizacją w 2017 i 2020 roku) nastąpiła zmiana sposobu realizacji krajowej polityki ochrony środowiska, która obecnie jest prowadzona na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych oraz za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

Podstawowym celem sporządzenia i uchwalenia Programu Ochrony Środowiska jest realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych.

Program jednocześnie ma za zadanie wyznaczanie ram dla późniejszych przedsięwzięć, realizowanych w zakresie innych programów sektorowych miasta na prawach powiatu i województwa.

Niniejszy „Program...” jest kolejnym opracowaniem tego rodzaju dla Miasta Wałbrzych i obejmuje lata 2023-2028 oraz perspektywę do roku 2030.

Zapisy ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 1079, z późn. zm.) stanowią, iż po uzgodnieniu braku potrzeby przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska istnieje możliwość odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny, co ma miejsce w tym przypadku.

W trakcie procedur opracowywania „Programu...” Miasto Wałbrzych zapewniło możliwość udziału społeczeństwa na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 1079 z późn. zm.).

Interesariusze w tym służby i inspekcje działające na terenie miasta zostali włączeni w prace nad przygotowaniem niniejszego dokumentu. Na etapie zbierania danych i materiałów do wykonania dokumentacji wszystkie wydziały zajmujące się szeroko pojętą ochroną środowiska oraz inne jednostki zostały poproszone o sprecyzowanie planów i projektów, jakie będą realizowane na terenie miasta w okresie 2023-2028 z perspektywą do 2030 roku. Jednocześnie już na etapie opracowywania projektu „Programu...” zostały wyznaczone osoby w Urzędzie Miasta w Wałbrzychu w Referacie Ochrony Środowiska do koordynacji i stałej współpracy z Wykonawcą „Programu...”.

Projekt „Programu...” podlega zaopiniowaniu przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego, a następnie uchwaleniu przez Radę Miejską Wałbrzycha.

Z wykonania „Programu...” Prezydent Miasta Wałbrzycha będzie w dalszym ciągu, co dwa lata sporządzać raporty i przedstawiać je Radzie Miejskiej oraz przekazywać do organu wykonawczego Województwa Dolnośląskiego.

1.2. Metodologia opracowania, zawartość dokumentu i horyzont czasowy

„Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzycha – miasta na prawach powiatu na lata 2023-2028 z perspektywą do roku 2030” został opracowany zgodnie z Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska opracowanymi przez Ministerstwo Środowiska we wrześniu 2015 roku (zaktualizowanych w 2017 i 2020 roku). Aktualnie obowiązujące wytyczne wymagają podziału harmonogramów realizacji zadań na zadania własne miasta Wałbrzych oraz zadania monitorowane. Zadania monitorowane to zadania realizowane przez jednostki realizujące zadania środowiskowe na terenie Miasta Wałbrzych, ale bez jego zaangażowania finansowego.

Etapy opracowania niniejszego dokumentu to:

- zebranie szczegółowych danych z poszczególnych wydziałów Urzędu Miasta Wałbrzycha oraz jednostek realizujących zadania środowiskowe na terenie miasta w tym między innymi Nadleśnictwa, PGW Wód Polskich, a także większych podmiotów gospodarczych,
- ocena realizacji dotychczasowego Programu ochrony środowiska,
- ocena aktualnego stanu wszystkich komponentów środowiskowych na obszarze miasta. Jako punkt odniesienia dla niniejszego dokumentu przyjęto stan środowiska oraz stan infrastruktury na koniec 2021 r., a tam, gdzie nie było możliwości uzyskania wiarygodnych danych wykorzystano stan na koniec 2020 r.,

- wyznaczenie celów i sformułowanie kierunków działań pozwalających na realizację celów dokumentów wyższych szczebli. Istotą celów jest ich spójność z Polityką Ekologiczną Państwa 2030 oraz wojewódzkim POŚ,
- określenie zasad monitoringu, który pozwoli na badanie postępów w realizacji Programu w trakcie opracowywania Raportów z realizacji POŚ.

Nawiązując do struktury określonej w „Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska” Ministerstwa Środowiska (z 2015 roku oraz aktualizacja w 2017 i 2020 roku) niniejszy dokument zawiera takie elementy jak:

- Informację o spójności Programu z dokumentami wyższego szczebla,
- Charakterystykę miasta Wałbrzych
- Ocenę stanu środowiska w zakresie:
 - Ochrony klimatu i jakości powietrza,
 - Zagrożeń hałasem,
 - Pól elektromagnetycznych,
 - Gospodarowania wodami,
 - Gospodarki wodno – ściekowej,
 - Zasobów geologicznych,
 - Gleb,
 - Gospodarki odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów,
 - Zasobów przyrodniczych w tym leśnych,
 - Zagrożeń poważnymi awariami.
- Zagadnienia horyzontalne,
- Cele Programu ochrony środowiska oraz kierunki działań i interwencji proekologicznych,
- Harmonogram realizacji zadań Miasta Wałbrzych i monitorowanych wraz z ich finansowaniem,
- System realizacji programu ochrony środowiska,
- Streszczenie w języku niespecjalistycznym.

Kierunki interwencji w niniejszym Programie zostały zaczerpnięte wprost z Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029 i są one spójne z kierunkami interwencji określonymi przez Politykę ekologiczną państwa 2030 – strategię rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej.

W poniższej tabeli przedstawiono relację kierunków interwencji w obydwu dokumentach.

Tabela 1 Relacja kierunków interwencji określonych w POŚ dla woj. dolnośląskiego oraz w Polityce ekologicznej państwa 2030

L.p.	Kierunki interwencji w Wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029	Odpowiadające kierunki interwencji w Polityce ekologicznej państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej
1	OP.1. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń emitowanych do powietrza m.in. poprzez przejście na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach OP.2. Rozwój i modernizacja transportu zbiorowego w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska; wpieranie ekologicznych form transportu - budowa dróg dla rowerów OP.3. Realizacja racjonalnej gospodarki energetycznej łączącej efektywność energetyczną z nowoczesnymi technologiami OP.4. Rozbudowa energooszczędnych systemów oświetlenia budynków i dróg publicznych OP.5. Rozwój odnawialnych źródeł energii	Likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza lub istotne zmniejszenie ich oddziaływania
2	ZH.1. Ochrona społeczeństwa przed ponadnormatywnym poziomem hałasu ZH.2. Zmniejszenie uciążliwości wynikających z nadmiernego poziomu hałasu	Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej

3	PEM.1. Ograniczenie niekorzystnego oddziaływania pól elektromagnetycznych PEM.2. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu	
4	GW.1. Zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, minimalizacja ryzyka powodziowego GW.2. Przeciwdziałanie skutkom suszy poprzez zwiększanie retencji oraz ochronę zasobów wodnych GW.3. Poprawa stanu jakościowego i ilościowego wód powierzchniowych i podziemnych	Zrównoważone gospodarowanie wodami, w tym zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki oraz osiągnięcie dobrego stanu wód
5	GWS.1. Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki GWS.2. Rozwój i dostosowanie instalacji i urządzeń służących zrównoważonej i racjonalnej gospodarce ściekowej dla potrzeb ludności i przemysłu	
6	ZG.1. Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów kopalni oraz ograniczenie presji na środowisko związanej z eksploatacją kopalni i prowadzeniem prac poszukiwawczych	Zarządzanie zasobami geologicznymi poprzez opracowanie i wdrożenie polityki surowcowej państwa
7	GL.1. Ochrona i zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi GL.2. Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych GL.3. Zapobieganie ruchom masowym ziemi	Ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb
8	GO.1. Monitorowanie gospodarki odpadami i kontrola postępowania z odpadami GO.2. Racjonalna gospodarka odpadami komunalnymi GO.3. Zapobieganie powstawaniu odpadów GO.4. Gospodarka odpadami zawierającymi azbest GO.5. Doskonalenie systemu gospodarowania odpadami	Gospodarka odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym
9	ZP.1. Ochrona krajobrazu, różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów ZP.2. Tworzenie i zachowanie zielonej infrastruktury ZP.3. Ochrona lasów	Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona i poprawa stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu Wspieranie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej
10	ZPA.1. Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w wypadku wystąpienia awarii	Przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska oraz zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego, jądrowego i ochrony radiologicznej

Źródło: Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029, Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej

Dodatkowo, w kierunkach interwencji według Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029 zastosowanych w niniejszym dokumencie ujęte są kwestie mitygacji i przeciwdziałania zmianom klimatu, szeroko pojętej edukacji ekologicznej oraz systemu kontroli i zarządzania ochroną środowiska. W związku z tym uznaje się, że kierunki interwencji w niniejszym Programie są spójne z kierunkami Polityki ekologicznej państwa 2030.

2. Uwarunkowania prawne, spójność z dokumentami strategicznymi i programowymi

Podstawowymi aktami prawnymi, które miały wpływ na treść „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2023-2028 z perspektywą do roku 2030” były następujące ustawy:

- Ustawa Prawo ochrony środowiska,
- Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- Ustawa o ochronie przyrody,
- Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- Ustawa Prawo Geodezyjne i Kartograficzne,
- Ustawa Prawo Budowlane,

- Ustawa o lasach,
- Ustawa Prawo wodne,
- Ustawa Prawo geologiczne i górnicze,
- Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków,
- Ustawa o odpadach,
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie,
- Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Istotnym elementem prognozowania działań systemowych jest zapewnienie spójności celów rozwoju wyznaczonych w dokumentach programowych i strategicznych opracowanych na poziomie powiatowym, wojewódzkim, krajowym i UE.

Poniżej przedstawiono powiązanie „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzycha – miasta na prawach powiatu na lata 2023-2028 z perspektywą do roku 2030” z dokumentami strategicznymi szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego.

Podczas tworzenia „Programu...” brano pod uwagę założenia, cele, kierunki działań i interwencji zapisane w aktualnie obowiązujących dokumentach nadrzędnych. Program ochrony środowiska w swoich założeniach uwzględnia najbardziej istotne kierunki rozwoju.

Dokumenty międzynarodowe

- Zrównoważona Europa 2030 - Polityka, strategia i przepisy UE dotyczące celów środowiskowych oraz celów w dziedzinie energii i klimatu do 2030 roku;
- Międzynarodowa ochrona środowiska – Globalny Program Działań Szczytu Ziemi: Agenda 21;
- Europejski Zielony Ład;
- Strategia na rzecz Zrównoważonej i Inteligentnej Mobilności;
- Dyrektywa Rady nr 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (dyrektywa OOS);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (dyrektywa SOOŚ).

Dokumenty krajowe

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności;
- Polityka ekologiczna państwa 2030;
- Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”;
- Strategia „Sprawne Państwo 2020”;
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku;
- Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030;
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030;
- Polityka energetyczna Polski do 2040 roku;
- Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030);
- Krajowy plan gospodarki odpadami 2022;
- Krajowy program zapobiegania powstawaniu odpadów;
- Krajowy plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030;
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020);
- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK);
- Program wodno-środowiskowy kraju (PWŚK);
- Aktualizacja Programu wodno-środowiskowego kraju (aPWŚK 2016- 2021);
- Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry;
- Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry;
- Plan przeciwdziałania skutkom suszy;
- Plan utrzymania wód na obszarze działania Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej we Wrocławiu;
- Warunki korzystania z wód regionu wodnego środkowej Odry.

Dokumenty wojewódzkie

- Program ochrony powietrza dla stref w województwie dolnośląskim, w których w 2018 r. zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu wraz z planem działań krótkoterminowych;
- Uchwały antysmogowe;
- Program ochrony środowiska przed hałasem dla dróg krajowych oraz części dróg wojewódzkich i gminnych województwa dolnośląskiego;
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030;
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022;
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego;
- Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2022-2025 z perspektywą do roku 2029 (projekt),
- Społeczny Plan Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego - #Dekarbonizacja2030 - na lata 2021-2027

Dokumenty lokalne

- Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywą do 2030,
- Strategia Rozwoju Sudety 2030,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wałbrzycha,
- Obowiązujące plany miejscowe,
- Program Ochrony Środowiska przed hałasem dla miasta Wałbrzycha,
- Program „Zielony Wałbrzych 2020”,
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla 15 gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu dla Wałbrzycha,
- Green City Action Plan (GCAP, Plan Działań Zielonego Miasta) dla Wałbrzycha.

3. Ocena stanu środowiska

3.1 Ogólna charakterystyka miasta

Wałbrzych to miasto na prawach powiatu leżące na południowym zachodzie Polski, w województwie dolnośląskim, siedziba powiatu wałbrzyskiego. Miasto zajmuje powierzchnię prawie 85 km². Od północy graniczy z gminą miejską Świebodzice, od wschodu z gminami wiejskimi Świdnica i Walim, od południa z gminami Jedlina-Zdrój (miejska) i Mieroszów (miejsko-wiejska), a od zachodu z gminami Boguszków-Gorce (miejska), Szczawno-Zdrój (miejska) oraz Stare Bogaczowice (wiejska). Miasto Wałbrzych jest drugim, co do wielkości miastem województwa dolnośląskiego pod względem liczby ludności, oraz trzecim pod względem powierzchni (po Wrocławiu i Jeleniej Górze). Jest również jednym z ważniejszych ośrodków w województwie dolnośląskim.



Rysunek 1 Lokalizacja Miasta Wałbrzych na tle województwa dolnośląskiego

Źródło: <https://um.walbrzych.pl/pl/page/lokalizacja>

Na terenie miasta wyróżnia się 18 rejonów (dzielnic). Część z nich stanowiło wcześniej oddzielne miejscowości, które zostały włączone w granice administracyjne miasta:

- Biały Kamień,
- Gaj,
- Glinik Nowy,
- Glinik Stary,
- Konradów,
- Kozice,
- Książ,
- Lubiechów,
- Nowe Miasto,
- Piaskowa Góra,
- Podgórze,
- Podzamcze,
- Poniatów,
- Rusinowa,
- Sobięcín,
- Stary Zdrój,
- Szczawienko,
- Śródmieście.

Geograficznie Wałbrzych znajduje się w Sudetach Środkowych, zajmuje małą śródgórską Kotlinę Wałbrzyską, część otaczających ją wzniesień Gór Wałbrzyskich oraz wschodnią część Pogórza Wałbrzyskiego. Jest to jedno z najbardziej zielonych miast w Polsce. Góry, lasy, łąki oraz parki zajmują ponad połowę powierzchni miasta. Duża różnica wysokości względnej wynosząca 534 m tworzy niezwykle walory krajobrazowe. Wałbrzych jest również miastem o dużej rozciągłości i odległości pomiędzy granicami - rozciągłość na osi wschód – zachód wynosi 12 km, a z północy na południe miasta – 22 km.

Obszar Miasta Wałbrzych jest typowy dla staromiejskich centrów, gdzie występuje zwarta i obrzeżna zabudowa wzdłuż wąskich ulic. Przeważają powierzchnie technicznie zainwestowane. Powierzchnie biologicznie czynne ograniczają się tu do terenów zieleni (urządzonej i nieurządzonej), występujących większymi zwartymi kompleksami w południowozachodniej części rozpatrywanego obszaru. Powierzchnie takie występują też w rejonach o mniej intensywnej zabudowie, w południowo-wschodniej części obszaru (Podgórze) oraz na terenach wolnostojących usług w zieleni.

W obrębie miasta położone są cztery parki miejskie oraz liczne tereny leśne, które łącznie z użytkami rolnymi stanowią ok. 65% jego całkowitej powierzchni. Tereny mieszkaniowe, inne tereny zabudowane oraz grunty pozostałe stanowią łącznie 35% powierzchni miasta.

Pod względem struktury użytkowania gruntów w Mieście Wałbrzych przeważają użytki rolne zajmując ok. 35,5% powierzchni. Wśród nich przeważają grunty orne i pastwiska.

Grunty leśne i zadrzewienia zajmują 32,29% powierzchni, zaś tereny zabudowane, zurbanizowane i pozostałe ok. 23,04%. Tereny komunikacyjne zajmują 8,52%.

Wałbrzych posiada bardzo korzystne położenie komunikacyjne leży w pobliżu skrzyżowania autostrad - A4 (40 km) i planowanej A3 (29 km), które połączą Polskę wschodnią z zachodnią i północną z południową. Przez Wałbrzych przebiega droga krajowa nr 35 prowadząca z Wrocławia do przejścia granicznego z Czechami w Golińsku. W promieniu 70 km Wałbrzych otacza 5 dużych miast – Wrocław, Legnica, Jelenia Góra, Kłodzko i Świdnica. W 2022 roku została do użytku obwodnica Wałbrzycha, która jest drogą dwujezdniową o długości około 6 km. W ramach zadania wybudowane zostały dwa węzły drogowe: Żeromskiego i Reja, trzy wiadukty oraz przebudowano odcinek DK35 od ul. Kolejowej do ul. Chrobrego. Zadanie obejmowało także budowę dróg dojazdowych, systemu odwodnienia, ekranów akustycznych, oświetlenia oraz przebudowę kolidujących sieci istniejącej infrastruktury.

Liczba ludności na dzień 31.12.2021 roku wynosiła 108 222 mieszkańców, w tym 52 217 kobiet oraz 51 005 mężczyzn. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła 1 278 osób.

W wieku przedprodukcyjnym znajdowało się 14,6% mieszkańców, w wieku produkcyjnym – 56,9%, zaś w wieku poprodukcyjnym – 28,5%. Mediana wieku w mieście w 2021 roku wyniosła 45,8 lat.

W 2021 roku w mieście odnotowano 625 urodzeń oraz 2 025 zgonów. Przyrost naturalny wyniósł -1 400.

Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na terenie miasta w 2021 roku wyniosła 14 098. W 2021 roku w rejestrze REGON zarejestrowano 79 nowych podmiotów, w tym 66 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz 9 spółek. Wyrejestrowano natomiast 54 podmioty, w tym 49 osób fizycznych prowadzących działalność oraz 5 spółek. Wśród podmiotów gospodarczych w Wałbrzychu około 97% stanowią mikroprzedsiębiorcy zatrudniający do 9 pracowników.

Dominującą gałęzią lokalnej gospodarki Wałbrzycha jest handel hurtowy i detaliczny, w tym także naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, a także działalność budowlana, transportowa oraz gospodarka magazynowa. Przemysł wałbrzyski funkcjonujący poza strefą ekonomiczną reprezentowany jest głównie przez branże ceramiczną, szklarską, włókienniczą, odzieżową, materiałów budowlanych, chemiczną, metalową, elektroniczną, motoryzacyjną i spożywczą.

3.2 Ochrona klimatu i jakości powietrza

3.2.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

<p>Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023</p> <p>CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023:</p> <p>Trwała poprawa jakości powietrza atmosferycznego</p> <p>Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii co najmniej do poziomu 15 % w 2020 roku oraz dalszy wzrost tego wskaźnika w latach następnych.</p> <p>Osiągnięcie w 2020 roku 10 % udziału biopaliw w rynku paliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliwa II generacji.</p>		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Wdrażanie programu ochrony powietrza oraz opracowanie i wdrażanie takich programów dla obszarów przekraczania norm jakości powietrza, nie ujętych w obowiązującym POP	<p>W ramach realizacji zadania w latach 2019-2021 na terenie miasta realizowano następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa efektywności energetycznej budynku publicznej szkoły podstawowej nr 37 z oddziałami sportowymi przy ul. Dunikowskiego 39 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. W latach 2019-2020 wydatkowano 6 357 628,43 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku IV LO z oddziałami integracyjnymi i sportowymi w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont W latach 2019-2020 wydatkowano 6 307 363,14 zł; • Dotacja celowa dla Wspólnoty Mieszkaniowej Rynek 11 na zadanie: "Remont dachu i elewacji północnej oraz docieplenie stropu strychu i elewacji południowej budynku mieszkalnego wielorodzinnego Rynek 11, 58-300 Wałbrzych"; koszt: 67 566,98 zł; • Dotacja celowa dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Józefa Oblubieńca w Wałbrzychu na zadanie: "Wymiana pokrycia dachu wraz z systemem odprowadzania wód opadowych z kościoła św. Józefa Oblubieńca w Wałbrzychu"; koszt: 300 000,00 zł; • Dotacja celowa dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Wałbrzychu na zadanie: „Ratunkowa wymiana stropu nad nawą główną wraz z wymianą pokrycia dachu kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Wałbrzychu”; koszt: 99 941,27 zł; • Dotacja celowa dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jerzego i Matki Bożej Różańcowej w Wałbrzychu na zadanie: „Wymiana okien w wieży oraz wymiana pokrycia dachu nad prezbiterium A4 i absydy boczne A6 XIX -wiecznego Kościoła pod wezwaniem św. Jerzego i Matki Bożej Różańcowej w Wałbrzychu”; koszt: 32 730,98 zł; • Dotacje celowe na zadania związane z ograniczeniem niskiej emisji na terenie miasta. Zadanie ma na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń, w szczególności pyłowych z pieców i kotłowni opalanych paliwem stałym oraz ograniczania emisji innych substancji stanowiących o przekroczeniu standardów jakości powietrza w Wałbrzychu. Realizowane jest na podstawie zawieranych umów o dotację z osobami fizycznymi lub prawnymi. W 2019 roku zawarto 282 umowy dotacji celowej związanej ze zmianą systemu ogrzewania, w tym 281 umów z osobami fizycznymi oraz 1 z podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą. Zadanie jest realizowane w ramach środków z Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Koszt w 2019 roku wyniósł 1 296 025,53 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynków należących do zasobu komunalnego gminy Wałbrzych poprzez termomodernizację i wymianę źródeł ciepła. Zadanie realizowane będzie do roku 2022 przez Biuro Lokalowe oraz MZB Sp. z o.o. i polega na kapitalnym remoncie budynków i lokali mieszkalnych wraz ze zmianą sposobu ogrzewania budynków poprzez budowę kotłowni lokalnych oraz wykonanie izolacji przeciwwilgociowych, wykonanie elewacji wraz z dociepleniem, przebudowę lokali mieszkalnych. W 2020 roku wykonano w ramach zadania dokumentację projektową zlecane przez MZB Sp. z o.o. Zadanie obecnie obejmuje budynki przy ul. Szczecińskiej 1a, ul. Różanej 9, 9a, 9b i ul. Osiedleńców 1-16; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Pocztowej 26 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i 	<p>Termomodernizacja 4 budynków użyteczności publicznej</p> <p>Termomodernizacja 18 budynków mieszkalnictwa wielorodzinnego/komunalnych</p>
Działania związane z inwestycjami w zakresie ograniczenia emisji i obniżenia zużycia energii w obiektach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym		
Wspieranie działań inwestycyjnych w zakresie ochrony powietrza podejmowanych przez podmioty gospodarcze		
Eliminowanie emisji zanieczyszczeń przemysłowych w obrębie aglomeracji miejskich		
Wprowadzenie energooszczędnych rozwiązań (transport, budownictwo) oraz wspieranie gospodarki przyjaznej środowisku		
Wdrażanie strategii niskoemisyjnych		

	<p>remont. Wydatki poniesione na inwestycję w roku 2020 to 98 000,00 zł, w 2021 roku – 2 200 863,19 zł. Zadanie zostało zakończone;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Traugutta 5 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. W grudniu 2020 roku złożono I etap dokumentacji projektowej, a decyzję pozwolenia na budowę uzyskano dnia 12.01.2021 r. W 2021 roku wydatkowano 847 389,22 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Gen. Zajączka 7 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. Wydatki poniesione w latach 2020-2021 to 1 022 860,09 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Gen. Zajączka 8 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. Wydatki poniesione w latach 2020-2021 to 1 606 734,16 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Kościelnej 6a w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. Wydatki poniesione w roku 2020 to 125 644,50 zł, zaś w 2021 roku – 13 960,50 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Moniuszki 10a w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. Wydatki poniesione w 2020 roku to 128 535,00 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Niepodległości 16 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. Wydatki poniesione w 2020 roku to 1 001 664,25 zł, w 2021 roku – 2 523 248,26 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Piłsudskiego 84 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. W 2021 roku wydatkowano 1 292 886,21 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Kubeckiego 2 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. W 2021 roku wydatkowano 135 300,00 zł; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Niepodległości 14 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont. Wydatki w 2020 roku wyniosły 1 313 795,27 zł, w 2021 roku – 2 270 168,38 zł. Zadanie zostało zakończone; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Moniuszki 13-15 w Wałbrzychu poprzez termomodernizację i remont, z przeznaczeniem na mieszkania komunalne wraz z wydzieleniem lokali na I piętrze, będącego siedzibą towarzystwa społeczno-kulturalnego żydów w Polsce oraz budynku przy ul. Młynarskiej 13 w Wałbrzychu. W 2020 roku wydatkowano 3 900,0 zł. Zadanie będzie realizowane w 2021 roku; • Rewitalizacja przestrzeni publicznej oraz budynków przy ul. Kościelnej 3a. W ramach zadania planowany jest remont budynku w celu utworzenia mieszkań komunalnych, termomodernizacja budynku, ograniczenie niskiej emisji, zastosowanie odnawialnych źródeł energii, zagospodarowanie terenu.. Realizacja rzeczowa zadania planowana jest na lata 2021 – 2022; • Termomodernizacja i restauracja zabytkowego obiektu położonego w Zespole Pałacowo-Willowo-Parkowym przy ul. Zamkowej 2 na cele Urzędu Stanu Cywilnego. W roku 2020 poniesione zostały wydatki w kwocie 193 725,00 zł na opracowanie dokumentacji projektowej; • Poprawa efektywności energetycznej budynku przy ul. Matejki 5 – Miejskiego Centrum poprzez termomodernizację i remont. Wydatki w 2021 roku wyniosły 111 315,00 zł; <p>Pod koniec 2019 roku Gmina Wałbrzych uzyskała dofinansowanie o przyznaniu dofinansowania na realizację projektu grantowego - poddziałanie 3.3.4 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym – ZIT AW (typ 3.3 e: Modernizacja systemów grzewczych i odnawialne źródła energii – projekty dotyczące zwalczania emisji kominowej). Gmina Wałbrzych wspólnie z 14 innymi Gminami Aglomeracji Wałbrzyskiej przygotowała dokumentację na potrzeby otwarcia naborów wniosków od mieszkańców. Zgodnie z przepisami od dnia 1 lipca 2018 r. na terenie Gminy Wałbrzych wprowadzono nakazy mające na celu wyeliminować do 1 lipca 2028 roku z użytku wszystkie przestarzałe urządzenia grzewcze mające znaczący wpływ, na jakość powietrza, którym oddychają mieszkańcy.</p>	
--	---	--

	<p>W 2020 roku zawarto 207 umów dotacji celowej związanej ze zmianą systemu ogrzewania z osobami fizycznymi. Wydatkowano 911 890,93 zł.</p> <p>W 2021 roku zawarto 195 umów dotacji celowej związanej ze zmianą systemu ogrzewania, w tym 190 umów z osobami fizycznymi oraz 5 z osobami prowadzącymi działalność gospodarczą. Wydatkowano 845 765,15 zł.</p> <p>Kolejnym działaniem podjętym przez Gminę Wałbrzych jest przystąpienie do realizacji projektu pn. „Wymiana wysokoemisyjnych źródeł ciepła w budynkach i lokalach mieszkalnych na terenie wybranych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej”, działanie dofinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 (RPO WD 2014-2020), Osi priorytetowej 3 „Gospodarka niskoemisyjna”, Działania 3.3 „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze Mieszaniowym – ZIT AW”. Celem programu jest udzielanie przez Grantodawcę grantów na przedsięwzięcia realizowane w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych dotyczące wymiany dotychczasowych wysokoemisyjnych źródeł ciepła. W ramach konkursu złożonych zostało 549 wniosków na łączną kwotę dotacji blisko 5,4 mln złotych, w połowie 2021 roku zakończono weryfikację ww. wniosków. Realizacja działania przewidziana jest do 2022 roku.</p> <p>Ponadto w 2021 roku 382 wnioski pozytywnie przeszły procedurę oceny formalnej oraz merytorycznej, łączna kwota potrzebna do wypłaty zakwalifikowanych wniosków to blisko 3,5 mln złotych. Pod koniec roku 2021 rozpoczął się proces udzielania grantów wnioskodawcom, który trwał będzie przez kolejne lata.</p> <p>Na początku 2021 roku Gmina Wałbrzych podpisała porozumienie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, zgodnie, z którym w urzędzie powstał punkt informacyjnokonsultacyjny do obsługi mieszkańców na potrzeby obsługi programu priorytetowego Czyste powietrze. Punkt umożliwi mieszkańcom, którzy nie mają dostępu do komputera/internetu składanie wniosków na portalu beneficjenta, ponadto mieszkańcy mogą uzyskać na miejscu niezbędne informacje. Raz na kwartał organizowane jest spotkanie informacyjne z mieszkańcami, które prowadzone jest przez przedstawiciela Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.</p> <p>W Wałbrzychu dla potrzeb kontroli jakości spalanych paliw powołano w 2021 roku Eko-patrol Straży Miejskiej, który sukcesywnie kontroluje spalane przez mieszkańców paliwa.</p>	
<p>Monitoring jakości powietrza oraz podejmowanie działań wpływających na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń, celem dotrzymania standardu jakości powietrza w związku ze zmniejszającym się corocznie marginesem tolerancji</p>	<p>W latach 2019-2021 ocena jakości powietrza na terenie miasta Wałbrzych opierała się na danych pochodzących z „Rocznej oceny jakości powietrza w województwie dolnośląskim, Raportu wojewódzkiego za rok 2021” oraz danych z systemu monitoringu jakości powietrza. Na terenie miasta oceny prowadzone są w oparciu o stację pomiarową w Wałbrzychu przy ul. Wysockiego. Prowadzi ona pomiar automatyczny: PM10, SO₂, O₃, CO, NO, NO₂, NO_x, C₆H₆ oraz pomiar manualny: PM10, PM2.5, ołowiu, arsenu, kadmu, niklu oraz benzo(a)pirenu.</p> <p>W 2021 roku odnotowano przekroczenia benzo(a)piren B(a)P oraz ozonu O₃.</p>	<p>Przekroczenia B(a)P, O₃</p>
<p>Zmniejszenie niskiej emisji poprzez budowę i rozbudowę systemów ciepłowniczych i gazowniczych w obszarach o dużej gęstości zaludnienia</p>	<p>Największym dostawcą ciepła sieciowego w Mieście Wałbrzych jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. w Wałbrzychu. PEC S.A. produkuje ciepło systemowe i prowadzi jego przesył oraz sprzedaż na terenie: Wałbrzycha i Kowar. Łączna długość sieci ciepłowniczej na terenie Wałbrzycha wg stanu na dzień 31.12.2021 r. wynosi 39,699 km. W latach 2019-2021 wybudowano 0,199 km sieci ciepłowniczej.</p> <p>Ciepło sieciowe dostarczane jest przez instalacje węzłów cieplnych. Na koniec 2021 roku na terenie Gminy Wałbrzych było 384 szt. węzłów cieplnych.</p> <p>Od 2014 roku PEC S.A. wprowadza w węzłach i sieciach ciepłowniczych system monitoringu, który umożliwia podgląd, sterowanie i archiwizację danych pracy węzła w budynkach oraz poprawność działania sieci ciepłowniczej na jej głównych kierunkach.</p>	<p>39,699 km sieci ciepłowniczej</p>
<p>Remonty i modernizacje dróg</p>	<p>W latach 2019-2021 w ramach realizacji zadania wykonano następujące inwestycje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa obwodnicy miasta Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej nr 35 od km 2+350 do km 8+250. Zadanie realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktury i Środowiska 2014 – 2020, priorytet IV Infrastruktura Drogowa dla Miast, działanie 4.2 Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących poza siecią 	<p>Budowa obwodnicy miasta</p>

	<p>drogową TEN-T i odciążenie miast od nadmiernego ruchu. Zadanie obejmuje budowę: dwujezdniowego odcinka obwodnicy o długości ok. 6 km, dwóch węzłów komunikacyjnych ulic Żeromskiego i Reja, nowych odcinków dróg gminnych ul. Kusocińskiego oraz drogi dojazdowej przy węźle Żeromskiego, trzech wiaduktów, dróg serwisowych, kładki i przejścia podziemnego, sieci kanalizacyjnej, zbiorników retencyjnych, urządzeń ochrony środowiska, oświetlenia ulicznego oraz przebudowę: ul. Wysockiego na długości ok. 200 m wraz ze skrzyżowaniem, ul. Chrobrego na długości ok. 700 m oraz drogi gminne i lokalne – ulice: Szczawieńska, Topolowa, Żeromskiego, Starachowicka, Reja, Mazowiecka, Browarna, Konopnickiej. W marcu 2019 r. podpisano umowę z Nadzorem Inwestorskim, a w kwietniu 2019 r. umowę z wykonawcą zadania - firmą BUDIMEX S.A. W maju 2019 r. rozpoczęto roboty budowlane. Pod koniec 2019 roku postęp prac wyniósł 36% - w ramach realizacji inwestycji poniesiono wydatki na roboty budowlane w kwocie: 87 110.664,71 zł, nadzór inwestorski: 534 032,98 zł, uzdatnianie podłoża: 2 246 649,12 zł, ubezpieczenie inwestycji 227 220,00 zł oraz inne - m.in. nadzór nad uzdatnianiem – 49 059,03 zł. Pod koniec 2020 r. wykonano już łącznie około 75% prac budowlanych obwodnicy Wałbrzycha. W 2020 roku na realizację zadania wydatkowano: roboty budowlane – 118 022 406,68 zł, nadzór inwestorski – 2 204 092,99 zł, nadzór autorski – 1 016 476,44 zł oraz pozostałe wydatki związane z ubezpieczeniem inwestycji, badania laboratoryjne, wykup nieruchomości – 2 779 724,12 zł. W 2021 roku wydatki zostały poniesione na: roboty budowlane – 53.502.342,35 zł, nadzór inwestorski – 1.460.151,67 zł, nadzór autorski – 670.216,62 zł oraz pozostałe wydatki związane z ubezpieczeniem inwestycji, badania laboratoryjne, wykup nieruchomości – 263.775,74 zł;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie niskiej emisji poprzez wprowadzenie zrównoważonej mobilności miejskiej i podmiejskiej polegającej na wybudowaniu centrum przesiadkowego Wałbrzych Plac na Rozdrożu oraz poprawie systemów zarządzania ruchem i energooszczędnym oświetleniu miejskim. Zadanie realizowane od roku 2016 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego, Oś Priorytetowa 3 Gospodarka niskoemisyjna, Działanie 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych, Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej. Wydatki w 2019 roku dotyczyły wytyczenia ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Świdnickiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 379 w Wałbrzychu o łącznej długości 4 829 m; • Przebudowa dróg wojewódzkich nr 367 i 381 na obszarze gmin Boguszów – Gorce i Wałbrzych wraz z budową obwodnicy Boguszowa – Gorce i dzielnicy Sobiecin w Wałbrzychu („Droga Sudecka”). Zakres inwestycji obejmuje: etap I – rozbudowa i przebudowa ul. Kamienieckiej na odcinku ok. 0,8 km, od granicy miasta Wałbrzycha do skrzyżowania z ul. Noworudzką i ul. Głuszycką, łącząca Wałbrzych z Kłodzkiem. Zadanie zostało zakończone. Zadanie obejmowało przebudowę skrzyżowania ul. Kamieniecka/ Noworudzka/ Głuszycka, zmianę geometrii jezdni ul. Kamienieckiej i jej poszerzenie o dodatkowy pas ruchu pojazdów powolnych, zmianę geometrii jezdni ul. Noworudzkiej i Głuszyckiej w zakresie niezbędnym do prawidłowego powiązania z projektowanym skrzyżowaniem typu rondo, budowę ciągów pieszo - rowerowych i ścieżek rowerowych, budowę chodników dla pieszych, budowę pochylni z zapewnieniem dostępu dla osób niepełnosprawnych. Pismem z dnia 29.08.2019 roku Instytucja Pośrednicząca Aglomeracji Wałbrzyskiej wyraziła zgodę na zmianę zakresu rzeczowego projektu. Inwestycję zakończono bez wykonania zadania pn. "Budowa obwodnicy Boguszowa w Gminie Boguszów-Gorce (Etap II)", a środki finansowe dofinansowania dla tego zadania zostały przesunięte na zadania: „Przebudowa i rozbudowa ul. Kamienieckiej” oraz „Przebudowa drogi 367 – obwodnica Wałbrzycha”. W roku 2020 poniesiono na zadanie wydatki w kwocie 115 839,94 zł, w 2021 roku – 618 536,34 zł; • „Przebudowa drogi 367 – obwodnica Wałbrzycha” (ul. I Maja – Zachodnia) - dnia 06.09.2019 roku została podpisana umowa z wykonawcą w formule zaprojektuj-wybuduj oraz dnia 	
--	---	--

	<p>24.09.2019 roku z Inwestorem Zastępczym. Termin realizacji zadania – 30.06.2023 roku;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Remont DK nr 35 – ul. Wałbrzyska w Wałbrzychu na odcinku od km 14+530 do km 15+110. W ramach inwestycji wyremontowano 580 m drogi. Koszt: 457 140,98 zł; • Przebudowa drogi gminnej nr 116563D – ul. Garbarska w Wałbrzychu wraz z towarzyszącą infrastrukturą. Zakres zadania obejmował przebudowę 140 m odcinka drogi wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową (wymiana konstrukcji nawierzchni, wymiana oświetlenia, remont kanalizacji deszczowej). W 2019 roku zakończone zostały roboty związane z usunięciem kolizji z sieciami uzbrojenia podziemnego. Wykonano również infrastrukturę odwodnienia korpusu drogowego. W około 70% wykonane zostały nawierzchnie z kostki i płyt kamiennych. Rozpoczęto układanie nawierzchni jezdni. Planowany termin zakończenia zadania to 15.03.2020 roku. Koszt poniesiony w 2019 roku to 830 458,32 zł, natomiast w 2020 roku - 1 224 475,92 zł; • Przebudowa drogi powiatowej nr 3401D – ul. Matejki i drogi powiatowej nr 3361D – ul. Moniuszki na odcinku od ul. Matejki do ul. Zamkowej wraz z infrastrukturą. W 2020 roku dla zadania została opracowana dokumentacja projektowa, za którą wydatek poniesiono w kwocie 29 520,00 zł. W dniu 27.08.2021 roku ponownie złożono wniosek o dofinansowanie zadania z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg. W 2022 roku zostanie rozpoczęta procedura wyłonienia wykonawcy robót budowlanych oraz realizacja rzeczowa zadania; • Przebudowa drogi powiatowej nr 3402D – ul. Niepodległości od ul. Sikorskiego do ul. Kaszubskiej wraz z towarzyszącą infrastrukturą. Inwestycja została zakończona dnia 31.05.2021 roku. Na zadanie wydatkowano 1 243 780,77 zł; • Przebudowa wiaduktu w celu uzyskania normatywnej skrajni drogowej w ciągu drogi krajowej nr 35 – ul. Wrocławska w Wałbrzychu. W roku 2020 na zadanie poniesiono wydatki w kwocie 30 854,53 zł. Zadanie obejmuje przebudowę i rozbudowę drogi krajowej nr 35 na odcinku od km 24+986,50 do km 25+272,82 wraz z towarzyszącą infrastrukturą drogową oraz przebudowę wiaduktu kolejowego na linii nr 274 poprzez zabezpieczenie filarów i stóp fundamentowych na długości 45 m. W roku 2021 na zadanie poniesiono wydatki w kwocie 16.155,68 zł; • Remont ul. Niepodległości w Wałbrzychu na odcinku od km 15+910 do km 16+750. Wydatki poniesione w 2020 roku na to przedsięwzięcie to 498 782,10 zł; • Budowa ul. Długosza w Wałbrzychu. Dnia 28.11.2019 roku została podpisana umowa z Wykonawcą robót budowlanych oraz dnia 04.12.2019 roku umowa z Inspektorem Nadzoru. Zakres robót obejmował: budowę 472 mb pełnej konstrukcji jezdni, budowę 479 mb nawierzchni chodników i 167 mb ciągu rowerowego, kanalizacji deszczowej, oświetlenia drogowego. Zadanie zakończono 22.09.2020 roku. Na realizację zadania wydatkowano kwotę 2 350 695,82 zł; • Przebudowa drogi gminnej nr 116542 – ul. Limanowskiego w Wałbrzychu wraz z towarzyszącą infrastrukturą. Na zadanie w 2020 roku wydatkowano 63 246,60 zł, w 2021 roku – 8 979,00 zł. Realizacja rzeczowa zadania przewidziana w roku 2023; • Przebudowa drogi gminnej nr 116561D – ul. Św. Jadwigi w Wałbrzychu wraz z towarzyszącą infrastrukturą. Na zadanie wydatkowano 39 360,00 zł; • Przebudowa drogi powiatowej nr 116562D – ul. Młynarska w Wałbrzychu od ul. Kościuszki do ul. Garbarskiej wraz z towarzyszącą infrastrukturą. Na zadanie w 2020 roku wydatkowano 59 040,00 zł. Realizacja rzeczowa inwestycji planowana w latach 2022-2023; • Przebudowa drogi gminnej nr 116756D – ul. Ratuszowa w Wałbrzychu wraz z towarzyszącą infrastrukturą. W ramach zadania w 2020 roku wykonano przebudowę: 260 m jezdni wraz z konstrukcją, przebudowano skrzyżowania ul. Ratuszowej i ul. Ruchu Oporu, zatokę autobusową, chodniki, oświetlenie uliczne. Na zadanie wydatkowano 258 288,25 zł; • Przebudowa ul. Dunikowskiego w Wałbrzychu. W 2020 roku na realizację zadania wydatkowano 4 918 353,00 zł, w 2021 roku – 2 713 504,03 zł. Zadanie zostało zakończone; • Przebudowa ul. Nałkowskiej i Hirszfelda w Wałbrzychu. Zadanie obejmowało wymianę konstrukcji nawierzchni, 	
--	--	--

	<p>przebudowę chodników, budowę i przebudowę miejsc parkingowych, wymianę oświetlenia oraz remont kanalizacji deszczowej na odcinku 540 m. W 2020 roku na realizację zadania wydatkowano 6 974 002,60 zł;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Remont obiektu mostowego przez rzekę Pełcznicę – ul. Wieniawskiego w Wałbrzychu, droga gminna nr 116849D. Na zadanie wydatkowano 725 293,99 zł. 	
<p>Rozwój energetyki odnawialnej, przy uwzględnieniu uwarunkowań związanych z potencjałem i istniejącymi ograniczeniami rozwoju poszczególnych rodzajów źródeł energii odnawialnej</p>	<p>Na terenie Wałbrzycha źródła odnawialnej energii słonecznej wykorzystywane są w obiektach użyteczności publicznej i mieszkaniowych, w tym m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dom Seniora Rusinowa w Wałbrzychu – kolektory słoneczne, • Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-1 łazienka łańcuszkowa lampownia) – kolektory słoneczne 0,024MW, • Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-4 centrum ceramiki unikatowej) – kolektory słoneczne 0,024MW, • Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-5 galeria sztuki) – kolektory słoneczne 0,024MW, • Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-6 klub muzyczny montownia) – kolektory słoneczne 0,024MW, • Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-10 zespół budynków pomiędzy szymbami Julia i Sobótka) – kolektory słoneczne 0,024MW, • Pogotowie Ratunkowe w Wałbrzychu – kolektory słoneczne 10 szt. o mocy ok. 2 kW każdy, • Spółka Celowa Wałbrzyskie Centrum Sportowo-Rekreacyjne AQUA-ZDRÓJ (hotel) – kolektory słoneczne o mocy 64,31 kW, • Spółka Celowa Wałbrzyskie Centrum Sportowo-Rekreacyjne AQUA-ZDRÓJ (kryta pływalnia) kolektory słoneczne o mocy 106,3 kW, • Dom Piątka – kolektory słoneczne o mocy 64 kW, • Integracyjny Żłobek Samorządowy Nr 2 – 15 szt. kolektorów słonecznych 37,7 m², • Publiczna Szkoła Podstawowa nr 21 – kolektory słoneczne i fotowoltaiczne, • Blok mieszkalny przy ul. Bielskiej - 102 panele fotowoltaiczne, o łącznej mocy ponad 17 kW, które dostarczają energii m.in. do zasilania urządzeń oraz oświetlenia otoczenia budynku. 	
<p>Wykorzystanie odnawialnych niekonwencjonalnych źródeł energii, w tym budowa małych i mikroźródeł energii</p>		
<p>Wspieranie działań w zakresie budowy systemu małych zbiorników piętrzących o funkcji energetycznej, elektrowni wiatrowych, solarnych, biogazowych oraz innych odnawialnych źródeł energii</p>		
<p>Stymulowanie prac projektowych i badawczych w zakresie oddziaływania odnawialnych źródeł energii na środowisko i warunki życia społeczności lokalnych oraz realizacja polityki wspierania inwestycji związanych z produkcją energii z OZE</p>	<p>Na terenie Wałbrzycha wykorzystywane są następujące pompy ciepła w obiektach użyteczności publicznej i mieszkalnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 1 - pompa ciepła 7,2 kW, • Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-11 maszynownia szybu Julia) - pompy ciepła 0,124 MW, • Dom Szóstka pompa ciepła 7,2 kW, • cztery budynki jednorodzinne w Wałbrzychu, w tym: <ul style="list-style-type: none"> – pompa ciepła o mocy 12,83 kW z trzema otworami na głębokości 85 m, – pompa ciepła o mocy 6 kW z dwoma otworami na głębokości 70 m, – pompa ciepła o mocy 9,5 kW z trzema otworami na głębokości 68 m, – pompa ciepła o mocy 10 kW z dwoma otworami na głębokości 100 m. <p>W ramach projektu „Budowa (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej z promieniowania słonecznego przez członków Wałbrzyskiego Klastra Energetycznego (nr projektu RPDS.03.01.00-02-0001/21)” powstanie łącznie 18 instalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy 2,89 MWe, w tym: 5 mikroinstalacje Gminy Miasto Wałbrzych, 3 mikroinstalacje Gminy Jedlina-Zdrój, 2 mikroinstalacje Gminy Głuszycza, 4 mikroinstalacje Parku Wielokulturowego Stara Kopalnia w Wałbrzychu, 2 mikroinstalacje Wałbrzyskiego Centrum Sportowo-Rekreacyjnego AQUA-ZDRÓJ sp. z o.o., 1 mała farma fotowoltaiczna o mocy 0,45 MWe Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej S.A. w Wałbrzychu i 1 duża elektrownia o mocy 2 MW Miejskiego Zakładu Usług Komunalnych Sp. z o.o. Wszystkie ww. instalacje umożliwią produkcję energii elektrycznej z OZE w wysokości 2 820,49 MWhe/rok, co przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego, głównie poprzez zmniejszenie emisji pyłów oraz gazów cieplarnianych, w tym przede wszystkim CO₂ o 2 137,93 ton</p>	

	<p>równoważnika CO₂/rok. Szacowany termin realizacji inwestycji to 01.07.2021 - 31.05.2023 rok. Wartość całkowita projektu: 15 083 353,52 PLN.</p>	
<p>Organizowanie kampanii edukacyjnych dla społeczności oraz administracji związanych z problematyką OZE oraz współpraca z organizacjami skupiającymi przedsiębiorców z dziedziny OZE</p>	<p>11 maja 2017 r. podpisano list Intencyjny dotyczący współpracy w kierunku utworzenia Wałbrzyskiego Klastra Energetycznego. Efektem prac było podpisanie w dniu 20 listopada 2017 r. porozumienia o współpracy na rzecz utworzenia Wałbrzyskiego Klastra Energetycznego. Wałbrzyski Klaster Energetyczny w 2018 roku uzyskał certyfikat z wyróżnieniem Ministerstwa Energii. W skład Wałbrzyskiego Klastra Energetycznego wchodzi 16 podmiotów, w tym 5 gmin: Wałbrzych, Walim, Głuszycza, Jedlina-Zdrój i Szczawno-Zdrój. Działalność Wałbrzyskiego Klastra ma na celu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawę jakości środowiska naturalnego, • poprawę bezpieczeństwa energetycznego, • wzmocnienie lokalnej gospodarki dzięki rozwojowi energetyki rozproszonej, w tym odnawialnych źródeł energii, • inne działania poprawiające efektywność energetyczną. <p>Przynależność do klastra energii, umożliwia aplikowanie o środki finansowe do unijnych funduszy strukturalnych, programów ramowych i innych potencjalnych źródeł finansowania, dedykowanych wyłącznie do klastrów energii, które uzyskały certyfikację Ministerstwa Energii.</p> <p>W 2020 roku Wałbrzyski Klaster Energetyczny podjął działania związane z projektem partnerskim polegającym na budowie farm fotowoltaicznych na obszarze Klastra. 7 członków Klastra wspólnie aplikowało o środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi priorytetowej 3 Gospodarka niskoemisyjna Działanie 3.1 Produkcja i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych – konkurs horyzontalny Schemat 3.1 A Przedsięwzięcia, mające na celu produkcję energii elektrycznej i/lub ciepłej (wraz z podłączeniem tych źródeł do sieci dystrybucyjnej/ przesyłowej), polegające na budowie oraz modernizacji (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (w tym mikroinstalacji). W III kwartale 2020 roku dokonano wyboru firmy doradczej i skompletowano niezbędne dokumenty do złożenia wniosku o dofinansowanie. W I kwartale 2021 r. został złożony wniosek o dofinansowanie projektu. W III kwartale 2021 r. zostało przeprowadzone postępowanie przetargowe na zakup energii elektrycznej na rok 2022 w ramach Grupy Zakupowej. W 2021 r. trwały również prace na utworzeniem Grupy Zakupowej Gazu oraz przygotowaniem postępowania na zakup paliwa gazowego na rok 2022r. Postępowanie ostatecznie nie zostało ogłoszone z powodu niekorzystnej sytuacji na rynku i bardzo wysokich cen.</p> <p>Green City Action Plan (GCAP, Plan Działań Zielonego Miasta) dla Wałbrzycha jest dokumentem, który powstaje przy współpracy EBRD (European Bank for Reconstruction and Development - Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju) oraz podmiotu wykonawczego, tj. ARUP. Gmina Wałbrzych, oraz wymienione przedsiębiorstwa wspólnie pracują od sierpnia 2021 nad przygotowaniem dokumentu, który ma być przyjęty przez Radę Miasta Wałbrzycha i ma być wdrożony do realizacji w kolejnych latach. Co ważne, niektóre jego zapisy – a być może całość – staną się prawem miejscowym, stąd waga tego dokumentu jest bardzo istotna. Będzie on wyznaczał kierunki inwestycji proekologicznych (i nie tylko) na najbliższe lata. Pozwoli także ubiegać się o środki wspierające i pomocowe z wielu źródeł zewnętrznych, a także pozwoli przeanalizować bieżące i przyszłe zagrożenia środowiskowe dla naszego miasta. Stworzenie Green City Action Plan jest bezpośrednio związane z przystąpieniem przez Wałbrzych do sieci miast Green Cities. Prace prowadzone są w założonym tempie i zgodnie z planem ustalonym przez ARUP, EBRD i Gminą Wałbrzych, przyjęcie GCAP zaplanowane jest na wrzesień 2022.</p> <p>Kampania „Cities Race to Zero” (CRTZ), miała na celu zjednoczenie 1000 miast wokół Szczytu Klimatycznego ONZ w Glasgow, który odbywał się w listopadzie 2021 roku (COP26). Jej głównym celem było zmobilizowanie wysiłków miast na rzecz osiągnięcia zerowej emisji netto. Miasto Wałbrzych, jako drugie po Warszawie z polskich miast zostało zaproszone i dołączyło do tej inicjatywy wypełniając we wrześniu 2021 formularz zgłoszeniowy.</p> <p>8 grudnia 2021 Miasto Wałbrzych dołączyło formalnie do kolejnej międzynarodowej inicjatywy proekologicznej - Powering Past Coal Alliance. Wałbrzych dał wyraźny sygnał, że jest gotowy z pełną determinacją odchodzić od węgla, jako źródła zasilania. Powering Past</p>	

	<p>Coal Alliance to inicjatywa powołana w 2017 roku przez rządy Wielkiej Brytanii i Kanady. Obecnie zrzesza 137 członków w tym kraje, samorządy, instytucje publiczne, a także firmy z sektora prywatnego. Podstawą działania związku jest deklaracja członków o wdrożeniu procedur i inwestycji mających na celu odejście od węgla do 2030 roku i wspieranie ekologicznych źródeł energii.</p> <p>Prezydent Miasta zainicjował jako lider powołanie społecznego zespołu ds. opracowania Społecznego TPST, który jest dokumentem wspierającym dla TPST WD dla SW. We wrześniu 2021 roku z inicjatywy lidera AW 49 samorządowców SW podpisał deklarację o Dekarbonizacji subregionu do 2030 roku.</p>	
--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

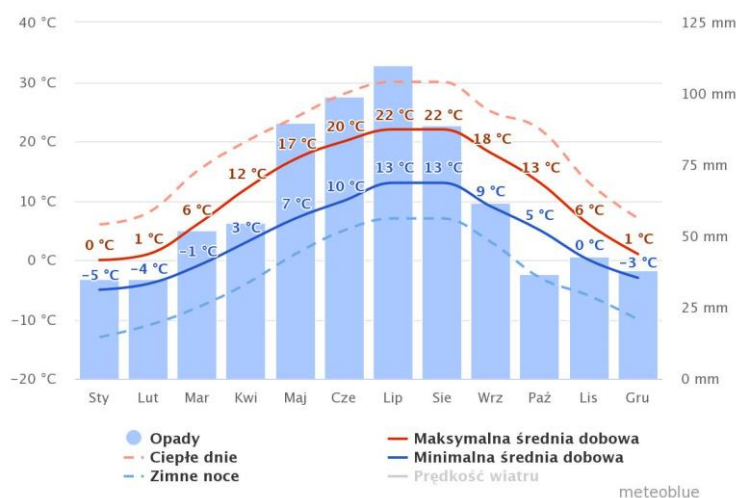
Zarząd Dróg, Komunikacji i Utrzymania Miasta w Wałbrzychu (ZDKiUM) jest jednostką organizacyjną, której zadaniem jest organizowanie i zarządzanie przewozami o charakterze użyteczności publicznej na liniach komunikacyjnych na terenie Gminy Wałbrzych oraz na terenie gmin, z którymi zostało podpisane stosowne porozumienie międzygminne w sprawie powierzenia Gminie Wałbrzych zadań w zakresie lokalnego transportu zbiorowego. W 2019 roku podpisano porozumienia z siedmioma gminami: Gminą Szczawno-Zdrój, Gminą Jedlina-Zdrój, Gminą Głuszyca, Gminą Boguszów-Gorce Gminą Mioszów, Gminą Walim oraz Gminą Stare Bogaczowice. Ponadto funkcjonowało połączenie transgraniczne, dzięki któremu skomunikowana była miejscowość Mezimesti w Czechach z Gminą Mioszów i Gminą Wałbrzych.

W ramach komunikacji zbiorowej organizowanej przez Gminę Wałbrzych obsługiwanych jest 13 linii komunikacyjnych (1, 2, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 18, A i C, EX). Dla linii głównych (podstawowych) częstotliwość kursowania wynosi 10 – 15 min., dla linii uzupełniających częstotliwość wynosi 30 min. a dla linii peryferyjnych częstotliwość wynosi 60 min. Od roku 2012 usługi przewozowe świadczy niezmiennie, jeden operator – Śląskie Konsorcjum Autobusowe. Przewozy na liniach komunikacyjnych wykonywane są 56 autobusami. Autobusy wyposażone są w silniki spełniające normy czystości spalin i hałasu EEV (20 szt.) oraz EURO 5 (36 szt.).

3.2.2 Ocena stanu aktualnego

3.2.2.1. Klimat na obszarze miasta

Miasto Wałbrzych, zgodnie z opracowaną przez Alojzego Wosia regionalizacją klimatyczną należy do regionu klimatycznego XXIV - Dolnośląskiego Środkowego. Obejmuje on środkową część Niziny Śląskiej i Przedgórze Sudeckiego (Równinę Wrocławską). Na tle innych regionów klimatycznych Polski omawiany region odznacza się względnie dużą frekwencją dni przymrozkowych. Tutaj najczęściej pojawiają się dni z pogodą przymrozkową umiarkowanie chłodną, z pogodą umiarkowanie chłodną, słoneczną lub z niewielkim zachmurzeniem nieba oraz dni z pogodą przymrozkową umiarkowanie chłodną bez opadu. W porównaniu z pozostałymi regionami, najwięcej notuje się tu dni przymrozkowych bardzo chłodnych (w roku około 43). Także tutaj najliczniejsze są dni przymrozkowe bardzo chłodne i jednocześnie słoneczne lub z małym zachmurzeniem (ponad 23 w roku) oraz dni przymrozkowe bardzo chłodne bez opadu. Do bardzo częstych należą także przypadki wystąpienia pogody przymrozkowej umiarkowanie zimnej i pochmurnej



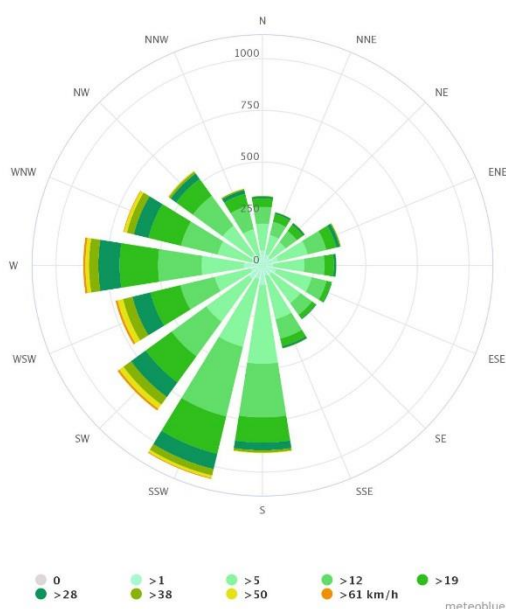
Rysunek 2 Temperatura powietrza w rejonie Wałbrzycha w 2020 r.

Źródło: www.meteoblue.com

Średnia maksymalna wartość dzienna (czerwona linia ciągła) pokazuje maksymalną temperaturę przeciętnego dnia dla każdego miesiąca w rejonie Wałbrzycha i w 2020 r. wynosiła od 0°C do 22°C. Podobnie średnia minimalna wartość dzienna (niebieska linia ciągła) pokazuje średnią minimalną temperaturę, w 2020 r. wynosiła od -5°C do 13°C. Gorące dni i zimne noce (czerwone i niebieskie przerywane linie) pokazują średnią temperaturę najgorętszych dni i najzimniejszych nocy każdego miesiąca w ciągu ostatnich 30 lat.

W poszczególnych rejonach miasta występują duże różnice w parametrach klimatycznych. Różnice temperatur pomiędzy obszarami wyniesionymi, a dolinami sięgają w czasie inwersji termicznej nawet 5°C. Liczba dni z inwersją wynosi średnio rocznie około 68. Typowymi terenami inwersyjnymi w Wałbrzychu są doliny Pełcznicy i Szczawnika. Znacznie korzystniejsze warunki termiczne są we wschodniej części miasta, gdzie jest lepsze przewietrzanie.

Liczba dni z opadem jest znaczna i wynosi w niżej położonych rejonach miasta od 140 do 160 dni, co dla aglomeracji wałbrzyskiej jest zjawiskiem korzystnym, przyczynia się bowiem do oczyszczania powietrza. Częste opady powodują jednak powstawanie mgieł, szczególnie częstych w dolinach. Największe zachmurzenie występuje w czerwcu, lipcu i październiku. Największą słonecznością odznacza się wrzesień, następnie maj.



Rysunek 3 Róża wiatrów w rejonie Wałbrzycha

Źródło: www.meteoblue.com

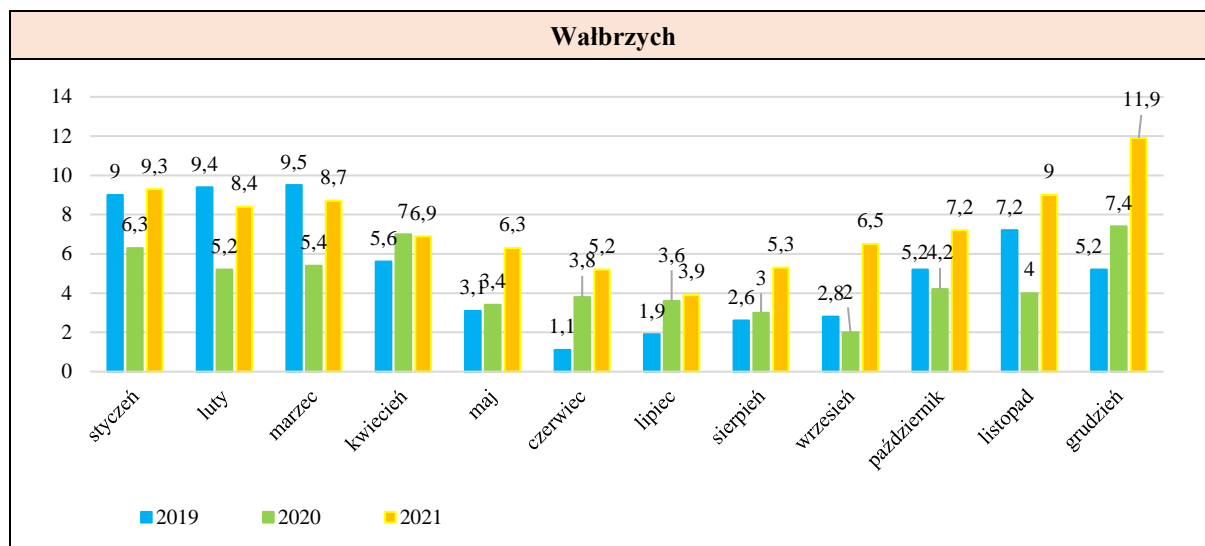
W rozkładzie rocznym wiatrów przeważają wiatry zachodnie o prędkości do 60 km/h, dość często występują też wiatry południowo – zachodnie o prędkości około 50 km/h. Rozkład wiatrów jest niekorzystny, bowiem główne centrum przemysłowe leży w południowo-zachodniej części miasta. Jesienią, zimą i na przedwiośniu występują dosyć silne wiatry fenowe. Spływają one na Wałbrzych z grzbietu Karkonoszy, poprzez Chełmiec i Trójgarb. Wybitnie uciążliwe są na wałbrzyskich osiedlach mieszkaniowych Podzamczu i Piaskowej Górze, gdyż potrafią osiągnąć na otwartej przestrzeni prędkość 15 m/s, a w sprzyjających warunkach nawet 25–30 m/s

3.2.2.2. Jakość powietrza na obszarze miasta

Przeprowadzona ocena jakości powietrza na terenie miasta Wałbrzych opiera się na danych pochodzących z „Rocznej oceny jakości powietrza w województwie dolnośląskim, Raportu wojewódzkiego za rok 2021” oraz danych z systemu monitoringu jakości powietrza. Na terenie miasta Wałbrzych oceny prowadzone są w oparciu o stację pomiarową w Wałbrzychu przy ul. Wysockiego. Prowadzi ona pomiar automatyczny: PM10, SO₂, O₃, CO, NO, NO₂, NO_x, C₆H₆ oraz pomiar manualny: PM10, PM2.5, ołowiu, arsenu, kadmu, niklu oraz benzo(a)pirenu.

Należy zwrócić uwagę, że ukształtowanie terenu na którym zlokalizowane jest miasto wpływa na występowanie silnych zanieczyszczeń powietrza szczególnie w obszarach miasta zlokalizowanych w dolinach i nieckach. Jedna stacja nie jest w stanie wychwycić zanieczyszczeń dla całego miasta (pomiar punktowy).

Dwutlenek siarki (SO₂) to jeden ze składników smogu. Powstaje m.in. podczas spalania paliw zawierających siarkę (np. węgla). W związku z tym wyraźnie zaznacza się korelacja zanieczyszczenia dwutlenkiem siarki z okresem grzewczym – maksymalne stężenia w latach 2019-2021 występowały w miesiącach jesiennych i zimowych. Najwyższe stężenie (11,9 µg/m³) odnotowano w grudniu 2021 r., a najniższe (1,1 µg/m³) w czerwcu 2019 r.



Rysunek 4 Średnie stężenie dwutlenku siarki na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021 (µg/m³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.10.2022)

Średnioroczne stężenia na stacji kształtuje się poniżej poziomu dopuszczalnego wynoszącego 20 µg/m³. W 2021 roku zaobserwowano tendencję wzrostową w stosunku do 2019 roku, jednakże nadal poziom ten jest dużo poniżej dopuszczalnego.

Tabela 2 Średnioroczne stężenie dwutlenku siarki na stacji w Wałbrzychu w latach 2018 – 2020

Dwutlenek siarki (SO ₂) poziom dopuszczalny: 20 µg/m ³	Średnioroczne stężenie [µg/m ³]		
	2019	2020	2021
Wałbrzych	5,0	4,8	7,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.10.2022)

Dwutlenek azotu (NO₂) ma największe z grupy tlenków azotu negatywne oddziaływanie na człowieka. Jest składnikiem smogu powstającym zwłaszcza na skutek przedostawania się do atmosfery spalin samochodowych. Z powodu braku szczegółowych danych nie jest możliwe określenie maksymalnego i minimalnego średniego stężenia tlenków azotu.

Średnioroczne wartości stężenia dwutlenku azotu utrzymują się na podobnym poziomie i jednocześnie znacznie poniżej poziomu dopuszczalnego – 40 µg/m³.

Tabela 3 Średnioroczne stężenie dwutlenku azotu na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021

Dwutlenek azotu (NO ₂) poziom dopuszczalny: 40 µg/m ³	Średnioroczne stężenie [µg/m ³]		
	2019	2020	2021
Wałbrzych	13,1	11,5	13,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.10.2022)

Ozon (O₃) utrzymujący się w dolnej części atmosfery (troposferze) powstaje z innych zanieczyszczeń w reakcjach chemicznych zachodzących pod wpływem promieniowania słonecznego, dlatego jego największe stężenia obserwowane są w miesiącach wiosennych i letnich. Z powodu braku szczegółowych danych nie jest możliwe określenie maksymalnego średniego stężenia ozonu z tym okresie.

W przypadku ozonu nie ustalono średniorocznego poziomu dopuszczalnego. Biorąc pod uwagę notowane wartości stężenie ozonu utrzymywało się na podobnym poziomie, z niewielką tendencją spadkową – brak zmian pod względem zanieczyszczenia powietrza ozonem.

Tabela 4 Średnioroczne stężenie ozonu na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021

Ozon (O ₃)	Średnioroczne stężenie [µg/m ³]		
	2019	2020	2021
Wałbrzych	56,8	51,7	50,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.10.2022)

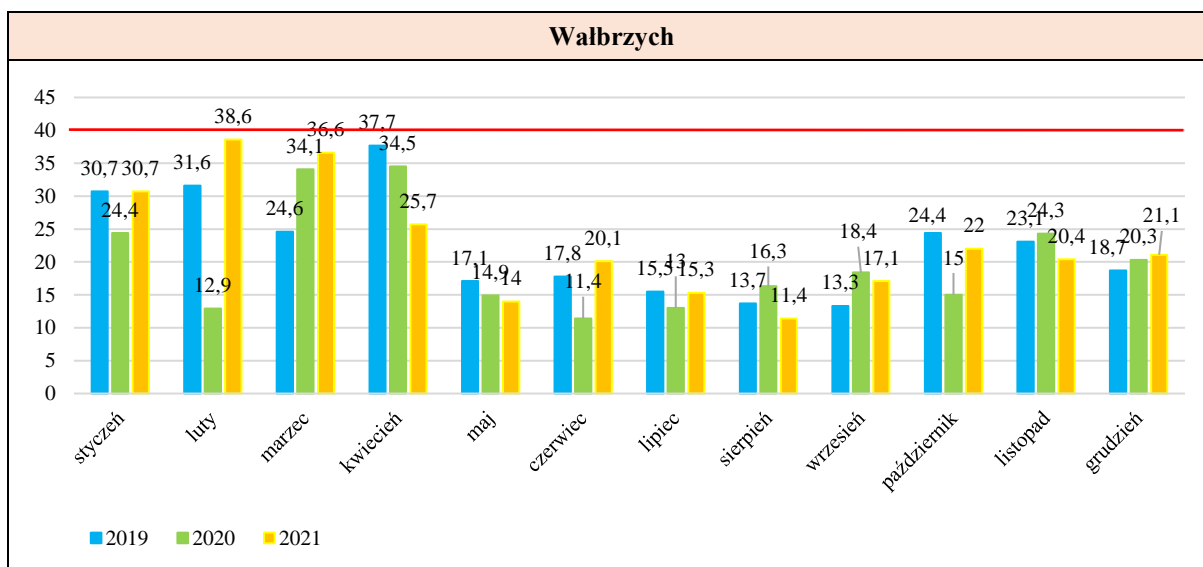
Tlenek węgla (CO) powstaje w wyniku spalania paliw w warunkach ograniczonego dopływu tlenu. Pomiar stężenia tlenku węgla w powietrzu odbywał się w latach 2019-2021 na stacji w Wałbrzychu. Z powodu braku szczegółowych danych nie jest możliwe określenie maksymalnego średniego stężenia tlenku węgla w tym okresie. Podobnie jak dla ozonu, dla tlenku węgla nie określono poziomu dopuszczalnego. Biorąc pod uwagę notowane wartości, utrzymujące się na podobnym poziomie – brak zmian powietrze pod względem zanieczyszczenia powietrza ozonem.

Tabela 5 Średnioroczne stężenie tlenkiem węgla na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021

Tlenek węgla (CO)	Średnioroczne stężenie [µg/m ³]		
	2019	2020	2021
Wałbrzych	0,4	0,4	0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.05.2022)

Pyły PM₁₀ pochodzenia antropogenicznego powstają głównie w wyniku spalania węgla słabej jakości oraz śmieci. Dlatego też zanieczyszczenie pyłem PM₁₀ jest silnie skorelowane z okresem grzewczym. Najwyższe miesięczne wartości stężenia pyłu PM₁₀ (38,6 µg/m³) odnotowano w lutym 2021 r.



LEGENDA:

— czerwona linia oznacza dopuszczalny poziom zanieczyszczenia (rok kalendarzowy)

Rysunek 5 Średnie stężenie pyłu PM₁₀ na stacji w Wałbrzychu w latach 2018 – 2020 (µg/m³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.10.2022)

Poziom dopuszczalny średniorocznej wartości stężenia zanieczyszczenia pyłem PM₁₀ wynosi 40 µg/m³. Wartości dla stacji kształtują się na podobnym poziomie, znacznie poniżej poziomu dopuszczalnego.

Tabela 6 Średnioroczne stężenie pyłu PM10 na stacji w Wałbrzychu w latach 2019-2021

Pył PM10 poziom dopuszczalny: 40 µg/m ³	Średnioroczne stężenie [µg/m ³]		
	2019	2020	2021
Wałbrzych	22,4	20,2	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na www.powietrze.gios.gov.pl (dostęp 10.10.2022)

W rocznej ocenie powietrza zwrócono uwagę na to, że główną przyczyną złej jakości powietrza w województwie dolnośląskim jest emisja z indywidualnego ogrzewania budynków mieszkalnych (bytowo-komunalna). Znacznie mniejszy wpływ ma emisja przemysłowa i liniowa. Jedynie przekroczenia norm dla ozonu wynikają z oddziaływania naturalnych źródeł emisji, niezwiązanych z działalnością człowieka.

Wymaga zaznaczenia fakt, że w roku 2015 (wyjściowym dla wskaźników monitorowania realizacji działań w zakresie ochrony powietrza) w mieście Wałbrzych stężenia ozonu były w normie – w roku 2020 nastąpiło pogorszenie jakości powietrza pod względem stężeń ozonu.

Zanieczyszczenia pyłem PM10, pyłem PM25 oraz benzo(a)pirenem są silnie związane z emisją pochodzącą ze spalania paliw w gospodarstwach domowych. Dlatego też wyraźnie wyższe niż średnio w roku wartości stężeń tych zanieczyszczeń notowane są w okresie grzewczym. Uwarunkowania przyrodnicze i społeczno-gospodarcze miasta Wałbrzych wpływają na znaczny udział tego rodzaju emisji w ogólnym bilansie zanieczyszczeń powstających na terenie miasta.

Problem zanieczyszczenia powietrza pyłami oraz benzo(a)pirenem wymaga podjęcia stanowczych działań. Ograniczenie niskiej emisji na miasto jest niezbędne dla zachowania zdrowia mieszkańców oraz zachęcenia turystów do przyjazdu. Coraz większa świadomość ekologiczna Polaków wyraża się w chęci mieszkania i odpoczynku w regionach niezanieczyszczonych, o wysokich walorach przyrodniczych.

W związku z powyższym miasto powinno wspierać mieszkańców w dążeniu do podnoszenia efektywności energetycznej budynków oraz ograniczania spalania paliw niskiej jakości.

W wyniku rocznej oceny jakości powietrza za 2021 roku określono strefy dla województwa dolnośląskiego, w których doszło do przekroczenia standardów imisyjnych:

- dla zanieczyszczeń mających określone poziomy docelowe, dla których istnieje obowiązek wykonania POP (kryterium ochrona zdrowia):
 - miasto Wałbrzych- benzo(a)piren B(a)P (rok);
- dla zanieczyszczeń mających określone poziomy celu długoterminowego, dla których nie ma obowiązku wykonania POP (kryterium ochrona zdrowia):
 - miasto Wałbrzych– ozon O₃ (8h),
 - miasto Wałbrzych – ozon O₃ (8h) 3lata.

Dla pozostałych zanieczyszczeń: dwutlenek siarki SO₂, tlenki azotu NO_x, tlenek węgla CO, benzen C₆H₆, PM10, PM2,5, arsen-As, ołów-Pb, kadm-Cd, nikiel-Ni standardy imisyjne na terenie miasta Wałbrzych były dotrzymane. W przypadku stref, dla których POP zostały określone, a standardy jakości powietrza są nadal przekraczane, zarząd województwa obowiązany będzie do aktualizacji programu po okresie 3 lat od wejścia w życie uchwały sejmiku województwa w sprawie programu ochrony powietrza uwzględniając działania ochronne dla wrażliwych grup ludności.

Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą nr XXI/505/20 z dnia 21 lipca 2020 roku przyjął „Program ochrony powietrza dla stref w województwie dolnośląskim, w których w 2018 r. zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu, wraz z planem działań krótkoterminowych”. Program ochrony powietrza jest dokumentem, który wskazuje istotne powody (źródła) wystąpienia przekroczeń norm jakości powietrza w odniesieniu do ww. zanieczyszczeń w strefach województwa dolnośląskiego oraz określa skuteczne i możliwe do zrealizowania działania, których wdrożenie spowoduje poprawę jakości powietrza i dotrzymanie norm określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. z 2021 r., poz. 845 z późn. zm.). Poprawa jakości powietrza jest niezbędna dla poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców Dolnego Śląska.

3.2.2.3. Źródła emisji na terenie Miasta Wałbrzych

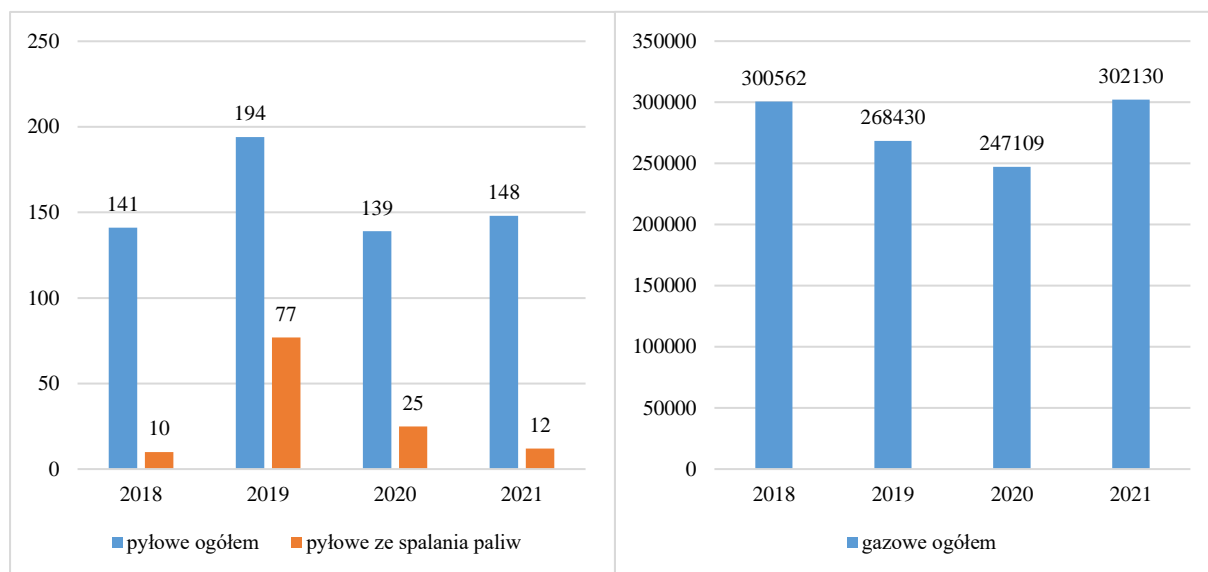
Zanieczyszczenia powietrza pochodzą z czterech podstawowych źródeł:

- emisji przemysłowej – dzięki wprowadzeniu regulacji prawnych (m.in. pozwoleń na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z instalacji), opłat za korzystanie ze środowiska oraz zmianom procesów technologicznych ten rodzaj zanieczyszczeń nie stanowi obecnie wielkiego problemu,

- emisji z kotłowni lokalnych i palenisk indywidualnych – związanej z nieefektywnym spalaniem paliw, spalaniem odpadów komunalnych oraz eksploatacją kotłów i pieców niskiej klasy – obecnie największe źródło zanieczyszczeń,
- emisji komunikacyjnej – zależnej od natężenia ruchu drogowego, stanu dróg oraz efektywności spalania paliw – modernizacje dróg, budowa obwodnic oraz coraz ostrzejsze normy dla efektywności układów spalania w pojazdach pozwalają na sukcesywne zmniejszanie ilości zanieczyszczeń komunikacyjnych,
- emisji napływowej – zanieczyszczeń pochodzących z sąsiednich obszarów – niezależne od aktywności podejmowanych na terenie miasta.

Emisja przemysłowa

Dla analizy emisji zanieczyszczeń gazowo – pyłowych powodowanych przez przedsiębiorstwa na terenie miasta wykorzystano dane z GUS za lata 2018-2021.



Rysunek 6 Emisja zanieczyszczeń pyłowo gazowych w latach 2018-2021 w zakładach znajdujących się na terenie miasta Wałbrzych (Mg/rok)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, 2022

Do zakładów szczególnie uciążliwych zaliczone zostały te, posiadające znaczny wpływ na jakość powietrza, w tym m.in.:

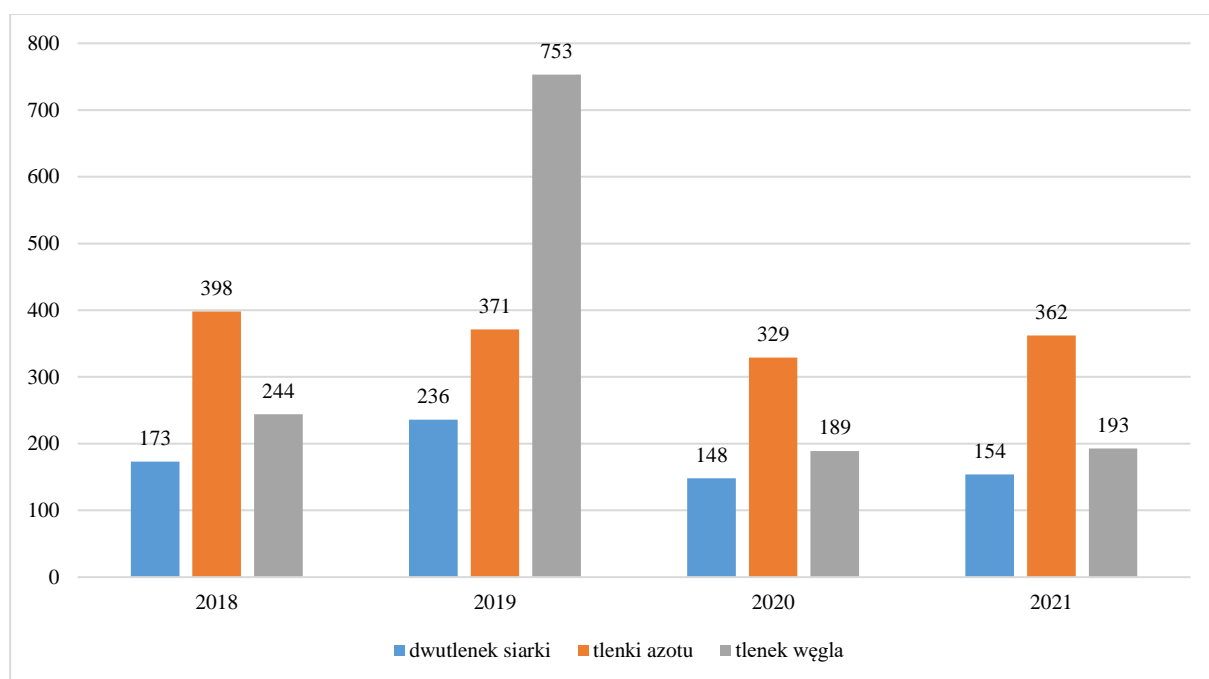
- CERSANIT S.A.,
- "LEGIPOL" Sp. z o.o., Cynkownia Ogniowa,
- Firma Mo-Bruk/Składowisko Odpadów Przemysłowych,
- Miejski Zakład Usług Komunalnych/Urząd Miejski w Wałbrzychu / Składowisko przy ul. Beethovena,
- Aktyw Sp. z o. o. Gostków / Halimex-Hap Halina Turudicz / Ferma drobiu w Wirach,
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. w Wałbrzychu,
- Poland Smelting Technologies POLST Sp. z o.o.,
- ALV "LINK" Sp. z o.o. / Instalacja przy ul. Sportowej 13,
- Ronal Polska Sp. z o. o. / Instalacja do wtórnego wytopu aluminium przy ul. Wrocławskiej 95 w Wałbrzychu,
- Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze "Victoria" S.A.

Ponadto na terenie miasta znajdują się zakłady posiadające określone poziomy emisji zanieczyszczeń do powietrza w decyzjach Prezydenta Wałbrzycha dla 23 instalacji, w tym m.in.: instalacja do produkcji octu i musztardy, Ciepłownia C1 przy ul. Długiej 3d, instalacja do napraw samochodów, instalacja kotła współpracującego z turbiną parową na terenie byłej Elektrociepłowni „Victoria” w Wałbrzychu przy ul. Karkonoskiej 9, instalacja do napraw samochodów i diagnostyki silników, lakiernia pojazdów samochodowych, instalacja do produkcji porcelany, instalacja do spawania, instalacja służąca do chemicznego czyszczenia garderoby (pralnica chemiczna) zlokalizowana w C.H. AUCHAN ul. Wieniawskiego 19 w Wałbrzychu, instalacja do produkcji elementów meblowych zlokalizowanej w Wałbrzychu ul. Kosynierów 3, instalacja do produkcji układów sterowniczych ze wspomaganie elektrycznym dla samochodów osobowych różnych marek, instalacja do produkcji kierownic, z instalacji obszycia kierownic oraz z instalacji do produkcji poduszek airbag, zlokalizowana w Wałbrzychu przy ul. Stacyjnej 16, instalacji technologicznych, instalacja do produkcji mikrokulek, instalacja do produkcji

konstrukcji siedzeń i oparcie foteli samochodowych oraz mechanizmów pochyłających, instalacja (silosy) zlokalizowane w Wałbrzychu przy ul. Ogrodowej 13.

Zgodnie z danymi GUS w latach 2018-2021 nastąpił wzrost emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych znajdujących się na terenie Miasta Wałbrzych. Emisja zanieczyszczeń gazowych w 2021 r. wzrosła o 0,52% w stosunku do roku 2018. Z kolei emisja zanieczyszczeń pyłowych w analogicznym okresie spadła o 4,96%. Należy zaznaczyć, że emisja zanieczyszczeń gazowych przewyższa znacznie emisję zanieczyszczeń pyłowych. Co więcej, emitowane do atmosfery zanieczyszczenia pyłowe stanowią 2,9% wytworzonych zanieczyszczeń ogółem. Znaczna część, bo aż 97,1% powstających w zakładach zanieczyszczeń pyłowych została zatrzymana lub zneutralizowana w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń. Jedynie 18,5% zanieczyszczeń gazowych została zatrzymana lub zneutralizowana.

Prawie całość zanieczyszczeń gazowych (99,7%) stanowił dwutlenek węgla. Pozostałe monitorowane gazy to dwutlenek siarki, tlenki azotu i tlenek węgla.



Rysunek 7 Emisja zanieczyszczeń dwutlenku siarki, tlenków azotu i tlenku węgla z zakładów znajdujących się na terenie miasta Wałbrzych w latach 2018-2021 [Mg/rok]

Źródło: opracowanie własne na podstawie systemu BDL GUS, 2022

Emisja z kotłowni lokalnych i palenisk indywidualnych

Analiza danych zawartych w „Planie gospodarki niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 roku dla Gminy Wałbrzych z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej” pozwala stwierdzić, że w strukturze paliw wykorzystywanych do celów grzewczych w budynkach jednorodzinnych dominuje węgiel kamienny. Spalanie węgla kamiennego powoduje powstawanie toksycznych wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (których przedstawicielem jest m.in. benzo(a)piren), dioksyn i furanów, metali ciężkich i pyłów (m.in. PM10, PM 2,5). Pył PM10 przenika do górnych dróg oddechowych i płuc, a pył PM 2,5 może przenikać także do krwi. Zanieczyszczenia te są szczególnie niebezpieczne ze względu na koncentrację na poziomie przygruntowym, przez co mieszkańcy są narażeni na wdychanie ich, a w konsekwencji na choroby układu oddechowego i krążenia. Co więcej, oddziaływanie emisji pochodzącej z sektora komunalno-bytowego ma charakter obszarowy – szczególnie w obszarach o dużej gęstości zaludnienia.

Odrębnym problemem jest spalanie odpadów. Spalanie lub współspalanie tworzyw sztucznych, gumy itp. powoduje ponad stukrotny wzrost emisji dioksyn. Substancje te powodują choroby skóry, wątroby, układu kostnego oraz znacząco obniżają sprawność układu odpornościowego.

Z informacji przekazanych przez Urząd Miejski w Wałbrzychu wynika, że mieszkańcy zgłaszają problemy związanych z zanieczyszczeniem powietrza. Ewentualne uwagi rozpatrywane są przez odpowiednie wydziały Urzędu Miasta lub przekazywane właściwym organom/podmiotom posiadającym kompetencje w tym zakresie.

Niska efektywność energetyczna części budynków jest bardzo istotnym problemem – w wielu budynkach funkcjonują niskosprawne systemy grzewcze, a przegrody budowlane nie są dostatecznie izolowane. Rozwiązaniem jest m.in. wymiana pieców i kotłów. Urząd Miejski w Wałbrzychu udziela mieszkańcom dofinansowania na wymianę kotłów w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r. dla Gminy Wałbrzych z uwzględnieniem zapisów części wspólnej Planu dla Aglomeracji Wałbrzyskiej.

W latach 2020-2021 w ramach projektu „Modernizacja systemów grzewczych i odnawialne źródła energii – projekty dotyczące zwalczania emisji kominowej” na terenie miasta zawarto 402 umowy dotacji celowej związanej ze zmianą systemu ogrzewania, w tym 397 z osobami fizycznymi oraz 5 z osobami prowadzącymi działalność gospodarczą.

W połowie roku 2021 zakończono weryfikację 549 wniosków złożonych w ramach naboru w projekcie pn. „Wymiana wysokoemisyjnych źródeł ciepła w budynkach i lokalach mieszkalnych na terenie wybranych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej”, działanie dofinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 (RPO WD 2014-2020), Osi priorytetowej 3 „Gospodarka niskoemisyjna”, Działania 3.3 „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze Mieszkaniowym – ZIT AW”. Celem programu jest udzielanie przez Grantodawcę grantów na przedsięwzięcia realizowane w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych dotyczące wymiany dotychczasowych wysokoemisyjnych źródeł ciepła.

W 2021 roku 382 wnioski, które pozytywnie przeszły procedurę oceny formalnej oraz merytorycznej zostały zakwalifikowane do wypłaty grantów (na kwotę około 3,5 mln złotych). Pod koniec roku 2021 rozpoczął się proces udzielania grantów wnioskodawcom, który trwał będzie przez kolejne lata.

Na początku 2021 roku Gmina Wałbrzych podpisała porozumienie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, zgodnie, z którym w Urzędzie Miasta powstał punkt informacyjno-konsultacyjny do obsługi mieszkańców na potrzeby obsługi programu priorytetowego Czyste powietrze. Punkt umożliwia mieszkańcom, którzy nie mają dostępu do komputera/internetu składanie wniosków na portalu beneficjenta, ponadto mieszkańcy mogą uzyskać na miejscu niezbędne informacje. Raz na kwartał organizowane jest spotkanie informacyjne z mieszkańcami, które prowadzone jest przez przedstawiciela Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Ogółem w Mieście Wałbrzych działa ponad 350 lokalnych kotłowni. Głównym dostawcą energii jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A. Statutowym celem Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej S.A. w Wałbrzychu jest wytwarzanie energii cieplnej, jej przesyłanie i dystrybucja. Na terenie Wałbrzycha, PEC posiada dwie w pełni zautomatyzowane i ekologiczne kotłownie centralne C-1 i C-3 o łącznej mocy 84,27 MW, z których zasilają osiedle mieszkaniowe i instytucje publiczne. Ciepłownia C-3 wyposażona jest w Instalację Odsiarczania Spalin. Łączna długość sieci ciepłowniczej na terenie Wałbrzycha wynosi ok. 39,5 km, w tym ponad 95% sieci stanowią sieci preizolowane.

System ciepłowniczy nie pokrywa nawet 50% potrzeb cieplnych miasta. Ciepło dostarczane jest głównie do tych rejonów, gdzie koncentruje się zabudowa wielorodzinna i budynki użyteczności publicznej, w północnych dzielnicach miasta. Niestety warunki topograficzne i ukształtowanie terenu (tereny pagórkowate) nie pozwalają w znaczący sposób rozwijać w systemie ciepła sieciowego z centralnych źródeł na terenie miasta. Istnieje natomiast możliwość budowy systemów ciepłowniczych tzw. wyspowych, które dostarczałyby ciepło do grupy odbiorców zlokalizowanych w południowych częściach miasta. Głównym odbiorcą energii cieplnej dostarczanej przez Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Wałbrzychu jest budownictwo wielorodzinne. PEC S.A. w Wałbrzychu obsługuje 23 kotłownie lokalnych o łącznej mocy zainstalowanej 5,448 MW, z czego 100% zasilana jest gazem ziemnym.

Gaz ziemny wysokometanowy grupy E (PN-C-04750/2011) doprowadzany jest do miasta przez Polską Spółkę Gazownictwa Sp. z o.o., Oddział we Wrocławiu, Zakład w Wałbrzychu. Zasilanie w gaz odbywa się siecią niskoprężną i średnioprężną oraz podwyższonego średniego ciśnienia. Sieć gazowa na terenie miasta ma długość 305,276 km. W latach 2019-2021 powstało 7,466 km nowej sieci gazowej.

Liczba czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych wynosiła na koniec 2021 roku 7 788 sztuk. W latach 2019-2021 przyłączonych do sieci gazowej zostało 211 nieruchomości na terenie Wałbrzycha.

W mieście Wałbrzych 40 452 gospodarstw domowych jest odbiorcami gazu, w tym 12 979 pobiera gaz ziemny na cele ogrzewania mieszkania. Ogólne zużycie gazu w 2021 roku wyniosło 211 501,5 MWh w tym 185 416,2 na ogrzewanie mieszkań. Aktualnie z sieci gazowej korzysta 102 174 osób, co stanowi 94,4% wszystkich mieszkańców Wałbrzycha.

Należy zauważyć jednocześnie, że zużycie gazu w analogicznym okresie w tej grupie wzrosło o 14,5% – świadczy to o coraz wyższym zapotrzebowaniu na gaz ziemny do celów grzewczych domów jednorodzinnych, w zamian za spadek wykorzystania paliw stałych. Zapewnienie wysokiej efektywności energetycznej budynków jest niezbędnym elementem obniżania emisji zanieczyszczeń.

Tabela 7 Infrastruktura gazowa na terenie miasta Wałbrzych w latach 2019-2021

Dane	Jednostka	2019	2020	2021
długość czynnej sieci ogółem w m	m	301 665	304 377	305 276
długość czynnej sieci przesyłowej w m	m	24 643	24 655	6 868*
długość czynnej sieci dystrybucyjnej w m	m	277 022	279 722	298 408*
długość czynnej sieci ogółem w km na 100 km ²	-	356,2	359,2	360,4
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	szt.	7 636	7 687	7 788
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych	szt.	7 317	7 425	7 506
odbiorcy gazu (gospodarstwa domowe)	szt.	40 192	40 626	40 452
odbiorcy gazu (gospodarstwa domowe) ogrzewający mieszkania gazem	szt.	4 300	12 118	12 979
odbiorcy gazu (gospodarstwa domowe) w miastach	szt.	40 192	40 626	40 452
zużycie gazu przez gospodarstwa domowe w MWh	MWh	184 721,7	179 848,3	211 501,5
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań przez gospodarstwa domowe w MWh	MWh	70 429,9	93 404,5	185 416,2
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	104 352	104 251	102 174

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, 2022 rok

*zmiany metodologiczne

Emisja komunikacyjna

Sektor transportu drogowego jest drugim, zaraz po sektorze komunalno-bytowym największym źródłem emisji zanieczyszczeń na terenie miasta Wałbrzych. Emisja z transportu drogowego ma znaczenie lokalne – najbardziej uciążliwe jest oddziaływanie dróg w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Wtedy (punktowo) udział sektora transportu może osiągać poziom ok. 10 µg/m³. Znacznie mniejsze oddziaływanie ma transport kolejowy.

Emisja pyłu PM10 i PM2,5 w transporcie zależy od emisji spalin w 30-40% – zanieczyszczenia te powstają głównie poprzez ścieranie opon, nawierzchni i klocków hamulcowych oraz unos z powierzchni jezdni.

Głównym zanieczyszczeniem pochodzącym z transportu drogowego są tlenki azotu. Ze względu na zaostrzenie norm emisji spalin EURO prognozowany jest spadek emisji NO_x, który jednak bilansowany będzie przez stale rosnącą liczbę pojazdów poruszających się po drogach.

Przez Wałbrzych przebiega droga krajowa nr 35 prowadząca z Wrocławia do przejścia granicznego z Czechami w Golińsku. Miasto położone jest w pobliżu skrzyżowania dwóch autostrad – A4 (w odległości 40 km) i S3 (w odległości 29 km). Ponadto planowana jest droga ekspresowa S5 od Sobótki do Bolkowa, na którą będzie można wjechać przez łącznik w okolicach Świebodzic.

Przez teren Wałbrzycha wiedzie także pięć (wszystkie zaczynają tu swój bieg) dróg wojewódzkich – nr 367, 375, 376, 379 i 381:

- DW367 Jelenia Góra – Wałbrzych,
- DW375 Stare Bogaczowice – Wałbrzych,
- DW376 Wałbrzych – Szczawno-Zdrój – Kamienna Góra,
- DW379 Świdnica – Wałbrzych,
- DW381 Kłodzko – Nowa Ruda – Wałbrzych.

Przez teren miasta przebiegają również drogi powiatowe o łącznej długości 29,4 km oraz drogi gminne o łącznej długości 135,3 km.

Prezydent Miasta, jako Starosta powiatu grodzkiego, jest organem zarządzającym ruchem na wszystkich drogach publicznych w granicach administracyjnych miasta.

Liczba aktywnych pojazdów na terenie miasta wzrasta z roku na rok. Najliczniejszą grupę stanowią samochody osobowe, a następnie kolejno ciężarowe, motorowery, motocykle, ciągniki rolnicze, ciągniki siodłowe i autobusy. Należy zauważyć, że w przeciągu trzech lat nastąpił wzrost ilości pojazdów w tych kategoriach o 8,14%.

Pozytywnym trendem, świadczącym o wzrastającej świadomości ekologicznej mieszkańców, jest znaczny wzrost ilości samochodów elektrycznych na terenie miasta – corocznie następuje podwojenie.

Tabela 8 Liczba pojazdów na terenie miasta Wałbrzych w latach 2019 - 2021

Aktywne pojazdy	2019	2020	2021
osobowe	37 832	39 416	40 780
ciężarowe	4 413	4 577	4 701
motocykle	1 165	1 264	1 382
autobusy	160	163	162
ciągniki siodłowe	136	152	177
ciągniki rolnicze	115	129	160
motorowery	498	539	569

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie miasta Wałbrzych za lata 2019-2021, BDL

Czynnikiem sprzyjającym zmniejszaniu emisji pochodzącej z transportu jest modernizacja dróg oraz prowadzenie działań służących upłynnieniu ruchu. Poprawa stanu nawierzchni i utwardzanie poboczy wpływają na obniżenie emisji pyłu. Upłynnienie ruchu prowadzi do zmniejszenia zużycia paliwa, a więc do redukcji emisji spalin. Miasto Wałbrzych prowadziło szereg działań w tym zakresie. Przy ograniczaniu emisji z transportu ważnym aspektem jest rozwijanie sieci ścieżek rowerowych. W latach 2019-2021 wybudowano 5,1 km nowych dróg rowerowych.

Emisja napływowa

Lokalizacja miasta oraz uwarunkowania przyrodnicze (dominacja wiatrów zachodnich i południowo-zachodnich) sprawiają, że zanieczyszczenia napływają z obszarów sąsiadujących od strony południowej i zachodniej. Dynamika warunków pogodowych sprawia, że wielkość emisji napływowej jest trudna do oszacowania. Ograniczenie tego rodzaju emisji możliwe jest dzięki ścisłej współpracy w ramach regionu – wspólnym działaniom, opracowaniom planistycznym, przyjmowanych rozwiązaniom.

3.2.3 Analiza możliwości wykorzystania lokalnych i odnawialnych źródeł energii

3.2.3.1. Możliwość wykorzystania energii wodnej

Potencjał energetyczny wody jest nierównomiernie rozłożony na terenie Polski. Przeważająca jego część (około 67,9%) występuje w dorzeczu Wisły, 17,6% w dorzeczu Odry, zaledwie 2,0% to rzeki Przymorza oraz Warmii i Mazur, natomiast pozostałe 12,5% stanowi mała energetyka. Do rzek o dużym potencjale energetycznym zaliczyć można przede wszystkim Wisłę, Dunajec, San, Bug, Odrę, Bóbr i Wartę.

W celu oszacowania potencjału energetycznego rzek, najistotniejsze znaczenie mają dwa czynniki, tj. spadek koryta rzeki oraz przepływy wody. Polska jest krajem nizinnym, o stosunkowo małych opadach i dużej przepuszczalności gruntów, co znacznie ogranicza zasoby energetyczne rzek. Ponadto rzeczywiste możliwości wykorzystania zasobów energetycznych są ograniczone m.in. przez sprawność urządzeń, istniejące warunki terenowe (np. zabudowa), bezzwrotny pobór wody dla celów nieenergetycznych, konieczność zapewnienia minimalnego przepływu wody w korycie rzeki poza elektrownią. Powyższe ograniczenia powodują zmniejszenie potencjału teoretycznego, a wynik końcowy określany jest jako potencjał techniczny.

Obszar Gminy Wałbrzych należy hydrologicznie do dorzecza rzeki Odry, która jest zasadniczą osią hydrograficzną, do której nawiązują pozostałe stosunkowo niewielkie ciek powierzchniowe z jej terenu. Sieć hydrograficzna jest dobrze rozwinięta. Aktualnie na jej przebiegu nie zastosowano elektrowni wodnych, a brak informacji odnośnie spadku uniemożliwia oszacowanie potencjału i wykorzystanie energii pozyskanej z wody.

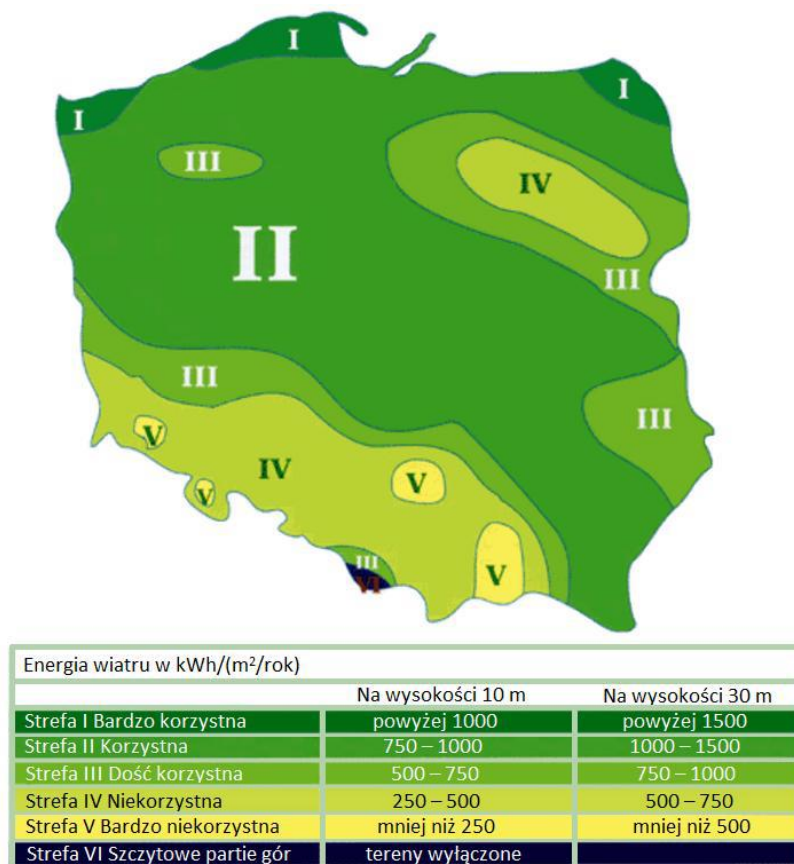
3.2.3.2. Możliwość wykorzystania energii wiatrowej

Trwający obecnie rozwój technologiczny siłowni wiatrowych pozwala na szersze wykorzystanie energii wiatru do produkcji energii elektrycznej. Wiatr jest przekształconą formą energii słonecznej – to ruch cząstek powietrza wywołany nierównomiernym nagrzewaniem się powierzchni Ziemi w wyniku działania promieniowania słonecznego. Około 25% tej energii stanowi ruch mas powietrza przylegających bezpośrednio do powierzchni ziemi. Jeśli uwzględni się różne rodzaje strat, oraz możliwości rozmieszczenia urządzeń przetwarzających energię wiatru, mają one potencjał energetyczny o mocy 40 TW.

Energia wiatrowa jest ekologicznie czysta - do jej wytworzenia niepotrzebne jest wykorzystanie jakiegokolwiek paliwa. Zastosowanie siłowni wiatrowych do produkcji energii, powoduje redukcję emisji gazów cieplarnianych, w tym CO₂, oraz poprawę jakości powietrza, poprzez brak emisji SO₂, NOx i pyłów do atmosfery. Ponadto wiatr jest niewyczerpalnym i odnawialnym źródłem energii.

Wybór miejsca pod lokalizację siłowni wiatrowych powinien opierać się na analizie warunków wiatrowych. Wstępna ocena może zostać dokonana w oparciu o atlasy i mapy wietrzności. Zasoby energii wiatru są silnie

związane z lokalnymi warunkami klimatycznymi i terenowymi. Decydują one o tym, czy dany obszar jest korzystnym miejscem do zbudowania siłowni wiatrowej.



Rysunek 8 Energia wiatru w kWh/(m²/rok) na wysokości 10 i 30 m n.p.m.

Źródło: "Energia & Przemysł" - marzec 2007 na podstawie danych prof. Haliny Lorenc, IMiGW

Po analizie powyższej mapy wywnioskować można, iż potencjał energetyczny wiatru na obszarze miasta mieści się w strefie IV w zakresie 500 - 750 kWh/(m²/rok), zatem leży ono na obszarze o niekorzystnych warunkach dla rozwoju energetyki wiatrowej. Oznacza to, że nie zasadne jest wykorzystanie alternatywnego źródła energii, jakim są elektrownie wiatrowe na tym terenie.

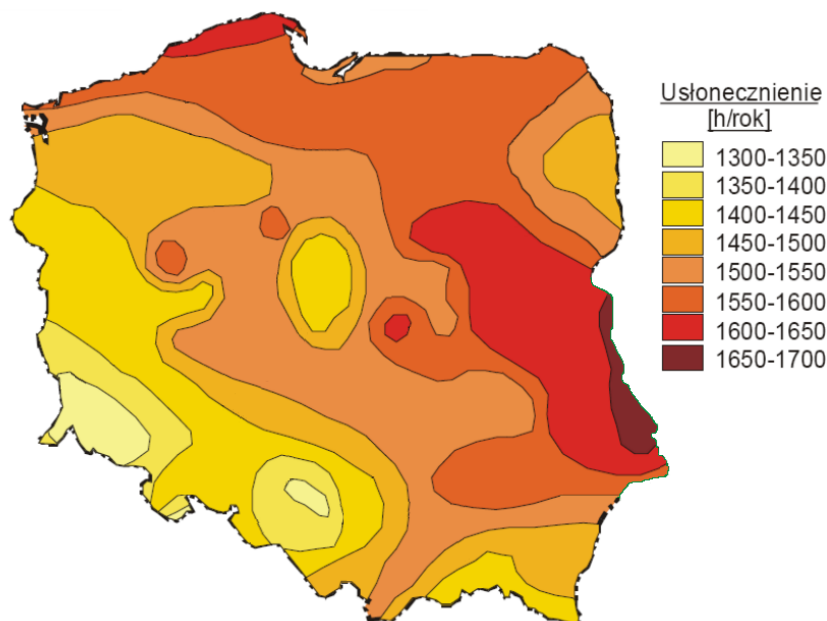
Pomimo mniej sprzyjających warunków wiatrowych dla naszego obszaru pogórza sudeckiego i Sudetów, możliwym jest lokowanie farm wiatrowych jako istotnego uzupełnienia źródeł energii odnawialnej dla miasta Wałbrzycha. Opierając się na Strategii Energetycznej dla Dolnego Śląska i zawartych w niej opracowaniach należy stwierdzić, że energia wiatrowa może stanowić jeden z elementów pozyskiwania czystej energii odnawialnej dla miasta i bilansowania zmiany w mikście energetycznym miasta (odchodzenie w zaopatrzeniu energii elektrycznej ze źródeł kopalnych).

3.2.3.3. Możliwość wykorzystania energii słonecznej

Energia słoneczna jest powszechnie dostępnym, ekologicznie czystym i najbardziej naturalnym z istniejących źródeł energii. Najefektywniej może być wykorzystana lokalnie, zaspokajając zapotrzebowanie na ciepłą wodę użytkową i ogrzewanie pomieszczeń. Dużą zaletą jest jej łatwa adaptacja, zwłaszcza do celów gospodarstwa domowego.

Praktyczne wykorzystanie energii promieniowania słonecznego wymaga oszacowania potencjalnych i rzeczywistych zasobów energii słonecznej na danym obszarze i parametryzacji warunków meteorologicznych dostosowanych do potrzeb technologii przetwarzania energii promieniowania słonecznego w energię elektryczną lub ciepłą.

Istotny wpływ na ilość promieniowania słonecznego, jaka dociera do Ziemi ma przejrzystość powietrza. Parametr przejrzystości powietrza ulega wahaniom w ciągu dnia w zależności od warunków meteorologicznych. Ponadto, zmniejszenie przejrzystości powietrza może być wywołane również przez zawieszone w nim liczne cząsteczki pyłu i dymu.



Rysunek 9 Średnie roczne sumy usłonecznienia

Źródło: "Energia & Przemysł" - marzec 2007 na podstawie danych prof. Haliny Lorenc, IMiGW

Na terenie Wałbrzycha źródła odnawialnej energii słonecznej wykorzystywane są w obiektach użyteczności publicznej i mieszkaniowych, w tym m.in.:

- Dom Seniora Rusinowa w Wałbrzychu – kolektory słoneczne,
- Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-1 łaźnia łańcuskowa lampownia) – kolektory słoneczne 0,024MW,
- Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-4 centrum ceramiki unikatowej) – kolektory słoneczne 0,024MW,
- Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-5 galeria sztuki) – kolektory słoneczne 0,024MW,
- Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-6 klub muzyczny montownia) – kolektory słoneczne 0,024MW,
- Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-10 zespół budynków pomiędzy szybami Julia i Sobótka) – kolektory słoneczne 0,024MW,
- Pogotowie Ratunkowe w Wałbrzychu – kolektory słoneczne 10 szt. o mocy ok. 2 kW każdy,
- Spółka Celowa Wałbrzyskie Centrum Sportowo-Rekreacyjne AQUA-ZDRÓJ (hotel) – kolektory słoneczne o mocy 64,31 kW,
- Spółka Celowa Wałbrzyskie Centrum Sportowo-Rekreacyjne AQUA-ZDRÓJ (kryta pływalnia) kolektory słoneczne o mocy 106,3 kW,
- Dom Piątka – kolektory słoneczne o mocy 64 kW,
- Integracyjny Żłobek Samorządowy Nr 2 – 15 szt. kolektorów słonecznych 37,7 m²,
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 21 – kolektory słoneczne i fotowoltaiczne,
- Blok mieszkalny przy ul. Bielskiej - 102 panele fotowoltaiczne, o łącznej mocy ponad 17 kW, które dostarczają energii m.in. do zasilania urządzeń oraz oświetlenia otoczenia budynku.

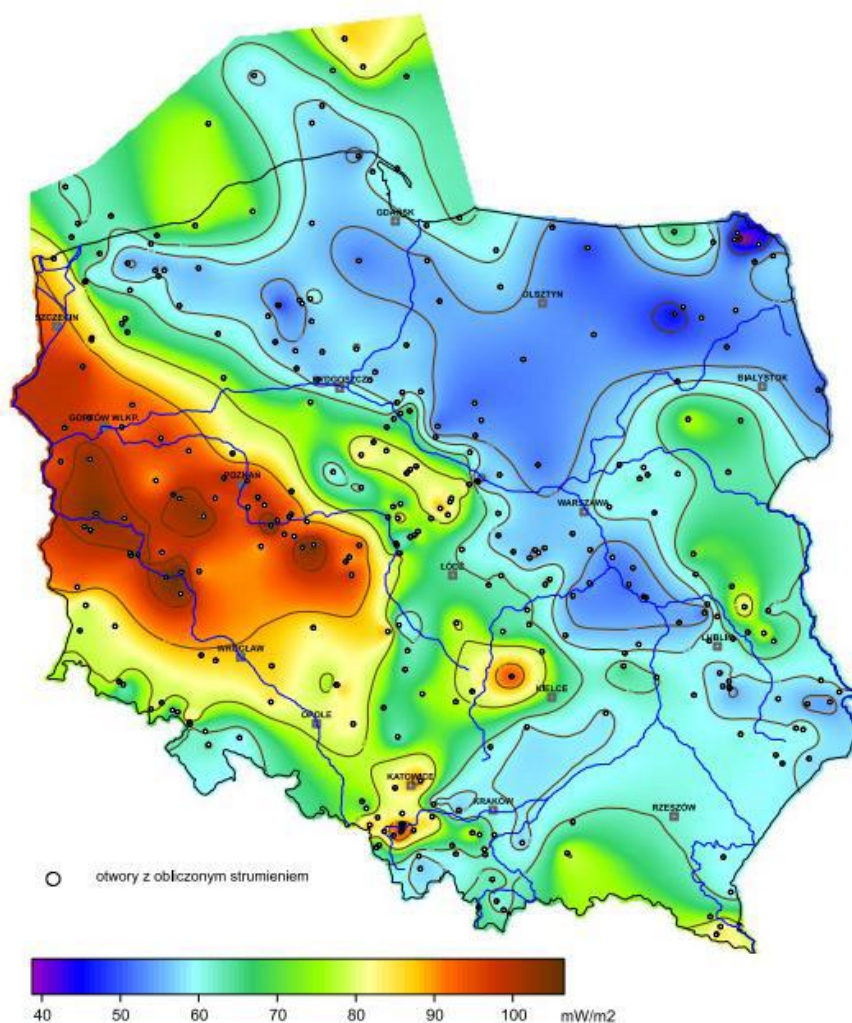
W ramach projektu „Budowa (w tym zakup niezbędnych urządzeń) infrastruktury służącej wytwarzaniu energii pochodzącej z promieniowania słonecznego przez członków Wałbrzyskiego Klastra Energetycznego (nr projektu RPDS.03.01.00-02-0001/21)” powstanie łącznie 18 instalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy 2,89 MWe, w tym: 5 mikroinstalacji Gminy Miasto Wałbrzych, 3 mikroinstalacje Gminy Jedlina-Zdrój, 2 mikroinstalacje Gminy Głuszycy, 4 mikroinstalacje Parku Wielokulturowego Stara Kopalnia w Wałbrzychu, 2 mikroinstalacje Wałbrzyskiego Centrum Sportowo-Rekreacyjnego AQUA-ZDRÓJ sp. z o.o., 1 mała farma fotowoltaiczna o mocy 0,45 MWe Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej S.A. w Wałbrzychu i 1 duża elektrownia o mocy 2 MW Miejskiego Zakładu Usług Komunalnych Sp. z o.o. Wszystkie ww. instalacje umożliwią produkcję energii elektrycznej z OZE w wysokości 2 820,49 MWh/rok, co przyczyni się do ochrony środowiska

naturalnego, głównie poprzez zmniejszenie emisji pyłów oraz gazów cieplarnianych, w tym przede wszystkim CO₂ o 2 137,93 ton równoważnika CO₂/rok. Szacowany termin realizacji inwestycji to 01.07.2021 - 31.03.2025 rok.

3.2.3.4. Możliwość wykorzystania energii geotermalnej

Energia geotermalna to energia cieplna wnętrza Ziemi. Jej nośnikami są para wodna, woda wypełniająca pory i szczeliny w skałach wodonośnych oraz gorące skały. Powyższe nośniki zaliczane są do odnawialnych źródeł energii. Pomimo faktu, że energia geotermalna występuje w niewyczerpywalnych ilościach, to jednak jej złoża na kuli ziemskiej są rozmieszczone nierównomiernie i znajdują się na różnych głębokościach, co wpływa na możliwości i ekonomiczną opłacalność ich eksploatacji. W zależności od głębokości, z której eksploatowana jest energia geotermalna, wyróżnia się:

- geotermię płytką (niskiej entalpii) – wykorzystującą energię cieplną gruntu z głębokości do ok. 100 m za pomocą pomp ciepła,
- geotermię głęboką (wysokiej entalpii) - pozyskującą energię cieplną z wnętrza Ziemi, z głębokości kilku kilometrów.



Rysunek 10 Mapa rozkładu gęstości ziemskiego strumienia ciepłego na obszarze Polski

Źródło: <https://www.mos.gov.pl/> (Szewczyk & Gientka, 2009)

Główne dokumenty dotyczące rozwoju strategicznego podkreślają, że potencjał energii geotermalnej nie został dotychczas w pełni wykorzystany. „Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego 2030” w analizie sfery przyrodniczo-kulturowej, jako słabe strony wymienia „brak kompleksowej waloryzacji złóż surowców skalnych i potencjału energii geotermalnej w województwie”, a „Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej” przewiduje możliwość rozwoju energetyki w oparciu o „wody geotermalne”. Oba dokumenty wskazują na potrzebę rewitalizacji i termomodernizacji starej substancji mieszkaniowej oraz sieci ciepłowniczej. Podobne tezy zakładają

„Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego” i „Program ochrony powietrza dla strefy miasto Wałbrzych”. Stwierdzają one, że korzystne byłoby podjęcie starań o dofinansowanie działań „energetycznego wykorzystania zasobów geotermalnych”. Ten drugi dokument wymienia także szereg barier stojących na przeszkodzie w rozwoju technologii OZE, w tym GPC, takich jak:

- niestabilność polityki paliwowej państwa;
- wysokie ceny paliw (gazu, oleju opałowego);
- wysokie ceny energii elektrycznej;
- brak jednoznacznych zachęt ze strony państwa dla stosowania paliw ekologicznych (niskoemisyjnych);

Na terenie Wałbrzycha wykorzystywane są następujące pompy ciepła w obiektach użyteczności publicznej i mieszkalnych:

- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 1 - pompa ciepła 7,2 kW,
- Park Wielokulturowy Stara Kopalnia w Wałbrzychu (B-11 maszynownia szybu Julia) - pompy ciepła 0,124 MW,
- Dom Szóstka pompa ciepła 7,2 kW,
- Zespół Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki - sześć gazowych absorpcyjnych pomp ciepła,
- cztery budynki jednorodzinne w Wałbrzychu, w tym:
 - pompa ciepła o mocy 12,83 kW z trzema otworami na głębokości 85 m,
 - pompa ciepła o mocy 6 kW z dwoma otworami na głębokości 70 m,
 - pompa ciepła o mocy 9,5 kW z trzema otworami na głębokości 68 m,
 - pompa ciepła o mocy 10 kW z dwoma otworami na głębokości 100 m.

Rozważania na temat wykorzystania geotermii pojawiają się w badanych na potrzeby PGN planach rozwojowych Gminy Wałbrzych. W PONE dla Wałbrzycha istnieje zapis, że „w zakresie budynków, których lokalizacja i warunki techniczne nie pozwalają na podłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej, możliwa będzie wymiana kotłów na bardziej ekologiczne węglowe, wykonanie prac termoizolacyjnych oraz zastosowanie OZE, np. kolektorów słonecznych do przygotowania ciepłej wody użytkowej, pomp ciepła”.

Dla obszaru wałbrzyskiego nie sporządzono do tej pory zbiorczej analizy zawierającej aktualne dane dotyczące lokalizacji i liczby zainstalowanych geotermalnych pomp ciepła oraz ich parametrów technicznych. W ramach projektu GeoPlasma, została po raz pierwszy przeprowadzona taka analiza dla obszaru pilotażowego Wałbrzych w oparciu o materiały archiwalne pozyskane z lokalnych organów administracji geologicznych funkcjonujących przy starostwach powiatowych oraz kwerendy internetowej.

3.2.3.5. Możliwość wykorzystania energii z biomasy, w tym biogazu

Biomasa

Rodzaje biopaliw stałych wykorzystywanych na cele energetyczne w kraju przedstawiają się następująco:

- drewno i odpady drzewne z lasów, sadów, zieleni miejskiej, z przemysłu drzewnego oraz opakowania drewniane,
- słoma i ziarna ze: zbóż, roślin oleistych, roślin strączkowych oraz siano,
- odpady z przetwórstwa rolno-spożywczego,
- płony z upraw roślin energetycznych,
- osady ściekowe.

Wartość energetyczną poszczególnych rodzajów biomasy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 9 Wartość opałowa wybranych rodzajów biomasy w zależności od wilgotności

Rodzaj biomasy	Wilgotność biomasy [%]	Wartość opałowa w stanie świeżym [MJ·kg ⁻¹]	Wartość opałowa w stanie suchym [MJ·kg ⁻¹]
Słoma pszenna	1520	12,9-14,1	17,3
Słoma jęczmienna	1522	12,0-13,9	16,1
Słoma rzepakowa	30-40	10,3-12,5	15
Słoma kukurydziana	45-60	5,3-8,2	16,8
Pył drzewny	3,8-6,4	15,2-19,1	15,2-20,1
Trociny	39,1-47,3	5,3	19,3

Zrębki wierzby	40-55	8,7-11,6	16,5
Pelety	3,6-12	16,5-17,3	17,8-19,6
Brykiety ze słomy	9,7	15,2	17,1
Brykiety drzewne	3,8-14,1	15,2-19,7	16,9-20,4

Źródło: Ignacy Niedziółka, Andrzej Zuchniarz, Katedra Maszynoznawstwa Rolniczego, Akademia Rolnicza w Lublinie, Analiza energetyczna wybranych rodzajów biomasy, Motrol 2006 r.

Spalanie biomasy jest jednym z najpopularniejszych sposobów wykorzystywania zawartej w niej energii, uważanym często także za sposób najbardziej ekonomiczny. Bardzo duże zróżnicowanie biomasy pod względem budowy chemicznej i cech fizycznych (wahania i niestabilność wilgotności, ilości popiołu, zawartości części lotnych) powoduje niejednokrotnie trudności w przebiegu spalania biomasy jak i ograniczeniu emisji składników będących ubocznymi produktami procesów. Zbyttna wilgotność paliw z biomasy nie tylko zmniejsza ilość uzyskiwanego ciepła podczas spalania, ale również niekorzystnie wpływa na przebieg całego procesu spalania (spalanie niecałkowite, zwiększona emisja zanieczyszczeń w spalinach). Przy spalaniu biomasy w tradycyjnych kotłach c.o. istotne jest zatem zmniejszenie jej wilgotności poniżej 15%. W procesie spalania czystej biomasy powstają małe ilości popiołu (0,5–12,5%), które nie zawierają szkodliwych substancji i mogą być wykorzystane, jako nawóz mineralny. Większe zawartości popiołu świadczą jednoznacznie o zanieczyszczeniu surowca. W procesie spalania generuje się aż 90% energii, otrzymywanej na świecie z biomasy, przy czym spalana biomasa może występować we wszystkich stanach skupienia.

Możliwości terenowe Gminy Wałbrzych dla pozyskania biomasy są znaczne. W mieście Wałbrzych grunty leśne zajmują powierzchnię 2 735,02 ha (lasy – 2 666,29 ha), lesistość miasta wg GUS wynosi 30,5 %. Wskaźnik lesistości miasta jest wyższy od przeciętnej lesistości dla województwa (29,7 %) i kraju (29,4 %).

3.2.4 Analiza SWOT

Ochrona klimatu i jakości powietrza	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
programy dotacyjne dla mieszkańców w zakresie wymiany kotłów inwestycje zwiększające efektywność energetyczną budynków użyteczności publicznej i komunalnych rozbudowa sieci ciepłowniczej i gazowej dobre warunki do wykorzystania odnawialnych źródeł energii brak przekroczeń dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń we wszystkich strefach dla SO ₂ , NO ₂ , NO _x , PM10 C ₆ H ₆ , CO, Pb, Cd, Ni, As	duży udział zanieczyszczeń pochodzących z sektora bytowo- komunalnego w ogóle zanieczyszczeń powietrza niska efektywność energetyczna części budynków
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
tworzenie dróg dla rowerów rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa coraz niższy koszt instalacji odnawialnych źródeł energii regulacje ogólnokrajowe, unijne i światowe zobowiązujące do ochrony klimatu i podniesienia jakości powietrza	zmniejszenie dostępności zewnętrznych źródeł finansowania działań inwestycyjnych napływ zanieczyszczeń atmosferycznych spoza terenu miasta

Źródło: opracowanie własne

3.2.5 Cele i zadania środowiskowe z zakresu klimatu i jakości powietrza

Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.) stwierdza, że ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, w szczególności przez:

- utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach,
- zmniejszanie poziomów substancji w powietrzu co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane,
- zmniejszanie i utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej poziomów docelowych albo poziomów celów długoterminowych lub co najmniej na tych poziomach.

Na obszarze Miasta Wałbrzych przekroczenia norm dla ozonu związane jest z czynnikami naturalnymi, na które nie ma wpływu działalność antropogeniczna. W związku z powyższym wymagane jest podjęcie działań mających na celu zmniejszenie stężenia benzo(a)pirenu w powietrzu na terenie miasta.

Z uwagi na duże zróżnicowanie regionu, a także na podstawie przeprowadzonej ekspertyzy dla uzdrowisk, Sejmik Województwa Dolnośląskiego podjął trzy oddzielne uchwały antysmogowe (pokrywające cały obszar województwa): dla Wrocławia, dolnośląskich uzdrowisk oraz pozostałej części województwa dolnośląskiego. Uchwały antysmogowe przewidują:

I. Ograniczenia i zakazy obowiązujące dla całego województwa dolnośląskiego:

Od 1 lipca 2018 r. – zakaz stosowania:

- węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla,
- mułów węglowych i flotokonzentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem,
- węgla kamiennego w postaci sypkiej (miału) o uziarnieniu poniżej 3 mm,
- biomasy stałej (drewna) o wilgotności w stanie roboczym powyżej 20%.

II. Ograniczenia i zakazy obowiązujące dla uzdrowisk Jelenia Góra- Cieplice, Duszniki-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój, Szczawno-Zdrój:

- od 1 lipca 2018 r. – nowo uruchamiane kotły muszą być opalane gazem lub lekkim olejem opałowym. Nakaz nie obowiązuje w miejscach w strefie C ochrony uzdrowiskowej, gdzie występuje brak możliwości technicznych przyłączenia do sieci ciepłowniczej lub gazowej – tam dozwolone są kotły na paliwa stałe spełniające wymagania ekoprojektu oraz w przypadku, jeśli decyzja o pozwoleniu na budowę (gdzie kocioł na paliwo stałe jest elementem inwestycji) stała się ostateczna lub dokonano zgłoszenia robót budowlanych, a właściwy organ nie wniósł sprzeciwu przed 1 lipca 2018 r.;
- od 1 lipca 2018 r. – wszystkie kominki (użytkowane oraz nowe) nie będące podstawowym źródłem ciepła w lokalu („rekreacyjne”) muszą spełniać wymagania ekoprojektu;
- od 1 lipca 2024 r. – zakaz użytkowania pozaklasowych instalacji na paliwa stałe (instalacji grzewczych nie spełniających minimum wymogów dla klasy 3 wg normy PN-EN 303-5:2012);
- od 1 lipca 2028 r. – zakaz użytkowania wszelkich instalacji na paliwa stałe, za wyjątkiem: instalacji grzewczych na paliwa stałe w miejscach w strefie C ochrony uzdrowiskowej, gdzie występuje brak możliwości technicznych przyłączenia do sieci ciepłowniczej lub gazowej oraz kominków „rekreacyjnych” – czyli takich, które nie są podstawowym źródłem ciepła w lokalu i nie rozpraszają ciepła.

Regulacje dotyczące paliw dopuszczonych do spalania od 1 lipca 2018 r. są jednorodne we wszystkich uchwałach podjętych przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego. Zgodnie z nimi zabronione jest spalanie:

- mułów i flotokonzentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem,
- węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla,
- węgla kamiennego w postaci sypkiej o uziarnieniu poniżej 3 mm (czyli drobnego miału węglowego),
- biomasy stałej o wilgotności w stanie roboczym powyżej 20% (czyli przygotowanego do spalania drewna, które jest wilgotne, zamknięte).

W świetle przyjętych uchwał antysmogowych dla Dolnego Śląska, zakaz spalania paliw stałych ma obowiązywać od 1 lipca 2028 roku:

- we Wrocławiu (za wyjątkiem miejsc, gdzie nie ma możliwości doprowadzenia sieci gazowej lub ciepłowniczej),
- w uzdrowiskach Jelenia Góra- Cieplice, Duszniki-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Polanica-Zdrój i Szczawno-Zdrój (z wyjątkami dotyczącymi strefy C ochrony uzdrowiskowej, gdzie nie ma możliwości doprowadzenia sieci gazowej lub ciepłowniczej).

Przeciwdziałanie niskiej emisji powinno opierać się równocześnie na zwiększaniu efektywności energetycznej budynków – m.in. poprzez wymianę źródła ciepła, docieplanie przegród zewnętrznych, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, wymianę instalacji c.o. i c.w.u. Głęboka termomodernizacja pomaga radykalnie (o ponad połowę) zmniejszyć wskaźnik zapotrzebowania na energię końcową do ogrzewania, dzięki czemu znacznie ograniczone zostaje zużycie paliwa. Zaplanowanie wykorzystania OZE dodatkowo przyczynia się do wzmocnienia efektu ekologicznego.

Miasto Wałbrzych planuje na kolejne lata szereg działań związanych z termomodernizacją i montażem urządzeń OZE. Coraz powszechniejsze planowanie inwestycji z zastosowaniem OZE pokazuje, że samorząd aktywnie przyczynia się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń oraz do prowadzenia gospodarki niskoemisyjnej.

Prowadzone w minionych latach działania w zakresie inwestycji drogowych pokazują, że priorytetowe są zadania z zakresu remontów i modernizacji istniejących nawierzchni. Planowane na lata 2023-2028 zadania mają podobny charakter. Zwraca uwagę niedobór inwestycji w zakresie budowy tras rowerowych oraz chodników – poprawa bezpieczeństwa ruchu rowerzystów i pieszych stanowi jeden z elementów zachęty do zmiany zachowań transportowych, co przyczynia się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń ze spalin.

Z analizy SWOT wynika, że zagrożeniem jest napływ zanieczyszczeń spoza terenu miasta – w związku z tym należy zwiększyć współpracę w ramach regionu. Dzięki podejmowaniu wspólnych inicjatyw i kooperacji przy opracowywaniu dokumentów można uzyskać efekt synergii, niezwykle ważny w odniesieniu do poprawy jakości powietrza.

3.3 Ochrona przed hałasem

3.3.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

<p>Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023</p> <p>CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023</p> <p>Poprawa klimatu akustycznego na obszarach, gdzie zostały przekroczone wartości normatywne oraz zabezpieczanie pozostałych obszarów przed zagrożeniem wystąpienia ponadnormatywnej emisji hałasu</p>		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej i kolejowej oraz organizacji ruchu w celu obniżenia emisji hałasu komunikacyjnego (w tym modernizacja sieci drogowej wraz z towarzyszącą infrastrukturą)	Zadanie realizowane dla poprawy infrastruktury drogowej przedstawiono w rozdziale 3.2. Ochrona klimatu i jakości powietrza.	
Obniżenie lub eliminacja uciążliwego hałasu	<p>W 2020 roku w ramach realizacji zadania realizowano wykonano ekrany akustyczne i elementy ochrony akustycznej na odcinku miejskim DK 35 – ul. Wrocławska w Wałbrzychu. Konieczność wykonania ekranów akustycznych i elementów ochrony akustycznej wynikała z przeprowadzonej analizy porealizacyjnej w zakresie ochrony akustycznej, terenów wymagających ochrony przed hałasem, dotyczącej odcinka miejskiego DK nr 35 ul. Wrocławska w Wałbrzychu od skrzyżowania z ul. Wilczą do skrzyżowania z ul. Pogodną. Dnia 17.04.2020 roku została podpisana umowa z Wykonawcą robót budowlanych. W ramach zadania wykonano:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dwa odcinki ekranów akustycznych o długościach 85 mb i 46 mb, • przebudowę chodnika i ścieżki rowerowej, • nasadzenie zieleni przy ekranach akustycznych, • wymianę stolarki okiennej w 6 budynkach mieszkalnych. <p>Na realizację zadania wydatkowano 584 353,11 zł.</p>	2 odcinki ekranów akustycznych (131 mb)
Działania modernizacyjne, m.in. stosowanie dźwiękochłonnych elewacji budynków, stosowanie stolarki okiennej na okna o podwyższonym wskaźniku izolacyjności akustycznej w budynkach narażonych na ponadnormatywny hałas i nowobudowanych obiektach		
Wprowadzenie pasów zieleni przy drogach, zieleni niskiej i wysokiej do wnętrz osiedlowych, instalowanie zabezpieczeń akustycznych przy trasach o największym natężeniu ruchu	Zadanie polegające na wprowadzenie pasów zieleni przy drogach, zieleni niskiej i wysokiej do wnętrz osiedlowych, szczegółowo omówiono w rozdziale 3.2. Ochrona klimatu i jakości powietrza.	
Opracowanie przez zarządców dróg, kolei i lotnisk map akustycznych podległych im rejonów oraz realizacji ewentualnych programów naprawczych	<p>W 2018 r. Miasto zleciło przygotowanie Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Wałbrzycha. Obowiązek opracowania programów ochrony środowiska przed hałasem w następstwie zrealizowanych wcześniej map akustycznych wynika bezpośrednio z art. 119 ustawy Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 799 z późniejszymi zmianami) oraz uregulowań Dyrektywy 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002 r. odnoszącej się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku (Dz. U. UE. L. 189.12 z dnia 18 lipca 2002 r. Program odnosi się osobno do poszczególnych rodzajów źródeł hałasu: drogowego, kolejowego i przemysłowego z uwzględnieniem skuteczności, kosztów oraz ograniczeń wynikających ze stosowania dostępnych środków technicznych oraz organizacyjnych obniżenia hałasu.</p> <p>Mapa akustyczna Wałbrzycha pozwoliła na zidentyfikowanie problemów na obszarach, na których poziomy hałas przekracza poziom dopuszczalny, co w efekcie dało podstawę do konstruowania działań naprawczych.</p> <p>Zgodnie z danymi powierzchnia obszarów w granicach Wałbrzycha zagrożonych długookresowym hałasem drogowym (LDWN), na których stan środowiska określa się jako „niedobry” wynosi 0,390 km², jako „zły” 0,003 km². Na obszarze o „niedobrych” warunkach akustycznych zlokalizowanych jest 3214 lokali mieszkalnych, zamieszkiwanych przez 4691 osób, na obszarach o „złych” warunkach zlokalizowane są 1 lokal mieszkalny, zamieszkiwany przez 2 osoby. Powierzchnia obszarów najbardziej zagrożonych hałasem drogowym w porze nocnej (LN), na których stan środowiska określany jest, jako „niedobry” wynosi 0,311 km². Na obszarze o „niedobrych” warunkach akustycznych znajduje się 3048 lokali mieszkalnych, zamieszkiwanych łącznie przez 4518 osób zagrożonych wartościami poziomu hałasu przekraczającymi dopuszczalne.</p>	

	<p>Przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu kolejowego występują wyłącznie przy linii kolejowej nr 274. Linia kolejowa 286 obciążona jest niewielkim ruchem kolejowym, przez co nie występują tam przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku ani dla wskaźnika dziennie-wieczorowo-nocnego LDWN ani dla wskaźnika nocnego LN.</p> <p>Powierzchnia Miasta zagrożona długookresowym hałasem kolejowym (LDWN), na których stan środowiska określa się jako „nieдобry” wynosi 0,047 km². Na obszarze o „nieдобrych” warunkach akustycznych zlokalizowane są 654 lokale mieszkalne, zamieszkiwane przez 1463 osoby narażone na ponadnormatywne oddziaływanie hałasu.</p> <p>Powierzchnia obszarów najbardziej zagrożonych hałasem przemysłowym w porze nocnej (LN), na których stan środowiska określany jest, jako „nieдобry” wynosi 0,038 km². Na obszarze o „nieдобrych” warunkach akustycznych znajduje się 67 lokali mieszkalnych, zamieszkiwanych łącznie przez 134 osoby narażone na wartości poziomu hałasu przekraczające wartości dopuszczalne.</p> <p>Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Wałbrzycha został przyjęty 31 stycznia 2019 r. Uchwałą Nr V/49/19 Rady Miejskiej Wałbrzycha.</p>	
Kontrola przestrzegania przez zarządców dróg, kolei i zakłady przemysłowe poziomów hałasu określonych w decyzjach administracyjnych	<p>ZDKiUM w Wałbrzychu wykonał kontrolne pomiary hałasu w punktach pomiarowych zlokalizowanych wzdłuż przebudowywanego ciągu komunikacyjnego na granicy terenów chronionych akustycznie znajdujących się w zasięgu ponadnormatywnego oddziaływania akustycznego wykonanej inwestycji, w celu porównania ustaleń zawartych w raporcie o oddziaływania na środowisko i w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, w szczególności ustaleń dotyczących przewidywanego charakteru i zakresu oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko oraz działań zapobiegawczych, z rzeczywistym oddziaływaniem przedsięwzięcia na środowisko.</p> <p>Pomiary były wykonywane w ramach „Analizy porealizacyjnej w zakresie ochrony akustycznej terenów wymagających ochrony przed hałasem dotyczącą odcinka miejskiego DK nr 35 ul. Wrocławska w Wałbrzychu”.</p>	
Rozwój infrastruktury rowerowej	<p>Zadania polegające na rozwoju infrastruktury drogowej, które były połączone z zadaniami dotyczącymi budowy/ modernizacji dróg publicznych szczegółowo omówiono w rozdziale 3.2. Ochrona klimatu i jakości powietrza.</p> <p>Zgodnie z danymi BDL w latach 2019-2021 powstało 5,1 km nowych dróg rowerowych</p>	5,1 km nowych dróg rowerowych
Modernizacja taboru transportu zbiorowego	<p>Ograniczenie niskiej emisji poprzez wprowadzenie zrównoważonej mobilności miejskiej i podmiejskiej polegającej na wybudowaniu centrum przesiadkowego Wałbrzych plac na rozdrożu, zakupie niskoemisyjnego taboru autobusowego oraz poprawie systemów zarządzania ruchem i energooszczędnym oświetleniu miejskim. Realizacja UM Wałbrzych/ ZDKiUM. Zadanie realizowano od 2016 roku. Wydatki w 2019 roku dotyczyły wytyczenia ścieżki rowerowej wzdłuż ul. Świdnickiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 379 w Wałbrzychu o łącznej długości 4.829 m oraz pokrycia zobowiązań roku 2018. Zadanie zakończone – pismo Instytucji Pośredniczącej Aglomeracji Wałbrzyskiej z dnia 19.12.2019 roku potwierdzające rozliczenie wniosku końcowego o refundację</p> <p>W roku 2020 w ramach poprawy dostępności komunikacyjnej miasta wykonano:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernizację linii komunikacyjnych - utworzono w ramach linii nr 8 nowe połączenia, przedłużając wybrane kursy do Gostkowa i Chwaliszowa; • Modernizację przystanków komunikacji miejskiej: zamontowano wiatę na przystanku Wilcza – Lisia, oraz wiatę na przystanku Wyszyńskiego – Sokołowskiego. 	
Ograniczenie aktualnego poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu w obszarach wiejskich i wzdłuż głównych dróg		
Wyeliminowanie z użytkowania środków transportu, maszyn i urządzeń, z których emisja hałasu nie odpowiada przyjętym standardom		
Promocja właściwego planowania przestrzennego, które uwzględnia zagrożenia hałasem.	W latach 2019-2021 uchwalono 6 MPZP. W trakcie opracowywania MPZP uwzględniano zagrożenia hałasem.	6 MPZP
Kontynuacja programów edukacyjnych uświadamiających problemy ochrony przed hałasem.	Programy edukacyjne uświadamiające problemy ochrony przed hałasem prowadzone przy okazji edukacji ekologicznej związanej z innymi tematami ochrony środowiska.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.3.2 Ocena stanu aktualnego

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie, ewentualnie zmniejszanie poziomu hałasu, co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

W przypadku stwierdzenia przez organ ochrony środowiska, na podstawie pomiarów własnych, pomiarów dokonanych przez głównego inspektora ochrony środowiska lub pomiarów podmiotu obowiązującego do ich prowadzenia, że poza zakładem, w wyniku jego działalności, przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu, organ ten wydaje decyzję o dopuszczalnym poziomie hałasu.

Oceny stanu akustycznego środowiska i obserwacji zmian dokonuje Główny Inspektor Ochrony Środowiska w ramach państwowego monitoringu środowiska dla terenów:

- których mowa w art. 118 ust. 2 - na podstawie strategicznych map hałasu lub wyników pomiarów poziomów hałasu wyrażonych wskaźnikami hałasu LAeqD, LAeqN, LDWN i LN, z uwzględnieniem w szczególności danych demograficznych oraz dotyczących sposobu zagospodarowania i użytkowania terenu,
- innych niż tereny, o których mowa w art. 118 ust. 2 - na podstawie wyników pomiarów poziomów hałasu wyrażonych wskaźnikami hałasu LAeqD, LAeqN, LDWN i LN lub innych metod oceny poziomu hałasu.

W związku ze stwierdzoną uciążliwością akustyczną hałasów komunikacyjnych Państwowy Zakład Higieny opracował skalę subiektywnej uciążliwości zewnętrznych tego rodzaju hałasów. Zgodnie z dokonaną klasyfikacją uciążliwość hałasów komunikacyjnych zależy od wartości poziomu równoważnego LAeq i wynosi odpowiednio:

- mała uciążliwość LAeq < 52 dB,
- średnia uciążliwość 52 dB < LAeq < 62 dB,
- duża uciążliwość 63 dB < LAeq < 70 dB,
- bardzo duża uciążliwość LAeq > 70 dB.

3.3.2.1. Hałas komunikacyjny

Jednym z czynników wpływających na stan klimatu akustycznego na terenie miasta Wałbrzych jest hałas komunikacyjny, do którego zalicza się hałas drogowy i hałas kolejowy. Z przeprowadzonych analiz wynika, że najbardziej uciążliwy jest hałas drogowy, generowany przez pojazdy samochodowe, który ma charakter ciągły i obejmuje swoim zasięgiem coraz większy obszar. Przez ostatnie lata liczba samochodów na drogach systematycznie rośnie, co powoduje wzrost emisji hałasu, nie tylko przez pojazdy osobowe, ale również przez pojazdy ciężarowe i motocykle.

Według danych statystycznych GUS na obszarze miasta, w 2013 roku było zarejestrowanych 10 293 pojazdów w tym 8 717 osobowych i 1 218 ciężarowych, według danych na koniec 2021 roku zarejestrowanych było 47 755 pojazdów w tym 40 780 osobowych i 4 701 ciężarowych. Oznacza to wzrost ilości zarejestrowanych wszystkich pojazdów o 464%.

Przez teren miasta Wałbrzych przebiegają drogi publiczne:

- droga krajowa,
- 5 odcinków dróg wojewódzkich,
- 13 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości 24,9 km,
- 330 odcinków dróg gminnych o łącznej długości 135,3 km.

W roku 2018 została sporządzona mapa akustyczna dla dróg krajowych na terenie województwa dolnośląskiego, po których przejeżdża ponad 3 000 000 pojazdów rocznie (Uchwała nr XII/288/19 z dnia 24 października 2019 r. w sprawie zmiany uchwały nr LI/1832/14 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa dolnośląskiego”). Mapa nie objęła dróg publicznych na terenie Miasta Wałbrzych.

W 2019 r. został opracowany i przyjęty uchwałą r XII/288/19 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 24 października 2019 r. w sprawie zmiany uchwały nr LI/1832/14 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 26 czerwca 2014 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa dolnośląskiego” (Dz. Urz. Woj. Doln. 2019 r. poz. 6566) Program ochrony środowiska przed hałasem dla dróg krajowych oraz części dróg wojewódzkich i gminnych województwa dolnośląskiego. Program nie objął dróg publicznych na terenie Miasta Wałbrzych. Miasto, jako aglomeracja powyżej 100 tys. mieszkańców opracowało i przyjęło w dniu 31 stycznia 2019 r. uchwałą Nr V/49/19 Rady Miejskiej Wałbrzycha Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Wałbrzycha. Jest to pierwszym tego typu dokumentem opracowywanym dla miasta. Analizy przeprowadzone na etapie Mapy akustycznej Wałbrzycha wykazały, iż hałas drogowy stanowi dominujące źródło hałasu na terenie miasta, zarówno pod względem wielkości jak i zasięgu oddziaływania. W wyniku przeprowadzonych badań oraz wykonanej inwentaryzacji potrzeb, określono cel strategiczny -

zmniejszenie liczby mieszkańców Wałbrzycha zagrożonych ponadnormatywnym hałasem o ok. 30% do 2028 r. Ponadto określono zadania krótkookresowe (wykonanie działań do roku 2023) i długookresowe (wykonanie działań do roku 2028).

W latach 2018-2020 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu, a później Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska we Wrocławiu nie wykonywał pomiarów monitoringowych hałasu wzdłuż dróg na terenie miasta Wałbrzych. Ostatni takie pomiary wykonywane były w 2010 roku, a ich analiza została przedstawiona w poprzednim programie ochrony środowiska dla miasta Wałbrzych.

Przez teren miasta przebiegają 3 linie kolejowe zarządzane przez DSDiK we Wrocławiu oraz innych przewoźników:

- linia kolejowa nr 274 relacji Wrocław Świebodzki - Zgorzelec,
- linia kolejowa nr 286 relacji Kłodzko Główne – Wałbrzych Główne,
- linia kolejowa nr 291 relacji Wałbrzych Szczawienko – Mieroszów (przewidziana do odbudowy, jako część Wałbrzyskiej Kolei Aglomeracyjnej).

W 2018 Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska we Wrocławiu wykonał pomiary hałasu kolejowego przy linii nr 286 relacji Wałbrzych - Kłodzko w dwóch punktach Gorzuchów 40 oraz Bierutów ul. Pogodna 17. Badania dla pory dnia i pory nocy wykazały przekroczenia dopuszczalnej wartości hałasu, osiągając wartość wskaźnika $L_{Aeq} = 61,1$ dB dla pory dnia (wartość dopuszczalna 65 dB) oraz $L_{Aeq} = 62,5$ dB dla pory nocy (wartość dopuszczalna 56 dB) w punkcie pomiarowym Nowa Ruda ul. Zdrojowisko 34 nie wykazały przekroczeń - wartość wskaźnika $L_{Aeq} = 47,1$ dB dla pory dnia (wartość dopuszczalna 65 dB) oraz $L_{Aeq} = 38,9$ dB dla pory nocy (wartość dopuszczalna 56 dB).

3.3.2.2. Hałas przemysłowy

Przedsiębiorstwa, zakłady i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarze miasta Wałbrzych kształtują klimat akustyczny w swoim otoczeniu. Na analizowanym obszarze działalność prowadzi wiele średnich i mniejszych przedsiębiorstw i to one stanowią źródło niekontrolowanej emisji hałasu. Natomiast większe przedsiębiorstwa posiadają uregulowany stan prawny i czynią starania w kierunku zmniejszenia lub całkowitego wyeliminowania uciążliwości związanych z ich działalnością.

Działanie zakładów nie powinno powodować przekroczeń standardów, jakości środowiska i dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku poza teren, do którego prowadzący instalację ma tytuł prawny. Dotyczy to również obszaru ograniczonego użytkowania, jeżeli został utworzony w związku z funkcjonowaniem zakładu.

Jeżeli akustyczne oddziaływanie będące wynikiem prowadzenia zakładu występuje na terenach, dla których nie zostały ustawowo ustalone dopuszczalne poziomy hałasu lub na terenach, dla których nie można określić dopuszczalnego poziomu hałasu poprzez przyjęcie wartości dopuszczalnych dla rodzaju terenu o zbliżonym przeznaczeniu – wówczas nie podejmuje się działań przewidzianych ustawą na rzecz kształtowania klimatu akustycznego tych terenów.

Za przekroczenie poziomów hałasu określonych w decyzji na emitowanie hałasu do środowiska i obowiązujących decyzjach o dopuszczalnym poziomie hałasu przenikającego do środowiska – Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska wymierza, w drodze decyzji, administracyjnej kary pieniężne. Ponadto na podmiocie prowadzącym działalność gospodarczą spoczywa odpowiedzialność za ochronę środowiska polegająca na podjęciu niezbędnych działań naprawczych.

Obowiązkiem wszystkich jednostek organizacyjnych i osób fizycznych, które przygotowują, podejmują lub prowadzą działalność mogącą przyczynić się do powstawania uciążliwego dla środowiska hałasu, jest zastosowanie takich rozwiązań organizacyjnych, technicznych lub technologicznych, które zapobiegałyby powstawaniu albo przenikaniu hałasu do środowiska lub też ograniczałyby go do dopuszczalnego poziomu natężenia.

3.3.3 Analiza SWOT

Zagrożenia hałasem	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
sukcesywna poprawa stanu technicznego dróg krajowych i wojewódzkich. znaczne nakłady finansowe na modernizację infrastruktury drogowej. kontrola zakładów pod względem dopuszczalnego poziomu hałasu.	brak ochrony przeciwhałasowej w miejscach przekroczeń przy drogach tranzytowych. brak aktualnych pomiarów hałasu wzdłuż dróg publicznych. duży ruch pojazdów ciężarowych i ciężkich przez obszary zabudowane.
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
możliwość rozwoju turystycznego i rekreacyjnego poprzez dogodny dojazd do miasta ze wszystkich kierunków przebudowa dróg krajowych i wojewódzkich w tym likwidacja wąskich gardeł	stałe zwiększanie się ilości pojazdów na drogach, stwarzające dyskomfort dla mieszkańców. pojawienie się nowych źródeł nocnej emisji hałasu wokół stref zamieszkania (suszarnie, chłodnie, wentylatory itp.).

Źródło: opracowanie własne

3.3.4 Cele i zadania środowiskowe w zakresie zagrożeń hałasem

Hałas jest elementem tzw. stresu miejskiego, wpływającym na jakość życia ludności, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych. Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska. Na terenie miasta działają firmy, z których działalnością związana jest emisja hałasu. Działalność ta negatywnie wpływa na okoliczne tereny i ich mieszkańców. Corocznie Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska prowadzi kontrole emisji hałasu i aktualizuje rejestr podmiotów w bazie EHAŁAS.

Skrócona analiza SWOT wykazała, iż zagrożeniem dla miasta w sytuacji nasilającego się hałasu może być pogłębiający się dyskomfort mieszkańców oraz docelowo przenoszenie się mieszkańców z terenów o nadmiernej uciążliwości akustycznej, co już widać w analizie demograficznej terenów miejskich.

W związku z tym w harmonogramach realizacji zadań zapisano, iż ważna jest kontynuacja działań administracyjnych realizowanych przez Prezydenta Miasta polegających na wydawaniu decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu w przypadku wystąpienia przekroczeń. Jednocześnie Miasto Wałbrzych w ramach swoich działań administracyjnych powinno wprowadzać do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisy o tworzeniu stref ciszy, gdzie nie powinno być możliwości prowadzenia działalności gospodarczej o uciążliwym charakterze. Uzupełnieniem tych działań także w formie kontynuacji aktualnie już prowadzonych prac będą kontrole przedsiębiorstw, z których działalnością nierozzerwalnie jest związana emisja hałasu wykonywane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

W sytuacjach funkcjonowania już istniejących oraz nowopowstających przedsiębiorstw, z których działalnością nierozzerwalnie wiąże się emisja hałasu obowiązkiem przedsiębiorców jest minimalizacja hałasu poprzez wyciszanie hal oraz maszyn i urządzeń przez zastosowanie odpowiednich rozwiązań technicznych. Zadanie to zapisano w harmonogramie realizacji zadań, a jednostkami odpowiedzialnymi za ich realizację są przedsiębiorcy. Finansowanie modernizacji przedsiębiorstw lub budowy w nowoczesnych standardach będzie pochodzić głównie ze środków własnych przedsiębiorstw oraz z dofinansowania z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na rozwój i modernizację przedsiębiorstw oraz działania innowacyjne.

Pod pojęciem hałasu drogowego rozumie się hałas pochodzący od środków transportu, jest to hałas typu liniowego, którego źródłem emisji są drogi krajowe, wojewódzkie oraz powiatowe i gminne.

Analiza SWOT wykazała, iż mocną stroną miasta jest dobra dostępność komunikacyjna, ale jednocześnie słabą stroną jest corocznie zwiększająca się ilość pojazdów na drogach, nadmierna emisja hałasu i dyskomfort akustyczny mieszkańców. W związku z takim stanem w harmonogramach realizacji zadań zapisano, iż zadaniami niezbędnymi do wykonania jest stosowanie zabezpieczeń przeciwhałasowych w postaci ekranów akustycznych.

Aktualnie zarządcy dróg zgodnie z bieżącymi potrzebami planują prace remontowe i modernizacyjne, które przyczynią się do zmniejszenia dyskomfortu dla okolicznych mieszkańców.

Zadaniem tak zwanym ciągłym planowanym do realizacji nieprzerwanie w ciągu całego okresu realizacji niniejszego Programu jest edukacja ekologiczna. Zadanie to zapisano w harmonogramie realizacji zadań monitorowanych, do realizacji przez miasto, placówki edukacyjne oraz organizacje społeczne, a finansowane będzie ze środków własnych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska oraz sponsorów.

3.4 Pola elektromagnetyczne

3.4.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023		
CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023		
Ochrona przed negatywnym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Prowadzenie badań pól elektromagnetycznych i gromadzenie danych o źródłach promieniowania elektromagnetycznego	WIOŚ we Wrocławiu prowadzi monitoring i dokonuje oceny poziomu pól elektromagnetycznych w oparciu o szczegółowy państwowy program monitoringu środowiska. W 2018 roku na terenie miasta Wałbrzycha zlokalizowanych było 7 punktów pomiarowo-kontrolnych dla badania poziomu pól elektromagnetycznych. Badania wykazały, że w żadnym z przebadanych punktów nie stwierdzono przekroczeń poziomu dopuszczalnego pól elektromagnetycznych, który wynosił w 2018 roku 7 V/m.	7 punktów pomiarowo-kontrolnych brak przekroczeń dopuszczalnych poziomów
Wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed promieniowaniem elektromagnetycznym	W latach 2019-2021 uchwalono 6 MPZP oraz 1 tekst jednolity MPZP. W trakcie opracowywania MPZP uwzględniano zapisy dotyczące ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym.	6 MPZP oraz 1 tekst jednolity MPZP
Preferowanie niekonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych		
Dalsze prowadzenie ewidencji źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne	Ewidencję źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne prowadzi Prezydent Wałbrzycha. W latach 2020-2021 przyjęto 74 zgłoszenia źródeł promieniowania elektromagnetycznego (nowe zgłoszenia lub ponowne zgłoszenia z uwagi na istotną zmianę).	74 zgłoszenia
Edukacja społeczeństwa dotycząca rzeczywistej skali zagrożenia emisją pól elektromagnetycznych w szczególności oddziaływaniem stacji bazowych telefonii komórkowych	Edukacja społeczeństwa dotycząca rzeczywistej skali zagrożenia emisją pól elektromagnetycznych w szczególności oddziaływaniem stacji bazowych telefonii komórkowych, prowadzona jest przy okazji edukacji ekologicznej związanej z innymi tematami ochrony środowiska.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.4.2 Ocena stanu aktualnego

3.4.2.1. Pola elektromagnetyczne

Źródła pola elektromagnetycznego można podzielić na naturalne występujące w przyrodzie oraz sztuczne, które powstają wraz z rozwojem przemysłu w tym telekomunikacji. Głównymi instalacjami emitującymi pola elektromagnetyczne są:

- linie przesyłowe wysokiego, średniego i niskiego napięcia oraz stacje transformatorowe,
- instalacje radiokomunikacyjne, takie jak:
 - stacje bazowe telefonii komórkowej,
 - stacje radiowe i telewizyjne.

Krajowy System Elektroenergetyczny (KSE) obejmuje wszystkie źródła mocy i energii elektrycznej, które powiązane są ze sobą poprzez:

- elektryczną sieć przesyłową obejmującą najwyższe napięcia 750, 400 i 220 kV,
- sieć dystrybucyjną (napięcia 110, 30, 20, 15, 10 i 6 kV),
- sieci niskiego napięcia.

Podstawowymi elementami każdej sieci są stacje i linie energetyczne. Operatorem sieci przesyłowej i jej właścicielem są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. (PSE SA). Sieć dystrybucyjna i sieci niskiego napięcia podlegają w większości zakładom energetycznym. Przesyłanie oraz dystrybucja energii elektrycznej na obszarze miasta jest przedmiotem działalności spółki TAURON Dystrybucja S.A. Oddział w Wałbrzychu. Odbiorcy na terenie Wałbrzycha zasilani są w energię elektryczną napowietrznymi liniami wysokiego napięcia 110 kV, przyłączonymi do Głównych Punktów Zasilania (GPZ). Z GPZ-tów wyprowadzane są linie średniego napięcia 10 kV i 20 kV, które zasilają miejskie stacje transformatorowe. Do tych stacji przyłączone są linie niskiego napięcia.

Stan techniczny sieci średniego napięcia można ogólnie uznać za dostateczny. Biorąc pod uwagę duży i kosztowny zakres wymiany kabli w gęstej miejskiej zabudowie, istniejąca sieć 10 kV istnieć będzie jeszcze przez najbliższe około 10 lat, pomimo prowadzonego procesu zmiany średniego napięcia z 10 kV na 20 kV.

Zagrożenia promieniowaniem niejonizującym mogą być także spowodowane przez urządzenia radiokomunikacyjne, które wytwarzają pola elektromagnetyczne w zakresie częstotliwości od 0,003 do 300 000 MHz. Do urządzeń takich należą między innymi stacje bazowe telefonii komórkowej. Maszty wsporcze (także kominy), u szczytu których montuje się anteny nadawcze cyfrowej telefonii komórkowej promieniują energie elektromagnetyczną o częstotliwościach od 450 do 1800 MHz. Moc anteny jest niewielka, rzędu 40 , 60dBm (120,180mW) Z reguły, na jednym maszcie umieszcza się kilka takich anten. Uwarunkowanie te powodują, że zagrożenie promieniowaniem niejonizującym przy powierzchni ziemi nie występuje i to zarówno tuż przy maszcie, jak i w większych odległościach.

Corocznie sieć energetyczna jest rozbudowywana, dobudowywane są nowe odcinki sieci napowietrznej linii energetycznej i stacje transformatorowe zarówno wysokiego jak i niskiego napięcia. Wynika to z ciągłego rozwoju terenów miejskich oraz związanej z tym potrzeby mieszkańców do posiadania dostępu do nieprzerwanych dostaw energii elektrycznej.

Zadania w zakresie oceny poziomów promieniowania elektromagnetycznego i ich zmian dokonuje Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska GIOŚ. Pomiary monitoringowe promieniowania elektromagnetycznego prowadzone są w cyklach trzyletnich w 7 punktach pomiarowych rozmieszczonych na terenie miasta Wałbrzych.

Wyniki badań nie przekroczyły wartości dopuszczalnych, które do końca 2019 roku wynosiły 7 V/m, niemniej jednak zauważalny jest nieznaczny wzrost poziomów promieniowania na terenach bardziej zurbanizowanych, co za kilka lat może skutkować przekroczeniem dopuszczalnych poziomów. W związku z rozwojem sieci komórkowej oraz zwiększającym się poziomem promieniowania elektromagnetycznego szczególnie istotnym elementem są zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego o lokalizacji źródeł promieniowania.

Zgodnie z ustawą POŚ (tj. Dz.U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.) Prezydent Miasta Wałbrzych prowadzi Rejestr instalacji mogących oddziaływać na środowisko, których emisja nie wymaga pozwolenia. W latach 2019-2021 Prezydent Miasta Wałbrzycha przyjął 74 zgłoszeń nowych instalacji (bądź zmian).

1 stycznia 2020 roku weszło w życie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku podwyższające dopuszczalne poziomy promieniowania. Obecnie obowiązujące poziomy dopuszczalne wynoszą dla wysokich częstotliwości od 28 V/m do 61 V/m. Od 2021 roku monitoring pól elektromagnetycznych prowadzony jest zgodnie z nowym rozporządzeniem. Punkty pomiarowe, w których wykonuje się okresowe badania poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, wyznacza się dla każdego województwa w ramach państwowego monitoringu środowiska dla stałej sieci monitoringu oraz dla monitoringu badawczego.

W ramach stałej sieci monitoringu punkty wyznaczane są w każdym mieście dla dwuletniego cyklu pomiarowego, według zasady:

- poniżej 20 000 mieszkańców - 1 punkt pomiarowy,
- w przedziale od 20 000 do 50 000 mieszkańców - 2 punkty pomiarowe
- w przedziale powyżej 50 000 do 100 000 mieszkańców - 3 punkty pomiarowe,
- w przedziale powyżej 100 000 do 200 000 mieszkańców - 4 punkty pomiarowe, powyżej 200 000 mieszkańców - 4 punkty pomiarowe i 3 punkty pomiarowe na każde rozpoczęte kolejne 100 000 mieszkańców - w każdym mieście.

W ramach monitoringu badawczego wyznaczany jest jeden punkt pomiarowy w każdej gminie wiejskiej, dla czteroletniego cyklu pomiarowego.

3.4.3 Analiza SWOT

Pola elektromagnetyczne	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
brak przekroczeń dopuszczalnych poziomów promieniowania elektromagnetycznego	brak corocznych badań porównawczych poziomu promieniowania
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
aktualizacje miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie lokalizacji źródeł promieniowania elektromagnetycznego	zwiększający się nieznacznie poziom promieniowania elektromagnetycznego silniejszy zasięg sieci kablowych i bezprzewodowych, który docelowo może powodować przekroczenia dopuszczalnych poziomów promieniowania

Źródło: opracowanie własne

3.4.4 Cele i zadania środowiskowe w zakresie pól elektromagnetycznych

Na terenie miasta Wałbrzych instalacjami emitującymi pola elektromagnetyczne są przede wszystkim linie przesyłowe wysokiego, średniego i niskiego napięcia, stacje transformatorowe oraz instalacje radiokomunikacyjne. W związku z presją mieszkańców na rozwój zasięgu linii elektroenergetycznych oraz zasięgu telefonii komórkowej powstaje coraz większa ilość instalacji emitujących promieniowanie elektromagnetyczne.

Podstawowym elementem ochrony przed polami elektromagnetycznymi jest informacja o występujących poziomach pól. Informacje takie corocznie w Informacji o stanie środowiska zamieszcza Główny Inspektorat Ochrony Środowiska na stronie www.

Dla określenia aktualnego stanu promieniowania elektromagnetycznego Główny Inspektorat Ochrony Środowiska prowadzi corocznie, według ustalonego harmonogramu na terenie całego województwa dolnośląskiego w tym także na terenie miasta Wałbrzych, badania poziomów promieniowania. W 2018 wykonano badania w 7 punktach pomiarowo-kontrolnych. Wyniki badań nie wykroczyły poza dopuszczalne poziomy, niemniej jednak w perspektywie ostatnich kilku lat zauważa się wzrost poziomu promieniowania. W ramach minimalizacji oddziaływania istniejących instalacji emitujących pola elektromagnetyczne zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 roku w sprawie zgłoszenia instalacji wytwarzających pola elektromagnetyczne właściciele instalacji zgłaszają do Prezydenta Miasta Wałbrzych fakt oddania do eksploatacji lub modyfikacji instalacji wytwarzających promieniowanie elektromagnetyczne. Na podstawie zgłoszeń instalacji Prezydent Miasta zgodnie z art. 152b ustawy Prawo ochrony Środowiska udostępnia w BIP informacje o instalacjach wytwarzających pole elektromagnetyczne. Zgodnie z przepisami prawnymi prowadzenie i aktualizacja rejestru będzie kontynuowana w kolejnych latach.

Mieszkańcy zasiedlający nowe tereny kładą nacisk na dobry zasięg telefonii komórkowej niemniej jednak dbając o ochronę zdrowia mieszkańców, a tym samym ochronę środowiska wprowadzane są zapisy miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego precyzujące możliwe i dopuszczalne lokalizacje stacji przekaźnikowych telefonii komórkowych. Jednocześnie potrzebę taką wykazała analiza SWOT.

Z związku z powyższym w harmonogramie realizacji zadań monitorowanych zapisano, iż w trakcie aktualizacji miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego władze samorządowe będą zamieszczać zapisy obwarowujące lokowanie instalacji emitujących promieniowanie niejonizujące.

3.5 Gospodarowanie wodami

3.5.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

<p>Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023</p> <p>CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023:</p> <p>Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym określonych przez Ramową Dyrektywę Wodną</p> <p>Ograniczenie negatywnych skutków powodzi i suszy oraz minimalizowanie ryzyka występowania sytuacji nadzwyczajnych z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju oraz poszanowaniem zasobów przyrody i nie pogarszania stanu środowiska</p>		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa	W okresie sprawozdawczym nie ograniczono spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa.	-
Kontrola przestrzegania przez zakłady przemysłowe norm prawnych i warunków pozwoleń wodnoprawnych	W okresie sprawozdawczym na terenie Wałbrzycha brak jest danych dotyczących liczby kontroli zakładów przemysłowych pod względem przestrzegania warunków pozwoleń wodnoprawnych.	-
Monitoring jakości wód powierzchniowych i podziemnych	<p>W latach objętych sprawozdaniem analiza wyników badań, jakości wód powierzchniowych prowadzonych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska w wybranych punktach monitoringowych wskazuje, iż wody powierzchniowe przepływające przez teren miasta to wody złej jakości o umiarkowanym potencjale ekologicznym (jedynie w przypadku 1 JCWP – wyniki wykazały słaby potencjał ekologiczny).</p> <p>Na terenie miasta Wałbrzych nie ma zlokalizowanego punktu monitoringowego wód podziemnych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Monitoring operacyjny w 2019 roku realizowany był w m.in. w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych na terenie powiatu wałbrzyskiego, w miejscowościach, gdzie były już prowadzone badania w 2016 roku. Wody podziemne w pobliżu terenu miasta Wałbrzych kwalifikują się do klasy II (2 punkty monitoringowe), które można określić, jako wody dobrej jakości i IV (1 punkt monitoringowy) - które można określić jako wody niezadowolającej jakości.</p>	wody powierzchniowe złej jakości
Zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków	<p>Zadania realizowane są przez PGW Wody Polskie. W latach 2019-2021 nie prowadzono prac utrzymaniowych, ani nie były wykonywane inwestycje na ciekach, wykonywano natomiast drobne prace interwencyjne związane z usuwaniem drzew.</p> <p>W 2019 roku zlecono wykonanie dokumentacji wykonawczej remontu zabudowy regulacyjnej potoku Szczawnik w km 3+530-9+975.</p> <p>Ponadto w 2022 roku na terenie miasta zrealizowano:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konserwację potoku Sobięcinka w km 0+060-0+400, koszt 173 757,16 zł, • remont zabudowy regulacyjnej koryta potoku Poniatówka w km 0+400-0+550, koszt 651 260,40 zł. 	<p>w latach 2019-2021 nie realizowano, w 2022 roku 0,51 km cieków poddanych konserwacji</p>
Zwiększanie retencyjności zlewni oraz efektywności urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego i struktur organizacyjnych ograniczających skutki powodzi (budowa, modernizacja, zarządzanie)		
Właściwe zagospodarowanie przestrzenne terenów zagrożonych zjawiskami przyrodniczymi, w tym powodziami i suszami oraz uwzględnienie wymagań zawartych w ocenach zagrożenia i ryzyka powodziowego		
Poprawa odbudowy biologicznej cieków i innych akwenów wodnych – renaturalizacja cieków		
Zwiększenie przepustowości koryt m.in. przez modernizację kanałów powodziowych, czyszczenie i udrożnienie koryt rzek i międzywali		
Utrzymanie w sprawności technicznej istniejących obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej i		

zbiorników (wałów, koryt rzecznych, potoków i kanałów oraz zabudowy towarzyszącej)		
Inwestycje przeciwpowodziowe (mające na celu ochronę obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym) – pod warunkiem zapewnienia ich pełnej zgodności z wymogami prawa UE (w tym tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej)		
Budowa zintegrowanego systemu alarmowego i informacyjnego (o zagrożeniach).	Na terenie województwa dolnośląskiego od lipca 2014 roku funkcjonuje Regionalny System Ostrzegania (RSO) umożliwiający powiadamianie obywateli o lokalnych zagrożeniach. W 2018 roku utworzona została mobilna Aplikacja RSO.	
Organizacja systemów wczesnego ostrzegania i prognozowania zagrożeń	Przegląd ostrzeżeń o sytuacjach nadzwyczajnych, dostęp do poradników postępowania w sytuacjach kryzysowych, to tylko niektóre funkcjonalności zawarte w Aplikacji RSO (Regionalnego Systemu Ostrzegania), który umożliwia powiadamianie obywateli o lokalnych zagrożeniach zarówno na stronie Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego we Wrocławiu, jak i w naziemnej telewizji cyfrowej z wykorzystaniem napisów DVB, a także w aplikacji na urządzenia mobilne. Aplikacja Regionalnego Systemu Ostrzegania pozwala m.in. na: <ul style="list-style-type: none"> • przegląd ostrzeżeń o sytuacjach nadzwyczajnych na terenie całego kraju z podziałem na kategorie: meteorologiczne, hydrologiczne, informacje drogowe, ogólne, • przegląd informacji o stanach wód w rzekach całej Polski z wykorzystaniem interaktywnej mapy, • dostęp do poradników postępowania w sytuacjach kryzysowych. 	
Rozbudowa systemu prognozowania i wczesnego ostrzegania przed powodzią		
Opracowanie i wdrożenie dokumentów wynikających z dyrektywy powodziowej: w tym map zagrożenia i map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym	Zgodnie z Dyrektywą 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim państwa członkowskie zobligowały się do sporządzenia: <ul style="list-style-type: none"> • wstępnej oceny ryzyka powodziowego do grudnia 2011 r., • map zagrożenia i map ryzyka powodziowego do grudnia 2013 r., • planów zarządzania ryzykiem powodziowym do grudnia 2015 r. <p>Plan zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) jest końcowym, czwartym dokumentem planistycznym wymaganym Dyrektywą 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa).</p> <p>W grudniu 2015 r. został opracowany Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18.10.2016 r. w sprawie przyjęcia Planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru Dorzecza Odry), w którym dla miasta Wałbrzycha nie przeanalizowano ryzyka powodziowego.</p> <p>Zaplanowano do realizacji jedno zadanie nietechniczne tj. Opracowanie szczegółowej analizy i projektu możliwości zwiększenia retencji obszarów zurbanizowanych (indywidualnie dla miasta powyżej 50 tys. mieszkańców), tj. Wrocław, Zielona Góra, Legnica, Wałbrzych, Leszno, Głogów, Lubin, Świdnica, Tarnowskie Góry, Jelenia Góra, Opole.</p>	
Rozwój działań prewencyjnych na terenach zagrożonych powodzią związanych z: określeniem zasięgu zagrożenia powodziowego i obszarów wymagających ochrony przed powodzią zwiększeniem ochrony przeciwpowodziowej zwłaszcza na terenach zurbanizowanych ograniczeniem rozwoju zagospodarowania dolin rzecznych i dostosowanie ich zainwestowania do stopnia zagrożenia powodziowego		
Realizacja działań przestrzennych zatrzymujących wody deszczowe w miejscach ich opadu, poprzez: podnoszenie lesistości zwiększającej retencyjność; przekształcanie gruntów ornych w użytki zielone; racjonalną gospodarkę wodami opadowymi na terenach silnie zurbanizowanych	W obrębie miasta Wałbrzych realizowany jest projekt przez Nadleśnictwo Wałbrzych pn. „Kompleksowe zagospodarowanie zlewni Potoku Poleśnica – Azaliowe Marzenie pod kątem adaptacji obiektów małej retencji, celem pełnienia funkcji przeciwpowodziowych”, w ramach którego podejmowane są działania prośrodowiskowe mające na celu zwiększenie bioróżnorodności tego terenu oraz działania przeciwpowodziowe.	
	Nie realizowano zalesień gruntów polnych na terenie miasta Wałbrzycha.	

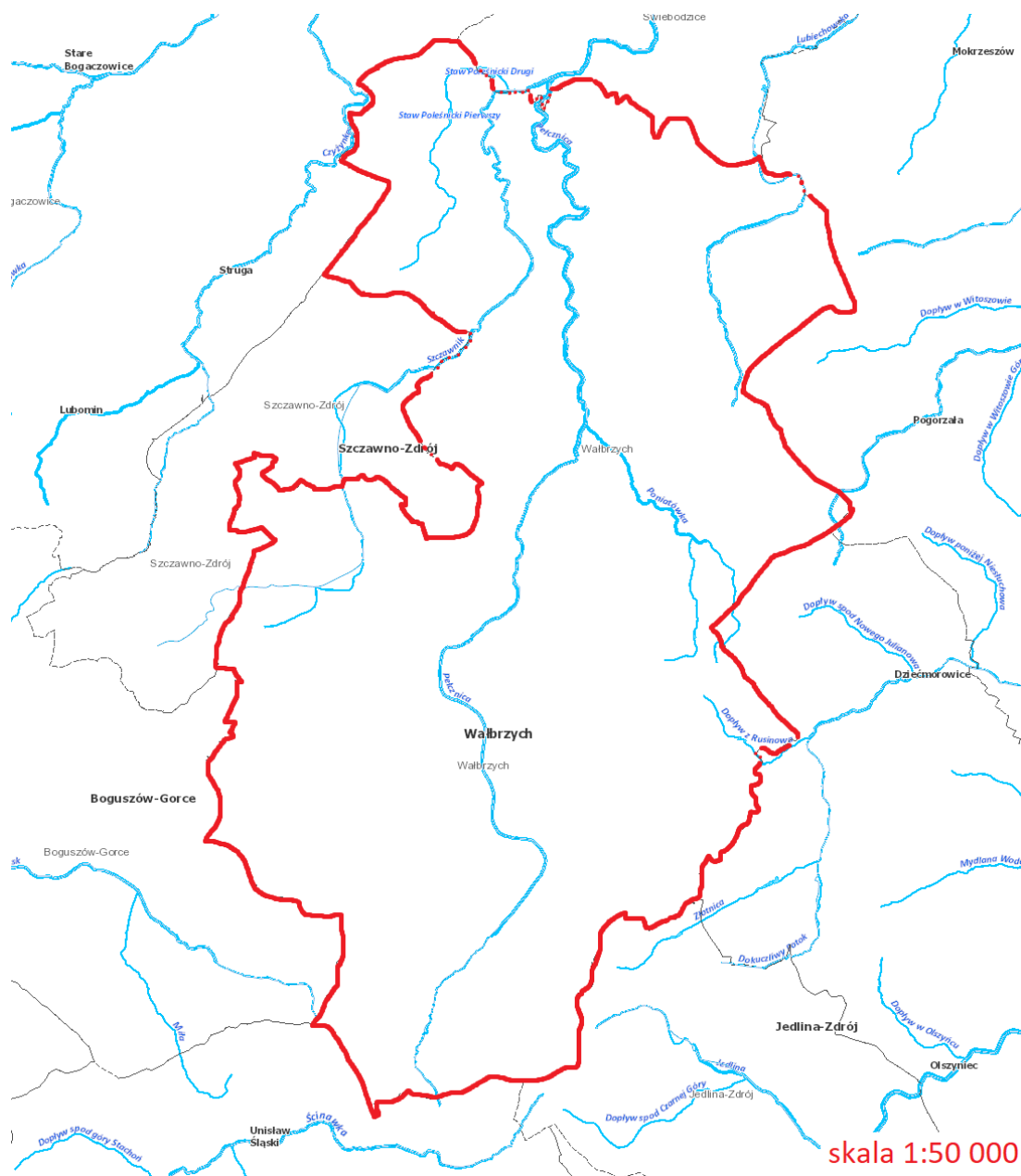
	<p>Inwestycje związane z zatrzymywaniem wód opadowych na terenach silnie zurbanizowanych realizowane są w trakcie budowy nowych dróg dojazdowych, placów, parkingów i innych miejsc utwardzonych z system odprowadzania wód opadowych do zamkniętego systemu kanalizacji deszczowej.</p>	
<p>Wsparcie jednostek ratowniczych (m.in. zakup sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych)</p>	<p>W ramach zadania w roku 2021 poniesione zostały wydatki w kwocie 651 578,72 zł. Zakupiono 4 samochody wraz z wyposażeniem ratowniczym służące bezpośredniemu wsparciu działań ratowniczo – gaśniczych, wsparciu dowodzenia i kierowania działaniami KM PSP w Wałbrzychu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samochód osobowy Toyota Hilux P/U2,8 D4D2046A/T SR5 SR5 podwójna kabina 4 x 4 – 232 351,92 zł, • samochód osobowy Toyota Corolla SD HSD S/D1,8 VVT-1+HCVT COMFORT – 102 535,35 zł, • samochód osobowy Toyota Proace Long 2.0 D4D1778A/T BUSINESS9 (2DR/50/50-COMFORT) – 159 125,10 zł, • samochód osobowy Toyota RAV4 HYBRID 5DR 2,5SH222 E-CVT COMFORT – 157 566,35 zł. 	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.5.2 Ocena stanu aktualnego

3.5.2.1. Wody powierzchniowe

Obszar miasta Wałbrzych położony jest w dorzeczu Odry i jest odwadniany przez rzekę Pełcznicę i jej dopływy – Poniatówkę, Szczawnik, Lubiechowską Wodę, Sobięcinkę, Martwy Potok, Potok Rusinówka i Potok Poleśnica. Są to ciekii V rzędu. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2017 r. w sprawie zlewni, obszar Wałbrzycha znajduje się w regionie wodnym Środkowej Odry, w zlewni Bystrzycy i Kaczawy.



Rysunek 11 Cieki i wody powierzchniowe w rejonie Wałbrzycha

Źródło: www.wody.isok.gov.pl

Rzeka Pelcznica jest ciekim IV rzędu, będącym dopływem Strzegomki, a ta z kolei Bystrzycy, która jest ważnym lewobrzeźnym dopływem Odry. Rzeka Pelcznica wypływa z północnych stoków Masywu Borowej stanowiącej główny grzbiet Gór Wałbrzyskich. Następnie rzeka płynie poprzez Kotlinę Wałbrzyską w kierunku Pogórza Wałbrzyskiego, gdzie przełom wydstaje się na obszar Równiny Świdnickiej. Źródła rzeki znajdują się w pobliżu dzielnicy Wałbrzych Nowy Glinik i Stary Glinik na wysokości około 650 m n.p.m. Rzeka Pelcznica jest prawobrzeźnym dopływem Strzegomki uchodzącym do niej w 43,0 km. Całkowita powierzchnia zlewni wynosi 67,6 km², a długość biegu rzeki około 38 km. Zlewnia cieku posiada charakter pagórkowaty o dużych spadkach podłużnych jak i poprzecznych. Rzeka Pelcznica na odcinku o długości 5,4 km stanowi kanał kryty. Powierzchnia zlewni jest partiami zalesiona (średni procent zalesienia wynosi 30 %). Omawiana zlewnia posiada dość duże różnice wysokościowe dochodzące do ponad 100 m.

Na terenie Wałbrzycha nie ma większych zbiorników wodnych, a ogólna ich powierzchnia nie przekracza 0,4 km², co stanowi niewielką część powierzchni miasta. To głównie pozostałości stawów rybackich, glinianek oraz osadniki zakładów przemysłowych. Ponadto na terenie miasta znajduje się 7 sztucznych zbiorników retencyjnych:

- Trzykomorowy zbiornik wodny zlokalizowany przy ul. Villardczyków,

- Zbiornik przy rowie R-G zlokalizowany na wysokości ul. Orkana 71,
- 2 stawy zlokalizowane przy ul. Zagórzańskiej,
- Staw zlokalizowany przy ul. Bystrzyckiej,
- Zbiornik wodny zlokalizowany przy ul. Osiedleńców i Kolonialnej,
- Zbiornik wodny zlokalizowany przy ul. Puławskiego i Świerkowej,
- Stawy przy ul. Lisiej i Wilczej.

Zgodnie z obowiązującym podziałem wód powierzchniowych na jednolite części wód powierzchniowych obszar miasta znajduje się w zasięgu 5 Jednolitych Części Wód Powierzchniowych.

Tabela 10 Jednolite części wód powierzchniowych na terenie miasta Wałbrzych

KOD JCWP	Nazwa JCWP	Czy JCWP jest zagrożona ryzykiem nieosiągnięcia celów środowiskowych? (zagrożona/niezagrożona)
RW600016134369	Witoszówka	zagrożona
RW60004122199	Ścinawka od źródła do Potoku z Nowego Siodła	zagrożona
RW6000413429	Złotnica	zagrożona
RW60004134831	Strzegomka od źródła do zb. Dobromierz	zagrożona
RW600041348689	Pelcznica od źródła do Milikówki	zagrożona

Źródło: PGW Wody Polskie

3.5.2.2. Jakość wód powierzchniowych

Podstawowymi jednostkami gospodarowania wodami są jednolite części wód powierzchniowych (JCWP). Sporządzane w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska oceny wód powierzchniowych bazują na sieci punktów pomiarowo-kontrolnych (ppk). Podstawę do jej wyznaczenia na terenie województwa dolnośląskiego stanowiły opracowane przez KZGW wykazy wód oraz zalecenia i wskazówki Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Głównym celem sporządzenia oceny stanu wód powierzchniowych jest dostarczenie wiedzy o stanie/potencjale ekologicznym i stanie chemicznym wód powierzchniowych, niezbędnej do gospodarowania wodami w dorzeczeniach, podejmowania działań na rzecz poprawy stanu wód oraz ich ochrony przed zanieczyszczeniem.

Oprócz klasyfikacji stanu jednolitych części wód (JCWP), czyli oddzielnych i znaczących elementów wód powierzchniowych takich jak rzeka, część rzeki, zbiornik zaporowy itp., klasyfikacji jakości wód dokonuje się też w poszczególnych punktach pomiarowo – kontrolnych (ppk). Na ocenę stanu wód składa się klasyfikacja ich stanu/potencjału ekologicznego oraz stanu chemicznego.

Badania prowadzono w programie monitoringu diagnostycznego oraz monitoringu operacyjnego, które umożliwiły dokonanie wstępnych ocen: stanu ekologicznego, stanu chemicznego, stanu fizykochemicznego, stanu hydromorficznego, oceny przydatności do bytowania ryb oraz oceny podatności na eutrofizację, oceny eutrofizacji ze źródeł komunalnych.

Tabela 11 Zestawienie klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, stanu fizykochemicznego, stanu hydromorfologicznego, stanu biologicznego oraz stanu chemicznego rzek

Lp.	Nazwa ocenianej jcw	Kod JCWP	Nazwa punktu kontrolno-pomiarowego	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów hydromorfologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	stan / potencjał ekologiczny	stan chemiczny	stan
1	Pelcznica od źródła do Milikówki	PLRW600081348699	Pelcznica – ujście do Strzegomki	III	>I	>II	-	umiarkowany	-	zły
2	Złotnica	PLRW600017141699	Złotnica - Świeca	IV	>I	>II	II	słaby	poniżej dobrego	zły
3	Ścinawka od źródła do Potoku z Nowego Siodła	PLRW60004122199	Ścinawka - poniżej Golińska	III	>I	>II	II	umiarkowany	poniżej dobrego	zły
4	Strzegomka od źródła do zbiornika Dobromierz	PLRW60004134831	Strzegomka - poniżej ujścia Czyżynki	III	>I	>II	-	umiarkowany	-	zły
5	Witoszówka	PLRW600016134369	Witoszówka - ujście do Bystrzycy	III	>I	I	II	umiarkowany	poniżej dobrego	zły

Źródło: GIOŚ, 2022

Analiza wyników badań, jakości wód powierzchniowych w wybranych punktach monitoringowych wskazuje, iż wody powierzchniowe przepływające przez teren miasta to wody złej jakości o umiarkowanym potencjale ekologicznym (jedynie w przypadku 1 JCWP – wyniki wykazały słaby potencjał ekologiczny).

3.5.2.3. Wody podziemne

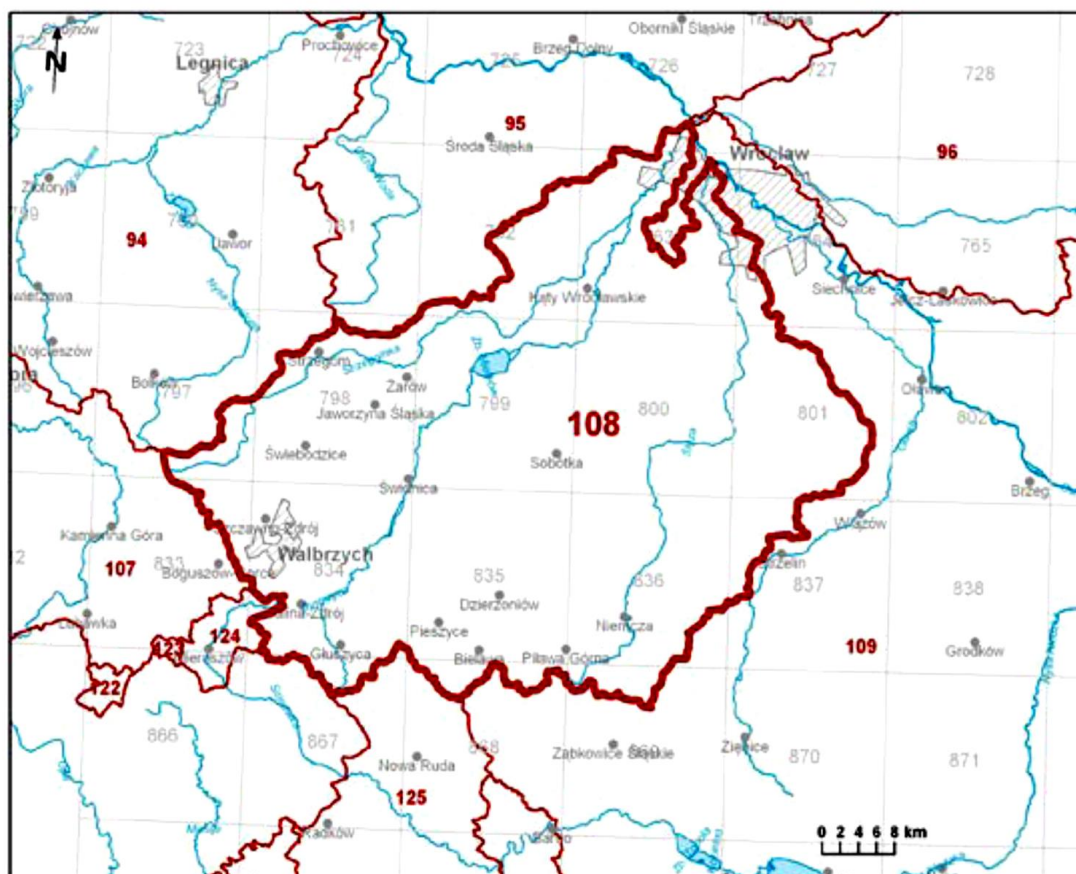
Obszar miasta Wałbrzych należy do sudeckiego regionu hydrogeologicznego. Cechuje się on dominacją udziału wód szczelinowych, występujących na większości obszaru w obrębie utworów krystalicznych paleozoiku-prekambru (skały metamorficzne i magmowe).

Obecnie warunki hydrogeologiczne rejonu Wałbrzycha są słabo rozpoznane, ze względu na zmiany, które nastąpiły po zaprzestaniu eksploatacji kopalni węgla kamiennego i zalaniu kopalni. Na znacznej powierzchni miasta nie został wyodrębniony użytkowy zbiornik wód podziemnych, przede wszystkim ze względu na zmiany warunków wodnych spowodowanych drenowaniem górotworu poprzez kopalnie węgla kamiennego.

Obecnie stopniowo zalewane są wyrobiska byłych kopalni węgla kamiennego w obrębie aglomeracji wałbrzyskiej, a co za tym idzie odbudowywane są warstwy wodonośne znajdujące się uprzednio w obrębie leja depresyjnego. Zasięg leja depresji nie został nigdy dokładnie udokumentowany, a wyznaczanie jego granic miało przybliżony charakter.

Na terenie miasta Wałbrzych nie ma wyznaczonych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP).

Według podziału Polski na jednolite części wód podziemnych teren miasta Wałbrzych położony jest w obrębie jednolitej części wód podziemnych PLGW6000108, która jest niezagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych.



Rysunek 12 Jednolite części wód podziemnych (JCWPd) na terenie miasta Wałbrzych

Źródło: www.pgi.gov.pl (dostęp 12.10.2022 r.)

System krążenia wód podziemnych na terenie JCWPd 108 jest wielostopniowy i ściśle związany z tektoniką obszaru. Warunki krążenia wód podziemnych w utworach wodonośnych paleozoiczno-proterozoicznych, na obszarach elewowanych związane są ze strefami występowaniem systemów spękań i uskoków o znaczeniu regionalnym (uskok sudecki brzeżny) oraz ze szczelinowatością lokalną w strefach zaburzeń tektonicznych. Głębokość krążenia tych wód nie przekracza 600 m a ich drenaż odbywa się poprzez źródła w strefie zasilania pozostałych pięter. Na pozostałym obszarze występują rejonu obniżenia podłoża krystalicznego (niecki i rowy) wypełnione osadami kenozoicznymi. Poszczególne niecki subregionu przedsudeckiego tworzą odrębne podsystemy krążenia wód.

Zasilanie, przepływ i drenaż wód podziemnych następuje wewnątrz poszczególnych struktur. Układ hydroizohips wydzielonych użytkowych poziomów wodonośnych, wskazuje na północno - wschodni kierunek głównego przepływu wód podziemnych. Interpretowalna wysokość powierzchni piezometrycznej obniża się od 250 do 120 m n.p.m. Bazą drenażu dla poziomu przypowierzchniowego oraz użytkowych poziomów wodonośnych są doliny Bystrzycy i Ślęzy.

Dla neogeńskiego poziomu wodonośnego, który stanowi fragment systemu krążenia wód tego piętra niecki wrocławskiej, bazę drenażu stanowi dolina Odry. Zasilanie i system krążenia wód podziemnych w poziomach triasowych monokliny przedsudeckiej podlega innym zasadom i ze względu na niewielki brzeżny fragment tej struktury (ok.8 % powierzchni JCWPd) nie był analizowany.

3.5.2.4. Monitoring wód podziemnych

Celem monitoringu jakości wód podziemnych jest dostarczenie informacji o stanie chemicznym wód, śledzenie jego zmian oraz sygnalizacja zagrożeń, na potrzeby zarządzania zasobami wód podziemnych i oceny skuteczności podejmowanych działań ochronnych związanych z osiągnięciem dobrego stanu ekologicznego, określonego przez Ramową Dyrektywę Wodną (RDW).

Oceny stanu chemicznego w jednolitych częściach wód podziemnych (JCWPd) i w poszczególnych punktach badawczych dokonano w 2019 roku, w oparciu o Rozporządzenie Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu jednolitych części wód podziemnych (Dz. U. z 2019, poz. 2148), które wyróżnia pięć klas jakości wód:

- klasa I – wody bardzo dobrej jakości,
- klasa II – wody dobrej jakości,
- klasa III – wody zadowalającej jakości,
- klasa IV – wody niezadowalającej jakości,
- klasa V – wody złej jakości.

oraz dwa stany chemiczne wód ocenione na podstawie średniej wartości poszczególnych wskaźników ze wszystkich punktów zlokalizowanych w analizowanej JCWPd:

- stan dobry (klasy I, II i III),
- stan słaby (klasy IV i V).

W 2021 roku Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, przeprowadził monitoring operacyjny stanu chemicznego wybranych jednolitych części wód podziemnych. Próbkę wód podziemnych pobrano w 390 punktach pomiarowych.

Na terenie miasta Wałbrzych nie ma zlokalizowanego punktu monitoringowego. Monitoring operacyjny w 2019 roku realizowany był w m.in. w 3 punktach pomiarowo-kontrolnych na terenie powiatu wałbrzyskiego, w miejscowościach, gdzie były już prowadzone badania w 2016 roku.

Tabela 12 Zestawienie punktów badawczych wód podziemnych na terenie miasta Wałbrzych w 2019 r.

Numer punktu pomiarowego wg MONBADA	Miejscowość	Stratygrafia	JCWPd	2016 rok	2019 rok
1380	Szczawno Zdrój	C1	PLGW6000108	II	II
1969	Mioszów	P1+2	PLGW6000124	II	II
2035	Mioszów	P1	PLGW6000124	IV	IV

Źródło: GIOŚ, 2022

Wody podziemne w pobliżu terenu miasta Wałbrzych kwalifikują się do klasy II (2 punkty monitoringowe), które można określić, jako wody dobrej jakości i IV (1 punkt monitoringowy) - które można określić jako wody niezadowalającej jakości.

Niemniej jednak z powodu braku punktu monitorowego na terenie miasta, nie ma pełnego obrazu stanu wód podziemnych Wałbrzycha.

3.5.2.5. Ochrona przed powodzią oraz skutkami suszy

Według Prawa wodnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233 z późn. zm.) przez powódź rozumie się czasowe pokrycie przez wodę terenu, który w normalnych warunkach nie jest pokryty wodą, wywołane przez wezbranie wody w ciekach naturalnych, zbiornikach wodnych, kanałach oraz od strony morza, z wyłączeniem pokrycia przez wodę terenu wywołanego przez wezbranie wody w systemach kanalizacyjnych.

Główne zagrożenie powodziowe jest wywoływane dużą prędkością płynącej wody i jej energią, która powoduje niszczenia ciężkiej zabudowy koryt (opaski, mury, progi), a także budowli nad korytem rzek, takich jak kładki, przepusty, mosty i in. Przyczyną podtopień i powodzi są na ogół:

- bardzo intensywne opady burzowe (określane, jako oberwanie chmury), obejmujące najczęściej niewielkie obszary o dużych nachyleniach zboczy, powodujące gwałtowne i krótkotrwałe (do kilku godzin) lokalne wezbrania wód,
- opady rozlewne, tj. trwające kilka dni opady o wysokim natężeniu (od kilkudziesięciu do 100 mm w ciągu doby), obejmujące większą część zlewni. Już niewielkie spadki terenów, niewielka powierzchnia zlewni cieków, może spowodować gwałtowne wezbrania w przypadku nawałnych opadów lub roztopów pokrywy śnieżnej. Częstym zjawiskiem są wezbrania opadowo – rozlewne. Ich przyczyną są najczęściej długotrwałe opady deszczu. Wezbrania te występują na ogół od maja do września, szczególnie w miesiącach letnich.

Zagrożenie powodziowe w Wałbrzychu jest wynikiem zarówno powodzi pochodzących od rzek (zagrożenie powodziowe oprócz rzeki Pełcznicy stwarzają potoki: Lubiechowska Woda, Poniatówka, Sobiećinka i Szczawnik), jak również jest wynikiem występowania tzw. powodzi miejskich, wynikających z dużego uszczelnienia powierzchni zurbanizowanych i zróżnicowanej rzeźby terenu, co powoduje okresami gwałtowny spływ wód deszczowych, a w konsekwencji podtopienia.

Dużym problemem generującym zagrożenia powodziowe jest przestarzały system kanalizacji deszczowej lub też jej brak. Przepustowości jest o wiele za mała na istniejące potrzeby. Na terenie miasta ustawicznie zwiększają się powierzchnie zabudowane (asfalt, kostka), powodujące gwałtowne przybory wód.

Ponadto na terenie miasta zanotowano szereg zagrożeń wodnych. W związku z zamykaniem i zatapianiem kopalni w trakcie odtwarzania się zwierciadła wody, istniało zagrożenie podtopień. W wyniku zastosowania systemu odwodnienia polegającego na wykorzystaniu sztolni i chodników pokopalnianych, jako systemu drenażowego, nie zanotowano wypływów wód podziemnych. Wody z terenu miasta są zbierane sztolnią Friedrich – Wilhelm i odprowadzane do rzeki Pełcznicy. System sprawdził się, jednakże, aby nadal spełniał swoje zadanie, konieczne jest stałe monitorowanie sztolni i zapewnienie niezakłóconego przepływu.

W 2019 roku Prezydentowi Miasta Wałbrzych zostały przekazane „Mapy zagrożenia powodziowego” wykonane przez KZGW, które przedstawiają wyniki modelowania zasięgu wód powierzchniowych z prawdopodobieństwem wystąpienia powodzi Q10% (raz na 10 lat), Q1% (raz na 100 lat) i Q 0,2% (raz na 500 lat). Zgodnie z tym opracowaniem mapy obejmują tereny w dolinie Pełcznicy.

Miasto Wałbrzych posiada opracowany plan operacyjny ochrony przed powodzią oraz zatwierdzoną przez Prezydenta Miasta koncepcję uwzględniającą przygotowanie i wdrożenie programu małej retencji na terenie miasta, gdzie wyznaczone są niezbędne kierunki działań w tym zakresie, dotyczące w szczególności parków i lasów komunalnych na terenie miasta - opracowany w 2014 roku dokument pt. „Mała retencja i zabezpieczenie przeciwpowodziowe miasta”. Opracowanie ma za zadanie ujęcie najważniejszych zadań do realizacji w nadchodzących latach, które powinny doprowadzić do systematycznego dostosowywania się do zmian klimatycznych, powodujących m.in. nasilenie problemów z wodami opadowymi. W ww. dokumencie wskazano, że programowany jest zbiornik suchy Książ na cieku Pełcznica o powierzchni wielofunkcyjnej, jako zbiornik wielofunkcyjny.

Od 1 stycznia 2018 roku, na podstawie ustawy Prawo Wodne z dnia 20 lipca 2017 roku (Dz. U. z 2021 r. poz. 624 z późn. zm.), zostało utworzone Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Zgodnie z art. 527 ustawy Prawo Wodne, z dniem wejścia w życie ustawy należności, zobowiązania, prawa i obowiązki Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz regionalnych zarządów gospodarki wodnej zostały przejęte przez Wody Polskie.

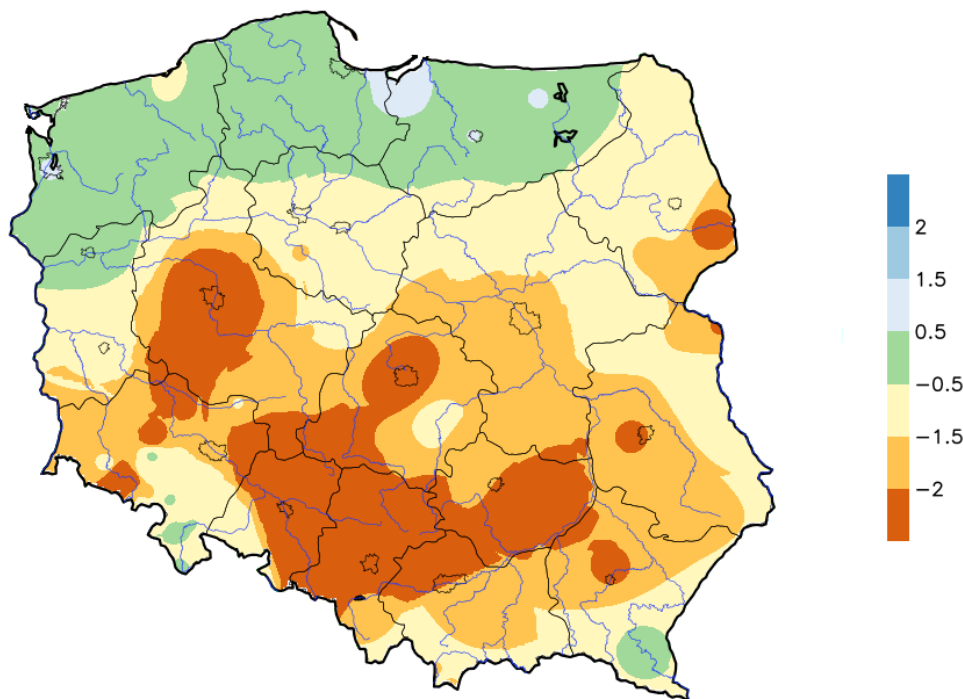
Za działania związane z ochroną przeciwpowodziową odpowiada, zgodnie z ustawą Prawo wodne, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, które jest również odpowiedzialne za prowadzenie działań informacyjnych i koordynację w razie powodzi lub suszy na podległym terenie. Łącznie PGW Wody Polskie administruje na terenie miasta sześcioma ciekami o łącznej długości 43,107 km, w tym: Pełcznica, Szczawnik, Lubiechowska Woda, Poniatówka, Sobiećinka i Rusinówka.

W latach 2019-2021 przeprowadzono prace zmierzające do powstania II aktualizacji planów zarządzania ryzykiem powodziowym, realizowane w ramach III cyklu planistycznego na okres 6 lat.

Niewątpliwie gospodarka wodna to również działania ukierunkowane na przeciwdziałanie negatywnym skutkom suszy. Najszerzy zakres wrażliwości na różne rodzaje suszy przypisano do sektora rolnictwa oraz środowiska

i zasobów przyrodniczych. Rolnictwo jest wrażliwe na suszę glebową, zwaną też rolniczą, niemniej susza atmosferyczna również może skutkować zmniejszeniem plonów.

Biorąc to pod uwagę oraz uwzględniając ograniczoną dokładność oceny zagrożenia suszą glebową (ze względu na małą szczegółowość materiałów środowiskowych) przypisano do rolnictwa wrażliwość także na suszę atmosferyczną. Ponieważ rolnictwo wykorzystuje wody powierzchniowe i podziemne (hodowla, nawodnienia) jest też ono wrażliwe także na skutki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej (dot. obszarów, gdzie wykorzystywane w sektorze rolnictwa zasoby wód są zagrożone deficytem).



Rysunek 13 Rozkład przestrzenny wartości SPI na terenie kraju w czerwcu 2019 roku

Źródło: <http://posucha.imgw.pl>

Przedziały ostrości suszy atmosferycznej (wartości SPI) określa 4 stopniowa skala:

- normalny (0,5 ÷ -0,5),
- umiarkowanie suchy (-0,5 ÷ -1,5),
- bardzo suchy (-1,5 ÷ -2),
- ekstremalnie suchy ≤ -2 .

Na terenie miasta Wałbrzych przedział ostrości suszy atmosferycznej wyniósł -0,5 ÷ -1,5 tj. umiarkowanie suchy.

3.5.3 Analiza SWOT

Gospodarowanie wodami	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
bardzo dobrze rozwinięta sieć cieków i mniejszych potoków dobra jakość wód podziemnych w 2 JCWPd na 3 badane w 2019 r.	zły stan wód powierzchniowych występowanie terenów zagrożonych podtopieniami i powodzią ograniczona retencja wód opadowych i roztopowych
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
aktualizacje planów zarządzania ryzykiem powodziowym, realizowane w ramach III cyklu planistycznego zmiany prawa wodnego, w zakresie własności wód	zmiany klimatu i brak możliwości przeciwdziałania występowaniu zjawisk ekstremalnych nieodstateczne rozpoznanie niekorzystnych oddziaływań człowieka na środowisko (np. w zakresie zanieczyszczeń obszarowych) zagrożenia skutkami suszy

Źródło: opracowanie własne

3.5.4 Cele i zadania środowiskowe z zakresu gospodarowania wodami

Aktualny stan jakości w JCWP określono jako zły we wszystkich 5 badanych częściach. Takie wyniki monitoringu prowadzonego przez Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska we Wrocławiu Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, mogą świadczyć o szeregu działań, jakie pozostały do wykonania w zakresie ich ochrony i przywrócenia dobrego stanu. Należy pamiętać, że o stanie wód powierzchniowych decydują nie tylko wskaźniki fizykochemiczne, ale i biologiczne czy hydromorfologiczne. Oznacza to, że przywrócenie czystości wodom powierzchniowym nie spowoduje automatycznie dobrego stanu wód. Przywrócenie właściwych dla danej części wód elementów biologicznych będzie często procesem bardziej długotrwałym.

Analiza SWOT wskazuje na słabe strony, które są tożsame z wynikiem oceny jakości wód. Do najważniejszych z nich należy: niedostateczna jakość wód powierzchniowych oraz wpływ zanieczyszczeń spoza terenu miasta na stan czystości wód. W celu osiągnięcia zobowiązań dotyczących poprawy stanu ekologicznego wód powierzchniowych i określonych wskaźników dla wód podziemnych, należy kontynuować podejmowane wcześniej przedsięwzięcia. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi powinno mieć na uwadze zarówno oszczędzanie wody, jak też dbanie o jej jak najlepszą jakość. Efektywne wykorzystanie zasobów wodnych ograniczy ryzyko wystąpienia jej niedoborów i doprowadzi do poprawy ich jakości. W okresie obowiązywania Programu należy zwrócić uwagę na kształtowanie reżimu hydrologicznego w regionie. Jest to niezwykle istotne w kształtowaniu klimatu i stanowi element zmian klimatycznych. Ze względu na coraz częstsze występowania zjawisk ekstremalnych w ostatnich latach oraz prognozowanym systematycznym ich nasileniem, szczególnie istotne w ramach realizacji Programu będzie wdrażanie Strategii SPA 2020. Pozwoli to na wprowadzanie w skali regionalnej działań ograniczających niekorzystne zmiany klimatyczne oraz przystosowanie do ich negatywnych skutków.

W harmonogramie realizacji zadań własnych i monitorowanych zamieszczono zadania dotyczące prowadzenia monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych, działania edukacyjne, promocyjne, propagujące i upowszechniające wiedzę o konieczności, celach, zasadach i sposobach ochrony wód, w szczególności skierowane do dzieci i młodzieży, realizację obiektów małej retencji zgodnie z Programem małej retencji dla województwa dolnośląskiego, a także budowę, przebudowę, modernizację budowli przeciwpowodziowych oraz działania inwestycyjne i utrzymaniowe związane z melioracjami wodnymi szczegółowymi oraz rowami odwadniającymi tereny zurbanizowane. Monitoring wód powierzchniowych wykonywany będzie w ramach „Programu Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2021-2025” przez Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska we Wrocławiu Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska i finansowany z budżetu kraju.

Istotny wpływ ma tutaj realizacja zadań z zakresu zwiększania retencji wodnej: utrzymanie i budowa urządzeń piętrzących w dolinach rzecznych oraz małych zbiorników wodnych, realizacja zalesień, zachowanie terenów podmokłych. Szczególnie dotyczy to zjawisk suszy, powodzi i podtopień. W zakresie ochrony przeciwpowodziowej i przeciwdziałania skutkom suszy, działania przystosowujące odnoszą się do: opracowania i wdrożenia metod oceny ryzyka powodziowego i ryzyka podtopień, zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym z zapewnieniem infrastruktury krytycznej, zwiększeniem możliwości retencyjnych i renaturyzacji cieków wodnych, przywracaniem i utrzymaniem dobrego stanu wód, ekosystemów wodnych i od wody zależnych. Zadania planowane są do realizacji przez administratorów cieków i urzędów wodnych na terenie miasta, tj. PGW Polskie Wody. Większość zadań będzie realizowana po uzyskaniu dofinansowania ze środków krajowych i unijnych.

Problemem mogą być występujące obniżenia terenu spowodowane wpływami eksploatacji górniczej, gdyż powstają niecki bezodpływowe, które okresowo mogą być zalewane. Konieczne jest ponadto uwzględnianie w dokumentach planistycznych, tj. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (MPZP) na poziomie wojewódzkim i gminnym, mapy ryzyka powodziowego oraz terenów zagrożonych podtopieniami.

Kolejnym aspektem jest przeciwdziałanie negatywnym skutkom powodzi, w związku z tym opracowano Plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP), które są końcowym, czwartym dokumentem planistycznym wymagany Dyrektywą Powodziową. Dla obszaru miasta obowiązuje PZRP dla obszaru dorzecza Odry.

Ocena stopnia zagrożenia powodziowego została opracowana przez KZGW i przedstawiona na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego. Dokumentacja ta stanowi podstawę dla racjonalnego planowania przestrzennego na obszarach zagrożonych powodzią, a tym samym dla ograniczania negatywnych skutków powodzi. Mapy sporządzone zostały dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, przedstawiając obszary zagrożone powodzią o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia: jako niskie i wynoszące 0,2% (czyli średnio raz na 500 lat), jako średnie i wynoszące 1% (czyli średnio raz na 100 lat), jako wysokie i wynoszące 10% (czyli średnio raz na 10 lat). Istotnym zadaniem jest więc ich uwzględnienie w opracowaniach planistycznych na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

3.6 Gospodarka wodno-ściekowa

3.6.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

<p>Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023</p> <p>CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023:</p> <p>Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym określonych przez Ramową Dyrektywę Wodną</p> <p>Tworzenie spójnego i nowoczesnego systemu zarządzania gospodarką wodną z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska</p>		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
<p>Racjonalizacja gospodarki zasobami wód w mieście</p> <p>Budowa infrastruktury służącej ochronie i zagospodarowaniu zasobów wodnych</p> <p>Kontrolowanie i zmniejszenie strat wody w systemach wodociągowych do wielkości akceptowalnych pod względem technicznym i ekonomicznym</p>	<p>W 2019 roku została opracowana dokumentacja projektowa za kwotę 518 000 zł netto na budowę stacji uzdatniania wody dla ujęcia podziemnego, przy ul. Włociańskiej 10 d w Jedlinie-Zdroju przy dawnym szybie Pokój. Uzyskano zatwierdzenie dokumentacji na budowę stacji ujęciowej, pozwolenie na jej budowę oraz przeprowadzono przetarg na wybór wykonawcy. We wrześniu 2021 r. przekazano do eksploatacji nowo wybudowaną stację uzdatniania wody z ujęcia podziemnego przy ul. Włociańskiej 10d w Jedlinie – Zdroju przy dawnym szybie Pokój. SUW jest obiektem innowacyjnym - obejmuje nowoczesne i niestandardowe metody oczyszczania wód pokopalnianych dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę aglomeracji wałbrzyskiej. Całkowity koszt przedsięwzięcia wyniósł około 18 mln zł. Na chwilę obecną przewiduje się, że z ujęcia będzie mogło korzystać około 21 tys. osób, zaś wydajność ujęcia wynosi ok. 2 500 m³/d.</p> <p>Poza ww. przedsięwzięciem trwają badania i analizy wód pokopalnianych, które w przypadku pozytywnych wyników będą mogły być wykorzystane dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę aglomeracji wałbrzyskiej. Kolejne działania ukierunkowane są na wykorzystanie zasobów wód z rejonu Czarnego Boru, Głuszycy, Kotliny Krzeszowskiej z tzw. niecki śródsudeckiej i okolic.</p> <p>W 2020 roku zostały wykonane opracowania: „Koncepcja i prace badawcze dotyczące budowy Zakładu Uzdatniania Wody w oparciu o sztolnię Fryderyk-Wilhelm w Wałbrzychu oraz dotyczące analizy przedrealizacyjnej dla projektu pn. „Budowa Zakładu Uzdatniania Wody w oparciu o ujęcie wód pokopalnianych wpływających ze sztolni Fryderyk -Wilhelm w Wałbrzychu wraz z infrastrukturą”. Trwają działania i przygotowania mające na celu opracowanie dokumentacji projektowych. Przewiduje się nakłady na budowę ZUW na poziomie ok. 100 mln złotych, a na budowę ujęcia również ok. kilkudziesięciu mln złotych Kolejne działania ukierunkowane są na wykorzystanie zasobów wód z rejonu Czarnego Boru, Głuszycy, Kotliny Krzeszowskiej z tzw. niecki śródsudeckiej i okolic.</p> <p>W latach 2016-2019 Wodociągi Wałbrzych (Wałbrzyski Związek Wodociągów i Kanalizacji – posiadający status przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego i Wałbrzyskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o. o. – operator) zrealizowały na terenie Wałbrzycha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przebudowy (modernizacje) sieci wodociągowych w ul.: Siemiradzkiego, Niegolewskiego, Przemysłowej, Bystrzyckiej, de Gaulle’a, Stromej, Skalistej, Raclawickiej, w placu Solidarności, 1 Maja (od ul. Kasztanowej do pl. Solidarności i od pl. Solidarności do Limanowskiego), Wrocławskiej (odcinek od ul. Pogodnej do ul. Ogrodowej), Kamienieckiej, Niepodległości (odcinek od ul. Reymonta do ul. Łokietka i od nr 269 do nr 273), • budowy sieci wodociągowych w ul. Sadowej, Brzozowej, • remont sieci wodociągowej: w ul. Pułaskiego. <p>W 2020 roku w ramach restauracji obiektów zabytkowej Palmiarni – etap II, wybudowano nowe przyłącze wodociągowe oraz przyłącze kanalizacji sanitarnej do obiektu Palmiarni. Wydatkowano 436 149,07 zł.</p> <p>W ramach zaplanowanego działania WZWiK w Wałbrzychu w 2019 roku wybudowano sieci wodociągowe o łącznej długości 1,246 km:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w 160 i w 90 o długości 759,80 m.b. w ul. Siemiradzkiego i ul. Niegolewskiego w Wałbrzychu na kwotę: 857 953,76 zł, • PE DN 125 o długości 48,35 m.b. w ul. Raclawickiej w Wałbrzychu – korekta zwiększająca wartość po rozliczeniu na kwotę 336,56 zł, 	<p>budowa, remont lub modernizacja 32 odcinków sieci wodociągowej</p>
<p>Wdrożenie nowych technologii służących oszczędzaniu wody i powtórnemu wykorzystywaniu wód zużytych (tzw. szarej wody)</p>		

	<ul style="list-style-type: none"> • PE DN 125 o długości 184,95 m.b. w ul. Skalistej w Wałbrzychu – korekta zwiększająca wartość po rozliczeniu na kwotę 1.171,89 zł, • PE DN 125 o długości 253,45 m.b. w ul. Stromej w Wałbrzychu – korekta zwiększająca wartość środka trwałego na kwotę 1.709,03 zł, • od 2018 trwa realizowana przez WPWiK Sp. z o.o. budowa odcinka sieci wodociągowej w ul. Pułaskiego od ul. Grzybowej do ul. Osiedle Stare. Dotychczas wykonano 1.148,90 m.b. sieci na kwotę 1.565.263,87 zł. <p>W 2021 roku zrealizowano następujące inwestycje dot. sieci wodociągowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przebudowa sieci wodociągowej w ul. Puszkina w Wałbrzychu, • Przebudowa sieci wodociągowej w ul. Szttygarskiej w Wałbrzychu, • Przebudowa sieci wodociągowej w ul. Św. Józefa w Wałbrzychu, • Budowa stacji uzdatniania wody z ujęcia podziemnego, przy ul. Włociańskiej 10d w Jedlinie-Zdroju, • Budowa sieci wodociągowej w ul. Grzybowej – Świerkowej – Osiedle Stare w Wałbrzychu, • Przebudowa i remont odcinków sieci wodociągowej wraz z przebudową przyłączy wodociągowych ul. Dunikowskiego w Wałbrzychu, • Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami z odtworzeniem nawierzchni drogi w ul. Villardczyków w Wałbrzychu, • Budowa sieci wodociągowej wraz z odtworzeniem nawierzchni drogi ul. Świdnickiej i 11 Listopada w Wałbrzychu, • Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w rejonie ul. Orłowicza w Wałbrzychu z odtworzeniem nawierzchni – etap I, • Wykonanie odcinka wodociągu DN355 w ul. B. Chrobrego w Wałbrzychu, • Wykonanie odcinka wodociągu DN110 w ul. P. Wysockiego w Wałbrzychu, • Remont sieci wodociągowej wraz z przyłączami oraz odtworzeniem nawierzchni drogi przy ul. Staszica wraz z Placem przy ul. Piłsudskiego w Wałbrzychu, • Remont sieci wodociągowej wraz z przyłączami oraz odtworzeniem nawierzchni drogi w ul. Paderewskiego wraz z Placem Powstańców Warszawy w Wałbrzychu, • Remont sieci wodociągowej wraz z przyłączami oraz odtworzeniem nawierzchni w ul. 1 Maja (odcinek od ul. Św. Józefa do ul. Zachodniej) w Wałbrzychu, • Remont sieci wodociągowej wraz z przyłączami w ul. Niepodległości (od Sikorskiego do ul. Kaszubskiej) w Wałbrzychu. 	
<p>Zwiększenie ochrony wód powierzchniowych poprzez likwidację niekontrolowanego odprowadzania ścieków w tym inwentaryzację źródeł zanieczyszczeń dopływających do wód powierzchniowych</p>	<p>Uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha Nr LXI/626/2014 z dnia 15 maja 2014 roku zostały przyjęte zasady i tryb udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Gminy Wałbrzych na dofinansowanie kosztów inwestycyjnych związanych z porządkowaniem gospodarki ściekowej na terenie miasta Wałbrzycha. Wprowadzone zasady mają na celu stworzenie efektywnego systemu odprowadzania ścieków na terenie Gminy Wałbrzych, poprawę stanu wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawę jakości życia mieszkańców Wałbrzycha. Dotacje obejmują realizację zadań inwestycyjnych polegających na budowie lub przebudowie przyłączy kanalizacyjnych do sieci kanalizacji sanitarnej i budowie przydomowych oczyszczalni ścieków. Na realizację zadań inwestycyjnych w powyższym zakresie w 2019 r. wydatkowano kwotę w wysokości 26 011,36 zł, w 2020 r. – brak zainteresowania, w 2021 r. - 7104,27 zł (3 dotacje).</p> <p>W ramach zaplanowanego w 2019 roku działania WZWWiK w Wałbrzychu wybudował sieć kanalizacji sanitarnej o łącznej długości 2,617 km:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PVC DN 200 i 160 o długości 713,2 m.b. ul. Zielonej w Wałbrzychu na kwotę 596 203,32 zł, • PVC DN 200 i 160 o długości 340,5 m.b. w ul. Wiśniowej w Wałbrzychu na kwotę 322 234,40 zł, • PVC DN 200 i 160 o długości 1 006,25 m.b. w ul. Siemiradzkiego i ul. Niegolewskiego w Wałbrzychu na kwotę 1 823 243,42 zł, 	<p>budowa 2,617 km nowej sieci kanalizacji sanitarnej</p>
<p>Zapewnienie ochrony wód podziemnych przed degradacją (zanieczyszczeniem) zwłaszcza głównych zbiorników wód podziemnych oraz stref ochrony ujęć wód podziemnych</p>		
<p>Ograniczanie i eliminacja zrzutów zanieczyszczeń z zakładów do wód powierzchniowych</p>		
<p>Ograniczenie i eliminacja zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych w rejonie</p>		

<p>terenów przemysłowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • PVC DN 200 o długości 73,55 m.b. w ul. Rodziny Burczykowskich w Wałbrzychu– korekta po rozliczeniu dotycząca zwiększenia wartości środka trwałego o 949,00 zł, • PVC DN 200 i 160 o długości 249,30 m.b. w ul. Stromej w Wałbrzychu - korekta po rozliczeniu dotycząca zwiększenia wartości środka trwałego na kwotę 1 900,47 zł, • PVC DN 200 i 160 o długości 121,55 m.b. w ul. Raławickiej w Wałbrzychu – korekta po rozliczeniu dotycząca zwiększenia wartości środka trwałego na kwotę 968,98 zł; <p>W 2020 roku wykonano odcinek miejskiej sieci kanalizacji deszczowej przy ul. Karkonoskiej w rejonie budynków mieszkalnych od 15a do 16b. Zadanie obejmuje wykonanie kanalizacji deszczowej na odcinku ok. 100 mb w ul. Karkonoskiej wraz z wykonaniem studni chłonnych. Na realizację inwestycji wydatkowano 446 010,80 zł.</p> <p>W 2020 roku realizowano przebudowy i budowy sieci kanalizacji sanitarnych i sieci wodociągowych w ul.: Osiedleńców, Niepodległości (od ul. Sikorskiego do ul. Kaszubskiej), Paderewskiego wraz z pl. Powstańców Warszawy, Ratuszowej, 1 Maja od ul. Św. Józefa do ul. Zachodniej, Grzybowej/ul. Jagodowej, Villardczyków, Nałkowskiej i Hirszfelda, pl. Konstytucji 3 Maja (remont).</p> <p>W 2021 roku zrealizowano następujące inwestycje dot. sieci kanalizacji sanitarnej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Remont odcinków sieci kanalizacji sanitarnej w ul. Dunikowskiego w Wałbrzychu, • Budowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami z odtworzeniem nawierzchni drogi w ul. Villardczyków w Wałbrzychu, • Remont kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami oraz odtworzeniem nawierzchni drogi przy ul. Staszica wraz z Placem przy ul. Piłsudskiego w Wałbrzychu, • Budowa kanalizacji sanitarnej umożliwiającej odprowadzenie ścieków sanitarnych z budynków nr 31, 33, 35 przy ul. H. Wieniawskiego w Wałbrzychu, • Renowacja studzienek/komór na sieci kanalizacji sanitarnej eksploatowanej przez WPWiK Sp. z o.o. w ul. B. Chrobrego w Wałbrzychu w obszarze działań inwestycyjnych związanych z budową obwodnicy Wałbrzycha w ciągu drogi krajowej 35, • Remont kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami oraz odtworzeniem nawierzchni drogi w ul. Paderewskiego wraz z Placem Powstańców Warszawy w Wałbrzychu, • Remont sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami oraz sieci wodociągowej wraz z przyłączami oraz odtworzeniem nawierzchni w ul. 1 Maja (odcinek od ul. Św. Józefa do ul. Zachodniej) w Wałbrzychu, • Wykonanie prac dotyczących kolektora sanitarnego przy ul. Chrobrego w Wałbrzychu, • Remont kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami w ul. Niepodległości (od Sikorskiego do ul. Kaszubskiej) w Wałbrzychu. 	
<p>Uregulowanie systemu odprowadzania wód opadowych</p>	<p>System odprowadzania wód opadowych z terenu miasta Wałbrzycha jest rozbudowywany w trakcie inwestycji drogowych oraz zawiązanych z siecią kanalizacji sanitarnej.</p> <p>Na terenie Miasta Wałbrzych kanalizacja deszczowa eksploatowana jest przez Zarząd Dróg Komunikacji i Utrzymania Miasta. Długość sieci wynosi ok. 170 km, na sieci zabudowanych jest ok. 6 700 wpustów ulicznych, przy czym 70 % kanalizacji została wybudowana przed 1945 r.</p> <p>Miejska sieć kanalizacji deszczowej sukcesywnie poddawana jest remontom, przebudowom i rozbudowom w ramach prowadzonych inwestycji drogowych. Na terenie miasta stwierdza się przypadki nielegalnych połączeń elementów kanalizacji sanitarnej czy odprowadzania innego rodzaju ścieków poprzez kanalizację deszczową.</p>	<p>na bieżąco</p>
<p>Działania edukacyjne promujące oszczędzanie wody w celu osiągnięcia trwałej świadomości wszystkich użytkowników wód o potrzebie racjonalnego i oszczędnego korzystania z zasobów wodnych</p>	<p>W latach 2019-2021 Wałbrzyskie Wodociągi prowadziły akcję „Dobra woda z kranu”. Ma ona na celu propagowanie wśród obywateli dobrych nawyków picia wody. Mieszkańcy Wałbrzycha i okolic mogą bezpośrednio przekonać się, że wałbrzyska kranówka jest smaczna, zdrowa i bezpieczna do picia. W ramach akcji Wodociągi wspierają różnego rodzaju imprezy okolicznościowe w Wałbrzychu – zarówno sportowej, jak i kulturalne.</p>	<p>na bieżąco</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.6.2 Ocena stanu aktualnego

3.6.2.1. Zaopatrzenie w wodę

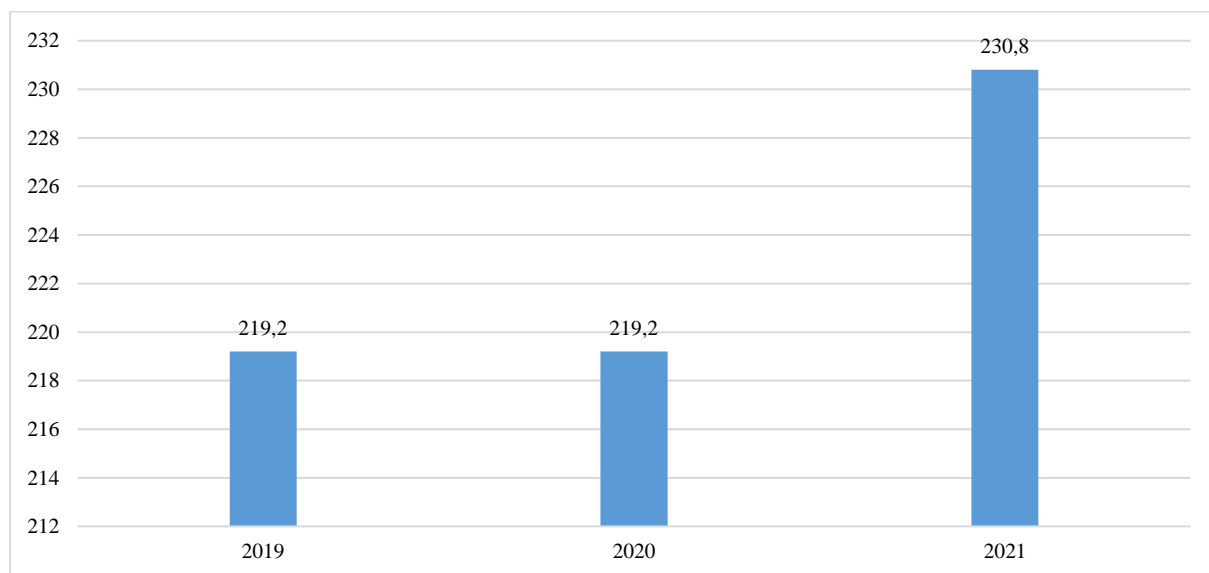
Charakterystykę zaopatrzenie w wodę na terenie miasta Wałbrzych sporządzono na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz z Banku Danych Lokalnych (GUS).

Obszar działalności Wodociągów Wałbrzych położony jest na terenach trzech powiatów: wałbrzyskiego, kamiennogórskiego i świdnickiego. Woda z systemu wodociągowego. Wg danych statystycznych obszar działalności WPWiK Sp. z o. o. ma powierzchnię około 600 km². W Wałbrzychu istnieją szczególne warunki, które trudno porównywać z warunkami panującymi w innych miastach. Do miasta Wałbrzycha woda tłoczona jest z ujęć na terenie gmin: Marciszów i Kamienna Góra położonych ponad 20 km od aglomeracji wałbrzyskiej i ujęć na terenie Unisławia Śląskiego i Rybnicy Leśnej w gminie Mieroszów położonych w odległości kilku kilometrów od Wałbrzycha. Woda ze Stacji Uzdatniania Wody w Unisławiu Śląskim dociera nie tylko w górne części Wałbrzycha, ale również do Jedliny – Zdroju i części gminy Walim. Układ hydrauliczny sieci jest bardzo niekorzystny, gdyż przesył wody wymaga pokonania różnic terenu sięgających nawet 80 metrów. Najogólniej rzecz biorąc, system zaopatrzenia Wałbrzycha w wodę tworzą stacje uzdatniania wody, pompownie, sieć przesyłowa wodociągowa, sieci rozdzielcze i zbiorniki wyrównawczozapasowe. Od kilku lat trwają prace związane z zagospodarowaniem potencjalnych ujęć w bliskim sąsiedztwie Wałbrzycha.

Na obszarze działalności Wałbrzyskiego Związku Wodociągów i Kanalizacji w Wałbrzychu źródłem zbiorowego zaopatrzenia ludności w wodę pitną są następujące ujęcia:

- 2 ujęcia powierzchniowe „Mała Woda” – ujęcie jazowe na rzece Bóbr w Dębrzniku oraz staw infiltracyjny Ptasek I, będący częścią ujęcia Marciszów Górny,
- 7 podziemnych znajdujących się w Marciszowie (2 ujęcia – Marciszów Górny i Dolny), Gorzeszowie (obszar powiatu kamiennogórskiego), Unisławiu Śląskim, Czarnym Borze, Starym Lesieńcu (Boguszów-Gorce) i Jedlinie-Zdroju (uruchomione w październiku 2021 r. szybowe ujęcie „Szyb Pokój” przy ul. Włociańskiej 10d, które przejęło zaopatrzenie części obszaru strefy Wałbrzych 6 i Wałbrzych 1, tj. dzielnic Poniatów i Rusinowa oraz we fragmencie Podgórze, Nowego Miasta i Starego Zdroju).

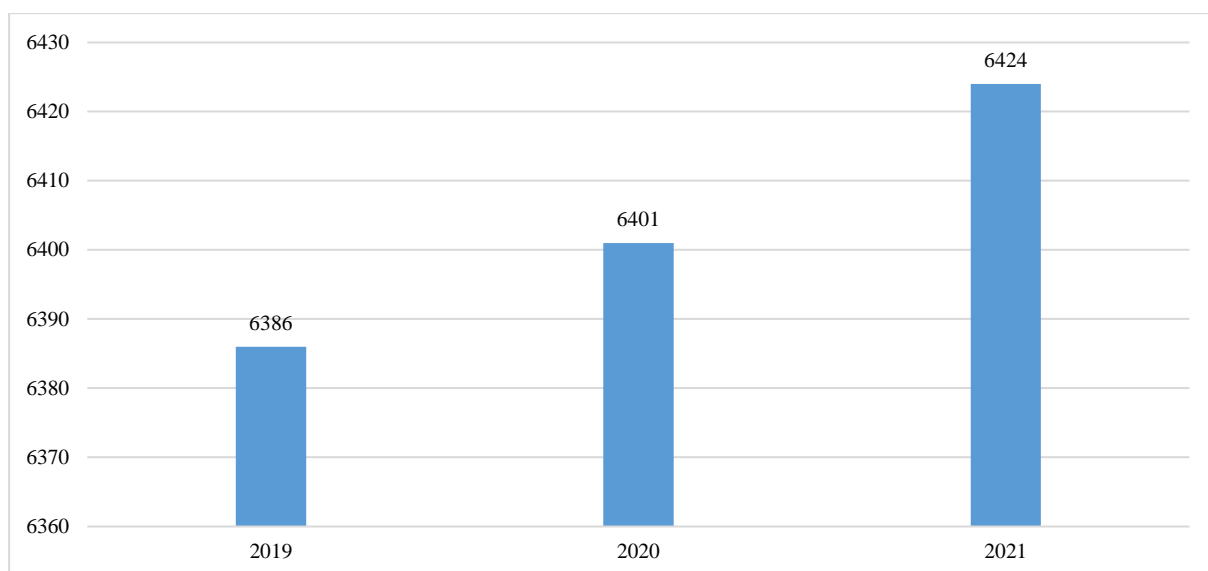
Stosunek ilości mieszkańców podłączonych do wodociągu do ogólnej liczby mieszkańców (stopień zwodociągowania miasta) wynosi 97,7% według stanu na koniec 2021 roku. Na terenie miasta Wałbrzych na koniec 2021 r. istniało łącznie 230,8 km długości sieci wodociągowej. W okresie lat 2019-2021 powstało około 11,6 km sieci wodociągowej.



Rysunek 14 Długość sieci wodociągowej na terenie Miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz BDL, 2022

Liczba przyłączy wodociągowych w mieście na koniec 2021 r. wynosiła 6 424 szt. W okresie lat 2019-2021 powstało 62 szt. przyłączy wodociągowych.



Rysunek 15 Liczba przyłączy wodociągowych na terenie Miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (szt.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz BDL, 2022

Jakość wody pitnej

Woda podawana odbiorcom na terenie objętym działalnością Wałbrzyskiego Związku Wodociągów i Kanalizacji, w tym na terenie miasta Wałbrzych odpowiada warunkom zawartym w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2017 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. 2017 poz. 2294) Prowadzona przez Wałbrzyskie Wodociągi akcja „Dobra woda z kranu” ma duże wsparcie. Do picia wody z kranu zachęcają nie tylko wodociągowcy, ale również Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny, który kontroluje na bieżąco jakość wałbrzyskiej wody. Woda jest jakościowo dobra, spełnia – zarówno pod względem parametrów bakteriologicznych, organoleptycznych i chemicznych – wymagania rozporządzenia dotyczące wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Harmonogramy poboru próbek wody ustalone są zgodnie z wymogami w/w rozporządzenia i ustawami z nim związanymi. Dział Analiz i Badań Laboratoryjnych WPWiK Sp. z o. o. wykonał:

- w 2019 roku około 2700 poborów próbek w ramach kontroli wewnętrznej, w tym około 180 poborów obejmujących program monitoringu jakości wody,
- w 2020 roku około 3012 poborów próbek w ramach kontroli wewnętrznej, w tym około 44 poborów obejmujących program monitoringu jakości wody,
- w 2021 roku około 2808 poborów próbek w ramach kontroli wewnętrznej, w tym około 36 poborów obejmujących program monitoringu jakości wody.

W 2021 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Wałbrzychu w ramach kontroli wewnętrznej oraz nadzoru sanitarnego nad wodą przeznaczoną do spożycia przez ludzi na terenie miasta Wałbrzycha pobrano:

- 77 próbek wody do badań bakteriologicznych (53 w ramach kontroli wewnętrznej WPWiK, 18 w ramach nadzoru nad jakością wody sprawowanego przez PIS, 6 próbek rekontrolnych),
- 78 próbek wody do badań fizykochemicznych (53 w ramach kontroli wewnętrznej WPWiK, 18 w ramach nadzoru nad jakością wody sprawowanego przez PIS, 7 próbek rekontrolnych), w tym 4 do badań w zakresie parametrów grupy B.

Jakość wody kwestionowano w 4 próbkach wody (2 pobranych w ramach kontroli PIS oraz 2 w ramach kontroli wewnętrznej przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego):

- w 2 z sieci wodociągowej przy ul. Palisadowej 48 w Wałbrzychu ze względu na przekroczenie wartości zalecanej ogólnej liczby mikroorganizmów w 22 °C (2 razy >300 jtk),
- w 2 z sieci wodociągowej przy ul. Zachodniej 17 i ul. Piotrowskiego 2 w Wałbrzychu ze względu na przekroczenie wartości parametrycznej żelaza (odpowiednio: 490 i 414 µg/l)¹.

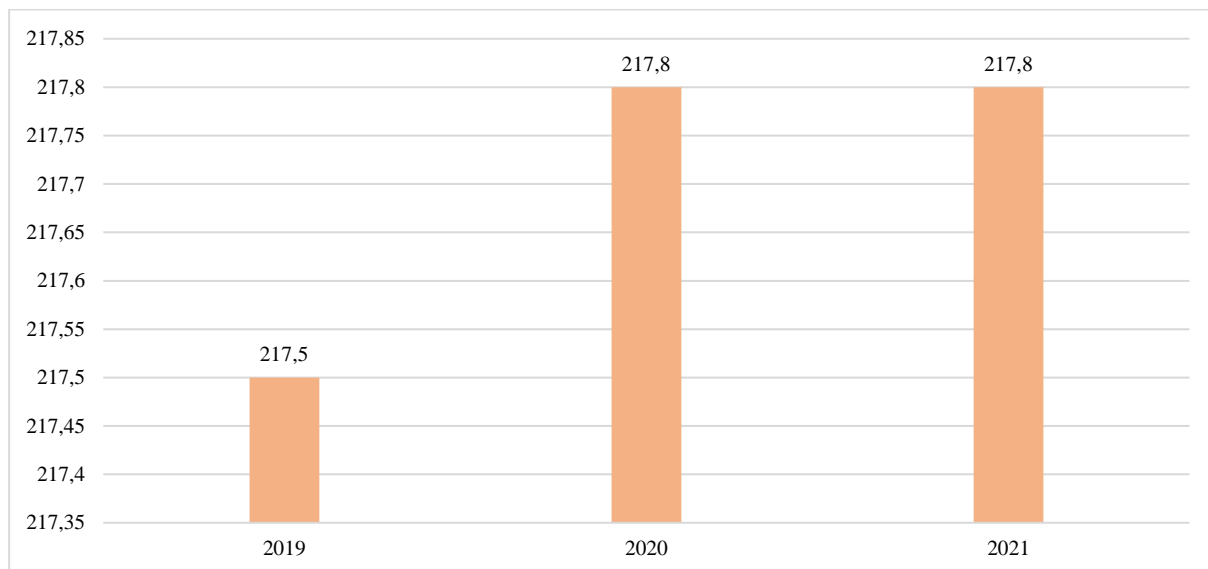
¹ Ocena obszarowa jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi w 2021 roku dla miasta Wałbrzycha, PSSE w Wałbrzychu

3.6.2.2. Odbiór i zagospodarowanie ścieków

System kanalizacyjny Wałbrzycha tworzą dwa oddzielne systemy, posiadające własne oczyszczalnie ścieków (poza terenem Wałbrzycha):

- system kanalizacyjny w ramach Aglomeracji Wałbrzych (bez dzielnic Rusinowa i Kozice) z oczyszczalnią ścieków Ciernie w Świebodzicach,
- system kanalizacyjny w ramach Aglomeracji Dziećmorowice (dzielnic Rusinowa i Kozice) z oczyszczalnią ścieków Dziećmorowice.

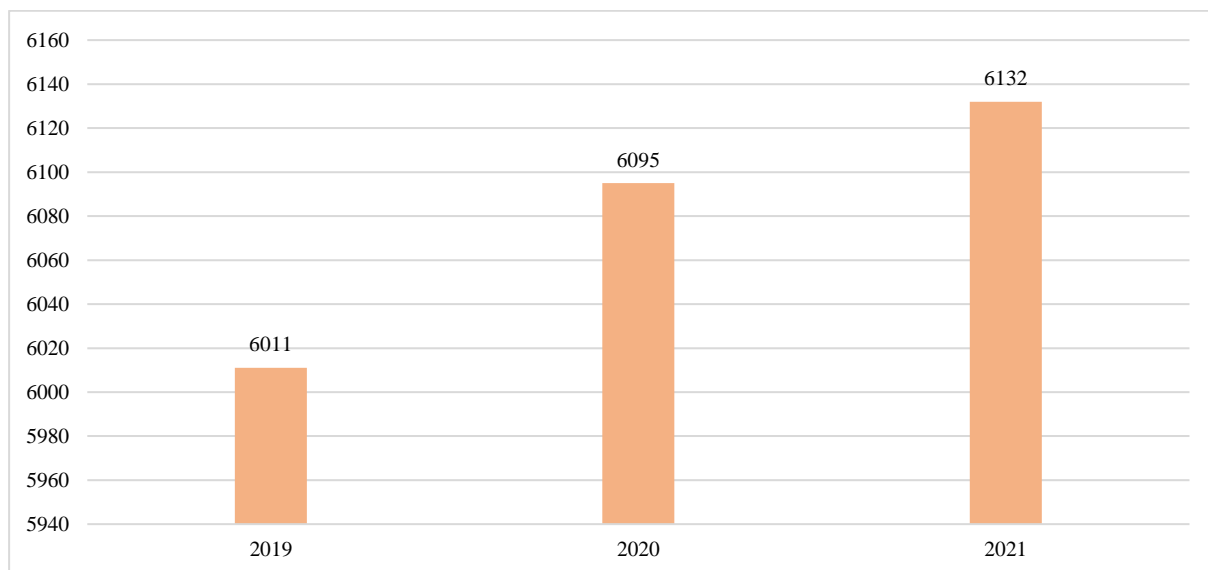
Stopień wyposażenia miasta Wałbrzych w sieć kanalizacji sanitarnej jest bardzo dobry - łączna długość wraz z przyłączami, wynosiła na koniec 2021 roku 217,8 km (214,9 km w 2018 roku). Stopień pokrycia miasta siecią kanalizacyjną wynosi 94,8%. Siecią kanalizacyjną objętych jest ok. 97,4% mieszkańców miasta.



Rysunek 16 Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Miasta Wałbrzych na koniec 2021 roku (km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, 2022

Liczba przyłączy kanalizacji sanitarnej w mieście na koniec 2021 r. wynosiła 6 132 szt. (6 011 szt. w 2018 roku).

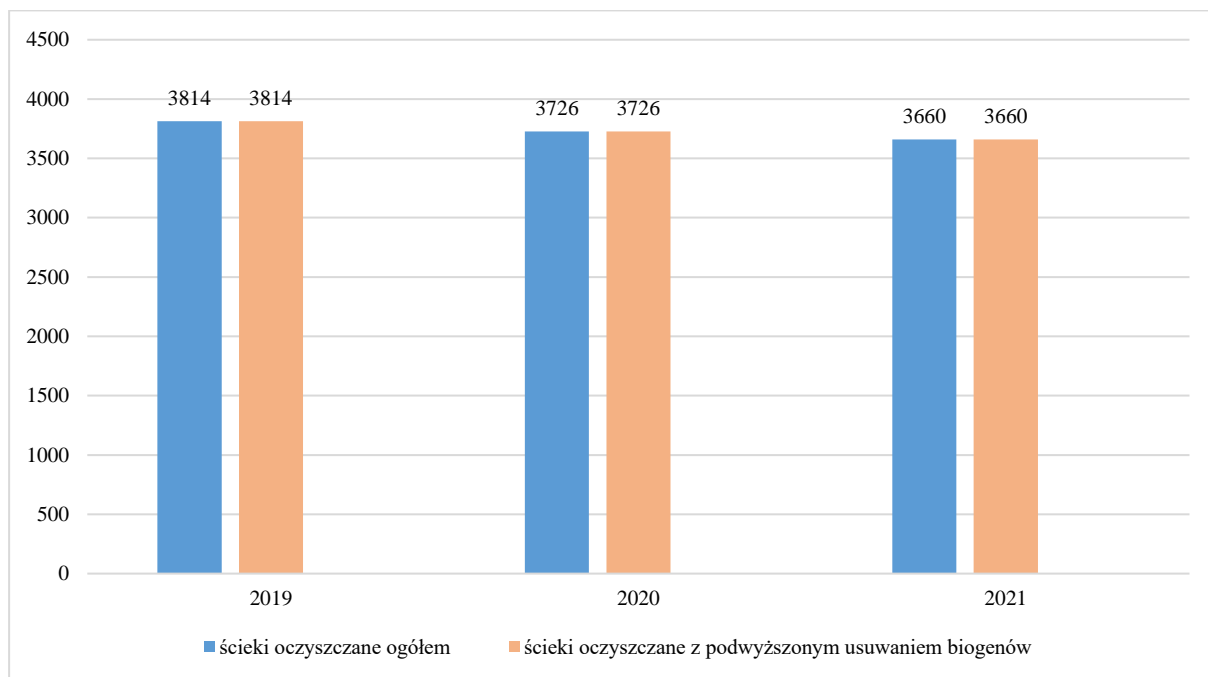


Rysunek 17 Liczba przyłączy kanalizacji sanitarnej na terenie Miasta Wałbrzych na koniec 2021 roku (szt.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, 2022

Ścieki z terenu miasta odprowadzane są przez dwie oczyszczalnie zlokalizowane poza terenem miasta:

- Mechaniczno-biologiczno-chemiczna oczyszczalnia ścieków „Ciernie” w Świebodzicach – to oczyszczalnia z podwyższonym usuwaniem biogenów, posiadająca przepustowość 50 000 m³/dobę. Jej obciążenie to około 50% posiadanej przepustowości. Odbiornikiem ścieków jest rzeka Pełcznica w km 15+460 biegu rzeki. Oczyszczalnia posiada pozwolenie wodnoprawne o nr: DOW-S-VI.7322.29.2016.KMa L.dz.1991/08/2016 z dnia 24 sierpnia 2016 r. Do oczyszczalni „Ciernie” poprzez sieć kanalizacji sanitarnej kierowane są ścieki z większości terenu miasta,
- Biologiczna oczyszczalnia ścieków w Dziećmorowicach – to oczyszczalnia z podwyższonym usuwaniem biogenów. Jej przepustowość wynosi około 800 m³/dobę. Odbiornikiem ścieków jest potok Złotnica (dz. nr. 307/2 Dziećmorowice). Oczyszczalnia posiada pozwolenie wodnoprawne o nr WIP.6341.27.2015 z dnia 31.12.2015 r. Do oczyszczalni kierowane są ścieki z dzielnic: Rusinowa i Kozice.



Rysunek 18 Ilość ścieków odprowadzanych i oczyszczanych z terenu miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (dam³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, 2022

Na oczyszczalniach ścieków komunalnych odbierających ścieki z terenu miasta oczyszczono podobne ilości ścieków w latach 2019-2021, z niewielką tendencją spadkową.

W ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) do dalszej realizacji przedsięwzięć związanych z budową zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków zakwalifikowano na terenie miasta 2 aglomeracje. Ich charakterystykę przedstawia tabela.

Tabela 13 Charakterystyka aglomeracji na terenie miasta Wałbrzych

Nazwa aglomeracji	Gminy w Aglomeracji	Uchwała	Liczba RLM w uchwale	Oczyszczalnia ścieków
Wałbrzych	Wałbrzych, Boguszów-Gorce, Świebodzice, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice	nr XXXI/332/21 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 stycznia 2021 roku	138 100	Oczyszczalnia ścieków „Ciernie”
Dziećmorowice	Walim (m. Dziećmorowice, Wałbrzych (dzielnice Rusinowa i Kozice)	Nr XXIV/212/2021 Rady Gminy Walim z dnia 26 stycznia 2021 roku	3 173	Oczyszczalnia ścieków w Dziećmorowicach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z miasta Wałbrzych oraz wykazu aglomeracji oraz przedsięwzięć ujętych w AKPOŚK 2017

Istotnym zagrożeniem środowiska wodnego są ścieki bytowo-gospodarcze, które powstają na terenach wiejskich i nie są odprowadzane siecią kanalizacyjną. Zgodnie z ustawą z dnia 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym

zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2020 r., poz. 2028 z późn. zm.) oraz ustawą z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2022 r., poz. 1297 z późn. zm.), zaopatrzenie ludności w wodę i odprowadzanie ścieków jest zadaniem gminy. Właściciel nieruchomości zapewnia utrzymanie czystości i porządku przez przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej. W przypadku, gdy budowa sieci jest technicznie lub ekonomicznie nieuzasadniona, to wyposażenie nieruchomości w zbiornik bezodpływowy nieczystości ciekłych lub uruchomienie przydomowej oczyszczalni ścieków bytowych zapewnia właściciel nieruchomości. Przyłączenie nieruchomości do sieci kanalizacyjnej nie jest obowiązkowe, jeżeli przydomowa oczyszczalnia ścieków spełnia wymagania określone w odpowiednich przepisach.

W 2017 r. na terenie miasta Wałbrzych funkcjonowało 580 szt. zbiorników bezodpływowych, 37 szt. przydomowych oczyszczalni oraz 1 stacja zlewna. Natomiast na koniec 2021 r. liczba zbiorników bezodpływowych wynosiła 532 szt., zaś przydomowych oczyszczalni ścieków 26 szt. Niezmienna pozostała liczba stacji zlewnych. Powyższa statystyka jednoznacznie wskazuje na działania podjęte przez miasto oraz mieszkańców miasta w celu likwidacji bezodpływowych zbiorników, tym samym zapobieganie przedostawania się ścieków do ziemi w wyniku nieszczelności.

3.6.3 Analiza SWOT

Gospodarka wodno-ściekowa	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
wysoki stopień zwodociągowania miasta (97,7%) wysoki stopień skanalizowania miasta (97,4%) ciągła rozbudowa i modernizacja instalacji wodociągowej i kanalizacji sanitarnej wysokie zainteresowanie mieszkańców korzystaniem z sieci kanalizacyjnej	niedostatecznie rozbudowana sieć kanalizacji deszczowej na terenach zabudowanych
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
integracja z UE i wpływ środków pomocowych, regulacje ogólnokrajowe i międzynarodowe zobowiązujące do podniesienia jakości środowiska	niedostateczne rozpoznanie niekorzystnych oddziaływań człowieka na środowisko (np. w zakresie zanieczyszczeń obszarowych) niedostateczna pula środków finansowych

Źródło: opracowanie własne

3.6.4 Cele i zadania środowiskowe w zakresie gospodarki wodno-ściekowej

Zgodnie z wynikami prowadzonego monitoringu, wody powierzchniowe w Wałbrzychu są w złym stanie. Jest to związane głównie z obciążeniem wód ładunkiem substancji zawartych w ściekach komunalnych i przemysłowych, w tym ścieków pochodzących z terenów utwardzonych, dróg i chodników. Problemem jest spływ opadów deszczowych po powierzchni dróg i chodników, oraz powstające w tym czasie ścieki przemysłowe zawierające znaczne ilości m.in. zawiesin ogólnych, związków ropopochodnych.

Z analizy SWOT wynika, iż zagrożeniem dla miasta mogą być takie czynniki jak: niewystarczające rozpoznanie niekorzystnych oddziaływań człowieka na środowisko (np. w zakresie zanieczyszczeń obszarowych, wpływ związku azotu i fosforu na środowisko wodne), niedostateczna pula środków finansowych pochodzących głównie ze środków unijnych i krajowych. W większym stopniu będą przeważać jednak mocne strony, jak bardzo wysoki stopień zwodociągowania i skanalizowania miasta.

W niniejszym Programie wskazano, iż sukcesywnie zwiększa się odsetek ludności korzystającej ze zbiorczych sieci kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków. Sukcesywnie realizowane są również zadania z zakresu budowy i modernizacji infrastruktury służącej do zbierania i zagospodarowywania ścieków komunalnych. Dane z miasta wskazują, że 97,4% ludności korzysta z oczyszczalni ścieków, systemów kanalizacji zbiorczej czy też z oczyszczalni zapewniających pogłębione usuwanie substancji biogenych. Natomiast pozostali mieszkańcy 2,6% korzysta z indywidualnych systemów gromadzenia lub oczyszczania ścieków tj. zbiorniki bezodpływowe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Wydaje się też, że niewielkiemu obniżeniu ulega ilość zużywanej wody na cele komunalne.

W harmonogramie realizacji zadań własnych i monitorowanych zaplanowano przede wszystkim budowę, rozbudowę i modernizację sieci kanalizacji sanitarnej, deszczowej; budowę, rozbudowę i modernizację urządzeń

służących do oczyszczania ścieków komunalnych, budowę, rozbudowę i modernizację ujęć wody, stacji uzdatniania wody oraz infrastruktury służącej do zbiorowego zaopatrzenia w wodę, jako działania uzupełniające zaplanowano działania edukacyjne, promocyjne oraz prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków.

Cały ładunek zanieczyszczeń powstających w aglomeracjach powinien być, bowiem doprowadzany do oczyszczalni obsługującej aglomerację bądź usuwany w innych systemach oczyszczania ścieków (pojedyncze systemy lub inne właściwe systemy), które powinny zapewnić ten sam poziom ochrony środowiska. Każdy przypadek stosowania systemów indywidualnych do odprowadzania bądź odprowadzania i oczyszczania ścieków z terenu aglomeracji wymagać będzie szczegółowych wyjaśnień. W każdym wypadku jednak oczyszczalnia obsługująca aglomerację powinna być przystosowana do usuwania 100% ładunku zanieczyszczeń powstających w aglomeracji.

Na terenach zurbanizowanych należy dążyć do uporządkowania gospodarki wodami opadowymi, w szczególności wspierać działania zmierzające do likwidacji dopływów powierzchniowych zanieczyszczeń do wód z dróg (szczególnie w okresie zimy i jesieni, gdy używa się środków chemicznych do likwidacji śliskości pośniegowej). Racjonalizacja użytkowania wody będzie realizowana zgodnie z hierarchią ważności wykorzystania wód przez różnych użytkowników gospodarczych. W pierwszej kolejności realizowane są potrzeby gospodarki komunalnej (woda pitna), a następnie przemysłu spożywczego wymagającego wody wysokiej jakości, rolnictwa (w celu nawadniania użytków rolnych i pojenia zwierząt) oraz przemysłu. Użytkownicy wody będą informowani o możliwościach relatywnego zmniejszenia jej zużycia, np. poprzez wprowadzanie zamkniętych obiegów, zmiany technologii, poprawę stanu sieci wodociągowych (także zakładowych), zakup urządzeń wodooszczędnych. W celu ograniczenia strat wody należy systematycznie dokonywać przeglądu i konserwacji sieci wodociągowej, prowadząc niezbędne remonty i modernizacje poszczególnych odcinków.

3.7 Zasoby geologiczne

3.7.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023		
CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023:		
Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin w zakresie ich rozpoznania, wydobycia i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Ograniczanie naruszeń dotyczących ochrony środowiska towarzyszących wydobywaniu kopalin	Nie stwierdzono naruszeń dotyczących ochrony środowiska towarzyszących wydobywaniu kopalin.	-
Zakaz uruchamiania eksploatacji nowych złóż kopalin na terenie istniejących i planowanych nowych powierzchniowych form ochrony przyrody, o ile przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała znaczące negatywne oddziaływanie na przedmiotowe formy ochrony przyrody	W latach 2019-2021 nie uruchomiono eksploatacji nowych złóż kopalin na terenie istniejących i planowanych nowych powierzchniowych form ochrony przyrody.	-
Rekultywacja i zagospodarowanie terenów powydobywczych	Po przejściu terenów pokopalnianych przez Wałbrzych kontynuowano rekultywację hałd i osadników. W latach 1996–2021 zasięg przestrzenny i dynamika tych działań były zróżnicowane. W 1996 r. zrehabilitowanych było 181,5 ha hałd i osadników. W latach 1996–2016 zrehabilitowano 129,9 ha tych form, co w 2016 r. stanowiło 90% ogólnej powierzchni zajmowanej przez hałdy i osadniki. Wg stanu na 2016 rok do rekultywacji pozostało ok. 35 ha hałd. Były to głównie niezrehabilitowane osadniki. W jednym powstało składowisko odpadów, w trzech eksploatuje się muły węglowe (stan na 2018 r.), a w pozostałych planowano ich odzysk. Po zamknięciu kopalń tempo rekultywacji hałd było zróżnicowane. W początkowym okresie (1996–2000) przeciętnie rekultywowano 1,6 ha gruntów rocznie. Apogeum rekultywacji przypadło na lata 2000–2005 (9,1 ha/r), później tempo tych prac spadło do 8,3 ha/r w okresie 2005–2010 i 5,8 ha/r w latach 2010–2016.	na bieżąco

	<p>Na lata 2017-2018 zaplanowano rekultywację w kierunku leśnym hałdy „Staszic” byłej KWK „Wałbrzych”.</p> <p>W latach 1996–2016 hałdy rekultywowano głównie w kierunku leśnym, a osadniki – przyrodniczym (zadarnienie). Strone stoki niektórych hałd zadarniono i zakrzewiono. W trakcie rekultywowania wierzchowiny zwałów często niwelowano, a stoki tarasowano, co ograniczało intensywność ruchów masowych i erozji.</p> <p>Takie działania miały też na celu upodobnienie tych form do sąsiadujących z nimi naturalnych wzniesień terenu, pokrytych lasami. Poprawiło to estetykę krajobrazu w obrębie zboczy Kotliny Wałbrzyskiej, gdzie hałdy są teraz podobne do wzniesień pochodzenia naturalnego. Należy jednak podkreślić, że większość hałd powstała w dnie kotlin. Ich lokalizacja była uwarunkowana czynnikami ekonomicznymi, a nie znaczeniem w fizjonomii krajobrazu. Obecnie niektóre hałdy znacznie różnią się wyglądem od okolicznych naturalnych form terenu i nie są z nimi powiązane.²</p>	
<p>Zapobieganie nieracjonalnej i nielegalnej eksploatacji kopalin</p>	<p>Od wielu lat prowadzone są kontrole miejsc nielegalnego pozyskiwania węgla w tzw. biedaszybach, zgodnie z Dyspozycją Nr 5/2011 Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 17 października 2011 r. w przedmiotowej sprawie.</p> <p>W latach 2019-2021 w celu ograniczenia procederu i likwidacji zagrożeń związanych z nielegalnym pozyskiwaniem węgla, prowadzone były wspólne patrole funkcjonariuszy Straży Miejskiej, Policji i Straży Leśnej, mające na celu fizyczną likwidację wyrobisk. Wszystkie działania, polegające na zasypywaniu czynnych wyrobisk, w których znajdują się tzw. chodniki, poprzedzane były działaniami Straży Pożarnej, która sprawdzała czy nie znajdują się tam ludzie.</p> <p>W 2019 r. wykonano 396 kontroli terenów zagrożonych nielegalnym procederem pozyskiwania węgla. W trakcie kontroli ujawniono 71 nowych wyrobisk. Dokonano zasypania 57 wyrobisk. Zatrzymano 28 osób nielegalnie wydobywających węgiel. Zostały przeciwko nim skierowane do sądu wnioski o ukaranie. W rejonie miejsc nielegalnego wydobywania węgla wylegitymowano 635 osób. Mandatami ukarano 67 osób naruszających przepisy prawa. Dokonano 90 kontroli pojazdów pod kątem przewozu nielegalnie wydobytego węgla.</p> <p>W 2020 r. wykonano 653 kontroli terenów zagrożonych nielegalnym procederem pozyskiwania węgla. W trakcie kontroli ujawniono 63 nowe wyrobiska. Dokonano zasypania 69 wyrobisk węgla. W rejonie wyrobisk wylegitymowano 269 osób, mandatami karnymi ukaranych zostało 65 osób, dokonano kontroli 26 pojazdów oraz zatrzymano 4 sprawców przestępstw.</p> <p>W sumie w 2021 roku podjęto 157 działań w tym zakresie, w trakcie których wylegitymowano 30 osób, a mandatami karnymi ukarano 8 osób. W trakcie przeprowadzonych kontroli ujawniono 18 nowych wyrobisk, które zostały zasypane. W 2021 roku intensywność nielegalnie wydobywania węgla z tzw. biedaszybów była znacznie niższa niż w latach 2019-2020.</p>	<p>co roku na bieżąco</p>
<p>Rozwój działalności informacyjnej w odniesieniu do ludności lokalnej w zakresie prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin</p>	<p>W latach 2019-2021 nie prowadzono działalności informacyjnej w odniesieniu do ludności lokalnej w zakresie prowadzenia prac geologicznych i eksploatacji kopalin.</p>	<p>nie realizowano edukacji w tym zakresie</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.7.2 Ocena stanu aktualnego

Złoża kopalin to naturalne skupienia minerałów, których wydobycie może przynieść korzyść gospodarczą. Są one rozmieszczone nierównomiernie w przyrodzie, a ich występowanie i możliwość wykorzystania zależą w dużej mierze od budowy geologicznej.

Zasady poszukiwania, dokumentowania oraz korzystania z kopalin regulowane są przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku Prawo geologiczne i górnicze (tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 1072 z późn. zm.). W ustawie tej rozstrzygnięto sprawę własności złóż kopalin oraz uregulowano problem ochrony zasobów poprzez wymóg

² Tereny pokopalniane Zagłębia Wałbrzyskiego 20 lat po zamknięciu kopalń węgla Przegląd Geograficzny, 2018, s. 267–290

ujmowania ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a także obowiązek racjonalnego wykorzystania kopalin.

Posiadający koncesję na wydobycie złoża kopaliny jest zobowiązany zastosować środki niezbędne zarówno do ochrony złoża jak i do ochrony wód i powierzchni ziemi. Po zakończonej eksploatacji zobowiązany jest prowadzić rekultywację oraz przywracać do właściwego stanu elementy przyrodnicze. Obowiązek ten ciąży na osobie powodującej utratę albo ograniczenie wartości użytkowej gruntu. Koszty rekultywacji ciążyą na sprawcy.

W przypadku złóż nieeksploatowanych, które zostały udokumentowane złoża zabezpiecza się, jako zaplecze surowcowe. Według „Bilansu...” na obszarze miasta Wałbrzych występują następujące złoża:

Tabela 14 Ewidencja złóż surowców mineralnych w mieście Wałbrzych

Lp.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby		Wydobycie
			geologiczne bilansowe	przemysłowe	
Wykaz złóż węgla kamiennego – tys. t					
WĘGIEL KAMIENNY I ANTRACYT					
1	Julia	Z	17 660	-	-
2.	Chrobry	Z	40 730	-	-
3.	Victoria	Z	123 254	-	-
4.	Wałbrzych-Gaj	Z	45 967	-	-
Surowce skalne					
MELAFIR – tys.ton					
5.	Wałbrzych-Pogórze	Z	-	-	-

Skróty literowe stanu zagospodarowania zasobów w wykazach złóż oznaczają:

Z - złożo, z którego wydobycie zostało zaniechane

Źródło: Bilans zasobów złóż kopaliny w Polsce wg Państwowego Instytutu Geologicznego - Państwowego Instytutu Badawczemu (stan na 31 XII 2021 r.)

Węgiel eksploatowany w rejonie Wałbrzycha charakteryzował się wysokim stopniem uwęglenia. W tym rejonie występowały wszystkie typy węgla koksującego, węgiel chudy a w strefach kontaktów z intruzjami riolitowymi – węgiel antracytowy. Pokłady węgla w Dolnośląskim Zagłębiu Węglowym są na ogół cienkie 30-70 cm, niektóre tylko sięgają miąższości 1,5-2,0 m.

Na terenie miasta, w zbiornikach poflotacyjnych byłych kopalni węgla kamiennego, udokumentowano w ostatnich latach zasoby mułów poflotacyjnych, ze złóż:

- „Julia” – obejmuje dwa nieczynne osadniki poflotacyjne przy ul. Gwarków, w sąsiedztwie zlikwidowanego szybu „Julia”. Powierzchnia złoża wynosi 6,5 ha,
- „Mieszko” – obejmuje nieczynny osadnik mułu poflotacyjnego byłej KWK „Wałbrzych” na północ od stacji PKP Wałbrzych Główny. Powierzchnia złoża wynosi 0,83 ha.

Muły mogą być wykorzystane jako surowiec energetyczny (opałowy) lub jako materiał schudzający do masy ceramicznej. Ze względu na położenie złóż na terenach zurbanizowanych oraz na zagrożenie pyłem, ich eksploatacja jest możliwa jedynie po spełnieniu określonych warunków z zakresu ochrony środowiska.

Ponadto w granicach Wałbrzycha występuje granica złoża wód leczniczych z uzdrowiska Szczawno-Zdrój.

Tabela 15 Wykaz solanek, wód leczniczych i termalnych w układzie regionalnym (wg stanu na 31.12.2021 r.)

Lp.	Nazwa złoża lub odwiertu w obrębie złoża nieudostępnionego	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby geologiczne bilansowe		Pobór (m ³ /rok)
			dyspozycyjne w (m ³ /h) statyczne ** (tys. m ³)	eksploatacyjne (m ³ /h)	
1	provincia C – sudecka region II – sudecki		38 250.55	437.67	1 187 531.11
2	Szczawno-Zdrój*	Lz	-	0.54	5 207.24

Znaczenie literowe:

Lz - wody lecznicze zmineralizowane (mineralizacja >1 g/dm³)

*- złoża objęte koncesją na eksploatację

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg Państwowego Instytutu Geologicznego - Państwowego Instytutu Badawczemu (stan na 31 XII 2021 r.)

Zgodnie z obowiązującym prawem po zakończeniu eksploatacji złóż należy zrehabilitować teren gruntów, na których prowadzono prace wydobywcze. Rekultywację należy zakończyć w terminie 5 lat od zaprzestania działalności. Kierunki rekultywacji gruntów poeksploatacyjnych złóż na terenie miasta Wałbrzych przybrały głównie charakter leśny.

3.7.3 Analiza SWOT

Zasoby geologiczne	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
występowanie udokumentowanych złóż surowców	degradacja środowiska związana z działalnością wydobywczą niekontrolowany, nielegalny proces wydobywania złóż surowców (tzw. biedaszyby)
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
rekultywacja terenów po zakończeniu wydobycia surowców	utrata wartości użytkowej terenów poeksploatacyjnych

Źródło: opracowanie własne

3.7.4 Cele i zadania środowiskowe z zakresu zasobów geologicznych

Na obszarze miasta zlokalizowane są głównie złoża węgla kamiennego. Są to złoża zaniechane – w 1998 roku zamknięto ostatnią kopalnię węgla kamiennego. Eksploatacja złóż prowadzi do powstania szeregu szkód górniczych w budownictwie i infrastrukturze, przekształceń powierzchni terenu i oraz składowiska odpadów pogórnictwa, dlatego zgodnie z decyzjami administracyjnymi na terenie miasta prowadzone były prace rekultywacyjne.

Skrócona analiza SWOT wykazała jako zagrożenie utratę wartości użytkowej terenów poeksploatacyjnych, w związku z tym w harmonogramie realizacji zadań własnych jako zadanie, które będzie realizowane przez Miasto Wałbrzych wskazano współdziałanie organów koncesyjnych w celu ochrony rejonów występowania udokumentowanych złóż oraz eliminację nielegalnego wydobycia poprzez system kontroli. Podobne zadania są już realizowane na terenie miasta i to planowane zadanie będzie jego kontynuacją. Zadanie to w niezmienionej formie zapisane jest także jako zadanie monitorowane za które jednostką odpowiedzialną jest Marszałek Województwa Dolnośląskiego oraz organy nadzoru górniczego.

W zakresie eksploatacji kopalni, ich strategicznych złóż wymienionych w „Bilansie zasobów kopalni” istotnym elementem jest ochrona strategicznych złóż kopalni do przyszłego potencjalnego wykorzystania. Zadanie to realizowane jest poprzez odpowiednie zapisy najpierw w wojewódzkim, a w kolejnych etapach w gminnych Planach Zagospodarowania Przestrzennego w trakcie aktualizacji tych planów. Zadanie to realizowane będzie

przez województwo jako zadanie monitorowane oraz jako zadanie własne Miasta Wałbrzych. Finansowanie tego zadania pochodzić będzie ze środków własnych województwa dolnośląskiego i miasta.

Analiza SWOT wykazała, iż zagrożeniem gleb jest ich częściowe zubożenie. W związku z tym w harmonogramie zapisano także zadania dotyczące terenów przemysłowych jest to między innymi aktualizacja danych o lokalizacji i powierzchni, a także rewitalizacja i rekultywacja obszarów. Zadania te realizowało będzie Województwo Dolnośląskie – w odniesieniu do aktualizowania bazy danych oraz miasto, właściciele terenów i przedsiębiorcy władający powierzchnią ziemi – w odniesieniu do rekultywacji i rewitalizacji.

3.8 Gleby

3.8.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

<p style="text-align: center;">Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023</p> <p style="text-align: center;">CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023:</p> <p style="text-align: center;">Ochrona gleb przed degradacją oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych</p>		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Rekultywacja terenów oraz gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w szczególności przemysłowych, kopalnianych itp.	<p>Prezydent Miasta Wałbrzycha decyzją z dnia 13 czerwca 2018 roku o znaku BOŚ.6124.1.2017 odmówił Spółce Restrukturyzacji Kopalń S.A. uznania za zakończoną rekultywację gruntów stanowiących działkę nr 26/9 obręb nr 40 Podgórze w Wałbrzychu o kierunku leśnym.</p> <p>Tutejszy Organ uznał, że rekultywacja gruntów została przeprowadzona zgodnie z decyzją Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 12 lipca 2000 roku o znaku AA-BiOŚ-ROŚ-6114/2/00 zmienioną decyzją Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 26 kwietnia 2002 roku o znaku WŚRiL-6114-1/02, decyzją Starosty Wałbrzyskiego z dnia 7 lutego 2006 roku o znaku ZGN.6018-15/05 roku, decyzją Starosty Wałbrzyskiego z dnia 28 kwietnia 2008 roku o znaku ZGN.6018-14/07, decyzją Starosty Wałbrzyskiego z dnia 11 marca 2011 roku o znaku ZGN.6018-70/10 oraz decyzją Prezydenta Miasta Wałbrzycha z dnia 24 kwietnia 2014 roku o znaku BGN.680.380.2014 oraz projektem rekultywacji pn. „Projekt techniczny rekultywacji hałdy Staszic w Wałbrzychu” wykonanym w 2013 roku przez Agos-Gemes Sp. z o.o., natomiast ze względu na udatność 40% nasadzeń nie osiągnięto zamierzonego efektu ekologicznego.</p> <p>W dniu 08.06.2021 r. została wydana Decyzja Prezydenta Miasta Wałbrzych nr 6/2021 o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia polegającego na: „Rekultywacji składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne przy ul. Beethovena w Wałbrzychu”.</p>	<p>3</p> <p>3 tereny rekultywacyjne</p>
Racjonalne użytkowanie środków ochrony roślin i nawozów	Brak danych dotyczących użytkowania środków ochrony roślin i nawozów na terenie miasta Wałbrzych.	-
Utrzymywanie prawidłowych stosunków wodno-powietrznych w glebach	Brak danych dotyczących utrzymywania prawidłowych stosunków wodno-powietrznych w glebach na terenie miasta Wałbrzych.	-
Prowadzenie rejestru obszarów, na których przekroczone zostały standardy jakości gleby i ziemi	W okresie sprawozdawczym nie prowadzono rejestru obszarów, na których przekroczone zostały standardy jakości gleby i ziemi.	
Monitoring gleb użytkowanych rolniczo i gleb na obszarach bezpośrednio zagrożonych zanieczyszczeniami (w tym ujednoczenie systemu monitoringu)	<p>W latach 2020-2021 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu kontynuował badania gleb na obszarach uprzemysłowionych i narażonych na oddziaływanie punktowych źródeł zanieczyszczeń na terenie województwa dolnośląskiego. Na terenie miasta Wałbrzych prowadzono w 2021 roku badania (6 punktów pomiarowych) na terenie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (WSSE) „INVEST-PARK” usytuowanej w północno-wschodniej części Wałbrzycha. Zakłady WSSE graniczą z terenami uprawnymi, łąkami i nieużytkami oraz rozproszoną zabudową mieszkaniowo-usługową w odległościach 200-1000 m od granic zakładów.</p> <p>Badania w 2020 roku przeprowadzono w 6 punktach pomiarowo-kontrolnych rozmieszczonych na terenie ogrodów działkowych i przydomowych, zlokalizowanych w okolicy WZK „Victoria” i w parku.</p>	<p>12 punktów monitoringu gleb</p>
Obserwacja terenów zagrożonych ruchami masowymi oraz terenów, na których występują te ruchy, a także prowadzenie rejestru zawierającego informacje o tych terenach	Zgodnie z danymi Państwowego Instytutu Geologicznego - Państwowy Instytut Badawczy, na terenie miasta Wałbrzycha nie ma zlokalizowanych obszarów zagrożonych ruchami masowymi oraz terenów, na których występują te ruchy. Dane te zawarte są tzw. systemie osłony przeciwosuwiskowym.	brak osuwisk
Prowadzenie racjonalnej gospodarki terenami, na których występują ruchy masowe ziemi lub możliwe jest ich wystąpienie		

Stosowanie zrównoważonych i ekologicznych metod gospodarowania (stosowanie poplonów i międzyplonów)	Na terenie Miasta Wałbrzycha nie stosowano zrównoważonych i ekologicznych metod gospodarowania.	-
Promowanie ekstensywnego sposobu użytkowania łąk i pastwisk, tworzenie zalesień (funkcja wodo- i glebochronna na terenach zagrożonych erozją)	Zadanie realizowane w części przez Nadleśnictwo Wałbrzych. Realizacje omówiono w rozdziale 3.10	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.8.2 Ocena stanu aktualnego

3.8.2.1. Charakterystyka gleb

Gleba jest układem dynamicznym, a związki mineralne znajdujące się w niej ulegają ciągłym przemianom, co prowadzi do ich zwiększenia lub do ubytków, aż do całkowitego zubożenia gleby. Ubytki związków mineralnych w glebach powodowane głównie przez pobieranie składników pokarmowych przez rośliny, wypłukiwanie rozpuszczalnych składników do głębszych warstw gleby, tworzenia się pod wpływem różnych czynników związków nierozpuszczalnych, niedostępnych dla roślin.

Na obszarze miasta najczęściej występują przemieszczone gleby górskie o niewykształconym profilu z płytko zalegającą skałą macierzystą. Należą one do gleb bielcowych i pseudobielcowych, gleb brunatnych wylugowanych i brunatnych kwaśnych oraz brunatnych właściwych. Niewielkie obszary, głównie w dolinach potoków, zajmują gleby wytworzone z glin i piasków plejstoceniowych. Znaczna część gleb na terenie Wałbrzycha powstała pod wpływem działalności człowieka. Są to przede wszystkim gleby powstałe na całkowicie lub częściowo zadrzewionych hałdach i osypiskach, utworzonych z pyłów dymnicowych i żużla paleniskowego lub z łupków i piaskowców, będących odpadem przy eksploatacji węgla, lub z mułu poflotacyjnego. Gleby te charakteryzują się dobrymi warunkami powietrznymi, złymi warunkami wodnymi oraz zwiększonym zakwaszeniem siarką i jej związkami.

W południowej części miasta przeważają gleby gliniaste lekkie, a w części północnej – gleby gliniaste średnie. Są one wytworzone na podłożu skał osadowych. Posiadają miąższość od 0,3 do 0,5 m i są na ogół zdegradowane. Na bardziej stromych stokach zalegają gleby typowo górskie, szkieletowe, nadające się głównie pod zalesienie.

Gleby na obszarze miasta mają niskie klasy bonitacyjne:

- Gleby klasy III znajdują się w północnej części miasta w rejonie Lubiechowa, w północnych rejonach miasta przy drodze w kierunku Świdnicy, na zachód od Podzamcza oraz na terenie Szczawienka. Fragmentarycznie – w Poniatowie, Białym Kamieniu oraz na północ od Zamkowej Góry,
- Gleby klasy IV – mają największy udział powierzchniowy. Przeważają w rejonie Białego Kamienia, Poniatowa, Rusinowej oraz Lubiechowskiej Wody,
- Gleby klas V-VI – jest ich najmniej. Występują fragmentarycznie w centralnej i południowej części miasta.

3.8.2.2. Użytkowanie powierzchni

Pod względem struktury użytkowania gruntów w mieście Wałbrzych przeważają użytki rolne zajmując ok. 35,5% powierzchni. Wśród nich przeważają grunty orne i pastwiska. Grunty leśne i zadrzewienia zajmują 32,29% powierzchni, zaś tereny zabudowane, zurbanizowane i pozostałe ok. 23,04% powierzchni. Tereny komunikacyjne zajmują 8,52%.

Tabela 16 Użytkowanie gruntów na terenie miasta Wałbrzych

Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
Powierzchnia ogółem	8 470	100%
Użytki rolne	3 005	35,5
Sady	13	
Łąki trwałe	388	
Pastwiska trwałe	563	
Grunty rolne zabudowane	35	
Grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	1	
Grunty pod stawami	0	
Grunty pod rowami	3	
Nieużytki	180	

Grunty leśne	2 735	32,29
Lasy	2 669	
Grunty zadrzewione i zakrzewione	69	
Grunty zabudowane i zurbanizowane	1 951	23,04
Tereny mieszkaniowe	639	
Tereny przemysłowe	432	
Inne tereny zabudowane	484	
Tereny niezabudowane	248	
Tereny rekreacyjne	147	
Użytki kopalniane	1	
Tereny komunikacyjne	721	8,52
Drogi	534	
Tereny kolejowe	184	
Inne tereny komunikacyjne	2	
Grunty przeznaczone pod budowę dróg	1	
Grunty pod wodami	33	0,39
Wody stojące	5	
Wody płynące	28	
Inne	21	0,25
Użytki ekologiczne	0	
Tereny różne	21	

Źródło danych: GUS

Aktualnie najnowszymi danymi są dane pochodzące ze Spisu Rolnego przeprowadzonego na obszarze miasta Wałbrzych w 2020 roku:

- użytki w dobrej kulturze występują na powierzchni 2 301,95 ha,
- grunty pod zasiewami występują na powierzchni 868,47 ha,
- grunty ugorowane zidentyfikowane występują na powierzchni 25,49 ha,
- łąki trwale występują na powierzchni 1 035,14 ha,
- uprawy trwale występują na powierzchni 306,98 ha.

Powierzchnia wszystkich gospodarstw rolnych wynosiła w 2020 roku 1 687,13 ha, natomiast powierzchnia użytkowana rolniczo w gospodarstwach to 1 578,94 ha.

Grunty pod zasiewami występowały na łącznej powierzchni 868,47 ha, z czego:

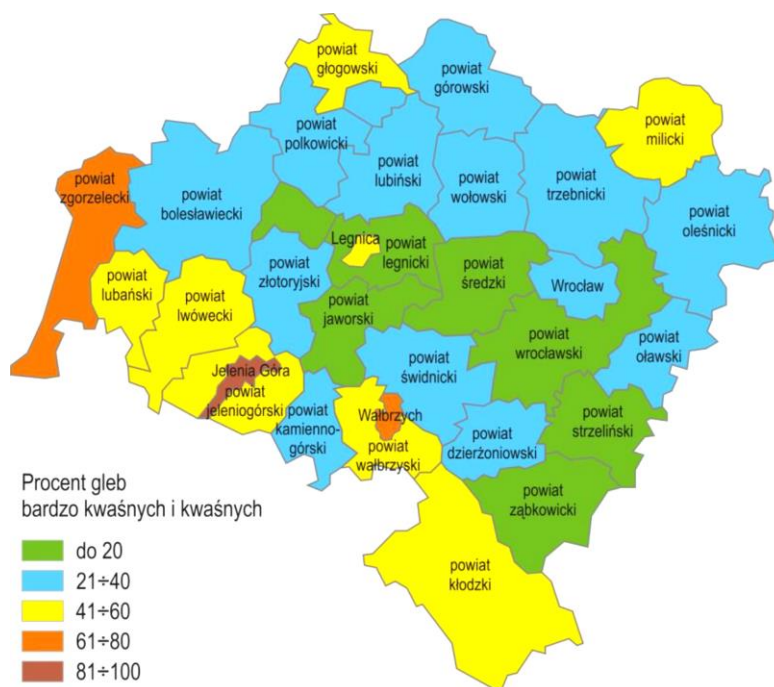
- 683,61 ha obsiewano zbożami,
- ziemniaki były posadzone na powierzchni 18,45 ha,
- 80,87 ha obsiewano rzepakiem i rzepikiem.³

Na podstawie danych Spisu Rolnego 2020 na terenie miasta w ówczesnym czasie było 129 gospodarstw rolnych. Rolnictwo jest podrzędną formą aktywności gospodarczej na obszarze miasta. Wpływa na to niekorzystne ukształtowanie terenu oraz przeciętna jakość gleb. Działalność rolnicza jest prowadzona przede wszystkim na obrzeżach miasta w rejonie Lubiechowa, Poniatowa, Rusinowej oraz w południowej części miasta.

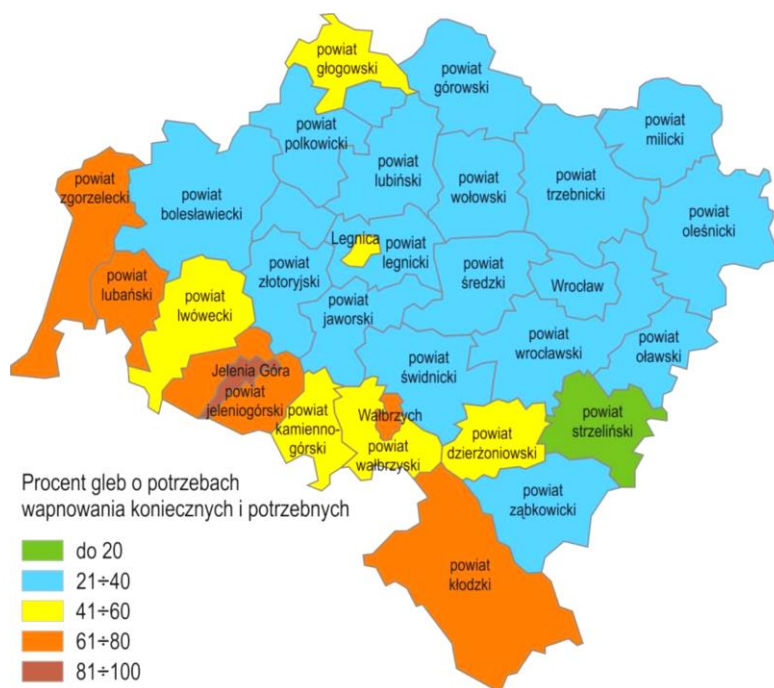
3.8.2.3. Monitoring jakości gleb

Podstawową działalnością okręgowych stacji chemiczno-rolniczych jest wykonywanie badań w celu doradztwa nawozowego. W ramach tych badań oznaczane są w glebie zawartości podstawowych składników makro- i mikroelementów niezbędnych dla prawidłowego rozwoju i wysokiego planowania roślin uprawnych. Poniżej przedstawiono wyniki badań OSCHR we Wrocławiu w latach 2015-2018.

³ Spis Rolny 2020

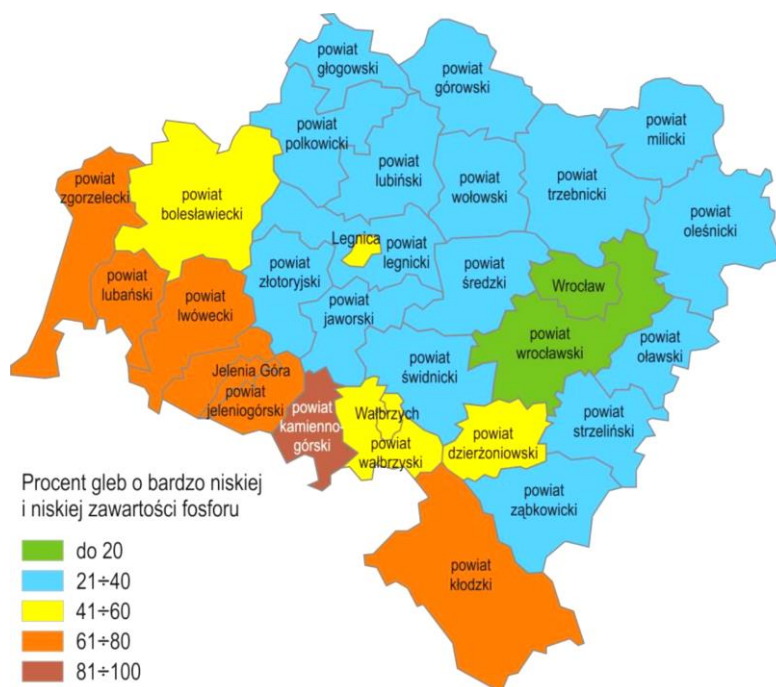


Rysunek 19 Odczyn gleb użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018
Źródło: OSCHR Wrocław



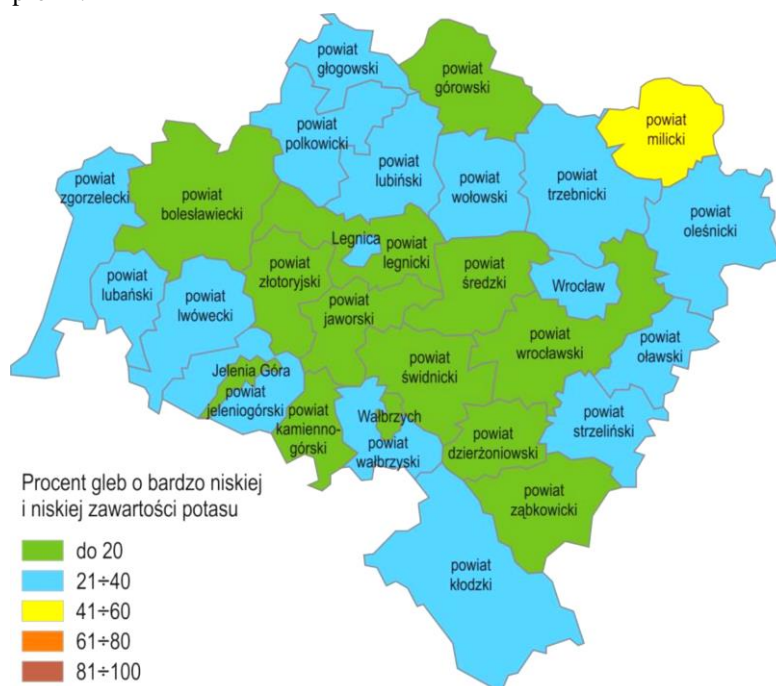
Rysunek 20 Potrzeby wapnowania gleb użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018
Źródło: OSCHR Wrocław

Odczyn jest czynnikiem decydującym o wielu biologicznych i fizykochemicznych procesach zachodzących w glebach. Kształtowanie wartości odczynu związane jest głównie z ich składem mineralogicznym (kwaśnym bądź zasadowym charakterem skał macierzystych), przemianami i zawartością materii organicznej oraz warunkami klimatycznymi decydującymi o wymyciu składników zasadowych. Na terenie miasta od 61% do 80% gleb użytkowanych rolniczo ma odczyn kwaśny i bardzo kwaśny. Jeżeli chodzi o potrzeby wapnowania. Na terenie miasta 61%-80% gleb użytkowanych rolniczo wymaga wapnowania.



Rysunek 21 Zawartość fosforu w glebach użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018
Źródło: OSCHR Wrocław

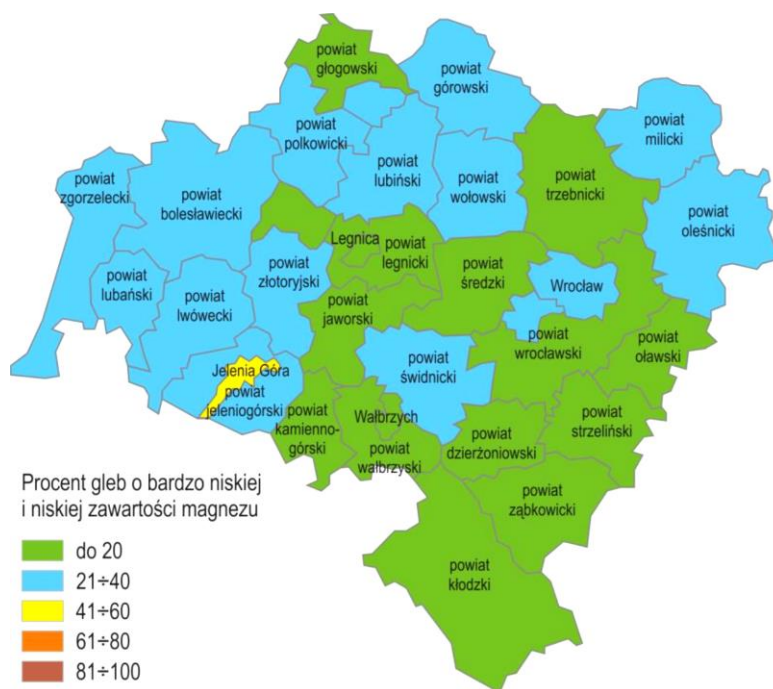
Na przyswajalność związków nieorganicznych fosforu wpływają: odczyn gleby, zawartość związków żelaza i glinu, obecność przyswajalnego wapnia, zawartość substancji organicznej. Istotną rolę w przemianach fosforu glebowego i uruchamianiu frakcji dostępnej dla roślin pełnią mikroorganizmy glebowe. Niedobór fosforu ogranicza wzrost roślin, obniża wysokość plonu i jego jakość. Zaledwie część fosforu glebowego, obecna w roztworze glebowym w postaci jonowej, jest dostępna dla roślin. Udział gleb o bardzo niskiej i niskiej (poniżej 10 mg P₂O₅/100g) zasobności w przyswajalny fosfor we czterech okresach badawczych wyniósł na terenie miasta 41-60% wszystkich profili.



Rysunek 22 Zawartość potasu w glebach użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018
Źródło: OSCHR Wrocław

Potas jest makroskładnikiem o zasadniczym znaczeniu w żywieniu roślin - odgrywa istotną rolę w gospodarce wodnej rośliny, aktywuje enzymy, bierze udział w procesie fotosyntezy i transportu asymilatów oraz warunkuje

wrażliwość na stres wodny związany z suszą. Procent gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu na terenie miasta wynosi do 20%.



Rysunek 23 Zawartość magnezu w glebach użytkowanych rolniczo w województwie dolnośląskim w latach 2015-2018
Źródło: OSCHR Wrocław

Podstawowa rola magnezu w roślinie jest związana z jego obecnością w cząsteczce chlorofilu, a zatem wpływem na procesy fotosyntezy. Pierwiastek ma istotne znaczenie w kształtowaniu, jakości produktów roślinnych, z punktu widzenia ich wartości żywieniowej dla zwierząt i człowieka. W większości powiatów województwa dolnośląskiego udział gleb ubogich w magnez (zawartość bardzo niski i niska) nie przekracza 40%. Na terenie miasta procent gleb o niskiej i bardzo niskiej zawartości magnezu nie przekracza 20%.

W latach 2020-2021 Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu kontynuował badania gleb na obszarach uprzemysłowionych i narażonych na oddziaływanie punktowych źródeł zanieczyszczeń na terenie województwa dolnośląskiego. Na terenie miasta Wałbrzych prowadzono w 2021 roku badania na terenie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (WSSE) „INVEST-PARK” usytuowanej w północno-wschodniej części Wałbrzycha. Zakłady WSSE graniczą z terenami uprawnymi, łąkami i nieużytkami oraz rozproszoną zabudową mieszkaniowo-usługową w odległościach 200-1000 m od granic zakładów.

Badania w 2021 roku przeprowadzono w 6 punktach pomiarowych zlokalizowanych na gruntach ornych i łąkach w okolicach WSSE. Badany teren zaliczono do grupy gruntów II.

Badane gleby wykazały skład granulometryczny glin lekkich pylastych we wszystkich punktach pomiarowych z wyjątkiem punktu nr 3, gdzie stwierdzono występowanie gliny lekkiej.

Analizowane gleby wykazały zróżnicowany odczyn bardzo kwaśny w punktach nr 2 i 3, kwaśny w punktach 1 i 5 oraz lekko kwaśny w punktach 4 i 6. Badane próby charakteryzowały się zawartością węgla organicznego od 1,98% (punkt nr 6) do 4,12% (punkt nr 2 i 5).

W pobranych próbkach gleb w otoczeniu WSSE w Wałbrzychu nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie, zawartych w obowiązującym rozporządzeniu (Zn, Pb, Cd, Cr, Cu, Ni, As i Hg). Nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnej zawartości węglowodorów aromatycznych w żadnym z punktów pomiarowych. W punkcie nr 2 przekroczona została dopuszczalna zawartość benzo(a)antracenu, benzo(a)pirenu i benzo(b)fluorantenu. Dopuszczalna zawartość benzo(b)fluorantenu została także przekroczona w punkcie nr 3. We wszystkich punktach pomiarowych zawartość siarki siarczanowej była niska (I stopień).

Badania w 2020 roku przeprowadzono w 6 punktach pomiarowo-kontrolnych rozmieszczonych na terenie ogrodów działkowych i przydomowych, zlokalizowanych w okolicy WZK „Victoria” i w parku. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem tereny te, zgodnie ze sposobem ich użytkowania zaliczono do grupy gruntów II, a próbkę nr 4 pobraną w parku do grupy I.

Analizowane próbki charakteryzowały się odczynem lekko kwaśnym (pH 5,7) w punkcie nr 4 i obojętnym w pozostałych punktach pomiarowych (pH 6,9-7,1). Zawartość węgla organicznego wahała się od 5,45% (ppk nr 4) do 9,61% (ppk nr 3).

W glebach, pobranych na terenie wokół Zakładu nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie, zawartych w obowiązującym rozporządzeniu w odniesieniu do metali ciężkich (Zn, Pb, Cd, Cu, Cr, Ni, Hg, As).

Zawartość siarki siarczanowej w skali IUNG była niska (I stopień) we wszystkich punktach pomiarowych. Nie została przekroczona dopuszczalna zawartość BTX w żadnym z punktów pomiarowych. Stwierdzono przekroczenie dopuszczalnej zawartości naftalenu, antracenu, benzo(b)fluorantenu, indeno(1,2,3-c,d)pirenu w punktach 1,2,3 i 5. W punkcie nr 6 została przekroczona także dopuszczalna zawartość antracenu. We wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych stwierdzono przekroczenie dopuszczalnej zawartości benzo(a)antracenu. Ponadto wykazano przekroczenie dopuszczalnej zawartości chryzenu w punktach 3 i 5, benzo(k)fluorantenu w punktach 1 i 5, benzo(a)pirenu w punktach 4,5 i 6, dibenzo(a,h)antracenu w punkcie nr 5. Nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnej zawartości benzo(g,h,i)perylenu.

3.8.2.4. Osuwiska i tereny zdegradowane

Na terenie miasta Wałbrzych nie występuje zagrożenie osuwiskami i ruchami masowymi ziemi.

3.8.2.5. Organizmy i rośliny szkodliwe w tym Barszcz Sosnowskiego

Na terenie miasta Wałbrzych działa Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa we Wrocławiu, który prowadzi kontrole między innymi materiału siewnego, organizmów szkodliwych i kwarantannowych.

Każdego roku późną wiosną lub latem w mieście pojawiają się zgłoszenia dotyczące barszczu Sosnowskiego. W przypadku ujawnienia miejsca gdzie rośnie taka roślina, mieszkańcy powiadamiają Straż Miejską, która każdorazowo sprawdza takie zgłoszenie. Jeżeli obecność barszczu Sosnowskiego zostanie potwierdzona, Strażnicy informują właściciela terenu o konieczności usunięcia.

Bardzo dobrym przykładem jest ostatnie zgłoszenie od zaniepokojonych mieszkańców z dzielnicy Podzamcze o rosnącym barszczu Sosnowskiego na ul. Hetmańskiej. Funkcjonariusze straży miejskiej potwierdzili to zgłoszenie. Powiadomili o tym fakcie właściciela terenu, który niezwłocznie usunął niebezpieczną roślinę z jego terenu.

W ostatnich latach na terenie miasta wg www.barszcz.edu.pl zlokalizowano 2 stanowiska Barszczu Sosnowskiego⁴:

- Wałbrzych ul. Pocztowa,
- Wałbrzych ul. Podwale.

Zwalczanie tej rośliny stanowi poważny problem, zwłaszcza na nieruchomościach stanowiących własność prywatną, ponieważ brak jest uregulowań prawnych, na podstawie których istniałaby możliwość nakazania właścicielowi gruntów podjęcia stosownych działań.

Jest to agresywna roślina inwazyjna, niezwykle trudna do zwalczania która od lat 50 do 70 XX wieku wprowadzana była do uprawy w różnych krajach bloku wschodniego jako roślina pastewna. Po niedługim czasie, z powodu problemów z uprawą i zbiorem, głównie ze względu na zagrożenie dla zdrowia, uprawy były porzucane. Gatunek okazał się przybyszem bardzo kłopotliwym, gdyż w szybkim tempie zaczął się rozprzestrzeniać spontanicznie.

Barszcz Sosnowskiego powoduje degradację środowiska przyrodniczego i ogranicza dostępność terenu. Sok wydzielany przez świeże rośliny wywołuje zmiany skórne. Roślina ta jest objęta prawnym zakazem uprawy, rozmnażania i sprzedaży na terenie Polski.

⁴ Według danych Geoserwisu oraz www.barszcz.edu.pl/

1.2.1. Analiza SWOT

Gleby	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
zainteresowanie rolników dofinansowaniami i rozwojem działalności brak istotnych patogenów roślinnych	duży odsetek gleb wymagających wapnowania występowanie stanowisk Barszczu Sosnowskiego
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
możliwość rozwoju rolnictwa ekologicznego i agroturystyki możliwość korzystania z porad, z dofinansowania na rozwój działalności rolniczej	rozprzestrzenienie się Barszczu Sosnowskiego możliwe zanieczyszczenie gleb w wyniku niskiej emisji i ruchu pojazdów

Źródło: opracowanie własne

3.8.3 Cele i zadania środowiskowe z zakresu ochrony gleb

Aktualnie wszystkie dostępne dane dotyczące rolnictwa, produkcji rolniczej, struktury i wielkości gospodarstw pochodzą ze Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku. Rolnictwo na terenie miasta opiera się na danych pochodzących z Stacji Chemiczno-Rolniczej, Agencji Restrukturyzacji Rolnictwa, Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

Większość przebadanych przez Stację Chemiczno-Rolniczą użytków rolnych miała kwaśny i bardzo kwaśny odczyn, co powoduje konieczność stosowania zabiegów wapnowania. Nadto koniecznym jest wzbogacanie gleb w makroelementy, skutkujące prawidłowym wzrostem roślin. Zadanie to, będąc w gestii użytkowników gospodarstw rolnych, z pewnością przyczyni się do wzrostu plonów z zagospodarowanych terenów rolnych.

Z uwagi na występujące stanowiska Barszczu Sosnowskiego konieczne jest ciągle monitorowanie obszarów jego występowania i zwalczania jego okazów, przy czym może to być utrudnione, w przypadku jego wstępowania na terenach prywatnych, z uwagi na brak prawnych możliwości egzekwowania tego obowiązku.

Cennym działaniem, przyczyniającym się do zwiększenia świadomości ekologicznej i rolniczej, jest organizacja spotkań informacyjnych, konferencji, szkoleń i akcji informacyjnych połączonych z praktycznymi zajęciami dla rolników, zainteresowanych produkcją rolną a także właścicieli gospodarstw predestynujących do ekologicznych i agroturystycznych. Działania te przeprowadzane są przez Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego oraz Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa finansowane z wykorzystaniem ich własnych środków finansowych.

W zakresie wykazu potencjalnych historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi (pHZPZ) zaplanowano w harmonogramie zadanie własne dotyczące jego aktualizacji.

3.9 Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

3.9.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023		
CELE W GOSPODARCE ODPADAMI		
Stworzenie systemu gospodarki odpadami, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
<p>Udział gminy w realizacji regionalnego systemu gospodarki odpadami komunalnymi obejmującego działania w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapobiegania powstawaniu odpadów, – selektywnego zbierania odpadów, – przetwarzania odpadów w celu przygotowania do odzysku lub unieszkodliwiania, – budowy regionalnych instalacji, – rekultywacji zamkniętych składowisk odpadów znajdujących się w obszarze RGOK 	<p>Miejski Zakład Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Wałbrzychu prowadzi Zakład Segregacji i Zagospodarowania Odpadów (ZSiZO) zlokalizowany przy ul. Beethovena. Zakład Segregacji i Zagospodarowania Odpadów (ZSiZO) realizuje zadania Gminy Wałbrzych w zakresie gospodarki odpadami obejmujące kilka specjalistycznych instalacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) w Wałbrzychu: przy ul. Beethovena i Stacyjnej • Instalacja do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) przy ul. Beethovena w Wałbrzychu (obecnie w trakcie rozbudowy) • Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne przy ul. Beethovena w Wałbrzychu • Zrekultywowane składowisko odpadów komunalnych przy ul. Stacyjnej w Wałbrzychu <p>Na podstawie praw nabytych w decyzji Nr PZ 114/2007 (ze zm.) Wojewody Dolnośląskiego, obejmujących eksploatację instalacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne o zdolności przyjmowania odpadów ponad 10 Mg na dobę z wydzieloną kwaterą do składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, • Zakład Recyklingu Odpadów; odzysk odpadów niebezpiecznych o zdolności przetwarzania ponad 10 Mg na dobę, <p>Spółka Mo-BRUK S.A. prowadzi w Wałbrzychu działalność związaną z przetwarzaniem, zbieraniem i wytwarzaniem odpadów. Nadzór nad ww. działalnością prowadzony jest przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego, jako organu właściwego w zakresie pozwolenia zintegrowanego oraz Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, jako organu inspekcji ochrony środowiska.</p> <p>Składowisko odpadów posiada cztery kwatery, z czego jedna z nich przeznaczona jest do składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest (kwatery II). Poza pozwoleniem zintegrowanym, spółka obecnie posiada decyzje Marszałka Województwa Dolnośląskiego udzielające zgody na zamknięcie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kwatery I – decyzja Marszałka Województwa Dolnośląskiego Nr Z 32/2012 z dnia 16 marca 2012 r., znak DOW- S- V. 7241.17.2011. AH, L. dz. 2889/03/126-III/12 (z późn. zm.), • Kwatery IV- decyzja Marszałka Województwa Dolnośląskiego Nr Z96/ 2017 z dnia 20 stycznia 2017 r., znak: DOW-S-V.7241.1.2017. MC.AP (z późn. zm.), • Kwatery II- decyzja Marszałka Województwa Dolnośląskiego Nr Z 102 / 2017 z dnia 15 maja 2017 r., znak DOW- S- V. 7241. 11. 2017. MC. AP (z późn. zm.) • Kwatery III- decyzja Marszałka Województwa Dolnośląskiego Nr Z 25/ 2019 z dnia 23 lipca 2019 r., znak: DOW- S- V. 7241. 44. 2019. KM. 	--
<p>Kontrolowanie i kierowanie przez gminy całego strumienia odpadów do instalacji obecnie funkcjonujących lub planowanych w ramach Południowego RGOK, co umożliwi spełnienie dyrektyw unijnych w sprawie odzysku poszczególnych rodzajów odpadów</p>		
<p>Wdrażanie innowacyjnych technologii (BAT) w zakresie zagospodarowania poszczególnych rodzajów odpadów</p>		
<p>Prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych, mających na celu podniesienie świadomości ekologicznej z zakresu gospodarki odpadami</p>	<p>W ramach realizacji programu edukacji mieszkańców Wałbrzycha w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi przygotowany został wniosek do WFOŚiGW na realizację zadania „Małymi krokami dbamy o planetę”. W ramach zadania zostały zrealizowane następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przeprowadzono warsztaty ekologiczne pod hasłem „Małymi krokami o planetę dbamy”: w placówkach szkolnych, szkołach podstawowych (klasy III), w 11 siedzibach Rad Wspólnot Samorządowych w formie wykładów oraz warsztatów kreatywnego wykorzystania odpadów, oraz w ramach organizowanych przez gminę spotkań obywatelskich tzw. Kawiarenek Obywatelskich zostały przeprowadzone dwa spotkania z mieszkańcami - w Starej Kopalni mieszkańcy 	

	<p>wysłuchali prelekcji „Małymi krokami o planetę dbamy” natomiast w kawiarni Zielona Sofa, tematem spotkania była idea „Zero Waste – kupuj z głową nie produkuj”. Warsztaty zostały przeprowadzone przez firmę EKOSFERA Justyna Piwońska,</p> <ul style="list-style-type: none"> Przeprowadzono akcję ekologiczną polegającą na zbiórce zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Zakres działań obejmował uruchomienie dwóch stacjonarnych punktów zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego na terenie miasta Wałbrzycha oraz indywidualne odbiory bezpośrednio z domu. Za oddane elektro – odpady każdy otrzymał drobny upominek w zależności od pory roku (świeże jabłka, notatniki, długopisy, wrzosy w doniczkach, czapki Mikołaja, słodycze, czekolady, bawełniane torby), W ramach akcji została zaprojektowana i wydrukowana ulotka w formacie A3 dot. selektywnej zbiórki popiołu. <p>W celu realizacji programu edukacji w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami komunalnymi w 2020 roku został złożony wniosek do WFOŚiGW na realizację zadania pn. „NIE MARNUJĘ-KOMPOSTUJĘ. NIE MARNUJĘODZYSKUJĘ”. Celem programu edukacyjnego było podniesienie świadomości ekologicznej dot. ograniczenia zanieczyszczenia środowiska, zmniejszenia ilości odpadów (poprzez świadome zakupy), wzrostu wiedzy i umiejętności w zakresie stosowania zasad przyczyniających się do ochrony środowiska, ograniczania zakupu foliowych toreb, umiejętności ponownego wykorzystania produktu, wzrostu poczucia odpowiedzialności za środowisko. Projektem objętych zostało ok. 100 tys. osób (dzieci, młodzież i dorosłych mieszkańców Wałbrzycha). Głównym celem zajęć było podniesienie wiedzy w zakresie postępowania z odpadami oraz podniesienie świadomości i wrażliwości ekologicznej, kształtowanie prawidłowych nawyków w zakresie postępowania z odpadami, a także zwiększenie aktywności w zakresie podejmowania konkretnych działań proekologicznych. Zrealizowaniu założonych celów służyły następujące zadania edukacyjne, prowadzone w ramach programu edukacji ekologicznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> Warsztaty ekologiczne pod hasłem "Nie marnuję- kompostuję. Nie marnuję-odzyskuję," przeprowadzane w placówkach szkolnych, szkołach podstawowych (klasy I) na terenie miasta oraz w siedzibach Rad Wspólnot Samorządowych na terenie miasta Wałbrzycha oraz instytucjach miejskich, w ramach organizowanych przez gminę spotkań obywatelskich tzw. Kawiarenek Obywatelskich zostało przeprowadzone spotkanie z mieszkańcami w „Złotej Stacji”. Mieszkańcy wysłuchali prelekcji nt. „Pszczoly mają moc! I to nie byle jaką.”; Przeprowadzenie akcji ekologicznej polegającej na zbiórce zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Zakres działań obejmował uruchomienie dwóch stacjonarnych punktów zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego na terenie miasta Wałbrzycha oraz indywidualne odbiory bezpośrednio z domu. Akcja organizowana 4 razy w roku. <p>Na rok 2020 r. również został przygotowany i złożony w miesiącu lutym wniosek do WFOŚiGW. W ramach pozyskanych środków planuje się podjęcie zintegrowanych działań mających na celu edukowanie mieszkańców Wałbrzycha w zakresie: unikania niepotrzebnych opakowań, dokonywania świadomych zakupów tzn. kupowania artykuły codziennego użytku, takie jak proszek do prania czy woda mineralna w większych opakowaniach, unikania artykułów jednorazowych.</p> <p>W 2021 roku złożony został wniosek do WFOŚiGW na realizację zadania pn. „Stop Plastik”. Warsztaty ekologiczne pod hasłem "Stop plastik" przeprowadzono:</p> <ul style="list-style-type: none"> w placówkach szkolnych, szkołach podstawowych (klasy II) na terenie miasta Wałbrzycha. Celem zajęć było kształtowanie postawy proekologicznej oraz krzewienie świadomości ekologicznej, dostrzeganie zagrożeń ekologicznych, dostrzeganie konieczności dbania o środowisko naturalne i kształtowania ekologicznego zachowania się wobec przyrody, w siedzibach Rad Wspólnot Samorządowych na terenie miasta Wałbrzycha w terminie od października do listopada 2021 r. Zajęcia odbyły się w formie wykładów. Ważnym elementem zajęć/warsztatów było propagowanie ekologicznego stylu życia. Uczestnicy wyrazili chęć życia zgodnie z prawami przyrody oraz konieczność prawidłowego postępowania z 	
--	---	--

	<p>tworzywami sztucznymi. Uczestnicy wykonali kolorową sól do kąpielii z naturalnych składników.</p> <p>W celu realizacji programu edukacji w zakresie zagadnień związanych z rolą pszczoł w przyrodzie oraz potrzebą ochrony zapylaczy, złożony został również wniosek do WFOŚiGW na realizację zadania pn. „Wałbrzych lubi pszczoły, pszczoły lubią Wałbrzych”.</p> <p>Zrealizowaniu założonych celów służyły następujące zadania edukacyjne, prowadzone w ramach programu edukacji ekologicznej: Warsztaty ekologiczne pod hasłem "Wałbrzych lubi pszczoły, pszczoły lubią Wałbrzych" przeprowadzono:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w placówkach przedszkolnych oraz szkołach podstawowych (klasy 0) na terenie miasta Wałbrzycha. Zajęciami objętych było ok 1000 dzieci w 38 oddziałach przedszkolnych, • w siedzibach Rad Wspólnot Samorządowych na terenie miasta Wałbrzycha. W pięciu siedzibach RWS zostały przeprowadzone warsztaty, które były przeznaczone dla dorosłych mieszkańców Wałbrzycha. Zajęcia odbywały się w formie wykładów, warsztatów kreatywnego działania. <p>Ponadto przeprowadzono akcję ekologiczną polegającą na zbiórce zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. W roku 2021 na terenie Wałbrzycha, wzorem lat ubiegłych, uruchomiono dwa stacjonarne punkty zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz przeprowadzono indywidualne odbiory bezpośrednio z domu. W ramach akcji zorganizowane zostały stoiska dla dzieci i dorosłych, których celem było pogłębienie świadomości mieszkańców miasta Wałbrzycha nt. zasad gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności w zakresie selektywnej zbiórki surowców.</p> <p>W roku 2021, na rok 2022 r. również został przygotowany i złożony w miesiącu marcu wniosek do WFOŚiGW. W ramach pozyskanych środków zaplanowane było podjęcie zintegrowanych działań mających na celu edukowanie mieszkańców Wałbrzycha w zakresie: unikania niepotrzebnych opakowań, dokonywania świadomych zakupów, tzn. kupowania artykułów codziennego użytku, takich jak proszek do prania czy woda mineralna w większych opakowaniach oraz ograniczenia konsumpcji, polegającej na wtórnym wykorzystaniu odpadów.</p> <p>Ponadto w 2021 roku Straż Miejska zorganizowała 190 spotkań, w których uczestniczyło łącznie 3441 uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych, specjalnych oraz wychowanków przedszkoli. W czasie tych spotkań, w zależności od wieku uczestników, poruszano m.in. tematykę proekologiczną oraz dotyczącą przestrzegania zasad segregacji odpadów komunalnych.</p> <p>Wszystkie informacje dotyczące zmian w systemie gospodarki odpadami komunalnymi przekazywane są mieszkańcom Wałbrzycha na bieżąco za pośrednictwem portali internetowych, poprzez lokalne media oraz stronę internetową www.rewolucjasmieciowa.walbrzych.eu.</p>	
<p>Sporządzenie półrocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi</p>	<p>Sprawozdania i analizy z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami sporządzane są przez Miasto Wałbrzych zgodnie z przepisami i wytycznymi. Sprawozdania objęły również lata 2019-2021.</p> <p>W latach 2019-2021 na terenie Miasta Wałbrzycha całkowita ilość zebranych odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości wyniosła 44 737,26 Mg w 2019 r., 35 799,12 Mg w 2020 r. oraz 37 651,6 Mg w 2021 r. Daje to w przeliczeniu na jednego mieszkańca 439 kg/rok w 2019 r., 359 kg/rok w 2020 r. oraz 390 kg w 2021 r.</p> <p>Średni miesięczny koszt kompleksowej usługi odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych pochodzących z terenu gminy Wałbrzych (w tym odzysk, recykling, unieszkodliwianie):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w 2019 r. wyniósł 2 276 763,75 zł, • w 2020 r. wyniósł 2 124 785,01 zł, • w 2021 r. wyniósł 2 063 061,97 zł 	
<p>Sporządzenie rocznego sprawozdania z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi</p>	<p>Całkowity poniesiony koszt świadczenia usługi odbierania i zagospodarowania odpadów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2019 r. to 27 321 164,99 zł, • w okresie od 1 stycznia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. to 25 497 420,20 zł, • w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2021 r. to 24 756 743,62 zł. <p>W porównaniu do 2019 r. wydatki na odbieranie i zagospodarowanie odpadów komunalnych w 2021 r. zmalały o 740 676,58 zł, co przede wszystkim spowodowane było prowadzeniem intensywnej kampanii dot.</p>	<p>co roku wykonywane są sprawozdania</p>

	<p>ograniczania ilości wytwarzanych odpadów oraz kampanii STOP PLASTIK, a także wzrostem sprzedaży odpadów selektywnie zbieranych.</p>	
<p>Intensyfikacja działań na rzecz selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na terenie gminy, ze szczególnym uwzględnieniem:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odpadów ulegających biodegradacji, – surowców wtórnych, – odpadów niebezpiecznych wydzielonych ze strumienia odpadów komunalnych (np. zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, zużytych baterii i akumulatorów), – odpadów wielkogabarytowych 	<p>W latach 2019-2021 na terenie miasta kontynuowano model systemu gospodarowania odpadami komunalnymi zakładając selektywną zbiórkę z podziałem na główne frakcje, tj.: odpady zmieszane (pozostałe z wysegregowania innych frakcji), zmieszane odpady opakowaniowe, butelki PET, odpady opakowanie z papieru i tektury, odpady opakowaniowe ze szkła. W okresie od początku kwietnia do końca października odbierano również selektywnie zebrane odpady zielone.</p> <p>Ponadto w dalszym ciągu selektywnie zbierano odpady wielkogabarytowe, zużyte opony, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny – w ramach organizowanych akcji „Wywalamy graty z chaty” oraz w PSZOK-ach.</p> <p>Ilość poszczególnych frakcji odpadów odebranych z terenu Wałbrzycha w latach 2019-2021 wskazują na zauważalny wzrost zainteresowania punktami selektywnego zbierania odpadów komunalnych. Świadczyć to może o większej świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie postępowania z odpadami. Dla przykładu podano ilość opakowań z tworzyw sztucznych zebranych w latach 2019-2021:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2019 r. – 1 222,73 Mg, • 2020 r. – 602,46 Mg, • 2021 r. – 571,00 Mg. 	
<p>Zbiórka odpadów remontowo-budowlanych pochodzących z sektora komunalnego oraz innych tzw. odpadów problemowych (np. przeterminowanych leków, zużytych opon)</p>	<p>W roku 2020 gmina Wałbrzych podjęła współpracę z firmą MB Recycling Sp. o.o., w wyniku, której na terenie miasta ustawiono 16 specjalistycznych czerwonych pojemników do zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego tzw. elektryczne śmieci. W 2021 r. zebrano w pojemnikach 31,3 Mg odpadów, (z czego 82% stanowiło małe AGD, 10% duże AGD oraz 8% baterie). W ramach projektu „Elektryczne śmieci” na Starej Kopalni ustawiona została pasieka składająca się z 6 uli. Wszystkie ule zbudowano z wykorzystaniem materiałów recyklingowych.</p> <p>W 2021 roku kontynuowano współpracę na mocy której ustawiono 16 specjalistycznych czerwonych pojemników do zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego tzw. elektryczne śmieci. W 2021 r. zebrano w pojemnikach 31,3 Mg odpadów (z czego 82% stanowiło małe AGD, 10% duże AGD a 8% baterie).</p> <p>W ramach projektu „Elektryczne śmieci” na Starej Kopalni ustawiona została pasieka składająca się z 6 uli. Wszystkie zbudowano z wykorzystaniem materiałów recyklingowych.</p> <p>Straż Miejska Wałbrzych</p> <p>W 2019 r. funkcjonariusze SM dokonali 139 kontroli nieruchomości w zakresie przestrzegania przez ich mieszkańców obowiązku segregacji odpadów. Skontrolowano także 16 posesji pod kątem wywiązywania się właścicieli z obowiązku podłączenia nieruchomości do istniejącej kanalizacji sanitarnej. Straż Miejska w 2019 r. dokonała 686 kontroli związanych z posiadaniem pojemników na odpady zmieszane i opakowaniowe. Prowadzone były także kontrole pod kątem pozbywania się odpadów komunalnych i innych niż komunalne przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą na terenie miasta. Takich kontroli w 2019 roku było 707.</p> <p>W 2020 r. funkcjonariusze SM dokonali 116 kontroli nieruchomości w zakresie przestrzegania przez ich mieszkańców obowiązku segregacji odpadów. Skontrolowano także 25 posesji pod kątem wywiązywania się właścicieli z obowiązku podłączenia nieruchomości do istniejącej kanalizacji sanitarnej.</p> <p>W 2021 roku strażnicy podjęli 635 interwencji dotyczących utrzymania czystości i porządku na terenie naszego miasta. W trakcie podjętych w przedmiotowym zakresie interwencji pouczone 275 osób, wystawiono 102 mandaty karne, 26 spraw przekazano do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu. Ponadto dokonano 16 kontroli nieruchomości pod kątem przestrzegania przez ich mieszkańców obowiązku segregacji odpadów, skontrolowano 37 posesji w zakresie wywiązywania się ich właścicieli z obowiązku podłączenia nieruchomości do istniejącej kanalizacji sanitarnej, przeprowadzono 35 kontroli w związku ze zgłoszeniami, dotyczącymi spalania odpadów w piecach znajdujących się w lokalach mieszkalnych.</p> <p>Eko Patrol Straży Miejskiej w 2021 roku przeprowadził 432 kontrole, podjął 199 interwencji, zastosował 189 pouczeń oraz nałożył 110 mandatów karnych. W 14 przypadkach skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu. Funkcjonariusze z Eko Patrolu prowadzili również kontrole w związku ze zgłoszeniami mieszkańców w sprawie dużego zadymienia, którego źródłem były paleniska domowe. Przed przystąpieniem do kontroli strażnicy wcześniej prowadzą</p>	<p>zbiórka odpadów elektrycznych, opakowań z tworzyw sztucznych, wielkogabarytowe, zielone, kontrole Straży Miejskiej</p>

	<p>obserwację danego budynku, a następnie w obecności lokatora zaglądną do paleniska i miejsc, gdzie przechowywany jest opał.</p>	
<p>Usuwanie i rekultywacja „dzikich” wysypisk odpadów</p>	<p>W 2020 r. przy współudziale Eko Patrołu Straży Miejskiej dokonywano oględzin terenów potencjalnie zanieczyszczonych odpadami, wyznaczonych na podstawie zgłoszeń mieszkańców lub ogólnodostępnych map satelitarnych. Efektem wspólnych prac było ujawnienie 29 miejsc będących własnością osób fizycznych oraz podmiotów gospodarczych, na których składowano lub magazynowano nielegalnie odpady. Z tego 15 miejsc zostało uprzątniętych z zalegających odpadów bez konieczności wszczynania postępowania. Wobec pozostałych władających powierzchnią ziemi zostały podjęte z urzędu postępowania w przedmiocie nakazania usunięcia odpadów składowanych lub magazynowanych na w miejscu ten cel nieprzeznaczonym, które do końca 2020 r. nie zostały zakończone z uwagi na skomplikowany charakter sprawy.</p> <p>Ponadto, w przypadku ujawnienia zanieczyszczenia odpadami terenów Gminy Wałbrzych, kierowano wystąpienia do właściwych jednostek Gminy o uprzątnięcie zdeponowanych odpadów. W 2020 r. zakończono decyzją nakazującą usunięcie odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do składowania lub magazynowania, dwa postępowania z 2019 r.</p> <p>W 2021 r. zakończono decyzją nakazującą usunięcie odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do składowania lub magazynowania łącznie 7 postępowań. Decyzje te są decyzjami ostatecznymi.</p>	<p>decyzję nakazującą usunięcie odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do składowania lub magazynowania</p>
<p>Realizacja zapisów „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – aktualizacja danych dotyczących występowania wyrobów azbestowych na terenie miasta, – prowadzenie akcji informacyjnej o możliwości uzyskania pomocy finansowej na realizację prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, – dofinansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest 	<p>W latach 2019-2021 Miasto realizowało „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Wałbrzycha na lata 2010-2012 (z uwzględnieniem perspektywy do 2032 roku)”.</p> <p>Baza azbestowa jest na bieżąco aktualizowana o informacje dotyczące wyrobów zawierających azbest na terenie Wałbrzycha.</p>	
<p>Prowadzenie monitoringu eksploatacyjnego składowiska odpadów, w tym monitoringu gruntowo-wodnego</p>	<p>Monitoring eksploatacyjny składowiska odpadów, w tym monitoring gruntowo-wodny prowadzony jest na terenie składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne przy ul. Beethovena.</p>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.9.2 Ocena stanu aktualnego

3.9.2.1. Gospodarowanie odpadami komunalnymi na terenie miasta Wałbrzych

Gospodarka odpadami na terenie miasta Wałbrzych oparta jest na zasadach Planu gospodarki odpadami dla województwa dolnośląskiego na lata 2016-2022. Celem obowiązującego Planu jest określenie systemu gospodarki odpadami zgodnego z Krajowym planem gospodarki odpadami 2022 oraz wymaganiami aktualnie obowiązujących przepisów prawa.

Ustawą z dnia 19 lipca 2019 roku o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw („ustawa nowelizująca”), wprowadzono szereg zmian dotyczących m.in. udzielania przez gminy zamówień publicznych na odbiór oraz odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych, a także zrezygnowano z organizacji systemów gospodarowania odpadami komunalnymi w ramach regionów.

Nowelizacja istotnie zmienia system gospodarki odpadami komunalnymi. W poprzednim stanie prawnym gospodarowanie odpadami komunalnymi, co do zasady powinno zamykać się w granicach regionów gospodarki odpadami komunalnymi, wyznaczonych w wojewódzkich planach gospodarki odpadami. Nowelizacja likwiduje tę regionalizację.

Nadal jednak obowiązują będą pewne ograniczenia dotyczące gospodarowania głównie niesegregowanymi (zmieszanymi) odpadami komunalnymi odebranymi od właścicieli nieruchomości; odpady takie będą mogły być

przekazywane wyłącznie do tzw. instalacji komunalnych, ujętych na listach prowadzonych przez Marszałków Województwa.

Od 1 lipca 2013 r. odbiór odpadów komunalnych w mieście Wałbrzych odbywa się na podstawie zapisów znówelizowanej Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. W oparciu o zapisy powyższej ustawy Rada Miejska w Wałbrzychu uchwaliła akty prawa miejscowego regulujące zasady utrzymania czystości i porządku jak i szczegółowy sposób i zakres świadczenia usług odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych. Dnia 22 grudnia 2020 roku Rada Miejska Wałbrzycha uchwałą nr XXIX/314/20 uchwaliła Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Wałbrzych.

Uchwałą nr XLVI/526/22 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 24 marca 2022 r. zmieniono uchwałę nr XXIX/314/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Wałbrzych.

Uchwałą nr LI/573/22 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 14 lipca 2022 r. zmieniono uchwałę nr XXIX/314/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Wałbrzych.

Uchwałą nr XXIX/315/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 22 grudnia 2020 roku ustanowiono szczegółowy sposób i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów, który zmieniono uchwałą nr LI/576/22 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 14 lipca 2022 r. zmieniająca uchwałę nr XXIX/315/20 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów.

Podmiotem odbierającym (a tym samym wykonawcą usługi) jest spółka miejska, która realizuje usługę na rzecz miasta stosując zasady określone w Regulaminie Utrzymania Czystości i Porządku oraz Szczegółowe zasady świadczenia usług odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i ich zagospodarowania. Regulamin określa rodzaje odbieranych odpadów, maksymalne ilości odpadów odbieranych, rodzaje pojemników na nieruchomościach oraz częstotliwości odbieranych frakcji. W oparciu o ww. zapisy sporządzono Harmonogram Odbioru Odpadów Komunalnych precyzujący terminy odbioru poszczególnych odpadów z nieruchomości.

Na terenie Gminy Wałbrzych istnieje możliwość przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych na instalacji mechaniczno-biologicznej przetwarzania odpadów przy ul. Beethovena w Wałbrzychu o statusie RIPOK. W związku ze zniesieniem podziału na regiony obecnie jest to Instalacja Komunalna.

Na terenie Gminy Wałbrzych nie ma możliwości przetwarzania bioodpadów stanowiących odpady komunalne oraz składowania pozostałości z sortowania i pozostałości z procesu mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych. Odpady te powinny być zagospodarowane zgodnie z zapisami Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego.

Częścią integralną ww. systemu jest funkcjonowanie 2 Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych: przy ul. Stacyjnej oraz przy ul. Beethovena 43. Każdy z PSZOK-ów ma możliwość przyjęcia do 600 Mg/rok odpadów komunalnych selektywnie zbieranych. Prowadzenie ww. punktów powierzono MZUK Sp. z o. o.

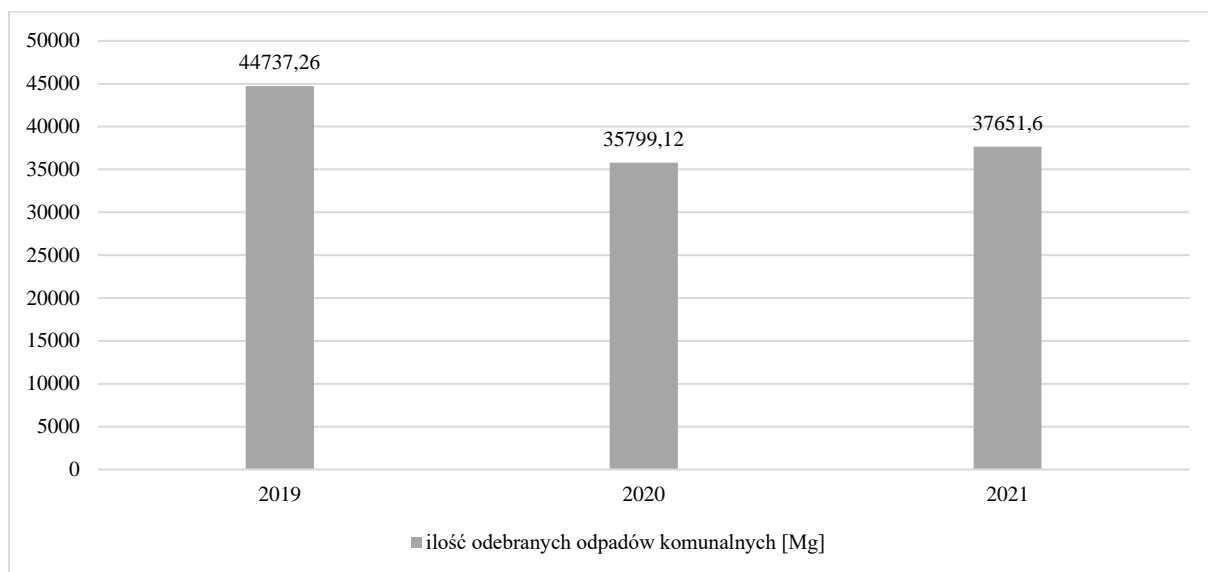
Źródłami wytwarzanych odpadów w mieście są:

- gospodarstwa domowe, w których powstają także odpady wielkogabarytowe oraz niebezpieczne,
- obiekty infrastruktury społecznej i komunalnej,
- obszary ogrodów, parków, cmentarzy, targowisk,
- ulice i place,
- przedsiębiorstwa i firmy prowadzące działalność gospodarczą.

Uchwałą nr XXXVIII/429/21 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 15 lipca 2021 r. uchyliła uchwałę nr XXV/256/20 z dnia 20 sierpnia 2020 r. Rada Miejska Wałbrzycha w sprawie przyjęcia obowiązku odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne. W związku z powyższym od 1 listopada 2021 roku z gminnego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi wyłączone zostały wszystkie nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy, a powstają odpady komunalne. Właściciele nieruchomości wyłączonych z systemu gospodarowania odpadami komunalnymi podlegają systematycznym kontrolom prowadzonym przez Straż Miejską na zlecenie Biura Środowiska i Klimatu.

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych, wskaźnik ich nagromadzenia, jak również ich struktura oraz skład są uzależnione od różnych uwarunkowań lokalnych. Należy do nich: poziom rozwoju gospodarczego obszaru, zamożność społeczeństwa, rodzaj zabudowy mieszkalnej, sposób gospodarowania zasobami, przyzwyczajenia w konsumpcji dóbr materialnych, a także cechy charakterologiczne mieszkańców i ich podatność na edukację ekologiczną. Największy wpływ na ilość i skład morfologiczny powstających odpadów komunalnych w danej społeczności mają pojedyncze decyzje zapadające w trakcie zakupów poszczególnych towarów i wyboru rodzaju opakowania.

Łącznie z terenu gminy Wałbrzych odebrano 37 651,60 Mg w 2021 r. odpadów komunalnych (44 737,26 Mg w 2019 r.) Średnia ilość odpadów na mieszkańca, odebranych z terenu Wałbrzycha wyniosła w 2021 r. 390 kg na osobę (439 kg w 2019 r.). W stosunku do danych WPGO dla województwa dolnośląskiego (376 kg na mieszkańca) wskazuje, że dane te są nieco powyżej średniej.



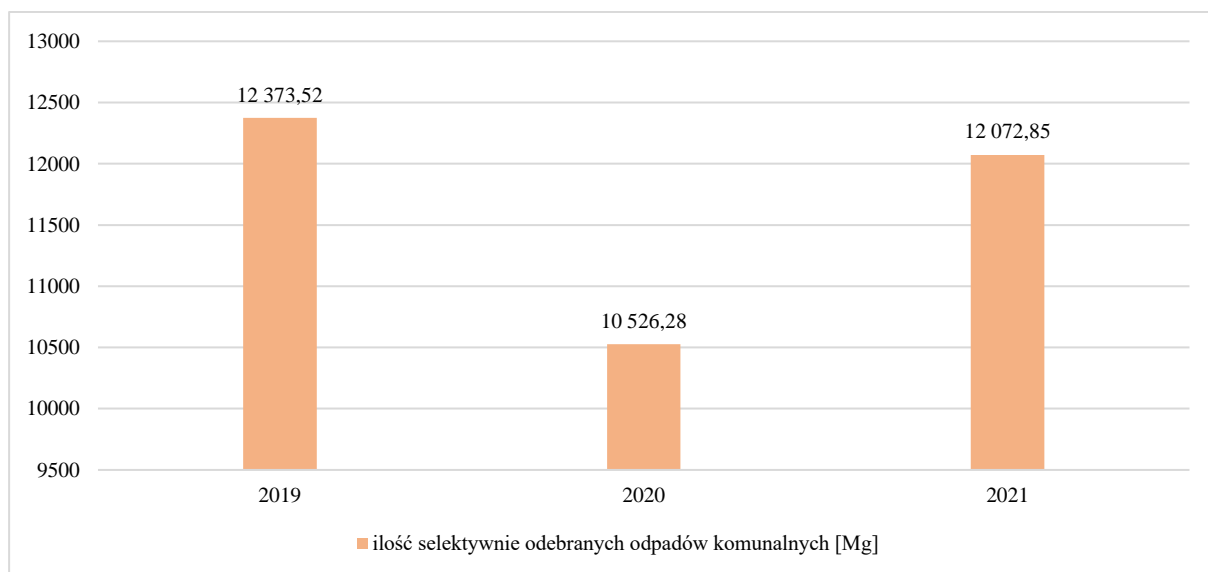
Rysunek 24 Ilość odebranych odpadów komunalnych na terenie miasta Wałbrzych w latach 2019-2021 (Mg)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z miasta oraz danych GUS, 2022

Oprócz systemu zbierania zmieszanych odpadów komunalnych na terenie miasta istnieje system selektywnego zbierania odpadów. Selektywnie zbierane są odpady opakowaniowe: papier i tektura, szkło, tworzywa sztuczne z metalami, odpady ulegające biodegradacji, odpady niebezpieczne, baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odpady wielkogabarytowe.

Zauważalny jest znaczący wzrost zainteresowania punktami selektywnego zbierania odpadów wyrażony większą ilością oddawanych odpadów. Przyczyną tego jest rezygnowanie z akcji „Wywalamy graty z chaty”. Z roku na rok zwiększa się również świadomość mieszkańców w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami oraz dbałość o ochronę środowiska.

W 2021 r. na terenie miasta zebrano selektywnie 12 072,848 Mg odpadów m.in. papier i tektura, szkło, tworzywa sztuczne, metale, tekstylia, niebezpieczne.



Rysunek 25 Ilość zebranych selektywnie odpadów na terenie Wałbrzycha w latach 2019-2021 (Mg)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz danych GUS, 2022

Zgodnie z danymi GUS, w latach 2019-2021 na terenie Wałbrzycha zlikwidowano 14 szt. dzikich wysypisk śmieci. Zebrano łącznie 237,00 Mg odpadów komunalnych.

Gmina Wałbrzych corocznie przeprowadza kontrole mieszkańców mające na celu uszczelnienie systemu gospodarki odpadami, a także zwiększenie skuteczności selektywnych zbiórek odpadów. Kontrole dotyczą składania deklaracji śmieciowych, zawierania umów na wywóz nieczystości ciekłych, spalania odpadów w kotłowniach domowych, a także składowania odpadów na posesjach.

W ostatnich latach 2019-2021 miasto dążyło do osiągnięcia założonych poziomów odzysku i unieszkodliwiania odpadów. W 2021 roku wprowadzono nowe poziomy przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych – na podstawie Ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U z 2020 r. poz. 2361). W związku z tym od 2021 r. poziom obliczany jest dla wszystkich odpadów komunalnych ogółem.

Zgodnie z art. 3b ust. 1 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2022 r. poz. 1279 z późn. zm.) gminy są zobowiązane osiągnąć poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych w wysokości, co najmniej:

- 20% wagowo - za rok 2021;
- 25% wagowo - za rok 2022;
- 35% wagowo - za rok 2023;
- 45% wagowo - za rok 2024;
- 55% wagowo - za rok 2025;
- 56% wagowo - za rok 2026;
- 57% wagowo - za rok 2027;
- 58% wagowo - za rok 2028;
- 59% wagowo - za rok 2029;
- 60% wagowo - za rok 2030.

Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych gminy obliczały na podstawie Rozporządzeniu Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 3 sierpnia 2021 r. w sprawie sposobu obliczania poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1530).

W roku 2021 wymagany poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych wynosił 20%. Osiągnięty przez Gminę Wałbrzych ww. poziom w 2021 roku wyniósł 22,59%.

3.9.2.3. Wyroby zawierające azbest na terenie miasta Wałbrzych

Na właścicielu, zarządcy bądź użytkownika nieruchomości, na której znajdują się wyroby zawierające azbest, ciąży obowiązek sporządzenia informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania – obowiązek tzw. inwentaryzacji. Inwentaryzacja jest wykonywana na podstawie spisu z natury.

Osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami przedkładają informację prezydentowi. Podmioty prawne przedkładają informację bezpośrednio marszałkowi województwa. Dane należy raportować corocznie do 31 stycznia za poprzedni rok kalendarzowy. Zebrane od osób fizycznych informacje o rodzaju, ilości i miejscach występowania azbestu prezydent przedkłada marszałkowi województwa do 31 marca każdego roku w formie aktualizacji Bazy Azbestowej.

Miasto realizuje „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Wałbrzycha na lata 2010-2012 (z uwzględnieniem perspektywy do 2032 roku)”.

Na terenie miasta zinwentaryzowano 2 512,704 Mg wyrobów azbestowych. Na podstawie danych umieszczonych na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju i Technologii – Baza Azbestowa (stan na 13.10.2022 r.) można stwierdzić, że na terenie miasta unieszkodliwiono 271,441 Mg wyrobów zawierających azbest. Do unieszkodliwienia pozostało 2 241,263 Mg. Dlatego istnieje zagrożenie związane z oczyszczeniem miasta Wałbrzych z wyrobów azbestowych do roku 2032. Wskaźnik roczny gwarantujący oczyszczenie terenu miasta z azbestu do 2032 roku wynosi ok. 10%, co wskazuje na potrzebę usuwania rocznie ok. 225 Mg wyrobów zawierających azbest.

3.9.3 Analiza SWOT

Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
większość mieszkańców gospodaruje odpadami zgodnie z przepisami osiągnięty poziom recyklingu (22,5% w 2021 r.) zwiększenie ilości odpadów segregowanych	wzrost cen na instalacjach komunalnych występuje problem dzikich wysypisk śmieci brak środków finansowych na wymianę pokryć dachowych (przy usuwaniu azbestu)
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
uszczelnienie systemu gospodarki odpadami edukacja ekologiczna mieszkańców i promocja racjonalnej gospodarki odpadami	dalszy wzrost kosztów zagospodarowania odpadów komunalnych przywóz odpadów spoza granic miasta

Źródło: opracowanie własne

3.9.4 Cele i zadania środowiskowe z zakresu gospodarki odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów

W gospodarce odpadami komunalnymi objęto zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych 100% mieszkańców, zapewniono wszystkim mieszkańcom dostęp do systemu selektywnego zbierania odpadów.

Miasto Wałbrzych posiada Regulamin utrzymania czystości i porządku, opracowuje także analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi oraz prowadzi coroczną sprawozdawczość. Analiza SWOT wskazuje, iż corocznie zmniejsza się ilość odpadów zbieranych na jednego mieszkańca, jednocześnie zwiększają się ilości odpadów selektywnie gromadzonych.

Mocną stroną miasta jest fakt, iż gospodarka odpadami prowadzona jest zgodnie z założeniami nowelizacji ustawy o odpadach.

W związku z tym w harmonogramie zadań zapisano, iż miasto Wałbrzych w dalszym ciągu w kolejnych latach będzie doskonalić selektywną zbiórkę wszystkich rodzajów odpadów. Bardzo ważnymi zadaniami (które obecnie jest zrealizowane) jest osiąganie wymaganych poziomów odzysku odpadów oraz zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji unieszkodliwionych przez składowanie.

W zakresie gospodarki odpadami azbestowymi w harmonogramie zapisano, iż miasto powinno zwiększyć aktualne tempo usuwania azbestu stosując dofinansowania dla mieszkańców, w tym także ze środków WFOŚiGW we Wrocławiu oraz coroczne akcje usuwania azbestu.

W zakresie odpadów przemysłowych Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu będzie w dalszym ciągu kontynuował działania polegające na kontroli przedsiębiorstw w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych.

Na terenie miasta Wałbrzych prowadzone są corocznie akcje edukacyjne zarówno przez Urząd Miejski jak i inne instytucje zajmujące się ochroną środowiska, lasami czy edukacją. Są to działania okazjonalne, okresowe a także cykliczne, które już na stałe wpisały się w harmonogram imprez i wydarzeń z udziałem instytucji zaangażowanych w ekologię i ochronę środowiska.

Analiza SWOT wskazuje, jako dobrą stronę i szansę w tworzeniu świadomej społeczności w dobrze i skutecznie prowadzonej edukacji ekologicznej. Edukacja ekologiczna jest procesem, którego głównym celem jest ukształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy mieszkańców w sferze konsumpcji, a także postępowania z odpadami. W zakresie gospodarki odpadami świadomość ekologiczna społeczeństwa jest nadal niewystarczająca, dlatego też konieczne jest prowadzenie ciągłych działań edukacyjnych, informacyjnych i uświadamiających.

3.10 Zasoby przyrodnicze i ochrona lasów

3.10.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

<p>Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023</p> <p>CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023:</p> <p>Ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów podlegających ochronie prawnej oraz pozostałych terenów zieleni</p> <p>Rozwijanie zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej</p>		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
<p>Uzupełnienie wiedzy o przedmiotach ochrony obszarów sieci Natura 2000 i wdrażanie ustalonych planów zadań ochronnych i planów ochrony obszarów Natura 2000</p>	<p>Zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 zostało ustanowione przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu w dniu 8 kwietnia 2014 r. i ukazało się w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego w dniu 11 kwietnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2014 r. poz. 1892). W dniu 2 marca 2016 r. zmieniono to zarządzenie ((Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 2174). Powodem zmiany ww. zarządzenia są uchybienia wskazane w trybie kontroli aktów prawa miejscowego przez Ministra Środowiska, przesłane pismem znak: DP-074-67-37923/14/JJ z dnia 15 października 2014 r., uzasadniające zmianę we własnym zakresie, oraz zmiany wynikające z ponownej analizy zapisów ww. zarządzenia.</p>	
<p>Opracowanie planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych oraz obszarów NATURA 2000 z uwzględnieniem zmian warunków klimatycznych</p>	<p>Przededagowano opis zagrożeń oraz cele działań ochronnych, w przypadku niewystępowania przedmiotu ochrony w obszarze Natura 2000 lub jego niskiej reprezentatywności (nadanie kategorii D). W związku z powyższym dla siedliska *6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion - płaty bogate florystycznie) opis zagrożeń/cel działań ochronnych zmieniono z „Nie analizowano zagrożeń/celów dla siedliska z powodu planowanej aktualizacji Standardowego Formularza Danych w zakresie nadania siedlisku oceny D – nieznacząca” na: „Nie dotyczy (przedmiot ochrony występuje w stopniu niereprezentatywnym)”.</p> <p>Dla ww. siedliska usunięto również wskazywane działanie ochronne pn. „Propozycja aktualizacji SDF poprzez przygotowanie wniosku do GDOŚ w celu nadania siedlisku oceny D - nieistotna (...)”.</p> <p>Ponadto wskazano, iż w załączniku nr 5 Działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania (obecnie załącznik nr 4) – w odniesieniu do siedlisk przyrodniczych 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z Androsacion vandellii i 9110 Kwaśne buczyny (Luzulo-Fagetum) w sposób nieprawidłowy określono podmioty odpowiedzialne za wykonanie działań, tj. podmioty prywatne. Podkreślono, iż, co do zasady, nie można nakładać obowiązków na podmioty prywatne, ponieważ takie postanowienia wykraczają poza zakres przedmiotowy tego aktu prawnego. W związku z powyższym dla siedliska 8220 jako podmiot odpowiedzialny za wykonanie działania ochronnego wskazano organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, natomiast w przypadku siedliska 9110 z listy podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie działania ochronnego wykreślono „właściciela lub użytkownika gruntu z siedliskiem” a pozostawiono właściwe Starostwo Powiatowe (z uwagi na fakt, iż jest to organ sporządzający uproszczone plany urządzenia lasu dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa, należących do osób fizycznych i wspólnot gruntowych) oraz Nadleśnictwo Wałbrzych (w odniesieniu do terenów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych).</p>	
<p>Prowadzenie kampanii edukacyjno-informacyjnych nt. efektywnego korzystania z zasobów, w tym z zasobów NATURA 2000</p>	<p>Zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 zostało ustanowione przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu w dniu 17 września 2013 r. i ukazało się w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego w dniu 19 września 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2013 r. poz. 5016). W dniu 3 sierpnia 2016 r. zmieniono to zarządzenie ((Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 3108).</p> <p>Powodem zmiany ww. zarządzenia są uchybienia wskazane w trybie kontroli aktów prawa miejscowego przez Ministra Środowiska uzasadniające zmianę we własnym zakresie, przesłane pismem znak DP-074-44/43807/13/KP z dnia 25 listopada 2013 r., uwagi Ministra Środowiska przedstawione w odniesieniu do innych zarządzeń w sprawie ustanowienia planów zadań ochronnych oraz zmiany wynikające z ponownej analizy zapisów ww. zarządzenia.</p>	

	<p>Jedną z uwag Ministra Środowiska odnosiła się do załącznika nr 4 Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony i dotyczyła braku zagrożeń potencjalnych dla siedliska 9110 Kwaśne buczyny (Luzulo-Fagetum). Uzupełniono tę informację wpisując kod zagrożenia „X Brak zagrożeń i nacisków” oraz opis: „w trakcie prac nad planem nie stwierdzono zagrożeń potencjalnych dla siedliska”. Analogicznie uzupełniono opis zagrożenia „X Brak zagrożeń i nacisków” dla siedlisk 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris), 8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe, 9110 Kwaśne buczyny (Luzulo-Fagetum) i 9110 Ciepłolubne dąbrowy (Quercetalia pubescenti-petraeae).</p> <p>W odniesieniu do działania ochronnego dotyczącego zmiany granic obszaru Natura 2000 w załączniku nr 5 Działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania Minister Środowiska wskazał że zmiana granic obszaru Natura 2000 nie należy do grupy działań ochronnych dotyczących uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony. W związku z powyższym działanie zostało usunięte.</p> <p>W związku z uwagami Ministra Środowiska przedstawionymi w odniesieniu do innych zarządzeń w sprawie ustanowienia planów zadań ochronnych i wskazanych do uwzględnienia podczas opracowywania w przyszłości projektów innych, podobnych aktów prawa miejscowego - w odniesieniu do siedlisk 6430 i *91E0 w załączniku nr 5 Działania ochronne ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania usunięto działanie ochronne polegające na usunięciu zanieczyszczeń i odpadów z cieków i brzegów, gdyż stanowi powtórzenie przepisów ustawowych – art. 26 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21). Natomiast w załączniku nr 4 Cele działań ochronnych ponownie przeanalizowano, przerebadowano i doprecyzowano cele działań ochronnych dla wszystkich przedmiotów ochrony.</p> <p>Zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 zostało ustanowione przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu w dniu 29 września 2014 r. i ukazało się w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego w dniu 1 października 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2014 r. poz. 4024).</p>	
<p>Opracowanie i wdrażanie programów rozwoju i ochrony zieleni urzędowej</p>	<p>Program „Zielony Wałbrzych 2020” to ambitny, ale realny plan podwyższenia jakości życia w Wałbrzychu do roku 2020 poprzez radykalną poprawę stanu środowiska naturalnego w Mieście. Każdy z 7 najważniejszych obszarów działania i zmian przedstawia strategiczne cele, jakie postawiono przy realizacji Programu do 2020 r. Jednocześnie w każdym z tych obszarów wskazano metody i narzędzia służące do uzyskania takich ambitnych rezultatów.</p> <p>W 2021 roku w ramach akcji „Czysty i Zielony Wałbrzych” posadzono setki drzew, tysiące krzewów oraz pnączy. Sadzenie roślin odbywało się w każdej dzielnicy miasta, obsadzone pnączami były wszystkie możliwe ściany oraz ogrodzenia instytucji miejskich, aby zapobiec wyspom ciepła.</p>	
<p>Ochrona, uzupełnianie i rozbudowa terenów zielonych w miastach i ich otoczeniu, a także na terenach wiejskich (w tym systematyczne uzupełnianie dotychczas wycinanych drzew przydrożnych i nasadzanie drzew wzdłuż nowych szlaków komunikacyjnych)</p>	<p>W 2020 roku przystąpiono do realizacji zadania „Zielone podwórka – parki kieszonkowe w starych dzielnicach Wałbrzycha”. Zadanie polega na zagospodarowaniu terenu nieruchomości gruntowych gminnych np. powstałych po wyburzonych budynkach poprzez wykonanie nasadzeń zieleni, odzyskiwaniu wód opadowych oraz montażu urządzeń małej architektury. W ramach zadania planowane jest dofinansowanie z NFOŚiGW zgodnie ze złożonym wnioskiem do wysokości 997.377,00 zł. W 2020 roku wykonano w ramach zadania dokumentację projektową niezbędną do przystąpienia do realizacji rzeczowej, która przewidziana jest na rok 2021. W 2020 roku wydatkowano 41 605,49 zł, zaś w 2021 roku – 3 201 025,00 zł. Wykonano cztery tzw. parki kieszonkowe (działki nr 247/11, 247/12 obręb Podgórze, ul. Niepodległości, działka nr 116/7 obręb Rusinowa, ul. Drzymały, działka nr 490/1 obręb Podgórze oraz działki nr 279/37, 279/24, 279/26, 279/34, 808 obręb Podgórze przy ul. Niepodległości).</p>	
<p>Właściwe kształtowanie zieleni - preferowanie nasadzeń gatunków roślin rodzimych i roślin o mniejszych właściwościach uczulających (w tym robinie akacjowe, graby, klony, bzy, świerki, sosny, jaśminy)</p>	<p>W 2021 roku rozpoczęto realizację zadanie pn.: „Rewitalizacja skweru im. Sybiraków zlokalizowanego przy ul. Głównej i Wrocławskiej oraz terenu zieleni zlokalizowanego wzdłuż ul. Głównej. Rewitalizacja uwzględniać będzie m.in. rozbiórkę starych nawierzchni i wykonanie nowych ciągów pieszych i placów, zwiększenie terenów zielonych i uporządkowanie istniejących oraz wykonanie nowych nasadzeń zieleni niskiej i wysokiej, utworzenie przestrzeni rekreacyjnej.</p>	
<p>Wprowadzanie stref zieleni izolacyjnej wokół obiektów uciążliwych środowiskowo i krajobrazowo</p>	<p>W 2021 roku rozpoczęto realizację zadanie pn.: „Rewitalizacja skweru im. Sybiraków zlokalizowanego przy ul. Głównej i Wrocławskiej oraz terenu zieleni zlokalizowanego wzdłuż ul. Głównej. Rewitalizacja uwzględniać będzie m.in. rozbiórkę starych nawierzchni i wykonanie nowych ciągów pieszych i placów, zwiększenie terenów zielonych i uporządkowanie istniejących oraz wykonanie nowych nasadzeń zieleni niskiej i wysokiej, utworzenie przestrzeni rekreacyjnej.</p>	

	<p>Ponadto w 2021 roku w ramach działań niwelujące wyspy ciepła w dzielnicy Podgórze, zrealizowano inwestycje w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury - utworzono 4 parki kieszonkowe w 4 lokalizacjach miasta Wałbrzycha. W ramach tej inwestycji tereny miejskie - dotychczas nieużytkowane zostały przekształcone w obszary zielone wyposażone w błękitno-zieloną infrastrukturę. We wszystkich lokalizacjach zaprojektowano 3 sposoby systemu retencjonowania wód opadowych: ogrody deszczowe w postaci niecek retencyjnych, tereny zieleni ozdobnej (drzewa, krzewy, rabaty bylinowe, łąki kwietne), trawniki. W ramach tego projektu: utworzony został obszar o walorach przyrodniczych o pow. 9395,34 m² w 4 lokalizacjach śródmiejskiej części Wałbrzycha, poprawiony został system zagospodarowania wód opadowych wraz z likwidacją zasklepień gruntu w celu przeciwdziałania podtopieniom i zalaniom. Zretencjonowano 23.722,29 m³ wód opadowych na terenach objętych projektem w skali roku, wykorzystując 22.705,55 m³ objętości wód deszczowych. Utworzono obszar o pow. 7548,12 m² posiadający charakter rekreacyjny lub co najmniej przyjazny mieszkańcom i oczekuje się, że nastąpi zmniejszenie efektu wyspy ciepła na terenach zwartej zabudowy śródmiejskiej w mieście. Na inwestycję wydatkowano 2 890 025,00 zł.</p> <p>Ponadto w roku 2020 w ramach działań upowszechniających turystykę na terenie miasta Wałbrzycha we współpracy z Wałbrzyskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Turystyczno - Krajoznawczego przy finansowaniu Gminy Wałbrzych dokonano odnowienia trzech ścieżek spacerowych o długości ponad 13 km na terenie masywu Ptasiej Kopy i Lisiego Kamienia. Wymieniono i uzupełniono drogowskazy w Książańskim Parku Krajobrazowym. Zainstalowano kilkadziesiąt drogowskazów i tablic z nazwami miejsc. Powstały nowe ścieżki spacerowe na masywie Niedźwiadków, pomiędzy Śródmieściem, Nowym Miastem a Podgórzem z malowniczymi trasami spacerowymi to miejsce, gdzie wyznaczono i oznakowano trzy ścieżki spacerowe o łącznej długości 14 km. Natomiast w 2021 roku Gmina Wałbrzych we współpracy z PTTK Oddział Ziemi Wałbrzyskiej zrealizowała w drodze otwartego konkursu ofert kolejny etap „Podniesienie atrakcyjności turystycznej ścieżek spacerowych i szlaków Wałbrzycha”. W ramach projektu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odnowiono oznakowanie ścieżek spacerowych znajdujących się na terenie Książańskiego Parku Krajobrazowego o łącznej długości 20,9 km, • Zagospodarowano w tablice informacyjne ze schematami ścieżek spacerowych miejsca istotne dla orientacji w terenie podczas wycieczek, • Wykonano i zamontowano 3 tablice oznaczających szczyty: Ptasia Kopa, Lisi Kamień i Niedźwiadki, • Wykonano i zamontowano na terenie szlaków miasta Wałbrzycha 4 drogowskazy na nieoznakowanym łączniku pomiędzy przełęczą Kozią, szlakiem czerwonym na Borową a szlakiem zielonym/czarnym, • Umieszczono punkt wypoczynkowy na Przełęczy Koziej - montaż 2 drewnianych ław wraz ze stołem, przeznaczonych do umieszczania na terenach leśnych. 	
<p>Ochrona i wzmocnienie roli dolin rzecznych jako ważnych korytarzy ekologicznych</p>		
<p>Wspieranie działań w zakresie ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt</p>		
<p>Wsparcie dla tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime oraz zapewnienie niezbędnej infrastruktury związanej z ochroną siedlisk przyrodniczych i gatunków</p>	<p>Nadleśnictwo Wałbrzych bierze udział w projekcie „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”, w ramach, którego, realizowane są prace w zakresie zadań ochrony czynnej, tj. ograniczanie powierzchni gatunku obcego – Rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i> oraz na użytkowaniu kośnym łąk świeżych.</p>	
<p>Usuwanie, kontrola i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się gatunków obcych, które zagrażają rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym</p>		
<p>Przeciwdziałanie zagrożeniom, w tym m.in. zagrożeniu pożarowemu,</p>	<p>Nadleśnictwo Wałbrzych należy do II kategorii zagrożenia pożarowego. W ramach ochrony przeciwpożarowej, w okresie występowania</p>	

poprzez stały monitoring obszarów leśnych pod kątem ewentualnych zagrożeń	zagrożenia pożarowego, we wszystkich leśnictwach prowadzone były dyżury mające na celu szybką i skuteczną reakcję w sytuacji wystąpienia pożaru. W każdym leśnictwie, utrzymywane są także w odpowiednim stanie drogi przeciwpożarowe (na terenie Miasta Wałbrzych to drogi nr 1 i 3). Dodatkowo Nadleśnictwo corocznie podpisuje porozumienie umożliwiające w okresie od 01.03 do 31.10 na korzystanie z lotniska samolotów patrolowych i gaśniczych.	
Aktualizacja ewidencji gruntów rolnych i nieużytków pod kątem możliwości ich zalesienia lub przeznaczenia na tereny rekreacyjne	W 2019 roku Nadleśnictwo Wałbrzych przystępuje do nowego 10-cio letniego Planu Urządzenia Lasu. W ramach prac urzędzeniowych dokonano weryfikacji stanu lasu, określono nowe cele oraz zadania do zrealizowania w latach 2019-2028.	-
Uaktualnienie lub opracowanie planów urządzania lasów oraz uproszczonych planów urządzania lasów		
Realizacja programu małej retencji w lasach, w tym na obszarach objętych siecią Natura 2000	W obrębie miasta Wałbrzych realizowany jest projekt przez Nadleśnictwo Wałbrzych pn. „Kompleksowe zagospodarowanie zlewni Potoku Poleśnica – Azaliowe Marzenie pod kątem adaptacji obiektów małej retencji, celem pełnienia funkcji przeciwpowodziowych”, w ramach którego podejmowane są działania prośrodowiskowe mające na celu zwiększenie bioróżnorodności tego terenu oraz działania przeciwpowodziowe.	-
Zalesienia gruntów porolnych i monitoring realizacji zalesień	Nie realizowano zalesień gruntów porolnych na terenie miasta Wałbrzycha.	-

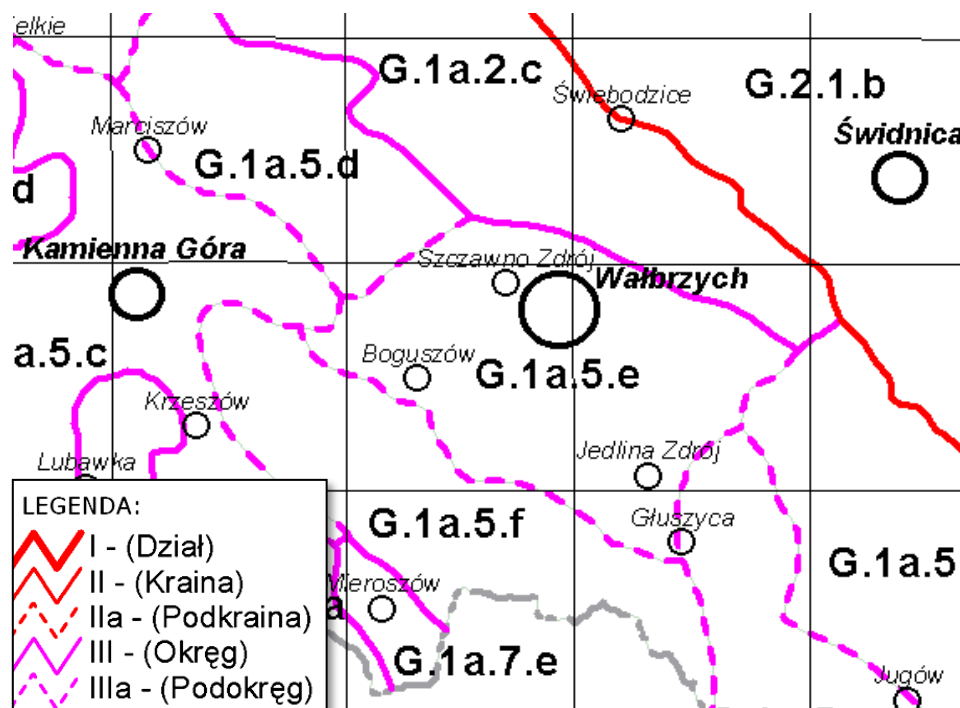
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta Wałbrzych, Nadleśnictwa Wałbrzych

3.10.2 Ocena stanu aktualnego

3.10.2.1. Ochrona przyrody i siedliska przyrodnicze

Zgodnie z przyrodniczo – leśną regionalizacją Polski, miasto Wałbrzych jest położone w Krainie Sudetów, Dział Sudecki:

- Okręg Pasm Sudetów Środkowych (G.1a.5.), podokręg Gór Wałbrzyskich Południowych (G.1a.5.e.),
- Okręg Pogórzy Bolkowsko-Kaczawskich, podokręg Książański (G.1a.2.c.).



Rysunek 26 Podział geobotaniczny rejonu miasta Wałbrzych

Źródło: Matuszkiewicz J.M., 1994, 42.5. Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne 1:2 500 000. 1. Krajobrazy roślinne, 2. Regiony geobotaniczne (w:) Atlas Rzeczypospolitej Polskiej, IGIPZ PAN, Główny Geodeta Kraju, Warszawa

Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich – został utworzony w 1998 roku na mocy Rozporządzenia nr 20/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. Obecnie funkcjonuje na podstawie Rozporządzenia Wojewody Dolnośląskiego nr 7 z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. Zajmuje powierzchnię 6 493 ha, a jego otulina 2 894 ha. Obejmuje swoim zasięgiem tereny gmin: Czarny Bór, Mieroszów, Głuszycza, m. Wałbrzych, m. Boguszków-Gorce, m. Jedlina-Zdrój. Został powołany celem: ochrony wartości przyrodniczych, w tym elementów przyrody nieożywionej, m.in. związanych z działalnością wulkaniczną na tym obszarze, zachowania wartości historycznych i kulturowych związanych z osadnictwem i rozwojem kopalnictwa, zachowanie krajobrazu, w tym otwartych, niezabudowanych przestrzeni w krajobrazie leśno-polnołąkowym.

Ponad 88% powierzchni parku pokrywają lasy, będące w większości monokulturami. Lasy objęte zasięgiem parku i położone w otulinie zaliczane są do lasów wodochronnych oraz glebochronnych. Kompleksy leśne w 87% stanowią drzewostany świerkowe, 8% bukowe, zaś pozostałe 5% to lasy mieszane. Obecny skład drzewostanów został ukształtowany przez człowieka na przełomie XIX i XX wieku w związku z rozwojem kopalnictwa rud metali kolorowych i wydobywaniem węgla kamiennego. Rozległe zespoły sztucznych świerczyn zaliczane są do borów kwaśnych.

Dla parku krajobrazowego obowiązuje plan ochronny przyjęty Uchwałą nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln., poz. 4581, 2016).

Książański Park Krajobrazowy – został utworzony w 1984 r. na mocy Uchwały nr 35/81 WRN w Wałbrzychu z 28 października 1981 r. w sprawie utworzenia na terenie województwa wałbrzyskiego Parków Krajobrazowych i Obszarów Krajobrazu Chronionego. Obecnie funkcjonuje na mocy Rozporządzenia Wojewody Dolnośląskiego nr 5 z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie Książańskiego Parku Krajobrazowego. Obejmuje powierzchnię 3 155,40 ha (powierzchnia otuliny to 5 933 ha).

Park krajobrazowy obejmuje swoim zasięgiem tereny gmin: Wałbrzych, Stare Bogaczowice, Dobromierz, Świebodzice, Świdnica. Na terenie Wałbrzycha znajduje się 994,40 ha, co stanowi 31,5% powierzchni całego parku.

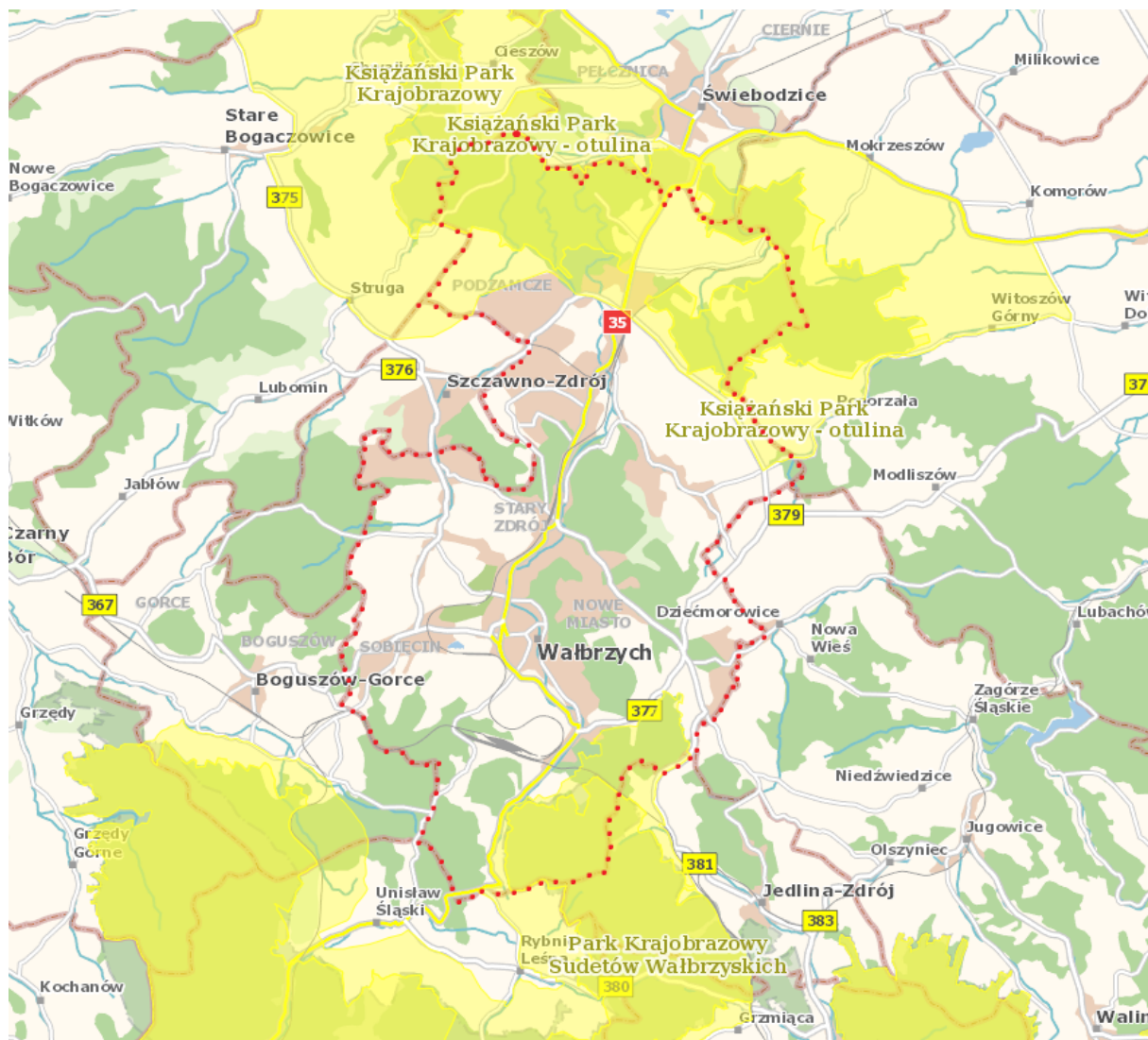
Celem ochrony jest: ochrona wartości przyrodniczych wraz z całą różnorodnością flory i fauny występującej na tym obszarze, zachowanie interesującej i unikalnej budowy geologicznej wraz ze skamieniałościami fauny kopalnej, zachowanie ciągłości historycznej (lokalnego charakteru i skali zabudowy w historycznie ukształtowanych jednostkach osadniczych ze szczególnym uwzględnieniem unikalnego wielkoprzestrzennego zespołu zamkowo-parkowego Książ wraz z obiektami związanymi z historią zamku) oraz zachowanie krajobrazu rolniczego i kulturowego, w tym otwartych, niezabudowanych przestrzeni w krajobrazie leśno-polno-łąkowym

Uwzględniając rzeźbę terenu oraz budowę geologiczną obszar został umownie podzielony na 3 podstawowe Zespoły:

- Dobromierski Zespół Krajobrazowy (północno-zachodni) – malowniczy, lekko sfałdowany obszar, otaczający sztuczny zbiornik wodny (zlokalizowany poza terenem miasta),
- Książański Zespół Krajobrazowy (centralny) – przepiękne krajobrazowo przełomy rzeki Pełcznicy i Szczawnika pozwalające oglądać typowy krajobraz górski,
- Lubiechowski Zespół Krajobrazowy (wschodni) to masyw o kopulastych wzniesieniach koło Lubiechowskiej Wody i Witoszówki – największymi atrakcjami są tu: kamieniołom wapienia zwany Jeziorkiem Daisy oraz wyrobisko podziemne Jaskinia Daisy.

Park odznacza się wielkim zróżnicowaniem biotopów. Liczba występujących tu gatunków roślin waha się od 181 do 229, m.in. 21 gatunków roślin, które na terenie Polski mają swoje granice zasięgu (np. swoją granicę zachodnią osiąga tu przytulia Schultesa).

Lasy porastające teren parku zaliczane są do piętra podgórskiego. Są silnie zdegradowane w porównaniu do stanu pierwotnego.



Rysunek 27 Parki Krajobrazowa na terenie miasta Wałbrzych

Źródło: www.geoserwis.gov.pl

Rezerwat przyrody Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha – został utworzony na mocy Rozporządzenia Nr 21 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Obejmuje obszar o powierzchni 230,95 ha w gminach Wałbrzych oraz Świebodzice. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych przełomowych odcinków rzeki Pełcznicy i potoku Szczawnik pod Książem wraz z całą różnorodnością flory i fauny występującej na tym obszarze.

Teren rezerwatu skupia się w dwóch potokach tworzących wąwozy o stromych zboczach, rozcinające brzeżny próg sudecki o interesującej budowie geologicznej. Licznie występujące na zboczach skałki zbudowane są z dolnokarbońskich zlepieńców, których bardzo liczny rumosz pokrywa miejscami runo leśne na powierzchni kilku hektarów, szczególnie na odcinku Pełcznicy koło ruin Starego Książka. Przełomy pod Książem obejmują zbocza gór Zwierzyniec, Borowiec Mały, Skiba oraz strome, skalne wychodnie wokół Zamku Książ, które osiągają około 80 m wysokości.

Rezerwat jest jednym z większych rezerwatów w Sudetach, obejmującym liczne zbiorowiska leśne (98% powierzchni rezerwatu), wśród których dominują kwaśne podgórskie dąbrowy, miejscami świetliste dąbrowy. W dolinach rzek występuje wilgotny, podgórski łąg jesionowy. Wśród pozostałych siedlisk występują m.in. łąg środkowoeuropejski, kwaśna buczyna górska oraz zboczowy las klnowo-lipowy.

Zarządzeniem Nr 5 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 25 lutego 2013 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody "Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha" ustanowiono dla rezerwatu plan zadań ochronnych.

Obszar Natura 2000 PLH020020 Przełomy Pełcznicy pod Książem – został utworzony w 2009 roku na mocy Decyzji Komisji z dnia 12 grudnia 2008 r. przyjmująca na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region

biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE). Obejmuje swoim zasięgiem obszar 246,06 ha w gminach Wałbrzych i Świebodzice. O wyjątkowości krajobrazu obszaru decydują głębokie nawet na 80 m doliny utworzone przez Szczawnik i Pełcznicę, których koryta zbudowane są ze zlepieńców, a porastające je lasy w znacznej mierze mają charakter naturalny oraz liczne wychodnie skalne. 96,1% Obszaru Natura 2000 zajmuje rezerwat przyrody Przełomy Pełcznicy pod Książem, zaś 100% - teren Książańskiego Parku Krajobrazowego.

Dla obszaru Natura 2000 obowiązuje plan zadań ochronnych przyjęty Zarządzeniem nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 oraz Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020.

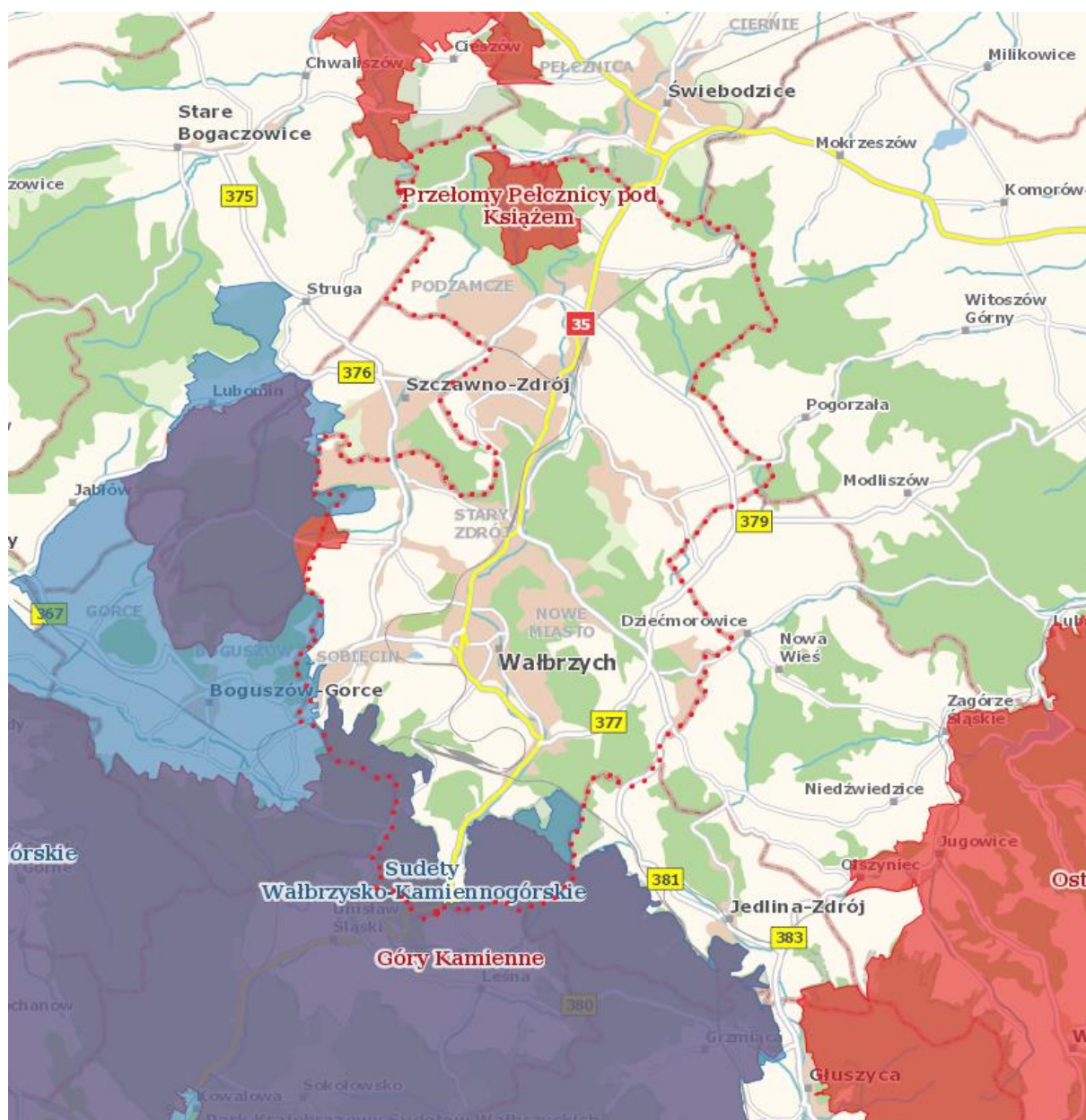
Obszar Natura 2000 PLH020038 Góry Kamienne – został utworzony w 2009 roku na mocy Decyzji Komisji z dnia 12 grudnia 2008 r. przyjmująca na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE). Obejmuje obszar 24 098,85 ha na terenie gmin: Jedlina-Zdrój, Czarny Bór, Mioszów, Lubawka, Wałbrzych, Boguszów-Gorce, Głuszyca, Kamienna Góra.

Obszar obejmuje stare, kamienne Góry Kamienne oraz niewielką część piaskowców Gór Stołowych (Zawory). Jest częściowo przekształcony przez człowieka. To głównie teren górzysty, w większości pokryty przez półnaturalne łąki i zbiorowiska leśne. Wśród nich dominują bory, choć na stokach i piargach utrzymują się buczyny i zboczowe lasy Tilio-Acerion. Obszar jest bardzo ważny dla ochrony rzadkich w Polsce podgórszych łąk oraz naskalnych muraw nawapiennych ze związku Alysso-Sedion w rezerwacie „Kruczy Kamień”. Obszar jest ponadto ważną częścią korytarza ekologicznego Sudetów. Jest to jedyny, dobrze zachowany obszar pomiędzy Karkonoszami i Górami Stołowymi. Dla obszaru obowiązuje plan zadań ochronnych przyjęty Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2014r. Poz. 4024).

Obszar Natura 2000 PLH020057 Masyw Chełmca – został utworzony w 2009 roku na mocy Decyzji Komisji z dnia 12 grudnia 2008 r. przyjmująca na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG drugi zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2008) 8039)(2009/93/WE). Obejmuje obszar 1 419,41 ha na terenie gmin: Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Wałbrzych oraz Boguszów-Gorce. Obejmuje górę Chełmiec oraz przylegające do niej mniejsze wzniesienia. Szczytowe partie Chełmca są w większości porośnięte dobrze zachowanymi zbiorowiskami lasów liściastych. Obszar stanowi ważną ostoję bioróżnorodności w silnie zmienionych przez przemysł i urbanizację rejonów Wałbrzycha. Dla obszaru Natura 2000 obowiązuje plan zadań ochronnych przyjęty Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2014r. Poz. 1892) oraz Rozporządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016r. zmieniającym zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016r. Poz. 2724).

Obszar Natura 2000 PLB020010 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie – został utworzony w 2011 roku Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12.01.2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków. Obejmuje obszar 31 577,91 ha na terenie województwa dolnośląskiego w powiatach: kłodzkim, wałbrzyskim, kamiennogórskim oraz na terenie miasta Wałbrzych.

Obszar znajduje się w obrębie tzw. depresji śródsudeckiej i obejmuje Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Zawory, część Wzgórz Bramy Lubawskiej oraz wcinające się pomiędzy nimi Kotlinę Kamiennogórską i Obniżenie Ścinawki. Obszar w skali Polski jest istotną ostoją lęgową dla wielu rzadkich i ginących gatunków ptaków, szczególnie tych związanych z lasami i ekstensywnie użytkowanymi łąkami. Na szczególną uwagę zasługują znaczne populacje lęgowe puchacza, sóweczki, dzięcioła zielonosiwego, a także bociana czarnego, włośchatki, derkacza i gąsiorka. Występują tu również m.in. sokół wędrowny, cietrzew, czeczotka (PCKZ). Góry te są ponadto bardzo ważną częścią korytarza ekologicznego Sudetów, łącząc Góry Stołowe i Sowie z Karkonoszami, Rudawami Janowickimi i Górami Kaczawskimi.



Rysunek 28 Obszary Natura 2000 na terenie miasta Wałbrzych
Źródło: www.geoserwis.gov.pl

Obszar chronionego krajobrazu Kopuły Chelmea – został utworzony w 1981 roku na mocy Uchwały Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 r. w sprawie utworzenia na terenie Województwa Wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Obejmuje swoim zasięgiem obszar 1 200 ha w gminach: Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Wałbrzych oraz Boguszów-Gorce. Stanowi on fragment dawnego obszaru chronionego krajobrazu "Kopuły Chelmea, Trójgarbu i Krzyżowej Góry koło Strzegomia", obejmujący obszary leśne tych wzniesień. Leżą one w obrębie Wzgórz Strzegomskich, które są granitową intruzją w obrębie zmetamorfizowanych łupków paleozoicznych.

Pomniki przyrody. Poniżej w tabeli zestawiono poszczególne pomniki przyrody ożywionej na terenie miasta Wałbrzych

Tabela 17 Liczbowe zestawienie pomników przyrody na miasta Wałbrzych

Lp.	Rodzaj pomnika przyrody	Ilość [szt.]
1	Wieloobiektowy – grupa/ aleja drzew	10
2	Jednoobiektowy - drzewo	44
3	Odsłona geologiczna – nieczynny kamieniołom	1
4	Skalka	1
5	Głaz narzutowy	1
Razem		57

Źródło: Centralny rejestr form ochrony przyrody, dostęp 13.10.2022 r.

W granicach miasta wg stanu na dzień 13.10.2022 r. ochroną prawną objętych jest 57 pomników przyrody. Wśród nich znajdują się pojedyncze drzewa (44 szt.), 10 grupy drzew, 1 skałka, 1 głaz narzutowy oraz odsłonięcia skalne (kamieniołom). W obrębie chronionych drzew przeważają dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, buki pospolite, świerki. Większość z tych drzew znajduje się na terenach leśnych i parkach zabytkowych.

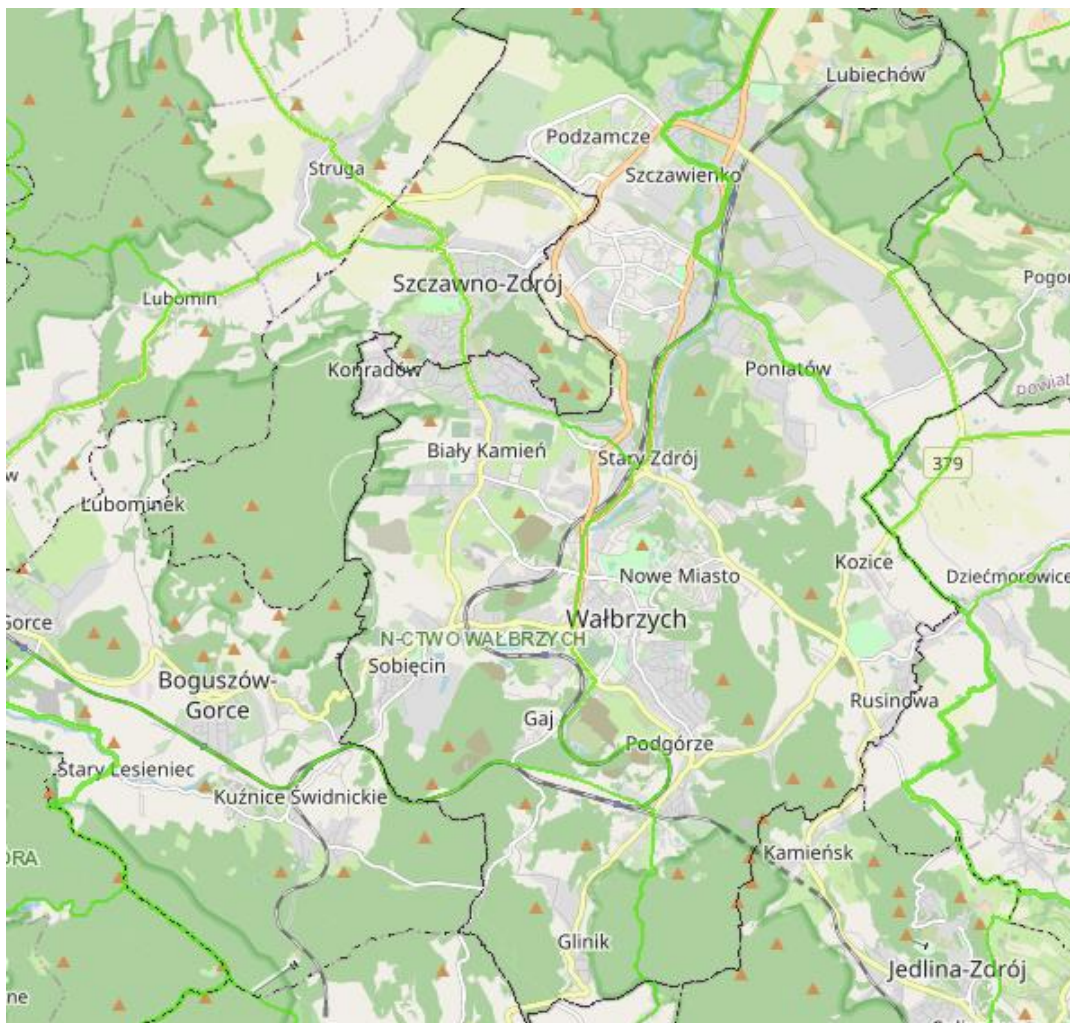
3.10.2.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

Lasy i grunty leśne na terenie miasta zajmują powierzchnię 2 669,71 ha w tym:

- lasy publiczne ogółem 2 576,40 ha,
 - lasy publiczne Skarbu Państwa 2 075,06 ha,
 - ✓ lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych 2 074,83 ha,
 - ✓ lasy publiczne Skarbu Państwa w zasobie Własności Rolnej SP 0,12 h,
- lasy publiczne gminne 501,34 ha
- lasy prywatne ogółem 8,64 ha⁵.

Wskaźnik lesistości według GUS wynosi 30,5% i jest wyższy niż przeciętny w województwie dolnośląskim (29,4%).

⁵ dane z Banku Danych Lokalnych, GUS, 2022



Rysunek 29 Obszary leśne w regionie miasta Wałbrzych

Źródło: <http://www.lasy.gov.pl/mapa>

Tereny leśne w Wałbrzychu zajmują znaczne powierzchnie. Lasy porastają stoki licznych wzniesień otaczających miasto oraz grzbietów górskich wchodzących w tereny zainwestowane. Lasy spełniają bardzo ważne funkcje przyrodnicze, klimatyczne, ochronne, ale również wpływają na atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną miasta.

Zgodnie z art. 15 pkt 7 ustawy o lasach (Dz.U. 2022 poz. 672) wszystkie lasy w granicach miasta należy uznać za chronione – zaliczane są do I grupy lasów chronionych.

Lasy państwowe na terenie miasta Wałbrzycha podlegają Nadleśnictwu Wałbrzych oraz Nadleśnictwu Świdnica. Największy udział w drzewostanie lasów państwowych mają świerk i dąb oraz buk, lipa, brzoza, modrzew oraz olcha.

Lasy na terenie miasta (bez względu na formę własności) są w wysokim stopniu narażone na następujące zagrożenia antropogeniczne:

- cała powierzchnia lasów poddana jest silnym oddziaływaniom spowodowanym wykorzystaniem na cele rekreacyjno- wypoczynkowe, przy czym oddziaływanie to nie ogranicza się tylko do wyznaczonych szlaków i duktów leśnych;
- penetracja lasów, w szczególności upraw leśnych, przez miejscową ludność w okresach zbiorów runa leśnego – jagód i grzybów;
- nielegalne pozyskiwanie drewna na opał;
- nielegalne pozyskiwanie choinek i strojszu;
- nielegalna zrywka wartościowych drzew na cele tartaczne (tarcica, okleiny);
- niszczenie kory drzew przez nacinanie;
- zagrożenia zaprószenia ognia w lesie; wypalanie traw;
- zaśmiecanie przez okolicznych mieszkańców; powstawanie dzikich wysypisk śmieci i gruzu.

3.10.3 Analiza SWOT

Zasoby przyrodnicze	
MOCNE STRONY czynniki wewnętrzne	SŁABE STRONY czynniki wewnętrzne
występowanie cennych obszarów chronionych: parków krajobrazowych, rezerwatów, obszarów NATURA2000, występowanie pomników przyrody 57 szt., duże kompleksy leśne na terenie miasta	brak wystarczającej inwentaryzacji przyrodniczej miasta, wypalanie traw
SZANSE czynniki zewnętrzne	ZAGROŻENIA czynniki zewnętrzne
ograniczanie lokalnych źródeł zanieczyszczeń powietrza, gleby i wód właściwa pielęgnacja szaty roślinnej zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa pożarowego obszarów leśnych	inwestycje na terenie obszarów cennych przyrodniczo rozprzestrzenianie się obcych gatunków fauny i flory zagrożenia biotyczne (szkodniki), abiotyczne (susze, wiatry), zagrożenia antropogeniczne (zła jakość powietrza)

Źródło: opracowanie własne

3.10.4 Cele i zadania środowiskowe w zakresie zasobów przyrodniczych w tym także leśnych

Zachowanie ciągłości lokalnych i ponadlokalnych „korytarzy” i „węzłów” ekologicznych (kompleksy leśno – wodne, zabytkowe założenia zieleni parkowej i inne elementy krajobrazu kulturowego), wyznaczenie obszarów dla rozwoju funkcji rekreacyjno – wypoczynkowych, nowe obiekty i obszary chronione – to główne wskaźniki osiągnięcia stanu docelowego w dziedzinie ochrony przyrody i krajobrazu.

Dla ochrony całości dziedzictwa przyrodniczego miasta Wałbrzych oraz kształtowania systemu terenów zieleni należy podjąć następujące działania:

- utrzymanie walorów i funkcji obszarów objętych ochroną prawną,
- obejmowanie ochroną prawną obszarów i obiektów najbardziej wartościowych przyrodniczo,
- dostosowanie terenów leśno - wodnych do pełnienia funkcji rekreacyjno – wypoczynkowej,
- tworzenie terenów zieleni urządzonej (skwery, zieleńce); zagospodarowanie zielenią otoczenia gminnych obiektów użyteczności publicznej oraz rewitalizacja wybranych cennych zespołów i założeń zieleni w obiektach zabytkowych do celów rekreacyjno – wypoczynkowych,
- wspieranie proekologicznych działań lokalnych Nadleśnictw w realizacji obecnie obowiązujących planów zarządzania lasu oraz „programów ochrony przyrody”,
- zachowanie różnorodności biologicznej ekstensywnie użytkowanych agrocenoz, kompleksów stawów – wdrażanie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych, promocja agroturystyki, kwalifikowanych form rekreacji (wędkarstwo), turystyki pieszej, rowerowej, ukierunkowanej na aktywny odbiór walorów przyrodniczych i krajobrazowo – kulturowych (ścieżki przyrodniczo – dydaktyczne; punkty atrakcyjnych stanowisk roślin i siedlisk zwierząt),
- ograniczanie konfliktów między potrzebami ochrony przyrody i rozwoju infrastruktury w obrębie dolin cieków naturalnych,
- unikanie nadmiernej intensyfikacji rolnictwa (konieczne utrzymanie istniejących jeszcze zadrzewień śródpolnych, miedz, pasów zadrzewień wśród cieków itp.),
- wsparcie działań organizacji ekologicznych, instytucji naukowych w zakresie ochrony czynnej wybranych gatunków fauny i flory (m.in. ochrona siedliska ptaków, ochrona siedlisk roślin chronionych, akcje edukacyjne w szkołach, promujące np. ideę „opiekunów przyrody”).

Wskazane do ochrony w formach przewidzianych w ustawie o ochronie przyrody fragmenty miasta pełnią przede wszystkim rolę lokalnych węzłów i korytarzy ekologicznych. Winny one być powiązane przestrzennie z podobnymi strukturami na terenie sąsiadujących terenów. W stosunku do niektórych ekosystemów warunkiem zachowania wysokich walorów jest wprowadzenie ochrony czynnej (dotyczy cennych zbiorowisk roślinności lęgowej, obszarów nieleśnych) w sytuacji, bowiem zaniechania tradycyjnego użytkowania niektórych typów zbiorowisk bardzo szybko dochodzi do wycofywania się np. gatunków słabych konkurencyjnie, a często należących jednocześnie do grupy gatunków ginących.

Lasy Nadleśnictw na terenie miasta w całości wchodzą w obszary chronione, co ukierunkowuje działania administracji Lasów Państwowych do dążenia do uzyskania „proekologicznego modelu” gospodarki leśnej, tj. trwałego zachowania lub odtwarzania naturalnych walorów lasu metodami racjonalnej gospodarki leśnej. Praktycznie dotyczy to bieżącej realizacji zapisów planów zarządzania lasów nadleśnictw oraz „Programów

ochrony przyrody”, zsynchronizowanych z cyklem 10-letniego okresu obowiązywania ww. planów. Tak prowadzona polityka będzie zgodna z celem długoterminowym zapisanym w programie ochrony środowiska dla województwa tj. Ochrona ekosystemów leśnych.

Ze względu na małe zainteresowanie programem zalesienia obszarów rolniczych na terenie miasta należałoby wprowadzić działania aktywizujące do wykorzystywania możliwości zalesiania gruntów rolnych i innych niż rolne ze środków PROW. Działania takie powinny obejmować szkolenia dla właścicieli gruntów oraz pomoc doradczą. Podstawowy zakres pomocy doradczej w zakresie zalesiania gruntów prywatnych świadczony jest na podstawie ustawy o lasach. Pomoc ta obejmuje ogólne doradztwo w zakresie zalesiania gruntów i gospodarki leśnej oraz w wypadku zalesiania obszarów rolniczych w ramach PROW, sporządzanie na wniosek właściciela gruntów planów zalesienia i potwierdzanie wykonania zalesienia. Doradztwo zalesieniowe świadczone jest nieodpłatnie właścicielom przez nadleśnictwa właściwe ze względu na położenie gruntów przeznaczonych do zalesienia.

Znacznym zagrożeniem dla lasów znajdujących się na terenie miasta jest zaśmiecanie oraz zwiększony ruch pojazdów. Dlatego też należy podjąć działania wspólne z właścicielami lasów oraz Nadleśnictwami zmierzające do ograniczenia szkód powodowanych w lesie. Nierzadko jedynym wyjściem jest zainstalowanie systemu monitoringu w lasach. Ponadto w celu ograniczenia szkód powodowanych przez ludzi należy prowadzić szeroko zakreśloną edukację ekologiczną w formie szkoleń, konferencji i konkursów ekologicznych. Dodatkowym atutem wspierającym edukację ekologiczną mogą być elementy infrastruktury informujące o walorach przyrodniczych i siedliskowych, a także ścieżki edukacyjno- rekreacyjne.

3.11 Zagrożenia poważnymi awariami

3.11.1 Efekty realizacji dotychczasowego POŚ

Cel zapisany w Programie Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzych – miasta na prawach powiatu na lata 2016-2019 z uwzględnieniem perspektywy do 2023		
CELE DŁUGOTERMINOWE DO ROKU 2023		
Ograniczanie ryzyka wystąpienia zagrożeń środowiska spowodowanych przez potencjalne źródła awarii przemysłowych		
Zadania	Podjęte działania	Efekt ze wskaźnikiem
Kontrola zakładów - potencjalnych sprawców poważnych awarii pod względem przestrzegania przepisów prawa	W okresie sprawozdawczym nie kontrolowano potencjalnych sprawców poważnych awarii pod względem przestrzegania przepisów prawa.	
Kontynuacja prowadzenia corocznej aktualizacji rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii	Zgodnie z informacjami WIOŚ na terenie Wałbrzycha nie prowadzono rejestru potencjalnych sprawców poważnych awarii.	
Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii	Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii oraz prowadzenie akcji edukacyjno-szkoleniowych dla służb zakładów przemysłowych i pracowników administracji publicznej odbywa się przy okazji innych działań edukacji ekologicznej.	
Prowadzenie akcji edukacyjno-szkoleniowych dla służb zakładów przemysłowych i pracowników administracji publicznej w zakresie zapobiegania awariom oraz skażeniom środowiska	Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Wałbrzychu w ostatnich latach prowadziła działania z zakresu profilaktyki i edukacji, propagując na terenie miasta zagadnienia ochrony przeciwpożarowej w kilku obszarach, poprzez: <ul style="list-style-type: none"> • udział w akcjach popularyzujących bezpieczeństwo np. „Kręci mnie bezpieczeństwo”, „Stop pożarom traw”, „Czujka na straży Twojego bezpieczeństwa”, • zapewnienie możliwości zwiedzania przez dzieci i młodzież jednostek Państwowej Straży Pożarnej w Wałbrzychu, podczas „Dni Otwartych Strażnic”, • Komenda Miejska PSP w Wałbrzychu w związku z tym, że zawarła porozumienie z kierownictwem Zespołu Szkół nr 4 w Wałbrzychu, dotyczącego utworzenia tzw. „Klasy Strażackiej z elementami ratownictwa medycznego i pożarnictwa”, prowadzi zajęcia praktyczne dla uczniów w/w klasy, która stanowi równocześnie Młodzieżową Drużynę Pożarniczą utworzoną przy OSP Grupą Poszukiwawczo Ratowniczą Wałbrzych, • współpracę z lokalnymi mediami, w celu propagowania bezpiecznych zachowań np. kampanie „Czujka na Straży Twojego Bezpieczeństwa”, „Stop Pożarom Traw”, • prowadzenie strony internetowej Komendy Miejskiej PSP w Wałbrzychu: www.straz.walbrzych.pl na 	

	<p>której przedstawiane są bieżące informacje z życia komendy oraz podejmowanych działań z zakresu popularyzacji ochrony przeciwpożarowej.</p> <p>Zarządzanie bezpieczeństwem na terenie miasta Wałbrzycha odbywało się na poziomie Miejskiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (MZZM) oraz za pośrednictwem Miejskiego Centrum Zarządzania Kryzysowego (MCZK), funkcjonującego na bazie Biura Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miejskiego oraz Straży Miejskiej Wałbrzychu. Członkowie Miejskiego Centrum Zarządzania Kryzysowego w 2021 roku uczestniczyli w 2 ćwiczeniach organizowanych przez Dolnośląski Urząd Wojewódzki we Wrocławiu: 3-dniowych ćwiczeniach „Sudety 21”, oraz 4-dniowe ćwiczenia zgrywające elementy systemu ostrzegania i alarmowania województwa dolnośląskiego.</p>	
<p>Doposażenie jednostek straży pożarnej w sprzęt ratownictwa techniczno-chemicznoekologicznego, a wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska w urządzenia i sprzęt do szybkiej oceny ryzyka</p>	<p>W ramach zadania w roku 2021 poniesione zostały wydatki w kwocie 651 578,72 zł. Zakupiono 4 samochody wraz z wyposażeniem ratowniczym służące bezpośredniemu wsparciu działań ratowniczo – gaśniczych, wsparciu dowodzenia i kierowania działaniami KM PSP w Wałbrzychu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samochód osobowy Toyota Hilux P/U2,8 D4D2046A/T SR5 SR5 podwójna kabina 4 x 4 – 232 351,92 zł, • samochód osobowy Toyota Corolla SD HSD S/D1,8 VVT-1+HCVT COMFORT – 102 535,35 zł, • samochód osobowy Toyota Proace Long 2.0 D4D1778A/T BUSINESS9 (2DR/50/50-COMFORT) – 159 125,10 zł, • samochód osobowy Toyota RAV4 HYBRID 5DR 2,5SH222 E-CVT COMFORT – 157 566,35 zł. 	<p>4 samochody wraz z wyposażeniem ratowniczym</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu oraz instytucji działających w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska na obszarze miasta

3.11.2 Ocena stanu aktualnego

Pojęcie „poważne awarie” – określa art. 3 pkt 23 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.) - rozumie się przez to zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

Obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie. Zakłady takie zazwyczaj przynoszą wiele korzyści dla lokalnej społeczności, zapewniają zatrudnienie, utrzymanie, są motorem rozwoju i wspierają inicjatywy społeczne. Jednakże z uwagi na charakter prowadzonej działalności, są także źródłem potencjalnego zagrożenia.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska jest organem właściwym do realizacji zadań ministra właściwego do spraw klimatu w sprawach przeciwdziałania poważnym awariom, transgranicznym skutkom awarii przemysłowych oraz awaryjnym zanieczyszczeniom wód granicznych.

Ponadto Inspekcja Ochrony Środowiska współdziała w akcjach zwalczania poważnej awarii z organami właściwymi do jej prowadzenia oraz sprawuje nadzór nad usuwaniem skutków tej awarii.

Według rejestru prowadzonego przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (stan na koniec 2021 roku), na terenie miasta nie funkcjonują zakłady przemysłowe, w których występowałyby rodzaje i ilości substancji niebezpiecznych pozwalające zakwalifikować je do zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej. Natomiast Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze „VICTORIA” S.A. przy ul. Kosteckiego 9 w Wałbrzychu zostały wpisane do rejestru zakładów o zwiększonym ryzyku poważnej awarii.

Na terenie miasta zarejestrowano natomiast zakłady przemysłowe i obiekty, w których występują substancje niebezpieczne w mniejszych ilościach i stwarzają potencjalne zagrożenia dla środowiska. Są to przede wszystkim zakłady magazynujące materiały niebezpieczne (olej opałowy i napędowy, paliwa płynne, gazy techniczne i inne chemikalia).

Istotne zagrożenie niesie za sobą transport substancji niebezpiecznych przez teren miasta. Na obszarze Wałbrzycha nie ma wyznaczonych stałych tras przewozu substancji niebezpiecznych. Wyznaczanie tras odbywa się tylko w przypadku transportu substancji szczególnie niebezpiecznych, gdy występuje konieczność ich eskorty przez policję bądź straż pożarną.

W pozostałych przypadkach, jeśli znaki drogowe tego nie zabraniają, transport odbywa się po trasach dogodnych z punktu widzenia przewoźnika.

W 2021 roku przystąpiono do modernizacji systemu ostrzegania i alarmowania ludności miasta. Została zainstalowana nowa centralka DCA 4000 oraz zainstalowano 2 syreny elektroniczne w dzielnicy Podzamcze. Kolejne zadania w tym obszarze mają być realizowane na przestrzeni bieżącego roku tj. wymiana kolejnych 2 syren. Ponadto w 2021 roku zrealizowano bardzo ważne przedsięwzięcie związane z systemem obronności państwa tj. zorganizowano i przeprowadzono kwalifikację wojskową, na którą stawilo się 620 osób. W ramach zabezpieczania porządku publicznego, zgodnie z posiadanymi uprawnieniami, w 2021 roku przyjęto 19 wniosków dotyczących zgromadzeń, które były zabezpieczane i monitorowane przez Policję i Straż Miejską. Straż Miejska, Biuro Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego we współpracy z Policją i Strażą Pożarną kontynuowały w 2021 roku działania mające na celu ustalenie lokalizacji i likwidację tzw. „biedaszybów”.

Straż pożarna

Z informacji udzielonych przez Komendę Miejską Państwowej Straży pożarnej w Wałbrzychu wynika, iż wystąpiła dynamika spadkowa zarówno w ilości zdarzeń, jak i przyczyn powstawania pożarów w 2021 r. w porównaniu do roku 2020 i tak np.:

- pożary lasów i traw - 53,7%,
- podpalenia umyślne, w tym akty terroru - 78,2%,
- nieostrożność dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym - 89,3%.

Niepokojąca jest natomiast dynamika wzrostowa w ilości pożarów w budynkach mieszkalnych – 113,8% oraz w obiektach użyteczności publicznej - 240%.

Działania Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej skupiały się głównie na gaszeniu pożarów oraz likwidacji miejscowych zagrożeń m.in. usuwaniu skutków zdarzeń drogowych, anomalii pogodowych, nietypowych zachowań zwierząt, owadów stwarzających zagrożenie itp. Najczęstszą przyczyną powstawania pożarów była nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym w tym papierosy, zapalniczki.

Do priorytetowych zadań realizowanych przez funkcjonariuszy patrolu ekologicznego SM należy kontrola stanu utrzymania czystości i porządku na nieruchomościach miasta, kontrola gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, stanu ochrony środowiska, interwencje dot. zwierząt domowych i dziko żyjących. W 2019 r. eko patrol SM przeprowadził 1071 kontrole, podjął 303 interwencje, zastosował 148 pouczeń, nałożył 22 mandaty karne. Strażnicy z tego patrolu współdziałają na rzecz ochrony środowiska z innymi instytucjami i służbami prowadzącymi działalność w tym zakresie, jak np. Schronisko dla Zwierząt, Policja, Straż Pożarna, Powiatowym Inspektorem Weterynarii.

Straż miejska

W 2020 r. Eko Patrol SM przeprowadził 1144 kontrole, podjął 584 interwencje, zastosował 318 pouczeń, nałożył 171 mandatów karnych. W 66 przypadkach skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu. Strażnicy z Eko Patrolu prowadzili także kontrole w związku ze zgłoszeniami mieszkańców w sprawie dużego zadymienia, którego źródłem były paleniska domowe. Przed przystąpieniem do kontroli strażnicy dokonują obserwacji wskazanych budynków, a następnie w obecności lokatora zagląдают do palenisk i miejsc, gdzie przechowywany jest opał. W wyniku podjętych działań przeprowadzono 55 kontrole i nałożono 7 mandatów karnych.

Eko Patrol Straży Miejskiej w 2021 roku przeprowadził 432 kontrole, podjął 199 interwencji, zastosował 189 pouczeń oraz nałożył 110 mandatów karnych. W 14 przypadkach skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego w Wałbrzychu. Funkcjonariusze z Eko Patrolu prowadzili również kontrole w związku ze zgłoszeniami mieszkańców w sprawie dużego zadymienia, którego źródłem były paleniska domowe. Przed przystąpieniem do kontroli strażnicy wcześniej prowadzą obserwację danego budynku, a następnie w obecności lokatora zagląдают do paleniska i miejsc, gdzie przechowywany jest opał.

3.12 Działania edukacyjne

W zakresie działalności edukacyjnej na terenie Miasta Wałbrzych stale i na bieżąco realizuje się działania edukacyjne. Przykłady takich działań wyszczególniono poniżej.

W wałbrzyskich szkołach i placówkach intensywnie realizowane są zadania z zakresu edukacji ekologicznej. Liczne konkursy o tematyce ekologicznej, dodatkowe zajęcia z edukacji przyrodniczej, spotkania „Eco” z Prezydentem Miasta Wałbrzycha, projekty i szkolne inicjatywy kształtują postawy młodych ludzi wobec zagadnień związanych z ochroną środowiska. Wśród ważnych zadań o tematyce ochrony środowiska naturalnego wymienić należy:

- Udział trzech wałbrzyskich szkół: ZS-P nr 3, PSP nr 15 i III LO w kampanii „Eko-historia – międzypokoleniowe sadzenie drzew”, współorganizowanej przez Wojewodę Dolnośląskiego, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu oraz Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych we Wrocławiu.
- Uczniowie uczestniczyli w konkursie „Wczujmy się w klimat – adaptacja do zmian klimatu wokół nas”, którego celem była popularyzacja - za pomocą zdjęcia lub plakatu - tematu adaptacji do zmian klimatu oraz projektu „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu
- w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców”. Konkurs organizowany był w ramach projektu Ministra Środowiska.
- Szkoły otrzymały od Dyrektora Dolnośląskiego Zespołu Parków Krajobrazowych zaproszenie do udziału w XVIII edycji Ponadregionalnego Konkursu dla uczniów pt. „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”.
- Szkoły otrzymały od Fundacji Banku Ochrony Środowiska zaproszenie do udziału w konkursie „Postaw na Słońce”.
- W ogólnopolskim konkursie „Z Kujawskim pomagamy pszczołom” uczniowie ZS-P nr 2 i ZS-P nr 3 znaleźli się w gronie zwycięzców spośród 322 uczestniczących zespołów.
- Gmina Wałbrzych zrewitalizowała Park Rusinowa za ponad 1,5 mln zł, a 85% kosztów było zabezpieczonych z funduszy unijnych. W ramach inwestycji przebudowana została główna aleja, powstał ciąg pieszo-rowerowy wraz z oświetleniem, którego brakowało, utworzono kwietne łąki oraz trawniki, posadzono wiele gatunków bylin, utworzono ścieżkę edukacyjną. Park stał się nowoczesnym, pięknym miejscem rekreacji, sportu i edukacji. Wszyscy uczniowie wałbrzyskich szkół odwiedzili z opiekunami atrakcyjną przestrzeń przyrodniczą i zrealizowali zajęcia edukacyjne z wykorzystaniem przygotowanych do tego celu broszur.
- W szkołach przeprowadzono ogłoszony przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha konkurs „Barwy jesieni w Parku Rusinowa”, z atrakcyjnymi nagrodami w postaci sprzętu audiowizualnego wysokiej klasy.
- PSP nr 28 realizowała do 2021 r. projekt „Tajemnice zielonych dachów”, który łączy zagadnienia ekologii i nowoczesnych technologii.
- Szkoły otrzymały od Fundacji Banku Ochrony Środowiska zaproszenie do udziału w konkursie „Tradycyjny sad”.
- Zorganizowanie przez Prezydenta Miasta Wałbrzycha konkursu „Czysty Wałbrzych”, w którym nagrody w wysokości 1, 2, i 3 tys. zł otrzymały szkoły: PSP 23, PSP z OI nr 26 oraz ZS-P nr 3.
- Szkoły otrzymały od Fundacji Banku Ochrony Środowiska zaproszenie do udziału w konkursie „Zdrowo jem, więcej wiem”.
- W ramach Dolnośląskiej Kampanii Edukacyjnej „Dobra atmosfera” dla kadry pedagogicznej przeprowadzono bezpłatne szkolenie z pakietem publikacji, materiałów edukacyjnych oraz grą planszową "Smogowice"(ze środków unijnych oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu).
- W wałbrzyskich szkołach i środowisku lokalnym prowadzona jest kampania „STOP PLASTIK!” (działania edukacyjne w przestrzeni miejskiej, prace nad uchwałą Rady Miejskiej, edukacja uczniów klas IV w wałbrzyskim PSZOK-u przy ul Beethovena ze zorganizowaniem prelekcji
- i dowozu dzieci do sali edukacyjnej, nakręcenie filmu edukacyjno-reklamowego z udziałem uczniów).
- Dla uczniów klas VI-VIII szkół podstawowych i młodzieży ze szkół ponadpodstawowych Gmina Wałbrzych zabezpieczyła środki na udział w projekcji filmu „Antropocen. Epoka człowieka” w kinie Apollo.
- Co roku organizowana jest akcja „Czysty, zielony Wałbrzych” z udziałem Prezydenta Miasta Wałbrzycha i mieszkańców.
- Udział w akcji „Sprzątanie Świata z Radiem ZET”.
- Nasadzenia bluszczu przy ekranach na odcinku obwodnicy Europejskiej.

Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Wałbrzychu w ostatnich latach prowadziła działania z zakresu profilaktyki i edukacji, propagując na terenie miasta zagadnienia ochrony przeciwpożarowej w kilku obszarach, poprzez:

- udział w akcjach popularyzujących bezpieczeństwo np. „Kręci mnie bezpieczeństwo”, „Stop pożarom traw”, „Czujka na straży Twojego bezpieczeństwa”,
- zapewnienie możliwości zwiedzania przez dzieci i młodzież jednostek Państwowej Straży Pożarnej w Wałbrzychu, podczas „Dni Otwartych Strażnic”,
- Komenda Miejska PSP w Wałbrzychu w związku z tym, że zawarła porozumienie z kierownictwem Zespołu Szkół nr 4 w Wałbrzychu, dotyczącego utworzenia tzw. „Klasy Strażackiej z elementami ratownictwa medycznego i pożarnictwa”, prowadzi zajęcia praktyczne dla uczniów w/w klasy, która stanowi równocześnie Młodzieżową Drużynę Pożarniczą utworzoną przy OSP Grupą Poszukiwawczo Ratowniczą Wałbrzych,
- współpracę z lokalnymi mediami, w celu propagowania bezpiecznych zachowań np. kampanie „Czujka na Straży Twojego Bezpieczeństwa”, „Stop Pożarom Traw”,
- prowadzenie strony internetowej Komendy Miejskiej PSP w Wałbrzychu: www.straz.walbrzych.pl na której przedstawiane są bieżące informacje z życia komendy oraz podejmowanych działań z zakresu popularyzacji ochrony przeciwpożarowej.

Funkcjonariusze Straży Miejskiej realizowali w wałbrzyskich placówkach oświatowo-wychowawczych program profilaktyczno-edukacyjny „Z nami bezpiecznej”. Program ten opiera się na współpracy SM z instytucjami i organizacjami, w których obszarze działania znajdują się dzieci i młodzież oraz inne osoby wymagające wsparcia z terenu Wałbrzycha. Program zakładał przeprowadzenie spotkań z uczniami szkół podstawowych, średnich oraz szkół specjalnych, a także z wychowankami przedszkoli oraz ośrodków socjoterapii. W czasie tych spotkań, w zależności od wieku uczestników, porusza się m.in. tematy:

- zasady zachowania się w sytuacjach nadzwyczajnych (wypadki, pożary, agresywne zwierzęta, zagrożenia powodziowe, porywiste wiatry, niewybuchy, inne zagrożenia);
- zasady bezpiecznego, samodzielnego funkcjonowania na terenie miasta i poza miastem;
- zasady segregacji odpadów komunalnych;
- współistnienie w dzikimi zwierzętami w mieście.

Powyższa tematyka realizowana była w 2019 roku poprzez:

- Spotkania pt.: „Bezpiecznie na rowerze” - 7 spotkań, 384 uczestników;
- Spotkania pt.: „Mój przyjaciel zwierzę” - 4 spotkania, 229 uczestników;
- Spotkania pt.: „Segregacja odpadów” - 5 spotkań, 178 uczestników.

W 2020 roku zorganizowano łącznie 66 spotkań, w których uczestniczyło 2 094 uczniów.

7. Monitoring środowiska

W związku ze zmianą kompetencji wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska i Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska wynikającą z przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw, od dnia 1 stycznia 2019 roku organem realizującym zadania Państwowego Monitoringu Środowiska jest Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska zadania Państwowego Monitoringu Środowiska w zakresie: gromadzenia i analizy wyników badań i obserwacji, przygotowania ocen jakości środowiska oraz udostępniania informacji o środowisku, realizuje poprzez Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska.

Zadania Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska polegają między innymi na monitoringu środowiska.

Monitoring środowiska prowadzony jest w zakresie powietrza, wód powierzchniowych, wód podziemnych, ochrony przyrody i bioróżnorodności, gospodarki odpadami, hałasu, pól elektromagnetycznych, potencjalnego wystąpienia poważnej awarii oraz gleby i ziemi (na poziomie krajowym).

Zakres zadań państwowego monitoringu środowiska jest określany w wieloletnich strategicznych programach PMŚ opracowywanych przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska i zatwierdzanych przez Ministra Klimatu oraz w wykonawczych programach PMŚ opracowywanych przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Obecnie obowiązujący Strategiczny Program PMŚ na lata 2020-2025 powstał na podstawie art. 4a ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 10 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska. Dokument ten obejmuje zadania wynikające z odrębnych ustaw, zobowiązań międzynarodowych oraz innych potrzeb wynikających ze strategii rozwoju oraz innych programów i dokumentów programowych.⁶

⁶ <http://wroclaw.wios.gov.pl/monitoring-srodowiska/regionalny-wydzial-monitoringu-srodowiska/>

Informacje powstające w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska służą do wspomagania działań na rzecz ochrony środowiska, a także do informowania organów administracji o stanie środowiska, potencjalnych lub istniejących zagrożeniach, oraz obszarach występowania przekroczeń dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń w środowisku. W dalszym etapie dane te i informacje wykorzystywane są przez organy administracji do postępowań w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, pozwoleń na wprowadzania gazów i pyłów do środowiska oraz planów zagospodarowania przestrzennego, a także planów i programów, jako całości lub jego poszczególnych elementów.

Działalność inspekcyjna na terenie miasta jest prowadzona przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu polega na prowadzeniu kontroli instalacji i przedsiębiorstw oddziałujących na środowisko w celu sprawdzenia czy są przestrzegane przepisy prawa czy stwierdzone są naruszenia. W sytuacji stwierdzenia nieprzestrzegania obowiązujących przepisów wydawane są zarządzenia pokontrolne, a w razie ich niezrealizowania wystawiane są mandaty karne.

8. Cele, kierunki interwencji i zadania

Zgodnie z Wytycznymi określone cele wskazane w dokumencie powinny być:

- skonkretyzowane (określone możliwie konkretnie),
- mierzalne (z przypisanymi wskaźnikami),
- akceptowalne (akceptowane przez osoby pracujące na rzecz ich osiągnięcia),
- realne (możliwe do osiągnięcia),
- terminowe (z przypisanymi terminami).

Poniżej przedstawiono cele w podziale na poszczególne obszary interwencji.

Ochrona klimatu i jakości powietrza

CEL: Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu.

Zagrożenia hałasem

CEL: Zmniejszenie zagrożenia mieszkańców województwa ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza emitowanym przez środki transportu drogowego

Ochrona przed promieniowaniem

CEL: Utrzymanie dotychczasowego stanu braku zagrożeń ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym

Gospodarowanie wodami

CEL: Osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych przy zapewnieniu ochrony przed niedoborami wody i powodzią

Gospodarka wodno-ściekowa

CEL: Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej

Zasoby geologiczne

CEL: Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

Gleby (GL)

CEL: Ochrona gleb przed negatywnym działaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu

Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów

CEL: Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa

Zasoby przyrodnicze i ochrona lasów

CEL: Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i georóżnorodności oraz ochrona krajobrazu

Zagrożenia poważnymi awariami

CEL: Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz minimalizacja ich skutków

Edukacja ekologiczna

CEL: Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa

8.1. Harmonogram rzeczowo – finansowy realizacji zadań

Tabele mają zgodną treść oraz układ z Wytycznymi. W każdym z obszarów interwencji określone zostaną zadania dotyczące adaptacji do zmian klimatu, zagrożeń nadzwyczajnymi zjawiskami środowiska, edukacji oraz monitoringu. Cele, kierunki działań oraz zadania zostaną określone na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu środowiska oraz dokumentów programowych krajowych i województwa oraz ankietyzacji przeprowadzonej wśród jednostek, które wykonują zadania związane z ochroną środowiska w regionie.

Tabela 18 Wykaz kierunków interwencji, celów oraz zadań wyznaczonych w ramach Programu

Obszar interwencji	Cel	Wskaźnik monitoringu realizacji zadania			Kierunek interwencji	Zadania	Charakter zadania, Podmiot odpowiedzialny	Ryzyka
		Nazwa źródło danych	Wartość bazowa	Wartość docelowa (2030 r.)				
OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA	Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu	Zanieczyszczenia, dla których odnotowano przekroczenia stanu dopuszczalnego w województwie RWMS we Wrocławiu	B(a)P, O3 [2021 r.]	brak przekroczeń	OP.1. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń emitowanych do powietrza m.in. poprzez przejście na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	OP.1.1. Prowadzenie monitoringu jakości powietrza na terenie miasta Wałbrzych	monitorowane: RWMS, GIOŚ	brak środków finansowych, brak wykwalifikowanej kadry
						OP.1.2. Opracowanie programów ochrony powietrza, ich aktualizacje i sprawozdania	monitorowane: UMWD	brak środków finansowych, brak wykwalifikowanej kadry
						OP.1.3. Realizacja zadań wynikających z programu ochrony powietrza.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
						OP.1.4. Prowadzenie Rejestru Zgłoszeń Instalacji w zakresie ochrony powietrza.	własne: Miasto Wałbrzych	brak wykwalifikowanej kadry
		Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem [gosp.] GUS	40 452	41 000		OP.1.5. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja sieci gazowych, w tym poprzez gazyfikację nowych rejonów oraz podłączenie budynków mieszkalnych do sieci gazowej.	monitorowane: PSG Sp. z o.o.	brak środków finansowych, brak opłacalności ekonomicznej

					OP.1.6. Wymiana konwencjonalnych systemów grzewczych w budynkach mieszkalnych na ekologiczne, w tym m.in. kotły gazowe, pompy ciepła.	monitorowane: mieszkańcy	brak środków finansowych, brak opłacalności ekonomicznej
					OP.1.7. Kontrola przestrzegania zakazu spalania odpadów w piecach domowych.	monitorowane: straż miejska	niewystarczająca liczba etatów do przeprowadzania kontroli
					OP.1.8. Stosowanie instalacji zmniejszających emisje zanieczyszczeń	monitorowane: przedsiębiorstwa	brak środków finansowych
					OP.1.9. Uwzględnienie w planach rozwoju transportu działań mających wpływ na jakość powietrza, poprzez m.in. upłynnienie ruchu pojazdów, budowę obwodnic, połączeń drogowych oraz wprowadzanie ograniczeń w ruchu pojazdów ciężkich na drogach.	własne: Miasto Wałbrzych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną
					OP.1.10. Czyszczenie powierzchni jezdni w okresach bezdeszczowych oraz po okresie zimowym w ciągach ulic.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
				OP.2. Rozwój i modernizacja transportu zbiorowego w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska; wspieranie ekologicznych form transportu - budowa dróg dla rowerów	OP.2.1. Rozwój elektromobilności i niskoemisyjności systemu transportowego, w tym m.in. zakup elektrycznego taboru autobusowego, rozwój infrastruktury koniecznej do obsługi samochodów elektrycznych, zakup niskoemisyjnego taboru autobusowego.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
				Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych [Mg/rok] GUS	148	140	
				Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych [Mg/rok] GUS	302 130	300 000	
				Przystanki autobusowe [szt.] GUS	299 [2021 r.]	310	

		Długość dróg dla rowerów [km] GUS	33,7 [2021 r.]	40		OP.2.2. Budowa i modernizacja dróg dla rowerów oraz rozwój serwisu transportu rowerowego.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
		Liczba parkingów Park&Ride [szt.] GUS	2	5		OP.2.3. Poprawa systemu komunikacji publicznej, m.in. budowa, przebudowa chodników, zatok autobusowych, postojowych, węzłów multimodalnych, systemów Park&Ride oraz Bike&Ride.	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: przedsiębiorstwa komunikacyjne	brak środków finansowych
						OP.2.4. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja transportu kolejowego	monitorowane: PKP, DSDiK	brak środków finansowych
					OP.3. Realizacja racjonalnej gospodarki energetycznej łączącej efektywność energetyczną z nowoczesnymi technologiami	OP.3.1. Termomodernizacja budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych oraz użyteczności publicznej	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: mieszkańcy	brak środków finansowych
						OP.3.2. Promowanie i stosowanie budownictwa o standardzie niskoenergetycznym oraz pasywnym.	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: mieszkańcy, wspólnoty, przedsiębiorstwa	brak środków finansowych
					OP.4. Rozbudowa energooszczędnych systemów oświetlenia budynków i dróg publicznych	OP.4.1. Budowa, przebudowa lub wymiana oświetlenia ulicznego.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych

						OP.4.2. Modernizacja i wymiana systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej.	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: placówki oświatowe	brak środków finansowych
		Ilość i moc mikroinstalacji fotowoltaicznych [szt./kW] <i>TAURON Dystrybucja S.A.</i>	ok. 1100 szt.	wg potrzeb	OP.5. Rozwój odnawialnych źródeł energii	OP.5.1. Zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym miasta - dzięki rozwojowi energetyki wiatrowej, energetyki wodnej, budowaniu farm fotowoltaicznych, biogazowni	monitorowane: przedsiębiorstwa	brak środków finansowych
						OP.5.2. Zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym województwa - w budynkach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej m.in. poprzez montaż mikroinstalacji	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: mieszkańcy	brak środków finansowych
ZAGROŻENIA HAŁASEM	Zmniejszenie zagrożenia mieszkańców województwa ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza emitowanym przez środki transportu drogowego	Liczba osób zamieszkujących lokale mieszkalne narażonych na ponadnormatywny hałas drogowy LDWN/LN [os.] POH cz.I	b.d.	0	ZH.1. Ochrona społeczeństwa przed ponadnormatywnym poziomem hałasu	ZH.1.1. Sporządzenie i aktualizacja Programu ochrony środowiska przed hałasem.	monitorowane: UMWD	brak wykwalifikowanej kadry, brak środków finansowych, przewlekłość procedur,
		Liczba osób zamieszkujących lokale mieszkalne narażona na hałas kolejowy LDWN/LN [os.] POH cz.III	b.d.	0		ZH.1.2. Monitoring poziomu hałasu na terenie miasta Wałbrzych	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: zarządcy linii kolejowych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną

						ZH.1.3. Uspokojenie ruchu na terenach miejskich, poprzez wprowadzenie ograniczeń prędkości oraz inteligentnego sterowania ruchem.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych, brak wystarczającej wiedzy
					ZH.1. Ochrona społeczeństwa przed ponadnormatywnym poziomem hałasu	ZH.1.4. Wprowadzenie do PZP/MPZP zapisów sprzyjających ograniczeniu zagrożeń hałasem	własne: Miasto Wałbrzych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną
						ZH.1.5. Uspokojenie ruchu na terenach miejskich, poprzez wprowadzenie ograniczeń prędkości oraz inteligentnego sterowania ruchem.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych, brak wystarczającej wiedzy
		Długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej [km]: GUS	powiatowe 24,9 gminne 135,3	wg potrzeb	ZH.2. Zmniejszenie uciążliwości wynikających z nadmiernego poziomu hałasu	ZH.2.1. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja dróg krajowych	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
						ZH.2.2. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja dróg wojewódzkich	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
						ZH.2.3. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja obwodnic miast oraz dróg powiatowych i gminnych	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych

						ZH.2.4. Ograniczanie prędkości pojazdów oraz ruchu samochodów ciężarowych na terenach zurbanizowanych.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych, brak wystarczającej wiedzy
POLA ELEKTROMAGNETYCZNE	Utrzymanie dotychczasowego stanu braku zagrożeń ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym				PEM.1. Ograniczenie niekorzystnego oddziaływania pól elektromagnetycznych	PEM.1.1. Prowadzenie rejestru zgłoszeń oraz udostępnianie informacji o instalacjach wytwarzających pole elektromagnetyczne.	własne: Miasto Wałbrzych	nieewidencjonowanie nowych źródeł wytwarzających pola elektromagnetyczne
						PEM.1.2. Właściwa lokalizacja, modernizacja i poprawne użytkowanie urządzeń oraz instalacji emitujących PEM	Tauron Dystrybucja S.A., PSE S.A., operatorzy stacji bazowych, podmioty eksploatujące stacje elektroenergetyczne	niepoprawne użytkowanie urządzeń oraz instalacji emitujących PEM
		Liczba punktów pomiarowych, w których zanotowano przekroczenia <i>WIOS</i>	0	0		PEM.1.3. Prowadzenie monitoringu poziomu pól elektromagnetycznych	monitorowane: RWMS, GIOŚ	brak wykwalifikowanej kadry
						PEM.1.4. Wprowadzanie do MPZP zapisów mających na celu ochronę przed polami elektromagnetycznymi.	własne: Miasto Wałbrzych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną

					PEM.2. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu	PEM.2.1. Budowa, przebudowa, rozbudowa i modernizacja sieci energetycznej oraz infrastruktury zapewniającej zaopatrzenie w energię elektryczną.	monitorowane: Tauron Dystrybucja S.A., PSE S.A., przedsiębiorstwa energetyczne, podmioty eksploatujące stacje elektroenergetyczne	brak środków finansowych
GOSPODAROWANIE WODAMI	Osiągnięcie celów środowiskowych dla jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych przy zapewnieniu ochrony przed niedoborami wody i powodzią.	Długość cieków poddanych konserwacji w ciągu roku [km] PGW Wody Polskie	0,51 km	6,5 km	GW.1. Zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego, minimalizacja ryzyka powodziowego	GW.1.1. Utrzymanie i konserwacja cieków wodnych oraz urządzeń wodnych oraz utrzymanie drożności wód.	monitorowane: PGW WP	brak środków finansowych
						GW.1.2. Realizacja zadań wynikających z Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry	monitorowane: PGW WP	brak środków finansowych
						GW.1.3. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych zagrożenia powodziowego oraz terenów zagrożonych podtopieniami.	własne: Miasto Wałbrzych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną
						GW.1.4. Wprowadzenie w dokumentach planistycznych zapisów ograniczających do minimum ubytki powierzchni biologicznie czynnej.	własne: Miasto Wałbrzych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną
		Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku [dam ³] GUS	4 623,6	4 500	GW.2. Przeciwdziałanie skutkom suszy poprzez zwiększanie retencji oraz ochronę zasobów wodnych	GW.2.1. Realizacja zadań wynikających z Planu przeciwdziałania skutkom suszy (m.in. tworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy, skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych, koordynacja działań powiązanych z suszą).	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: PGW WP, DODR, PGL LP	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem [%] GUS	12,06	11						

					GW.2.2. Wprowadzanie rozwiązań technologicznych pozwalających na ograniczenie zużycia wody m.in. poprzez stosowanie obiegów zamkniętych, ponowne wykorzystywanie wody szarej	monitorowane: przedsiębiorstwa, mieszkańcy	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
					GW.2.3. Budowa i rozwój błękitnej i zielonej infrastruktury w miastach uwzględniającej mikroretencję.	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: PGW WP, PGL LP	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
					GW.2.4. Budowa i rozwój małej mikroretencji, w tym realizacja programu "Moja Woda".	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: PGW WP, PGL LP	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
					GW.2.5. Zwiększenie zdolności retencyjnych rzek.	monitorowane: PGW WP	brak środków finansowych
					GW.2.6. Renaturyzacja cieków wodnych, odtwarzanie starorzeczy, obszarów bagiennych, mokradeł i terenów podmokłych jako naturalnych terenów retencyjnych przywracanie ciągłości morfologicznej	monitorowane: PGW WP	brak środków finansowych
	JCWP o złym stanie ogólnym [%] GIOŚ	100	brak JCWP o złym stanie ogólnym	GW.3. Poprawa stanu jakościowego i ilościowego wód powierzchniowych i podziemnych	GW.3.1. Prowadzenie monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych w ramach PMS oraz udostępnianie wyników tego monitoringu	monitorowane: RWMŚ, GIOŚ, PIG-PIB	brak wykwalifikowanej kadry
	JCWPd o IV klasie jakości [%] GIOŚ	1	brak JCWPd IV klasy				
					GW.3.2. Wdrożenie stosowania kodeksu dobrych praktyk rolniczych, ograniczenie do minimum negatywnego oddziaływania rolnictwa na wody.	monitorowane: rolnicy, ARIMR, DODR	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego

						GW.3.3. Prowadzenie kontroli przestrzegania przez podmioty posiadające pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi.	monitorowane: WIOŚ	brak wykwalifikowanej kadry
						GW.3.4. Wspieranie racjonalnej gospodarki zasobami wód termalnych i leczniczych w regionie.	monitorowane: właściciele zasobów	brak środków finansowych
GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej				GWS.1. Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa	GWS.1.1. Monitoring jakości wody przeznaczonej do spożycia.	monitorowane: WSSE	brak wykwalifikowanej kadry
						GWS.1.2. Ustanawianie stref ochronnych dla ujęć wód powierzchniowych i podziemnych.	monitorowane: PGW WP	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją
						GWS.1.3. Budowa, rozbudowa, przebudowa oraz modernizacja ujęć wody oraz stacji uzdatniania	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
		Korzystający z sieci wodociągowej w % ogółu ludności [%] GUS	97,7	100		GWS.1.4. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja systemów wodociągowych.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
		Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej [km] GUS	230,8	240	GWS.2. Rozwój i dostosowanie instalacji i urządzeń służących zrównoważonej i racjonalnej gospodarce ściekowej dla potrzeb ludności i przemysłu	GWS.2.1. Budowa, rozbudowa przebudowa i modernizacja systemów kanalizacji sanitarnej, w tym objęcie zasięgiem sieci obszarów dotychczas nieskanalizowanych oraz rozbudowa sieci kanalizacji deszczowej.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
		Korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogółu ludności [%] GUS	94,8	96				
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km] GUS	217,8	220						

		Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni [%] GUS	100	100				
		Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM [os.] GUS	brak oczyszczalni ścieków na terenie miasta	brak oczyszczalni ścieków na terenie miasta		GWS.2.2. Budowa, rozbudowa oraz modernizacja oczyszczalni ścieków.	monitorowane: przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne	brak środków finansowych
		Ścieki oczyszczone odprowadzane ogółem [dam ³] GUS	3 660	3 500				
		Przydomowe oczyszczalnie ścieków [szt.] GUS	26	20		GWS.2.3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach, gdzie podłączenie do sieci kanalizacyjnej nie jest uzasadnione ekonomicznie.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: mieszkańcy	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
		Zbiorniki bezodpływowe [szt.] GUS	532	500		GWS.2.4. Prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: straż miejska	brak wykwalifikowanej kadry

ZASOBY GEOLOGICZNE	Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi	Liczba udokumentowanych złóż PIG BIP	5	bieżący monitoring	ZG.1. Ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów kopalin oraz ograniczenie presji na środowisko związanej z eksploatacją kopalin i prowadzeniem prac poszukiwawczych	ZG.1.1. Zapobieganie nielegalnej eksploatacji kopalin ze złóż.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: Urząd Górniczy, PIG	opór społeczny, brak wykwalifikowanej kadry
						ZG.1.2. Wykorzystanie najnowocześniejszych technik przy prowadzeniu prac rozpoznawczych, eksploatacyjnych i przetwórstwa kopalin w celu minimalizacji oddziaływania na środowisko naturalne.	monitorowane: Urząd Górniczy	brak środków finansowych
						ZG.1.3. Wydawanie koncesji na wydobycie kopalin ze złóż oraz ich kontrola	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: OUG, Minister Klimatu i Środowiska, UMWD	brak wykwalifikowanej kadry
						ZG.1.4. Kontrole rejonów o szkodliwym oddziaływaniu na powierzchnię i wymagających szczególnej ochrony oraz kontrole robót geologicznych w zakresie zwalczania zagrożeń naturalnych i technicznych	monitorowane: OUG	brak wykwalifikowanej kadry, niewystarczająca liczba etatów do przeprowadzania kontroli
						ZG.1.5. Kontrole zakładów górnictwa w zakresie gospodarki odpadami i odpadami wydobywczymi		
						GLEBY	Ochrona gleb przed negatywnym działaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu	Odsetek gleb [%]:WIOŚ
GL.1.2. Promocja i realizacja pakietów rolno-środowiskowo-klimatycznych, rolnictwa ekologicznego i integrowanego oraz informacja nt. dobrych praktyk rolniczych.	monitorowane: ARiMR, DODR	niewystarczająca liczba etatów do wykonania zadania						

					GL.2. Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych	GL.2.1. Prowadzenie prac rekultywacyjnych, remediacyjnych lub dekontaminacyjnych na terenach zdegradowanych, zdewastowanych, zanieczyszczonych i przemysłowych.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: właściciele terenów, sprawcy zanieczyszczeń, przedsiębiorstwa, RDOŚ	brak środków finansowych, nieobjęcie wszystkich terenów pracami naprawczymi
						GL.2.2. Przywracanie wartości przyrodniczych terenom poeksploatacyjnym.	monitorowane: zakłady wydobywcze	nieobjęcie wszystkich terenów pracami naprawczymi
						GL.2.3. Prowadzenie rejestru historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi.	monitorowane: GDOŚ	brak wykwalifikowanej kadry
						GL.2.4. Wapnowanie gleb zakwaszonych	monitorowane: przedsiębiorcy, właściciele terenu	brak zainteresowania społecznego, brak środków finansowych
GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa	Łączna masa odpadów komunalnych [Mg] GUS			GO.1. Monitorowanie gospodarki odpadami i kontrola postępowania z odpadami	GO.1.1. Opracowanie i aktualizacja wojewódzkiego planu gospodarki odpadami	monitorowane: UMWD	brak wykwalifikowanej kadry, brak środków finansowych
		Masa odpadów niesegregowanych (zmieszane odpady komunalne) [Mg] GUS				GO.1.2. Tworzenie rocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: UMWD	brak wykwalifikowanej kadry
		Odsetek odpadów zebranych selektywnie [%] GUS	37 652, 25 498, 32, 2, b.d.	37 000, 23 000, 40, 2, b.d.		GO.1.3. Realizacja zadań wynikających z wojewódzkiego planu gospodarki odpadami	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
		Liczba PSZOK [szt.] Sprawozdanie WPGO 2016-2022				GO.1.5. Kontrola w zakresie przestrzegania warunków wydanych pozwoleń na wytwarzanie odpadów oraz zezwoleń na przetwarzanie i zbieranie odpadów.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: Marszałek, WIOŚ	niewystarczająca liczba etatów do przeprowadzenia kontroli, brak wykwalifikowanej kadry
		Udział odpadów przemysłowych poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku [%] GUS						

				GO.2. Racjonalna gospodarka odpadami komunalnymi	GO.2.1. Prowadzenie systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz selektywnej zbiórki odpadów, w tym budowa i modernizacja instalacji do przetwarzania odpadów oraz PSZOK.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: zakłady gospodarowania odpadami	brak środków finansowych, opór społecznych	
				GO.3. Zapobieganie powstawaniu odpadów	GO.3.1. Rozwój gospodarki obiegu zamkniętego, w tym tworzenie i utrzymanie punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: zarządcy instalacji	brak środków finansowych	
					GO.3.2. Działania ukierunkowane na niemarnowanie żywności.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: organizacje pozarządowe	brak zainteresowania społecznego	
		Masa odpadów zawierających azbest pozostałych do usunięcia i unieszkodliwienia [Mg] Baza azbestowa	2 242	670	GO.4. Gospodarka odpadami zawierającymi azbest	GO.4.1. Sukcesywne usuwanie wyrobów zawierających azbest	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane właściciele nieruchomości	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
		Osiągnięty poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych [%]	22,59	60	GO.5. Doskonalenie systemu gospodarowania odpadami	GO.5.1. Osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych.	własne: Miasto Wałbrzych	niesignięcie wymaganego stopnia redukcji
		Dziki wysypiska odpadów zlikwidowane w ciągu roku [szt.] GUS	14 (w latach 2020-2021)	bieżący monitoring		GO.5.2. Identyfikacja i likwidacja dzikich wysypisk odpadów	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: PGL LP, RZGW	brak środków finansowych

ZASOBY PRZYRODNICZE	Zachowanie, odtworzenie i zrównoważone użytkowanie bioróżnorodności i georóżnorodności oraz ochrona krajobrazu	Powierzchnia obszarów chronionych [ha] GUS	1 434,09	1 434,09	ZP.1. Ochrona krajobrazu, różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów	ZP.1.1. Ochrona gatunków zwierząt i roślin, w tym ochrona gatunków zagrożonych.	monitorowane: PN, PK, PGL LP, DZPK, Nadleśnictwa, RDOŚ, GDOŚ	nieobjęcie ochroną zagrożonych gatunków roślin i zwierząt
		Liczba pomników przyrody [szt.] GUS	57	57		ZP.1.2. Monitoring obszarów chronionych oraz siedlisk przyrodniczych i gatunków	monitorowane: RDOŚ, GDOŚ, PGL LP, Nadleśnictwa, organizacje pozarządowe	brak środków finansowych, brak wykwalifikowanej kadry
						ZP.1.3. Kształtowanie i utrzymanie sieci korytarzy ekologicznych	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: RDOŚ, RDLP	brak środków finansowych
		Liczba ustanowionych planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 RDOŚ	3 [2021 r.]	4		ZP.1.4. Wdrażanie działań mających na celu ochronę siedliskową.	monitorowane: RDOŚ, PGL LP, DZPK, Nadleśnictwa, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe	brak środków finansowych
		Liczba opracowanych planów ochrony dla rezerwatów przyrody RDOŚ	1	1				
		Liczba ustanowionych planów ochrony dla parków krajobrazowych	2	2				

	Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej [ha] GUS	185	190	ZP.2. Tworzenie i zachowanie zielonej infrastruktury	ZP.2.1. Zwiększenie udziału zieleni w miastach m.in. poprzez tworzenie parków kieszonkowych, zielonych ścian, dachów i wiat przystankowych.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: zarządcy nieruchomości	brak środków finansowych
					ZP.2.2. Tworzenie łąk kwiatnych, ogrodów społecznych, domków dla dzikich zwierząt i owadów	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: zarządcy nieruchomości	brak środków finansowych
					ZP.2.3. Konserwacja pomników przyrody i zabytkowych obiektów parkowych	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: zarządcy nieruchomości, RDOŚ	brak środków finansowych
	Nasadzenia drzew [szt.] GUS	1 100	1 500		ZP.2.4. Zalesianie gruntów	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: PGL LP, Nadleśnictwa	brak środków finansowych
	Odnowienia i zalesienie w lasach publicznych i prywatnych [ha/rok] GUS	0,0	1				
	Powierzchnia lasów [ha] GUS	2 585	2 600	ZP.3. Ochrona lasów	ZP.3.1. Realizacja zadań wynikających z Planu urządzenia lasu.	monitorowane: PN, Nadleśnictwa	brak środków finansowych
	Powierzchnia lasów komunalnych [ha] GUS	501,34	501,34		ZP.3.2. Realizacja zadań wynikających z uproszczonego planu urządzenia lasu komunalnego Miasta Wałbrzycha.	własne: Miasto Wałbrzych	brak środków finansowych
					ZP.3.3. Eliminacja gatunków inwazyjnych.	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: PGL LP, RDOŚ, Nadleśnictwa, Straż Miejska, właściciele nieruchomości	brak środków finansowych, brak zainteresowania społecznego
	Lesistość [%] GUS	30,5	32		ZP.3.4. Rozwój systemów monitorowania zagrożeń (w tym pożarowego) oraz modernizacja infrastruktury przeciwpożarowej	własne: Miasto Wałbrzych monitorowane: PGL LP, Nadleśnictwa	brak środków finansowych

						ZP.3.5. Ograniczenie do minimum wycinki drzew celem zmiany użytkowania gruntu.	własne: Miasto Wałbrzych	nieobjęcie wszystkich terenów dokumentacją planistyczną
						ZP.3.3. Rozbudowa i przebudowa drzewostanów	monitorowane: PN, PK, PGL LP, Nadleśnictwa	brak środków finansowych
ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI	Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz minimalizacja ich skutków	Liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii [szt.] WIOŚ	0	0	ZPA.1. Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w wypadku wystąpienia awarii	ZPA.1.1. Kontrola podmiotów o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz potencjalnych sprawców awarii	monitorowane: WIOŚ, KW PSP	brak wykwalifikowanej kadry
		Liczba zdarzeń o znamionach poważnych awarii [szt.] WIOŚ	0	0		ZPA.1.2. Prowadzenie i aktualizowanie rejestru występujących poważnych awarii oraz zakładów mogących powodować poważne awarie.	monitorowane: WIOŚ, KW PSP	brak wykwalifikowanej kadry
		Liczba zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej [szt.] WIOŚ	0	0		ZPA.1.3. Badanie przyczyn wystąpienia oraz usuwanie skutków poważnych awarii przemysłowych.	monitorowane: WIOŚ, KW PSP, sprawcy awarii	brak wykwalifikowanej kadry
						ZPA.1.4. Poprawa technicznego wyposażenia służb PSP, OSP.	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: KW PSP	brak środków
						ZPA.1.5. Wydawanie opinii dla nowych ZDR, ZZR oraz pozostałych zakładów mogących stwarzać ryzyko wystąpienia poważnych awarii	monitorowane: WIOŚ, KW PSP	brak wykwalifikowanej kadry

EDUKACJA EKOLOGICZNA	Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców miasta Wałbrzych				E.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa	E.1.1. Wdrażanie i wspieranie finansowe działań służących podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców miasta	własne: Miasto Wałbrzych, monitorowane: Nadleśnictwa, RDOŚ, organizacje i stowarzyszenia, KP PSP, WIOŚ	brak środków, brak wykwalifikowanej kadry
						E.1.2. Włączanie placówek oświatowych w regionalne, ogólnopolskie i międzynarodowe programy edukacyjne	własne: Miasto Wałbrzych i jednostki podległe	brak środków, brak wykwalifikowanej kadry

Tabela 19 Harmonogram realizacji zadań własnych Miasta Wałbrzych wraz z ich finansowaniem

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny	Okres realizacji oraz koszty realizacji inwestycji (tys. zł)					Źródło finansowania
			2023	2024	2025	2026	2027-2030	
OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA	OP.1.3. Realizacja zadań wynikających z programu ochrony powietrza.	własne: Miasto Wałbrzych	koszty częściowo uwzględnione w poniższych zadaniach w obszarze interwencji Ochrona klimatu i jakości powietrza, które wpisują się w Program ochrony powietrza.					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.1.4. Prowadzenie Rejestru Zgłoszeń Instalacji w zakresie ochrony powietrza.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	OP.1.9. Uwzględnienie w planach rozwoju transportu działań mających wpływ na jakość powietrza, poprzez m.in. upłynnienie ruchu pojazdów, budowę obwodnic, połączeń drogowych oraz wprowadzanie ograniczeń w ruchu pojazdów ciężkich na drogach.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.1.10. Czyszczenie powierzchni jezdni w okresach bezdeszczowych oraz po okresie zimowym w ciągach ulic.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	OP.2.1. Rozwój elektromobilności i niskoemisyjności systemu transportowego, w tym m.in. zakup elektrycznego taboru autobusowego, rozwój infrastruktury koniecznej do obsługi samochodów elektrycznych, zakup niskoemisyjnego taboru autobusowego.	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.2.2. Budowa i modernizacja dróg dla rowerów oraz rozwój serwisu transportu rowerowego.	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.2.3. Poprawa systemu komunikacji publicznej, m.in. budowa, przebudowa chodników, zatok autobusowych, postojowych, węzłów multimodalnych, systemów Park&Ride oraz Bike&Ride.	własne: Miasto Wałbrzych	1 000					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,

	OP.3.1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	własne: Miasto Wałbrzych	25 000	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.3.2. Promowanie i stosowanie budownictwa o standardzie niskoenergetycznym oraz pasywnym.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.4.1. Budowa, przebudowa lub wymiana oświetlenia ulicznego.	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	OP.4.2. Modernizacja i wymiana systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej.	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.5.2. Zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym województwa - w budynkach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej m.in. poprzez montaż mikroinstalacji	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
ZAGROŻENIA HAŁASEM	ZH.1.2. Monitoring poziomu hałasu na terenie miasta Wałbrzych	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	ZH.1.3. Uspokojenie ruchu na terenach miejskich, poprzez wprowadzenie ograniczeń prędkości oraz inteligentnego sterowania ruchem.	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	ZH.1.4. Wprowadzenie do PZP/MPZP zapisów sprzyjających ograniczeniu zagrożeń hałasem	własne: Miasto Wałbrzych	wg potrzeb	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	ZH.1.5. Uspokojenie ruchu na terenach miejskich, poprzez wprowadzenie ograniczeń prędkości oraz inteligentnego sterowania ruchem.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,

	ZH.2.1. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja dróg krajowych ZH.2.2. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja dróg wojewódzkich ZH.2.3. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja obwodnic miast oraz dróg powiatowych i gminnych	własne: Miasto Wałbrzych	wg WPF	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE
	ZH.2.4. Ograniczanie prędkości pojazdów oraz ruchu samochodów ciężarowych na terenach zurbanizowanych.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
POLA ELEKTROMAGNETYCZNE	PEM.1.1. Prowadzenie rejestru zgłoszeń oraz udostępnianie informacji o instalacjach wytwarzających pole elektromagnetyczne.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych
	PEM.1.4. Wprowadzanie do MPZP zapisów mających na celu ochronę przed polami elektromagnetycznymi.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych
GOSPODAROWANIE WODAMI	GW.1.3. Uwzględnianie w dokumentach planistycznych zagrożenia powodziowego oraz terenów zagrożonych podtopieniami.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych
	GW1.4. Wprowadzenie w dokumentach planistycznych zapisów ograniczających do minimum ubytki powierzchni biologicznie czynnej.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych
	GW.2.1. Realizacja zadań wynikających z Planu przeciwdziałania skutkom suszy (m.in. tworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy, skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych, koordynacja działań powiązanych z suszą).	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	GW.2.3. Budowa i rozwój błękitnej i zielonej infrastruktury w miastach uwzględniającej mikroretencję.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,

	GW.2.4. Budowa i rozwój małej mikroretencji, w tym realizacja programu "Moja Woda".	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA	GWS.1.3. Budowa, rozbudowa, przebudowa oraz modernizacja ujęć wody oraz stacji uzdatniania	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	GWS.1.4. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja systemów wodociągowych.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	GWS.2.1. Budowa, rozbudowa przebudowa i modernizacja systemów kanalizacji sanitarnej, w tym objęcie zasięgiem sieci obszarów dotychczas nieskanalizowanych oraz rozbudowa sieci kanalizacji deszczowej.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	GWS.2.3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach, gdzie podłączenie do sieci kanalizacyjnej nie jest uzasadnione ekonomicznie.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	GWS.2.4. Prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych
	ZASOBY GEOLOGICZNE	ZG.1.1. Zapobieganie nielegalnej eksploatacji kopalni ze złóż.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania
	ZG.1.3. Wydawanie koncesji na wydobycie kopalni ze złóż oraz ich kontrola	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania	budżet Miasta Wałbrzych

GLEBY	GL.2.1. Prowadzenie prac rekultywacyjnych, remediacyjnych lub dekontaminacyjnych na terenach zdegradowanych, zdewastowanych, zanieczyszczonych i przemysłowych.	własne: Miasto Wałbrzych	wg kosztorysu inwestycji					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	GO.1.2. Tworzenie rocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	GO.1.3. Realizacja zadań wynikających z wojewódzkiego planu gospodarki odpadami	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych, przedsiębiorstw, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	GO.1.5. Kontrola w zakresie przestrzegania warunków wydanych pozwoleń na wytwarzanie odpadów oraz zezwoleń na przetwarzanie i zbieranie odpadów	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	GO.2.1. Prowadzenie systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz selektywnej zbiórki odpadów, w tym budowa i modernizacja instalacji do przetwarzania odpadów oraz PSZOK.	własne: Miasto Wałbrzych	25 000	25 000	25 000	25 000	100 000	budżet Miasta Wałbrzych
	GO.3.1. Rozwój gospodarki obiegu zamkniętego, w tym tworzenie i utrzymanie punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.	własne: Miasto Wałbrzych	500	500	500	500	2 000	budżet Miasta Wałbrzych
	GO.3.2. Działania ukierunkowane na niemarnowanie żywności.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych, organizacji pozarządowych
	GO.4.1. Sukcesywne usuwanie wyrobów zawierających azbest	własne: Miasto Wałbrzych	1 500					budżet Miasta Wałbrzych, właścicieli nieruchomości, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	GO.5.1. Osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	GO.5.2. Identyfikacja i likwidacja dzikich wysypisk odpadów	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych, PGL LP, RZGW
ZASO BY PRZY RODNI CZE	ZP.2.1. Zwiększenie udziału zieleni w miastach m.in. poprzez tworzenie parków kieszonek, zielonych ścian, dachów i wiat przystankowych.	własne: Miasto Wałbrzych	2 000	2 000	2 000	2 000	8 000	budżet Miasta Wałbrzych, zarządców nieruchomości, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW

	ZP.2.2. Tworzenie łąk kwietnych, ogrodów społecznych, domków dla dzikich zwierząt i owadów	własne: Miasto Wałbrzych	800	800	800	800	3 200	budżet Miasta Wałbrzych, zarządców nieruchomości, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	ZP.2.3. Konserwacja pomników przyrody i zabytkowych obiektów parkowych	własne: Miasto Wałbrzych	100	100	100	100	800	budżet Miasta Wałbrzych, zarządców nieruchomości, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	ZP.2.4. Zalesianie gruntów	własne: Miasto Wałbrzych	300					budżet Miasta Wałbrzych
	ZP.3.2. Realizacja zadań wynikających z uproszczonego planu urządzenia lasu komunalnego Miasta Wałbrzycha.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	ZP.3.3. Eliminacja gatunków inwazyjnych.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	ZP.3.4. Rozwój systemów monitorowania zagrożeń (w tym pożarowego) oraz modernizacja infrastruktury przeciwpożarowej	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
	ZP.3.5. Ograniczenie do minimum wycinki drzew celem zmiany użytkowania gruntu.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych
ZAGROŻENIA POWAZNYMI AWARIAMI	ZPA.1.4. Poprawa technicznego wyposażenia służb PSP, OSP.	własne: Miasto Wałbrzych	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
EDUKACJA EKOLOGICZNA	E.1.1. Wdrażanie i wspieranie finansowe działań służących podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców Miasta Wałbrzych	własne: Miasto Wałbrzych	15	15	15	15	60	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,
	E.1.2. Włączanie placówek oświatowych w regionalne, ogólnopolskie i międzynarodowe programy edukacyjne	własne: Miasto Wałbrzych i jednostki podległe	15	15	15	15	60	budżet Miasta Wałbrzych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW,

Źródło: koszty zamieszczone w tabeli pochodzą z danych udostępnionych przez instytucje realizujące zadania, WPF i WPI Miasta Wałbrzych, a także szacunków własnych autorów POŚ dla Miasta Wałbrzych, w niektórych przypadkach nie było możliwości oszacowania kosztów ze względu na brak informacji o szczegółowym zakresie zadania.

Tabela 20 Harmonogram realizacji zadań monitorowanych wraz z ich finansowaniem

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny	Okres realizacji oraz koszty realizacji inwestycji (tys. zł)					Źródło finansowania
			2023	2024	2025	2026	2027-2030	
OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA	OP.1.1. Prowadzenie monitoringu jakości powietrza na terenie Miasta Wałbrzych	monitorowane: RWMŚ, GIOŚ	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000	Fundusze krajowe, budżet GIOŚ, WIOŚ, środki UE, WFOŚiGW
	OP.1.2. Opracowanie programów ochrony powietrza, ich aktualizacje i sprawozdania	monitorowane: UMWD	500					budżet województwa, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.1.5. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja sieci gazowych, w tym poprzez gazyfikację nowych rejonów oraz podłączenie budynków mieszkalnych do sieci gazowej.	monitorowane: PSG Sp. z o.o.	2 000					budżet przedsiębiorstw, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.1.6. Wymiana konwencjonalnych systemów grzewczych w budynkach mieszkalnych na ekologiczne, w tym m.in. kotły gazowe, pompy ciepła.	monitorowane: mieszkańcy	1 000					budżet mieszkańców, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.1.7. Kontrola przestrzegania zakazu spalania odpadów w piecach domowych.	monitorowane: straż miejska	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet straży miejskiej
	OP.1.8. Stosowanie instalacji zmniejszających emisje zanieczyszczeń	monitorowane: przedsiębiorstwa	5 000					budżet przedsiębiorstw, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.2.3. Poprawa systemu komunikacji publicznej, m.in. budowa, przebudowa chodników, zatok autobusowych, postojowych, węzłów multimodalnych, systemów Park&Ride oraz Bike&Ride.	monitorowane: przedsiębiorstwa komunikacyjne	1 000					budżet przedsiębiorstw komunikacyjnych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.2.4. Budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja transportu kolejowego	monitorowane: PKP, DSDiK	wg potrzeb					budżet DSDiK, PKP, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.3.1. Termomodernizacja budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych oraz użyteczności publicznej	monitorowane: mieszkańcy	100 000					budżet mieszkańców, wspólnot, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW

	OP.3.2. Promowanie i stosowanie budownictwa o standardzie niskoenergetycznym oraz pasywnym.	monitorowane: mieszkańcy, wspólnoty, przedsiębiorstwa	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet wspólnot, przedsiębiorstw, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.4.2. Modernizacja i wymiana systemów oświetlenia w budynkach użyteczności publicznej.	monitorowane: placówki oświatowe	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet placówek oświatowych, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.5.1. Zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym miasta - dzięki rozwojowi energetyki wiatrowej, energetyki wodnej, budowaniu farm fotowoltaicznych, biogazowni	monitorowane: przedsiębiorstwa	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet przedsiębiorstw, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	OP.5.2. Zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym miasta - w budynkach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej m.in. poprzez montaż mikroinstalacji	monitorowane: mieszkańcy	10 000					budżet mieszkańców, wspólnot, fundusze krajowe, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
ZAGROŻENIA HAŁASEM	ZH.1.1. Sporządzenie i aktualizacja Programu ochrony środowiska przed hałasem	monitorowane: UMWD	500					budżet województwa, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	ZH.1.2. Monitoring poziomu hałasu na terenie Miasta Wałbrzych	monitorowane: zarządcy linii kolejowych,	100	100	100	100	400	Fundusze krajowe, budżet GIOŚ, WIOŚ, środki UE, WFOŚiGW
POLA ELEKTROMAGNETYCZNE	PEM.1.2. Właściwa lokalizacja, modernizacja i poprawne użytkowanie urządzeń oraz instalacji emitujących PEM	monitorowane: Tauron Dystrybucja S.A., PSE S.A., operatorzy stacji bazowych, podmioty eksploatujące stacje elektroenergetyczne	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet przedsiębiorstw
	PEM.1.3. Prowadzenie monitoringu poziomu pól elektromagnetycznych	monitorowane: RWMS, GIOŚ	800	800	800	800	3 200	Fundusze krajowe, budżet GIOŚ, WIOŚ, środki UE, WFOŚiGW
	PEM.2.1. Budowa, przebudowa, rozbudowa i modernizacja sieci energetycznej oraz infrastruktury zapewniającej zaopatrzenie w energię elektryczną.	monitorowane: Tauron Dystrybucja S.A., PSE S.A., przedsiębiorstwa energetyczne, podmioty eksploatujące stacje elektroenergetyczne	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	budżet przedsiębiorstw

GOSPODAROWANIE WODAMI	GW.1.1. Utrzymanie i konserwacja cieków wodnych oraz urządzeń wodnych oraz utrzymanie drożności wód.	monitorowane: PGW WP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP
	GW.1.2. Realizacja zadań wynikających z Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry	monitorowane: PGW WP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP
	GW.2.1. Realizacja zadań wynikających z Planu przeciwdziałania skutkom suszy (m.in. tworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy, skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych, koordynacja działań powiązanych z suszą).	monitorowane: PGW WP DODR, przedsiębiorstwa wod-kan, PGL LP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP
	GW.2.2. Wprowadzanie rozwiązań technologicznych pozwalających na ograniczenie zużycia wody m.in. poprzez stosowanie obiegów zamkniętych, ponowne wykorzystywanie wody szarej	monitorowane: przedsiębiorstwa, mieszkańcy	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet przedsiębiorstw, mieszkańców
	GW.2.3. Budowa i rozwój błękitnej i zielonej infrastruktury w miastach uwzględniającej mikroretencję.	monitorowane: PGW WP, PGL LP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP, PGL LP, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	GW.2.4. Budowa i rozwój małej mikroretencji, w tym realizacja programu "Moja Woda".	monitorowane: PGW WP, PGL LP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP, PGL LP, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	GW.2.5. Zwiększenie zdolności retencyjnych rzek.	monitorowane: PGW WP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP
	GW.2.6. Renaturyzacja cieków wodnych, odtwarzanie starorzeczy, obszarów bagiennych, mokradel i terenów podmokłych jako naturalnych terenów retencyjnych przywracanie ciągłości morfologicznej	monitorowane: PGW WP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP
	GW.3.1. Prowadzenie monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych w ramach PMS oraz udostępnianie wyników tego monitoringu	monitorowane: RWMS, GIOŚ, PIG- PIB	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	Fundusze krajowe, budżet GIOŚ, WIOŚ, środki UE, WFOŚiGW

	GW.3.2. Wdrożenie stosowania kodeksu dobrych praktyk rolniczych, ograniczenie do minimum negatywnego oddziaływania rolnictwa na wody.	monitorowane: rolnicy, ARIMR, DODR	100	100	100	100	400	budżet ARiMR, DODR, gmin, rolników
	GW.3.3. Prowadzenie kontroli przestrzegania przez podmioty posiadające pozwolenia wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi.	monitorowane: WIOŚ	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet WIOŚ
	GW.3.4. Wspieranie racjonalnej gospodarki zasobami wód termalnych i leczniczych w regionie.	monitorowane: właściciele zasobów	100	100	100	100	400	budżet przedsiębiorstw
GOSPODARKA WODNO- ŚCIEKOWA	GWS.1.1. Monitoring jakości wody przeznaczonej do spożycia.	monitorowane: WSSE	600	600	600	600	2 400	budżet WSSE
	GWS.1.2. Ustanawianie stref ochronnych dla ujęć wód powierzchniowych i podziemnych.	monitorowane: PGW WP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGW WP
	GWS.2.2. Budowa, rozbudowa oraz modernizacja oczyszczalni ścieków.	monitorowane: przedsiębiorstwa wodno-kanalizacyjne	10 000	10 000	10 000	10 000	40 000	budżet przedsiębiorstw, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	GWS.2.4. Prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.	monitorowane: straż miejska	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet straży miejskiej
ZASOBY GEOLOGICZNE	ZG.1.1. Zapobieganie nielegalnej eksploatacji kopalni ze złóż.	monitorowane: PIG, OUG	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet OUG, PIG
	ZG.1.2. Wykorzystanie najnowocześniejszych technik przy prowadzeniu prac rozpoznawczych, eksploatacyjnych i przetwórstwa kopalni w celu minimalizacji oddziaływania na środowisko naturalne.	monitorowane: OUG	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet OUG
	ZG.1.3. Wydawanie koncesji na wydobycie kopalni ze złóż oraz ich kontrola	monitorowane: OUG, Minister Klimatu i Środowiska, UMWD	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet państwa, OUG
	ZG.1.4. Kontrole rejonów o szkodliwym oddziaływaniu na powierzchnię i wymagających szczególnej ochrony oraz kontrole robót geologicznych w zakresie zwalczania zagrożeń naturalnych i technicznych	monitorowane: OUG	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet państwa, OUG

	ZG.1.5. Kontrole zakładów górniczych w zakresie gospodarki odpadami i odpadami wydobywczymi		koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet państwa, OUG
GLEBY	GL.1.1. Prowadzenie monitoringu jakości gleb.	monitorowane: IUNG w Puławach, GIOŚ, OSChR,	5 000	5 000	5 000	5 000	20 000	Fundusze krajowe, budżet GIOŚ, WIOŚ, środki UE, WFOŚiGW
	GL.1.2. Promocja i realizacja pakietów rolno-środowiskowo-klimatycznych, rolnictwa ekologicznego i integrowanego oraz informacja nt. dobrych praktyk rolniczych.	monitorowane: ARiMR, DODR	koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet ARiMR, DODR
	GL.2.1. Prowadzenie prac rekultywacyjnych, remediacyjnych lub dekontaminacyjnych na terenach zdegradowanych, zdewastowanych, zanieczyszczonych i przemysłowych.	monitorowane: właściciele terenów, sprawcy zanieczyszczeń, przedsiębiorstwa, RDOŚ	wg potrzeb					budżet właścicieli terenów, sprawców zanieczyszczeń, przedsiębiorstw, RDOŚ
	GL.2.2. Przywracanie wartości przyrodniczych terenom poeksploatacyjnym.	monitorowane: zakłady wydobywcze	wg potrzeb					budżet zakładów wydobywczych
	GL.2.3. Prowadzenie rejestru historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi.	monitorowane: GDOS	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet RDOŚ
	GL.2.4. Wapnowanie gleb zakwaszonych	monitorowane: przedsiębiorcy, właściciele terenu	50	50	50	50	20	budżet przedsiębiorstw, właścicieli terenów
GOSPODARKA ODPADAMI ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	GO.1.1. Opracowanie i aktualizacja wojewódzkiego planu gospodarki odpadami	monitorowane: UMWD	500					budżet województwa
	GO.1.2. Tworzenie rocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami	monitorowane: UMWD	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet województwa
	GO.1.5. Kontrola w zakresie przestrzegania warunków wydanych pozwoleń na wytwarzanie odpadów oraz zezwoleń na przetwarzanie i zbieranie odpadów.	monitorowane: WIOŚ	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					Fundusze krajowe, budżet GIOŚ, WIOŚ

	GO.2.1. Prowadzenie systemu gospodarki odpadami komunalnymi oraz selektywnej zbiórki odpadów, w tym budowa i modernizacja instalacji do przetwarzania odpadów oraz PSZOK.	monitorowane: zakłady gospodarowania odpadami	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet zakładów gospodarowania odpadami
	GO.3.1. Rozwój gospodarki obiegu zamkniętego, w tym tworzenie i utrzymanie punktów napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.	monitorowane: zarządcy instalacji	wg potrzeb					budżet zarządców instalacji
	GO.3.2. Działania ukierunkowane na niemarnowanie żywności.	monitorowane: organizacje pozarządowe	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet organizacji pozarządowych
	GO.4.1. Sukcesywne usuwanie wyrobów zawierających azbest	monitorowane właściciele nieruchomości	1 500					budżet właścicieli nieruchomości, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	GO.5.2. Identyfikacja i likwidacja dzikich wysypisk odpadów	monitorowane: PGL LP, RZGW	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGL LP, RZGW
ZASOBY PRZYRODNICZE	ZP.1.1.1. Ochrona gatunków zwierząt i roślin, w tym ochrona gatunków zagrożonych.	monitorowane: PGL LP, DZPK, Nadleśnictwa, RDOŚ, GDOŚ	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	budżet PGL LP, DZPK, Nadleśnictw, RDOŚ, GDOŚ
	ZP.1.2. Monitoring obszarów chronionych oraz siedlisk przyrodniczych i gatunków	monitorowane: RDOŚ, GDOŚ, PGL LP, Nadleśnictwa, organizacje pozarządowe	20 000					budżet RDOŚ, GDOŚ, PGL LP, Nadleśnictw, organizacji pozarządowych
	ZP.1.3. Kształtowanie i utrzymanie sieci korytarzy ekologicznych	monitorowane: RDOŚ, PGL LP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGL LP, RDOŚ
	ZP.1.4. Wdrażanie działań mających na celu ochronę siedliskową.	monitorowane: RDOŚ, PGL LP, Nadleśnictwa, jednostki naukowe, organizacje pozarządowe	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet krajowy, PGL LP, RDOŚ, organizacji pozarządowych

ZP.1.5. Przyjęcie i realizacja zadań wynikających z Audytu krajobrazowego województwa dolnośląskiego.	monitorowane: RDLP, Nadleśnictwa, UMWD	50	50	50	50	200	budżet województwa, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
ZP.2.1. Zwiększenie udziału zieleni w miastach m.in. poprzez tworzenie parków kieszonkowych, zielonych ścian, dachów i wiat przystankowych.	monitorowane: zarządcy nieruchomości	wg kosztorysów					budżet zarządców nieruchomości, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
ZP.2.2. Tworzenie łąk kwietnych, ogrodów społecznych, domków dla dzikich zwierząt i owadów	monitorowane: zarządcy nieruchomości	wg kosztorysów					budżet zarządców nieruchomości, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
ZP.2.3. Konserwacja pomników przyrody i zabytkowych obiektów parkowych	monitorowane: zarządcy nieruchomości, RDOŚ	wg kosztorysów					budżet zarządców nieruchomości, środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
ZP.2.4. Zalesianie gruntów	monitorowane: PGL LP, Nadleśnictwa	300					budżet PGL LP, Nadleśnictw
ZP.3.1. Realizacja zadań wynikających z Planu urządzenia lasu.	monitorowane: PN, Nadleśnictwa	koszty częściowo uwzględnione w zadaniach w dziale Zasoby przyrodnicze,					budżet PN, Nadleśnictw
ZP.3.3. Eliminacja gatunków inwazyjnych.	monitorowane: PGL LP, RDOŚ, Nadleśnictwa, właściciele nieruchomości	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGL LP, RDOŚ, Nadleśnictw, właściciele nieruchomości
ZP.3.4. Rozwój systemów monitorowania zagrożeń (w tym pożarowego) oraz modernizacja infrastruktury przeciwpożarowej	monitorowane: PGL LP, Nadleśnictwa	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PGL LP, RDOŚ, Nadleśnictw
ZP.3.6. Rozbudowa i przebudowa drzewostanów	monitorowane: PN, PK, PGL LP, Nadleśnictwa	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet PN, PK, PGL LP, Nadleśnictw

ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI	ZPA.1.1. Kontrola podmiotów o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz potencjalnych sprawców awarii	monitorowane: WIOŚ, KW PSP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet WIOŚ, KW PSP
	ZPA.1.2. Prowadzenie i aktualizowanie rejestru występujących poważnych awarii oraz zakładów mogących powodować poważne awarie.	monitorowane: WIOŚ, KW PSP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet WIOŚ, KW PSP
	ZPA.1.3. Badanie przyczyn wystąpienia oraz usuwanie skutków poważnych awarii przemysłowych.	monitorowane: WIOŚ, KW PSP, sprawcy awarii	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet WIOŚ, KW PSP, sprawcy awarii
	ZPA.1.4. Poprawa technicznego wyposażenia służb PSP, OSP.	monitorowane: KW PSP	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	budżet KW PSP
	ZPA.1.5. Wydawanie opinii dla nowych ZDR, ZZR oraz pozostałych zakładów mogących stwarzać ryzyko wystąpienia poważnych awarii	monitorowane: WIOŚ, KW PSP	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet WIOŚ, KW PSP
EDUKACJA EKOLOGICZNA	E.1.1. Wdrażanie i wspieranie finansowe działań służących podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców Miasta Wałbrzych	monitorowane: Nadleśnictwa, RDOŚ, organizacje i stowarzyszenia, KP PSP, WIOŚ	działanie ciągłe – koszty nakładu pracy trudne do oszacowania					budżet organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, RDOŚ, KP PSP

Źródło: koszty zamieszczone w tabeli pochodzą z danych udostępnionych przez instytucje realizujące zadania, WPF i WPI Miasta Wałbrzych, a także szacunków własnych autora POŚ dla Miasta Wałbrzych, w niektórych przypadkach nie było możliwości oszacowania kosztów ze względu na brak informacji o szczegółowym zakresie zadania.

9. System realizacji programu ochrony środowiska

Instrumentami wspomagającymi realizację Programu Ochrony Środowiska są elementy strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych, o których mowa w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz. U. z 2021 r., poz. 1057 z późn. zm.). Wynikają one z obowiązków i kompetencji Miasta na prawach powiatu. Narzędziem, które koordynuje i spina w jedną całość działania związane z ochroną środowiska jest Program Ochrony Środowiska. Zapisy w nim zawarte przyczyniają się do zacieśniania współpracy miasta oraz instytucji i organizacji działających na jego terenie.

Wszystkie te działania przyczyniają się do większej skuteczności i efektywności wdrażania zapisów zawartych w Programie. Z tej przyczyny procedura wdrażania i realizacji Programu powinna zostać jasno i czytelnie przedstawiona, tak by instytucje i organizacje działające w szeroko pojętej ochronie środowiska miały możliwość weryfikacji realizacji zestawionych w Programie celów i zadań środowiskowych.

Kolejnym cennym narzędziem do realizacji Programu jest zdobycie źródeł finansowania. Aby zapewnić sprawne funkcjonowanie zarządzania trzeba pamiętać o zasadzie zrównoważonego rozwoju i zapewnieniu sprawnych rozwiązań organizacyjnych nie tylko związanych z ochroną środowiska. Niezbędne jest by w procesie wdrażania Programu Ochrony Środowiska wzięły udział przedsiębiorstwa i instytucje różnych profili gospodarki oraz różnych sfer życia społecznego, wynikiem, czego możliwa będzie realizacja Programu, a także zachowanie ładu gospodarczego, społecznego i ekologicznego.

Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska na poziomie miasta na prawach powiatu związane jest z potrzebą oddzielenia zarządzania środowiskiem i wydzielenia go, jako odrębnego niezbędnego celu do realizacji. W procesie wdrażania zapisów Programu będą uczestniczyć nie tylko jednostki bezpośrednio zaangażowane w opracowanie, procedury opiniowania, przyjmowania i uchwalania opracowania.

Będą to również podmioty uczestniczące w zarządzaniu programem, czyli jednostki administracji samorządowej, jednostki udzielające dofinansowania oraz spółki komunalne. Ważną rolę we wdrażaniu Programu mają wszystkie podmioty realizujące zadania zapisane w Programie, zarówno te własne, czyli Miasta Wałbrzych, jak i monitorowane, do których zaliczamy zakłady przemysłowe i produkcyjne, Nadleśnictwa, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, Ośrodek Doradztwa Rolniczego, DSDiK.

W każdej fazie wdrażania programu uczestniczą mieszkańcy, którzy bezpośrednio wykorzystują produkty wynikające z realizacji postanowień programu. (np. sieć kanalizacji sanitarnej, zmodernizowana droga czy akcja ekologiczna). Warunkiem prawidłowego wdrożenia programu jest stosowanie zasad:

- współdziałania,
- wzajemnej wymiany informacji,
- otwartości i przejrzystości w stosunku do współuczestniczących w realizacji programu.

Zasadne jest ze względu na wiele obowiązków i zadań pojawiających się na każdym etapie wdrażania programu określenie możliwości rozłożenia środków i obowiązków na poszczególnych wykonawców programu.

Dzięki partnerstwie i współdziałaniu jednostek zaangażowanych w Program zostaną pozyskane środki finansowe i osiągnięte zamierzone efekty. Często duże znaczenie ma wykorzystanie doświadczeń sąsiednich jednostek administracyjnych, które wcześniej wdrażały na swoim obszarze Program. Partnerstwo w połączeniu z wymianą doświadczeń może stać się początkiem współpracy na szczeblu nie tylko lokalnym, ale także regionalnym.

Podstawową zasadą w realizacji zapisów Programu Ochrony Środowiska jest prawidłowe i właściwe wykonywanie zadań własnych przez poszczególne jednostki świadome własnej roli we wdrażaniu i odpowiedzialne za swoje uczestnictwo w Programie. Najważniejsza i główna odpowiedzialność za prawidłowe wdrożenia spoczywa na Prezydencie Miasta Wałbrzych, który składa Radzie Miejskiej raporty z wykonania Programu. Prezydent współdziała z organami administracji samorządowej wojewódzkiej które dysponują narzędziami wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda dysponuje narzędziem prawnym umożliwiającym ograniczania korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu.

Instytucje związane z ochroną środowiska, między innymi takie jak Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny, Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny przedkładają Radzie Miejskiej sprawozdania roczne. Okresowo odbywają się posiedzenia komisji tematycznych, na których prezentowane są sprawozdania z działalności w zakresie ochrony środowiska, leśnictwa, edukacji, inwestycji czy promocji na terenie miasta.

Ponadto Prezydent Miasta współdziała z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji, których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (Inspektor Sanitarny, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska), prowadzą monitoring wód (PGW Wody Polskie - Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej).

Tabela 21 Działania w ramach zarządzania środowiskiem w mieście Wałbrzych

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2023-2030	Instytucje uczestniczące
1	Wdrażanie programu ochrony środowiska	Monitoring realizacji POŚ dla Miasta Wałbrzych poprzez wykonywanie raz na 2 lata raportów	Biuro Środowiska i Klimatu, inne jednostki wdrażające program
		Opracowanie programu ochrony środowiska	Biuro Środowiska i Klimatu
		Konsultowanie strategii, planów, polityki i decyzji dotyczących ochrony środowiska, w tym opiniowanie projektów gminnych programów ochrony środowiska	Biuro Środowiska i Klimatu
		Pozyskiwanie danych dotyczących punktowych źródeł zanieczyszczeń z informacji zawartych w pismach od innych jednostek, od przedsiębiorców lub na podstawie własnych ustaleń	Biuro Środowiska i Klimatu, inne jednostki wdrażające program
2	Edukacja ekologiczna, Komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	Realizacja programu ochrony środowiska oraz współpraca z instytucjami zajmującymi się szeroko pojętą ochroną środowiska	Biuro Środowiska i Klimatu, inne jednostki wdrażające program
		Bieżące informacje na stronach internetowych o stanie środowiska w mieście i działaniach podejmowanych na rzecz jego ochrony	Biuro Środowiska i Klimatu, inne jednostki wdrażające program
		Szkolenia pracowników w celu podwyższenia ich kwalifikacji zawodowych w zakresie regulacji prawnych w ochronie środowiska	Biuro Środowiska i Klimatu
3	Systemy zarządzania środowiskiem	Wspieranie i promowanie zakładów / instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem	Miasto na prawach powiatu, Wojewoda, Fundusze celowe
4	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi - Stan środowiska w województwie dolnośląskim	WIOŚ

10. Monitoring realizacji programu

Cenna jest stała kontrola i bieżący nadzór procesu wdrażania aktualizacji programu, zapoznawania się z okresowymi raportami nt. wykonania zadań i uzyskanych efektów ekologicznych. Ponadto ważnym jest uzyskanie porozumienia i płaszczyzny współpracy pomiędzy instytucjami i mieszkańcami na drodze do osiągnięcia celów Programu. Przedstawiciele różnych grup zawodowych, instytucji i społeczeństwa zaangażowanych w realizację Programu będą mieli różne poglądy nt. realizacji celów Programu i konkretnych przedsięwzięć. Istnieje, zatem potrzeba stworzenia obiektywnych warunków uzgadniania współpracy w realizacji zadań programu i udziału we wdrażaniu Programu. Wypracowane wspólnej strategii działania i procedur w realizacji programu przyczynia się do wzajemnej zgodnej, z obustronnymi korzyściami współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Dzięki tym działaniom etap planowania i zarządzania programem staje się jasny i zrozumiały na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jako komórkę monitorującą proces wdrażania i realizacji POŚ oraz harmonogram jego realizacji wskazuje się Biuro Środowiska i Klimatu Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu,.

Tabela 22 Wskaźniki realizacji programu ochrony środowiska

Nazwa wskaźnika	Jednostka	Źródło danych do określenia wskaźnika	Wartość bazowa [2020/2021]	Tendencja zmian	Wartość docelowa [2030]
OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA					
Zanieczyszczenia, dla których odnotowano przekroczenia stanu dopuszczalnego w województwie	-	RWMŚ we Wrocławiu	B(a)P, O ₃	spadek	brak przekroczeń
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	GUS	40 452	wzrost	41 000
Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg/rok	GUS	148	spadek	140
Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg/rok	GUS	302 130	spadek	300 000
Przystanki autobusowe	szt.	GUS	299	wzrost	310
Długość dróg dla rowerów	km	GUS	33,7	wzrost	40
Liczba parkingów Park&Ride	szt.	GUS	2	wzrost	5
Ilość i moc mikroinstalacji fotowoltaicznych	szt./kW	TAURON Dystrybucja S.A.	b.d.	-	b.d.
ZAGROŻENIA HAŁASEM					
Liczba osób zamieszkujących lokale mieszkalne narażonych na ponadnormatywny hałas drogowy w mieście	osoby	POH	b.d.	-	0
Liczba osób zamieszkujących lokale mieszkalne narażona na hałas kolejowy	osoby	POH	b.d.	-	0
Długość dróg o nawierzchni twardej ulepszonej	km	GUS	powiatowe 24,9 gminne 135,3	wzrost	powiatowe 26 gminne 137
POLA ELEKTROMAGNETYCZNE					

Liczba punktów pomiarowych, w których zanotowano przekroczenia	-	WIOŚ	0	bez zmian	0
GOSPODAROWANIE WODAMI					
Konserwacja i remonty na ciekach	liczba cieków/km	PGW Wody Polskie	2 cieki (Sobięcinka, Poniałówka) na długości 0,51 km	-	1 ciek Szczawnik na długości 6,445 km
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku	dam3	GUS	4 624	spadek	4 500
Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem	%	GUS	12,06	spadek	11
JCWP o złym stanie ogólnym	%	GUS	100	spadek	brak JCWP o złym stanie ogólnym
JCWPd o IV klasie jakości	%	GIOŚ	33	spadek	brak JCWPd IV klasy
GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA					
Korzystający z sieci wodociągowej ogółu ludności	%	GUS	97,7	wzrost	100
Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej	km	GUS	230,8	wzrost	240
Korzystający z sieci kanalizacyjnej ogółu ludności	%	GUS	94,8	wzrost	96
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	GUS	217,8	wzrost	220
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni	%	GUS	100	bez zmian	100
Wielkość oczyszczalni komunalnych w RLM	osoby	GUS	brak oczyszczalni ścieków na terenie miasta	bez zmian	brak oczyszczalni ścieków na terenie miasta
Ścieki oczyszczone odprowadzane ogółem	dam3	GUS	3 660	spadek	3 500
Przydomowe oczyszczalnie ścieków	szt.	GUS	26	spadek	20
Zbiorniki bezodpływowe	szt.	GUS	532	spadek	500
ZASOBY GEOLOGICZNE					
Liczba udokumentowanych złóż	-	PIG-PIB	5	-	bieżący monitoring
GLEBY					
Odsetek gleb	%	WIOŚ	kwaśnych i bardzo kwaśnych 61-80	spadek	kwaśnych i bardzo kwaśnych 41-60%
GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW					
Łączna masa odpadów komunalnych	Mg	GUS	37 652	spadek	37 000
Masa odpadów niesegregowanych (zmieszane odpady komunalne)	Mg	GUS	25 498	spadek	23 000
Odsetek odpadów zebranych selektywnie	%	GUS	32	wzrost	40
Liczba PSZOK	szt.	GUS	2	bez zmian	2

Masa odpadów zawierających azbest pozostałych do usunięcia i unieszkodliwienia	Mg	Baza azbestowa	2 242	spadek	670
Osiągnięty poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych	%	GUS	22,59	wzrost	60
Dziki wysypiska odpadów zlikwidowane w ciągu roku	szt.	GUS	14 (2020-2021 r.)	-	bieżący monitoring
ZASOBY PRZYRODNICZE					
Powierzchnia obszarów chronionych	ha	GUS	1 434,09	bez zmian	1 434,09
Liczba pomników przyrody	szt.	GUS	57	bez zmian	57
Liczba ustanowionych planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000	-	RDOŚ	3 [2021 r.]	wzrost	4
Liczba opracowanych planów ochrony dla rezerwatów przyrody	-	RDOŚ	1	bez zmian	1
Liczba ustanowionych planów ochrony dla parków krajobrazowych	szt.	DZPK	2	bez zmian	2
Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej	ha	GUS	185	wzrost	190
Nasadzenia drzew	szt,	GUS	1 100	wzrost	1 500
Odnowienia i zalesienia w lasach publicznych i prywatnych	ha/rok	GUS	0,0	wzrost	1
Powierzchnia lasów	ha	GUS	2 585	wzrost	2 600
Lesistość	%	GUS	30,5	wzrost	32
ZAGROŻENIA POWAZNYMI AWARIAMI					
Liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii	szt.	WIOŚ	0	bez zmian	0
Liczba zdarzeń o znamionach poważnych awarii	szt.	WIOŚ	0	bez zmian	0
Liczba zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej	szt.	WIOŚ	0	bez zmian	0

11. Streszczenie

Program Ochrony Środowiska dla Miasta Wałbrzych (zwany dalej Programem) został opracowany zgodnie z zapisami ustawy z dnia 21 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021, poz. 1973 z późn. zm.), jako narzędzie prowadzenia polityki ochrony środowiska w Gminie.

Przesłanką do opracowania Programu są zmiany, jakie zaszły w środowisku, które powodują, iż poprzedni dokument stał się niezgodny ze stanem faktycznym. W niniejszym opracowaniu autorzy starali się dokonać porównania stanu środowiska z roku 2016 z obecnym, według informacji z 2021 roku (natomiast jeśli brakowało takich informacji posłużono się danymi z 2020).

Szczegółowy zakres, sposób oraz forma sporządzania Programu Ochrony Środowiska (POŚ) jest zgodny z przyjętymi 2 września 2015 roku przez Ministerstwo Środowiska „Wytycznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”.

Ustawa – Prawo ochrony środowiska nie określa sztywnych ram programu ochrony środowiska, zwraca natomiast uwagę (art. 17), by opracowanie uwzględniało pewne dokumenty określone w art. 14 tj. strategię rozwoju, programy i dokumenty programowe o których mowa w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019, poz. 1295, z późn. zm.).

Przedmiotowe opracowanie dla Miasta Wałbrzych zawiera takie elementy jak:

- **WSTĘP**
Rozdział zawiera podstawę prawną i cel przygotowania programu ochrony środowiska, a także okres objęty opracowaniem, metodykę, strukturę i zakres dokumentu.
- **INFORMACJE OGÓLNE O GMINIE**
Zawartość tego rozdziału to m.in. informacje o położeniu administracyjnym miasta oraz dane dotyczące uwarunkowań gospodarczych i środowiskowych miasta. Konieczne jest wskazanie uwarunkowań wynikających z dokumentów strategicznych wyższego szczebla (krajowych, wojewódzkich, gminnych),
- **OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA**
W rozdziale tym opisano stan aktualny oraz wskazano najważniejsze problemy w zakresie każdego komponentu środowiska.
- **OBSZARY INTERWENCJI** uwzględniają zagadnienia horyzontalne (przekrojowe dla wszystkich dziedzin) takie jak adaptację do zmian klimatu, nadzwyczajne zagrożenia środowiska, działania edukacyjne oraz monitoring.
- **CELE I ZADANIA ŚRODOWISKOWE**
Określenie dla każdego z komponentów celu długoterminowego i celów krótkoterminowych wraz z miarami ich realizacji.
- **PLAN OPERACYJNY**
Plan operacyjny zawiera przedsięwzięcia wytypowane na podstawie zdefiniowanych wcześniej celów ekologicznych oraz na podstawie obowiązujących dokumentów strategicznych kraju, województwa, miasta na prawach powiatu. Zdefiniowane zadania uwzględniają:
 - przedsięwzięcia wynikające z programów wojewódzkich (program ochrony powietrza i program ochrony przed hałasem itp.), obowiązki wynikające z przepisów prawnych,
 - cele długoterminowe oraz cele krótkoterminowe wraz z działaniami /przedsięwzięciami oraz terminem ich realizacji, jednostką odpowiedzialną /realizującą, kosztami i źródłami finansowania.

Kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa, biorącego aktywny udział w procesie dbania o środowisko to cenne i długoterminowe zadanie, które niejednokrotnie trzeba prowadzić na bieżąco i trwale. Edukacja ekologiczna jest procesem, którego głównym celem jest ukształtowanie aktywnej i odpowiedzialnej postawy mieszkańców miasta w sferze konsumpcji, a także ochrony powietrza, gospodarki wodnej oraz postępowania z odpadami.

Właściwie ukierunkowana edukacja ekologiczna mieszkańców przyczyni się do zwiększenia efektywności prowadzonych działań na rzecz ekologizacji, co zapewni ograniczenia niskiej emisji, zmniejszenie ładunku zrzutu ścieków surowych do rzek i potoków, zmniejszenie ilości odpadów trafiających na składowisko.

Po analizie stanu aktualnego dla każdej dziedziny środowiskowej przeprowadzono analizę SWOT i stworzono harmonogramy realizacji zadań własnych – miasta i zadań monitorowanych – czyli realizowanych przez instytucje administrujące uzbrojeniem terenu oraz przedsiębiorców i inne osoby prawne. Przeprowadzenie analizy SWOT pomoże w skupieniu się na obszarach środowiska, w których miasto posiada mocne strony oraz w których istnieją największe szanse na poprawę.

Dla każdego kierunku działań utworzony został harmonogram realizacji zadań. Zawiera on wykaz zadań własnych - miasta, czyli finansowanych w większości ze środków własnych i monitorowanych, czyli takie, które realizowane

są na terenie Miasta Wałbrzych, ale miasto nie ma na nie wpływu. Zadania te będą realizowane często bez zaangażowania środków finansowych miasta przez jednostki samorządowe, przedsiębiorstwa działające na obszarze miasta czy mieszkańców.

Harmonogram określa terminy i jednostki odpowiedzialne za realizację zadań, planowane efekty ekologiczne oraz planowane szacunkowe koszty przedsięwzięć a także jednostki pełniące funkcję partnerujących w realizacji tych zadań. Harmonogramy pomagają w realizacji całości zamierzeń inwestycyjnych Miasta Wałbrzych.

Na podstawie budżetów miasta z ostatnich lat, budżetu, WPF i szacunkowych kosztów zaproponowanych zadań nakreślono ogólną sytuację finansową Miasta Wałbrzych, przeprowadzono prognozę budżetową oraz przeanalizowano możliwości w zakresie realizacji najważniejszych zadań. Analiza ta pokazuje jak duże powinno być zaangażowanie środków finansowych pochodzących z zewnątrz na realizację zaplanowanych działań.

Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska na poziomie Miasta na prawach powiatu związane jest z potrzebą oddzielenia zarządzania środowiskiem i wydzielenia go, jako odrębnego niezbędnego celu do realizacji. W procesie wdrażania zapisów Programu będą uczestniczyć nie tylko jednostki bezpośrednio zaangażowane w opracowanie, procedury opiniowana, przyjmowania i uchwalania opracowania. Będą to również podmioty uczestniczące w zarządzaniu programem, czyli jednostki administracji samorządowej, jednostki udzielające dofinansowania oraz spółki komunalne. Ważną rolę we wdrażaniu Programu mają wszystkie podmioty realizujące zadania zapisane w Programie, zarówno te własne, czyli Miasta Wałbrzych, jak i monitorowane.

Wypracowanie wspólnej strategii działania i procedur w realizacji programu przyczynia się do wzajemnej zgodnej, z obustronnymi korzyściami współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Dzięki tym działaniom etap planowania i zarządzania Programem ochrony środowiska dla Miasta Wałbrzych staje się jasny i zrozumiały na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jako komórkę monitorującą proces wdrażania i realizacji POŚ oraz harmonogram jego realizacji wskazują się Biuro Środowiska i Klimatu Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu.

Wykaz użytych skrótów:

- ARiMR – Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
- B(a)P – benzo(a)piren
- BDO – Baza Danych o Produktach, Opakowaniach i Gospodarce Odpadami
- CAFE – Dyrektywa uwzględniająca Jakość Powietrza
- ECONET – Koncepcja Krajowej Sieci Ekologicznej
- EMAS – Wspólnotowy System Ekozarządzania i Audytu
- EOG – Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego
- ETS – Europejski System Handlu Emisjami
- GIOŚ – Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
- GIS – System Zielonych Inwestycji
- GUS – Główny Urząd Statystyczny
- GZWP – Główne Zbiorniki Wód Podziemnych
- IUNG – Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach
- JCWP – Jednolite Części Wód Powierzchniowych
- JCWPd – Jednolite Części Wód Podziemnych
- JST – Jednostka Samorządu Terytorialnego
- KOBIZE – Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami
- KPdC – Korytarz Południowo-Centralny
- KPGO – Krajowy Plan Gospodarki Odpadami
- KPOŚK – V Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych
- KPOP – Krajowy Program Ochrony Powietrza
- KPZK-2030 – Plan działań służący Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
- LDWN – długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia (rozumianej jako przedział czasu od godz. 6 do godz. 18), pory wieczoru (rozumianej jako przedział czasu od godz. 18 do godz. 22) oraz pory nocy (rozumianej jako przedział czasu od godz. 22 do godz. 6)
- LN – długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich pór nocy w roku (rozumianych jako przedział czasu od godz. 22 do godz. 6)
- LIFE – Program Działań Na Rzecz Środowiska i Klimatu
- LZO – Lotne Związki Organiczne

- MI – Powierzchnie Monitoringu Intensywnego
- MPZP – Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
- NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- NPRGN – Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej
- NSEE – Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej
- NSGW 2030 – Projekt Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)
- NVZ – Strefy wrażliwe na zanieczyszczenia związkami azotu
- OChK – Obszar Chronionego Krajobrazu
- ONW – Obszary Rolnicze o niekorzystnych warunkach gospodarowania
- OSO – Obszary Specjalnej Ochrony
- OZE – Odnawialne Źródła Energii
- OUG – Okręgowy Urząd Górniczy
- PCB – Odpady zawierające polichlorowane bifenyle
- PEP 2030 – Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku
- PGL LP – Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
- PGO – Plan Gospodarki Odpadami
- PGW – Plan Gospodarowania Wodami
- PMŚ – Państwowy Monitoring Środowiska
- PJB – Państwowe Jednostki Budżetowe
- PK – Park Krajobrazowy
- PM_{2,5} ; PM₁₀ – Pył Zawieszony
- POKA – Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032
- POLiŚ – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- POP – Program ochrony powietrza
- POŚPH – Projekt Ochrony Środowiska Przed Hałasem
- PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
- PSP – Państwowa Straż Pożarna
- PWP 2030 – Projekt Polityki Wodnej Państwa 2030 (z uwzględnieniem etapu 2016)
- PWŚK – Program wodno-środowiskowy kraju
- RDW – Ramowa Dyrektywa Wodna
- RIPOK - Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
- RSO – Regionalny System Ostrzegania
- RW – Region Wodny
- RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
- RZZO – Regionalny Zakład Zagospodarowania Odpadów
- Sieć TEN-T – Rozwój Sieci Drogowej
- SPA2020 – Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku. 2020 z perspektywą do roku 2030
- SPO – Innowacyjna Gospodarka
- SUiKZP – Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego
- ODR – Ośrodek Doradztwa Rolniczego
- ŚSRK – Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju
- UE ETS – Dyrektywa Zakładająca Redukcję Gazów Ciepłarnianych
- WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- WIOŚ - Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
- WISL – Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu
- WPGO – Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami
- WSO – Wojewódzki System Odpadowy
- RPO – Regionalny Program Operacyjny
- UMWD – Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego,
- WWA – Zanieczyszczenia Wielopierścieniowymi Węglowodorami Aromatycznymi
- WWRPP – Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej
- „park and ride” – polityka parkingowa
- ZDR – Zakłady o Dużym Ryzyku
- ZZR – Zakłady o Zwiększonym Ryzyku

UZASADNIENIE

DO UCHWAŁY W SPRAWIE PRZYJĘCIA „PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA MIASTA WAŁBRZYCHA - MIASTA NA PRAWACH POWIATU NA LATA 2023-2028 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2030”

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r., poz. 2556 ze zm.) organ wykonawczy miasta na prawach powiatu sporządza program ochrony środowiska, uwzględniając cele zawarte w strategiach programach i dokumentach programowych.

Podstawowym celem sporządzenia i uchwalenia programu ochrony środowiska jest realizacja przez jednostki samorządu terytorialnego polityki ochrony środowiska zbieżnej z założeniami najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych. Program jednocześnie ma za zadanie wyznaczanie ram dla późniejszych przedsięwzięć, realizowanych w zakresie innych programów sektorowych miasta na prawach powiatu i województwa.

Niniejszy „Program...” jest kolejnym opracowaniem tego rodzaju dla Miasta Wałbrzych i obejmuje lata 2023-2028 oraz perspektywę do roku 2030.

W związku z powyższym podjęcie przedstawionej uchwały należy uznać za celowe i zasadne.

Przewodnicząca Rady Miejskiej Wałbrzycha

Maria Anna Romańska